

การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี
DEVELOPMENT OF MANAGING ADMINISTRATION OF RELIGIOUS
PROPERTIES OF THE TEMPLES IN CHONBURI PROVINCE

พระครูวิชิตกิจจาภิวัฒน์ (ผจญ จนทโชโต/เรืองศรี)

คุษฏีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๙

การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

พระครูวิชิตกิจจาภิวัฒน์ (ผจญ จนฺทโชโต/เรืองศรี)

ดุขฎฐินิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๙

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

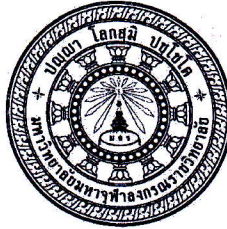
Development of Managing Administration of Religious Properties of the Temples in Chonburi Province

Phrakhruwichitkitjaphiwat (Pajon Candajoto/Ruangstri)

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2016

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุขกัณินพนธ์
เรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุขกัณินพนธ์

ประธานกรรมการ

(รศ.ดร.สมาน งามสนิท)

กรรมการ

(ผศ.ดร.อุทัย สติมัน)

กรรมการ

(ดร.บุษกร วัฒนบุตร)

กรรมการ

(พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร.)

กรรมการ

(พระปลัดระพิน พุทธิสาโร, ดร.)

คณะกรรมการควบคุมดุขกัณินพนธ์

พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร.

ประธานกรรมการ

พระปลัดระพิน พุทธิสาโร, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูวิชิตกิจจาภิวัฒน์)

ชื่อคุณูปนิพนธ์: การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

ผู้วิจัย: พระครูวิชิตกิจจาภิวัฒน์ (จนทโชโต/เรืองศรี)

ปริญญา: พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)

คณะกรรมการผู้ควบคุมคุณูปนิพนธ์:

พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร., ป.ธ.๗, พธ.บ. (ศาสนา), ศศ.ม. (การบริหารองค์กร),

DODT (กาพัฒนาและการปฏิรูปองค์กร),

Ph.D (ปรัชญา), DM. (การจัดการภาครัฐ)

พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ดร., พธ.บ. (การสอนสังคม),

ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชีย), พธ.ด., (พระพุทธศาสนา)

วันสำเร็จการศึกษา: ๓ เมษายน ๒๕๖๐

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ๒) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ๓) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม คือ การศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณด้วยการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๑๗ ชุด ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๗ รูป/คน รวมทั้งการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๒ รูป/คน ดำเนินการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาความตามลำดับดังต่อไปนี้

ผลการวิจัย พบว่า

๑. ระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อสภาพทั่วไปในการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่พระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรีจำแนกตามสถานภาพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักการจัดการด้านการวางแผนโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=๓.๘๗$) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก ($S.D.=๐.๖๖๙$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อและเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก

๒.ด้านกระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักการจัดการด้านการควบคุม โดยภาพรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=4.07$) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก ($S.D.=0.653$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อและเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้ ๑). ด้านการวางแผน พระภิกษุ สามเณร และประชาชนเป็นนโยบายหลักในการส่งเสริมและพัฒนาการที่อย่างยั่งยืนนั้น ๒). ด้านการจัดองค์กร ต้องคำนึงถึงศักยภาพความสามารถ ในการรองรับของพื้นที่ และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง พระสังฆาธิการควรยึดเอาหลักเกณฑ์ ขั้นตอน วิธีการ ที่สำนักงานศาสนสมบัติได้วางคำแนะนำไว้ ๓).ด้านการจัดคนเข้าทำงาน พระสังฆาธิการต้องมีความรู้และความเข้าใจดูคนว่ามีประสบการณ์มากน้อย หรือเข้าใจเฉพาะด้าน ๔). ด้านการสั่งการ นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ลำพังอาศัยพระสังฆาธิการเพียงรูปเดียวไม่สามารถขับเคลื่อนภารกิจการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัดไปได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ๕). ด้านการควบคุม ใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นให้มากที่สุด โดยองค์กรของรัฐเป็นผู้สนับสนุนการปฏิบัติงาน

๓. นำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ดังนี้ พระสังฆาธิการเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่จะประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเป็นเครื่องมือในการที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จ ในขณะสังฆเป็นแนวทางการสร้างความสุข ความเจริญ เป็นการพัฒนาการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัด เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงการบูรณาการด้วยการพิจารณา เพื่อหาแนวทางออกที่ดีและเหมาะสมกับการพัฒนาการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัด ในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ให้มีรูปแบบสอดคล้องตามหลักอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ดังนี้ พบว่า พระสังฆาธิการกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ ในด้านฉันทะ ความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มาก ($\bar{X}= 4.02$) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก ($S.D.= 0.632$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก คือ **ด้านฉันทะ** ความมีใจรักใคร่สิ่งที่ทำ และ พอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้นอยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จอยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุ พุดง่าย ๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงานพูดให้ลึกลงไปในทางธรรมว่าความรักความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงาม เต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ มีงานเมื่อไร ก็จะทำด้วยความเต็มอกเต็มใจด้วยความสุขใจ เต็มใจทำ พบว่า พระสังฆาธิการกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ ในด้านวิริยะ ความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X}= 3.94$) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก ($S.D.= 0.673$) เมื่อ

พิจารณาแต่ละข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก คือ **ด้านจริยะ** วีระ แปลว่า กล้า ก็คือ มีความกล้าที่จะผจญกับ อุปสรรคทุกชนิด เห็นอุปสรรคแล้วมีความรู้สึกเหมือนทารกเห็นขนม พบว่า พระสังฆาธิการกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนากิจการ บริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ ในด้านจิตตะ ความพึงพอใจโดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มาก ($\bar{X}$ = ๓.๘๑) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก (S.D. = ๐.๗๑๙) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก คือ **ด้านจิตตะ** ความเข้าใจงานหมายถึง มีใจจดจ่อ ไม่วอกแวก เรียกว่าตั้งใจทำ คนที่ขาดจิตตะ เปรียบเหมือนน้ำประปาที่ ไหลๆ หยุดๆ ใช้เวลาเท่ากันแต่ประสิทธิภาพอาจแตกต่างกัน พบว่า พระสังฆาธิการกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนากิจการ บริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ ในด้านวิมังสา ความพึงพอใจโดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มาก ($\bar{X}$ = ๓.๘๘) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก (S.D. = ๐.๗๑๐) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก คือ **ด้านวิมังสา** ความตรึงตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นๆ หมายความว่า ใช้ปัญญาสอดส่อง เทียบเคียงเปรียบเทียบ ทั้งเหตุทั้งผลในความการงานต่างๆ ที่ตนกระทำแล้ว คือ ย้อนกลับไปดูว่าตนได้ทำเหตุปลูก ฉันทะ ใช้จริยะ ได้ตั้งจิตตะในการนั้นๆ ไว้มากน้อยเท่าไรแล้วได้ผลเท่าไร หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผล และ ตรวจสอบข้ออ้างหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวิเคราะห์ วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น ก็จะได้อะไรที่มีคุณภาพที่สุด

คำสำคัญ : การพัฒนา, การจัดการ, ศาสนสมบัติ

Dissertation Title : Development of Managing Administration of Religious Properties of the Temples in Chonburi Province

Researcher : Phrakruwichitkitchaphiwat (Chantachoto/Ruengsri)

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Management)

Dissertation Supervisory Committee

- : Dr. Phrasudhivirrabandit, Pali Vii, B.A., (Religions),
M.A., (Organization Administration),
DODT. (Organization Development and Transformation),
Ph..D. (Philosophy), DM. (Public Management)
- : Phrapaladraphin Budhdhisaro. Dr.,
B.A., (Social Teaching)
M.A., (Asian History)
Ph.D. (Buddhism)

Date of Graduation : April 3, 2017

Abstract

The objectives of this research were : (1) to study the general state about development towards religious assets management of temple in Chonburi province, (2) to study the process of development towards religious assets management of temple in Chonburi province, (3) to present the guideline for development towards religious assets management of temple in Chonburi province. This research was the mixed method research between the quantitative research is used the sample for 317 sets and data analysis is used by ready programme of social science though questionnaire and the data analysis used the statistic description , percentage, mean, standard deviation and the qualitative research by the in-depth interview from 17 key informants and process focus group discussion and then to analyze and present the data through descriptive as following :

The findings of this research as follows :

1. The opinion level of Sangha administrators had the opinion to the general state about development towards religious assets management of temple in Chonburi

province that status of questionnaire correspondents are Sangha administrators such as Sangha administrators in Chonburi province that classified by status, found that the sample had the opinion to the development towards religious assets management of temple in Chonburi province according to planning management in overall , was at high level ($\bar{X}=4.87$) and had the opinion along with agreement at high level (S.D.= 0.669). When considered in each aspect found that the sampling group had the opinion was at high level in all aspects and had the opinion along with agreement at high level.

2. The process of development towards religious assets management of temple in Chonburi province, 1) The planning ; the monks , novices , people are the policy to promote and develop sustainably. 2) The organization management ; realized the potential and ability accept the place and rule about Sangha administrators should have the principle , stage at office of religious assets to offer the advise. 3) Personnel management; Sangha administrators should have knowledge and understanding the to see the high or low experience. 4) The Command ; it is important but only Sangha administrator can not move ahead for activity for looking after the religious asset of temple must have the cooperation. 5) The controlling ; use the principle of people participation and local community through the support of government.

3. To present the guideline for development towards religious assets management of temple in Chonburi province such as Sangha administrator have the major role for applying the Iddhibaha IV for the tool to work successfully. The Sangha organization should have happiness, development, to take care of religious assets of temple. When analyze the integrated data through consideration for the way to find out properly for assets of temple. At the present , it has the form along with Iddhibatha IV such as Chanta, Viriya, Citta, Vimangsa. For the Chanta, has the love to work , satisfied with objective that to get the success or attain the objectives and has the love , good wish , be happy to work. The Viriya, Vira means brave , has the adventure , obstacle , to see the obstacle is like a piece of cake. Viriya happens with other people will work hard in each year. Viriya has importance for working hard that will get the success. The Citta, means understanding , quiet mind , no change the mind, mind is important to work

(၁)

effectively. 4) Vimangsa means to consider many reasons that it means to use wisdom , it will be good to think twice , Viriya like to work hard, to consider the cause and reason, should check , analysis, examination , improvement and then will work efficiently.

Keywords: development, management, religious assets

กิตติกรรมประกาศ

ดุชนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของประธานคณะกรรมการ และที่ปรึกษาทั้งสองท่านคือ พระสุธีวรบัณฑิต,ดร. และพระปลัดระพิน พุทธิสารโร,ดร. ที่ได้เมตตากรุณา อนุเคราะห์ให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือในการตรวจแก้ไขปรับปรุงเป็นลำดับจนสำเร็จด้วยดี

ขอขอบพระคุณอาจารย์พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ,ดร., ผศ.ดร.พิเชฐ ทั้งโต, ดร.ยุทธนา ปรานีต, ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, ผศ.ดร.ธวัชพันธ์ อิศรเดช ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ให้คำปรึกษาแนะนำในการตรวจแก้ไขปรับปรุงแบบสอบถามและแบบ สัมภาษณ์ให้สมบูรณ์และสำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการตรวจสอบดุชนิพนธ์ทุกท่านโดย ท่าน รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษาด้านวิชาการจัดการเชิงพุทธและสาขาวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์, ดร.ธิดิ วุฒิ หมั่นมีและพระอาจารย์พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่ประจำหลักสูตรทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิทยาทานและ ได้ช่วยเหลืองานด้านต่างๆด้วยดี

ขออนุโมทนาบุญและขอบคุณคณะสงฆ์ ญาติโยมวัดโบสถ์ อำเภอนันทนาคาม จังหวัดชลบุรี บุพพการีมีมารดาบิดา ครูอุปัชฌาย์อาจารย์และญาติทั้งหลาย พี่ๆน้องๆ และผู้มีอุปการคุณอุปถัมภ์ในกิจการ ต่างๆ ทุกภาคทุกส่วน ที่ช่วยให้กำลังใจและผลักดันเป็นอย่างดี และผู้ที่เอื้อเฟื้อข้อมูลทางวิชาการในด้านการ ทำดุชนิพนธ์เอกสารแนวคิดและทฤษฎี บทความ ตำราที่นำมาอ้างอิง

สุดท้ายนี้ด้วยคุณความดีและประโยชน์ใดๆอันจะพึงได้พึงมีจากดุชนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ศึกษาวิจัย ขอน้อมถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชาและคารวะบูชา เป็นกตเวทิตาคุณแก่บิดามารดา ครูอุปัชฌาย์ อาจารย์พร้อมทั้งญาติพี่น้องและรวมไปถึงคณะญาติโยมผู้มีอุปการคุณทุกท่าน รวมถึงท่านซึ่งไม่สามารถจะ เอ่ยนามได้ทั้งหมดซึ่งได้ให้ทั้งกำลังใจทรัพย์กำลังใจกำลังสนับสนุนและข้าวก้นบาตรตลอดหลายสิบปีที่ผ่านมา โปรดทราบว่าอาตมาไม่เคยลืมจึงได้เป็นปลื้มทุกวันนี้จึงเป็นที่มาของการเรียนรู้และศึกษาวิจัยจนได้ จบปริญญาดุชนิพนธ์ (ปริญญาเอก) ด้วยดีด้วยประการฉะนี้แล

พระครูวิจิตรกิจจาภิวัฒน์ (ผจญ จันทโชโต/เรืองศรี)

๓ เมษายน ๒๕๖๐

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๔)
กิตติกรรมประกาศ	(๗)
สารบัญ	(๘)
สารบัญตาราง	(๑๐)
สารบัญแผนภาพ	(๑๓)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๔)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๕
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนา	๗
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ	๑๖
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับศาสนสมบัติของวัด	๓๖
๒.๔ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสำหรับการจัดการศาสนสมบัติวัด	๕๑
๒.๕ พื้นที่การวิจัย	๖๖
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗๒
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๐๖
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินวิจัย	๑๐๗
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๑๐๗
๓.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๐๘
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๑๐
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๑๒
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๑๕

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๑๑๖
๔.๑ สภาพทั่วไปในการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี	๑๑๖
๔.๒ กระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี	๑๓๙
๔.๓ นำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี	๑๖๓
๔.๔ ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)	๑๗๒
๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๘๐
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๘๗
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๘๗
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๙๒
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๒๐๑
บรรณานุกรม	๒๐๓
ภาคผนวก	๒๑๓
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๒๑๓
ภาคผนวก ข ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อมูล (IOC)	๒๒๐
ภาคผนวก ค ขอTry-out	๒๒๔
ภาคผนวก ง ค่าAlpha Coefficient	๒๒๖
ภาคผนวก จ ขอลงพื้นที่-ขอสัมภาษณ์	๒๒๙
ภาคผนวก ฉ แบบสอบถาม-แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๒๔๖
ภาคผนวก ช รูปภาพในการสัมภาษณ์	๒๖๐
ภาคผนวก ซ รายชื่อผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ	๒๗๐
ภาคผนวก ฌ รูปภาพประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ	๒๘๐
ประวัติผู้วิจัย	๒๘๑

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑	สรุปความหมายของการพัฒนา ๑๐
๒.๒	แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ๑๔
๒.๓	สรุปการความหมายของการบริหารจัดการ ๑๘
๒.๔	สรุปวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการ ๒๓
๒.๕	สรุปแนวคิดและทฤษฎีของการบริหารจัดการ ๓๕
๒.๖	ศาสนสมบัติวัด ๓๙
๒.๗	ผู้ดูแลและจัดการทรัพย์สินของสงฆ์ ๔๖
๒.๘	การบริหารจัดการทรัพย์สินของสงฆ์ ๔๗
๒.๙	ปัญหาเกี่ยวกับที่ดิน ๔๘
๒.๑๐	ปัญหาเรื่องทรัพย์สิน ๕๐
๒.๑๑	สรุปการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ๖๕
๒.๑๒	แสดงสาระสำคัญของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ๗๖
๒.๑๓	สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร ๘๙
๒.๑๔	สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศาสนสมบัติ ๑๐๒
๓.๑	จำนวนกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ๑๐๘
๔.๑	จำนวน ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๑๑๖
๔.๒	ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวม ๑๑๘
๔.๓	ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ ๑๑๘
๔.๔	ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิริยะ ๑๑๙
๔.๕	ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านจิตตะ ๑๒๐
๔.๖	ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา ๑๒๑

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๗ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามสถานภาพ	๑๒๒
๔.๘ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามสถานภาพด้านวิริยะ	๑๒๓
๔.๙ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามอายุ	๑๒๔
๔.๑๐ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ	๑๒๕
๔.๑๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญโดยภาพรวม	๑๒๖
๔.๑๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ ด้านฉันทะ	๑๒๖
๔.๑๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ ด้านวิริยะ	๑๒๗
๔.๑๔ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม	๑๒๘
๔.๑๕ ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลตามสมมติฐานที่ ๑ - ๔	๑๒๙
๔.๑๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการพระภิกษุที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม	๑๒๐

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๑๗	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักการจัดการด้านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม	๑๓๑
๔.๑๘	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักการจัดการด้านการสร้างทิศทางขององค์การ	๑๓๒
๔.๑๙	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักการจัดการด้านการกำหนดการพัฒนา	๑๓๓
๔.๒๐	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักการจัดการด้านการใช้การพัฒนาในองค์การ	๑๓๔
๔.๒๑	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักการจัดการด้านการควบคุมการพัฒนา	๑๓๕
๔.๒๒	การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์การที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักการจัดการ จำแนกตามหลักการบริหาร	๑๓๖

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ โครงสร้างและระบบการทำงานขององค์การ	๓๑
๒.๒ โครงสร้างและทฤษฎีระบบ	๓๒
๒.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๑๔
๔.๒ แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๗๘

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งจะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๕ หมายความว่า ระบุถึง สุตตันตปิฎก มหาวรรค ฉบับภาษาไทย เล่มที่ ๑๐ ข้อที่ ๒๑๖ หน้าที่ ๑๖๕ เป็นต้น ทั้งนี้ โดยใช้ระบบคำย่อ ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.จ. (ไทย)	=	วินัยปิฎก จุฬวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.มหา. (ไทย)	=	วินัยปิฎก ภิกขุวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.มหา.อ. (บาลี)	=	วินัยปิฎก ภิกขุณีวิภังคปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ.จ. (ไทย)	=	วินัยปิฎก จุฬวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.มหา. (ไทย)	=	วินัยปิฎก ภิกขุวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.มหา. (บาลี)	=	วินัยปิฎก ภิกขุวิภังคปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ.จ. (ไทย)	=	วินัยปิฎก จุฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อ.จ.ปณจก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.ปณจก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปณจกนิบาตชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.จตตาลี. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จตตาลีสนิปาตชาดกปาติ	(ภาษาบาลี)
ขุ.ชา.จตตาลี. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จตตาลีสนิปาตชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธัมมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธมมปทปาติ	(ภาษาบาลี)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สมัยครั้งพุทธกาลนั้นยังไม่มีการสร้างเสนาสนะและอาคารสถานที่ให้เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์โดยเฉพาะเจาะจง เนื่องจากพระพุทธรองค์ไม่ทรงอนุญาตให้พระภิกษุมิที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งถาวรด้วยจะทำให้เกิดความยึดติดในทรัพย์สินทางโลก อันจะมีผลกระทบต่อนเป้าหมายของการบวชที่มุ่งการบรรลุถึงโมกขธรรม ซึ่งเป็นหนทางเข้าสู่การนิพพานที่ถือเป็นเป้าหมายสูงสุดแห่งชีวิตตามแนวทางวิधिปฏิบัติของพุทธศาสนา เสนาสนะที่จะใช้อยู่อาศัยนั้น ทรงกำหนดสถานที่สำหรับใช้เป็นที่อยู่อาศัยพื้นฐานสุด คือ "รุกขมูลเสนาสนะ"^๑ อันหมายถึงการอยู่รอบโคนต้นไม้ แล้วให้จาริกไปเรื่อยๆ ทั้งนี้เพื่อมิให้จิตมีสิ่งผูกพัน พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่งของประเทศไทย มีความผูกพันกับประชาชนประเทศชาติอย่างแนบแน่น แนวคิดในเรื่องต่าง ๆ ทุกด้านในสังคมไทย มีความสัมพันธ์มีรากเหง้ามาจากความคิดทางพระพุทธศาสนาเกือบทั้งสิ้น^๒

วัด เป็นสิ่งที่สถาบันสงฆ์คู่สังคมไทยเป็นเวลายาวนาน มีบทบาททั้งในด้านการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งเป็นแหล่งศึกษาวิชาความรู้ เป็นโรงเรียนของชาวไทยมาโบราณกาล เป็นโรงพยาบาล เป็นที่พำนักพักใจ และเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม พระเดชพระคุณพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙, ราชบัณฑิต) ได้ให้นิยามคำว่า "วัด" ไว้ในหนังสือ คำว่าวัด ว่า "เป็นคำที่ใช้เรียกสถานที่ทางพระพุทธศาสนามาแต่โบราณ เป็นคำเรียกรวมที่ดินและอาคาร เช่น อุโบสถ วิหาร ศาลา กุฏิ ที่ตั้งอยู่บนที่ดินนั้นด้วย" ที่ดินวัดและที่ซึ่งขึ้นต่อวัดตามกฎหมายของสงฆ์มี ๓ ประเภท ๑. ที่วัด หมายถึง ที่ดินที่ตัววัดตั้งอยู่มีอาณาเขตเห็นชัด ๒. ที่ธรณีสงฆ์ หมายถึง ที่อันเป็นสมบัติของวัดจะอยู่ที่ไหนก็ตาม ๓. ที่กลบนา ที่ดินนี้ไม่ถวายเป็นที่ดินถวายแต่ผลประโยชน์ให้วัดหรือพระศาสนา

วัดเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย เจ้าอาวาสเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา ดังนั้นท่านย่อมมีสิทธิในการหาประโยชน์จากที่ดินของวัดได้ แต่มิใช่ว่าพระคุณท่านจะสามารถจัดผลประโยชน์ในที่ดินวัดได้อย่างอิสระเสรี ทั้งนี้เพราะคณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมมีมาตรการป้องกันผลเสียหายอันจักเกิดขึ้นแก่พระศาสนาตามมาภายหลัง เจ้าอาวาสจึงต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎข้อบังคับของคณะสงฆ์ และต้องเพื่อการสงเคราะห์กับประชาชนทั่วไปเพื่อประโยชน์กับพระศาสนา

ที่ดินของวัดจะทำการซื้อขายไม่ได้ และหรือจะนำความขึ้นฟ้องร้องให้บังคับที่ดินของวัดมาเป็นของตนเองก็กระทำไม่ได้ แต่วัดสามารถจัดให้เข้าได้ทั้งที่ธรณีสงฆ์ ในระยะเวลาการเช่า ไม่เกิน ๓ ปี ถ้าเกินกว่านี้จะต้องได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งการเช่าที่ดิน

^๑วิ.ม. (ไทย) ๔/๘๗/๑๐๖.

^๒สมบูรณ สุขสำราญ, **พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๑๕.

จะต้องไม่ใช้การเช่าเพื่อการแสวงหาผลประโยชน์ของผู้เช่า และไม่ว่าใครขอเช่าที่ดินวัดก็ต้อง เก็บค่าตอบแทนทุกราย การให้เช่าที่ดินวัดโดยไม่มีค่าตอบแทน ไม่ชอบด้วยพระธรรมวินัย (เพราะอาจมีผลประโยชน์ทับซ้อนซ่อนไว้)

ปัญหาอันเกิดกับที่ดินวัดมีมากมาย บางเรื่องยังหาข้อยุติไม่ได้ เช่น บอกว่าจะยกที่ให้วัด แต่ไม่มีการโอนให้วัด ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าถ้ามีเจตนาที่ถือที่ดินนั้นเป็นของวัดแล้ว อีกฝ่ายบอกว่าถึงมีเจตนาแต่ถ้าหากไม่เป็นปณิกรรมหรือยังไม่โอนที่ดินถวาย วัดก็ถือว่าที่ดินนั้นยังไม่ใช่ที่ดินวัด ลูกหลานก็เลยนำไปจำหน่ายจ่ายโอนหรือบุคคลที่ไปอยู่อาศัยในที่ดินวัดอยู่ไปนาน ๆ กลับฟ้องร้องต่อศาลขอออกโฉนดนำที่ดินมาเป็นของตนเอง

ในปัจจุบันวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก วัดวาอารามที่มีอยู่ก็พลอยเปลี่ยนไปตามวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนด้วย การสร้างวัดจึงมีการเปลี่ยนแปลงไปจากวิธีการเดิมๆ ตามที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมา ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้กำหนดถึงหลักการและ วิธีการในการบริหารพระศาสนา รวมถึงการบริหารวัดไว้ให้พระสังฆาธิการ พระสงฆ์ในสังฆมณฑล ยึดถือปฏิบัติอย่างชัดเจน และเป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งงานเกี่ยวกับศาสนสมบัติ ของวัด

ศาสนสมบัติของวัด คือ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่งและเนื่องจากวัดเป็นนิติบุคคล ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ การดูแลรักษาและจัดการก็เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้แทนของนิติบุคคล คือ วัดแต่แม้ว่าการดูแลรักษาและจัดการทรัพย์สินของวัดใดๆ จะเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัดนั้นๆ ก็ตามการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดที่เจ้าอาวาสจะกระทำได้นั้นจะต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย และจะต้องเป็นไปตามวิธีการที่กำหนด ในกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งกำหนดวิธีการปฏิบัติในการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดไว้เป็นแม่บทให้เจ้าอาวาสถือปฏิบัติซึ่งการจัดการทรัพย์สินของวัด ในด้านการลงทะเบียนทรัพย์สิน การจำหน่ายออกจากทะเบียน การทำทะเบียนที่จัดประโยชน์ทะเบียนผู้เช่าวัดสามารถกระทำได้โดยเรียบร้อย เพราะมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจนประกอบกับแบบทะเบียน แบบบัญชี และแบบพิมพ์อื่นๆ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้กำหนดไว้ให้แล้วแต่อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการดูแลและจัดประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์ของวัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งด้านพระศาสนาเอง และการจัดหารายได้เพื่อทำนุบำรุงรักษาวัดก็ยังประสบปัญหา ในการดำเนินการหลายประการ^๓

ศาสนสมบัติ คือ สมบัติของพระศาสนา เป็นอุปกรณ์อันสำคัญยิ่งในการดำเนินกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนา ซึ่งอ้างถึงเงินผลประโยชน์ของวัดต่างๆ ตามระเบียบที่ทางกระทรวงได้วางรูปการให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นเจ้าหน้าที่จัดการอยู่แล้ว กล่าวคือ วัดที่มีไวยาวัจกรหรือมรรคทายกก็ได้จัดการให้เป็นไปตามข้อบังคับเรื่องเงินกลบนาสงฆ์ ถ้าวัดใดไม่มีไวยาวัจกรหรือมรรคทายก สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ช่วยเหลือเจ้าอาวาสเก็บเงินผลประโยชน์ส่งต่อกระทรวงอยู่แล้ว ซึ่งยังคงเกิดข้อบกพร่องอยู่บ้าง และถ้าจะตั้งกอง รักษาให้เป็นหลักฐานมั่นคง ตลอดถึงการที่จะให้กุ้ย้มเพื่อหาผลค่าดอกเบี้ยเพิ่มทุนนั้น ควรจะวางรูปแบบดังต่อไปนี้

ข้อ ๑. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นเจ้าหน้าที่ประจำ และต้องคัดเลือกผู้ที่มีความสามารถ

^๓กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, หนังสือคู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

ปฏิบัติหน้าที่ได้ ตั้งขึ้นเป็นกรรมการกองรักษาเงินผลประโยชน์ รวมทั้งผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติด้วยเป็น ๔ นาย กรรมการคณะนี้ ขึ้นอยู่กับเถรสมาคมและสำนักนายกรัฐมนตรีจะเป็นสมควร และจัดตั้งขึ้นบรรดากิจการทั้งปวงเป็นหน้าที่ของกรรมการจะถึงทำโดยได้รับอนุมัติจากคณะสงฆ์และสำนักงานนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีอำนาจเด็ดขาด ข้อ ๒. ในเรื่องของการบัญชีรักษาเงิน ผลประโยชน์ทางกองบัญชีกระทรวง ได้ตั้งรูปแบบไว้เป็นที่แน่นอนแล้ว คือ (๑) บัญชีรายวันรับจ่ายเงิน (๒) บัญชีแยกประเภท เพื่อให้ทราบว่าเป็นเงินของวัดมีจำนวนเท่าไร (๓) บัญชีรักษาตัวเงินที่ฝากไว้กับ ธนาคาร ตลอดถึงรายการที่ให้กู้ยืม ก็ให้คงรูปแบบเดิมไว้ก่อน ข้อ ๓. ควรจัดบัญชีการักษาเงิน ให้ เป็นรูปแบบที่เหมาะสมและเก็บไว้ที่วัดอีกชุดหนึ่ง เพื่อจะได้เป็นการสอบสวนกันได้ง่าย คือ (๑) สมุด ใบนำส่งเงิน (๒) ฎีกาเบิกเงิน (๓) สมุดคู่มือสำหรับตรวจสอบเงินรายได้ที่นำส่งและเบิกแล้วคงเหลือในบัญชีทั้ง ๓ อย่างนี้ ถ้าวัดใดได้นำเงินส่งต่อกรรมการ กรรมการจะลงนามไว้และให้วัดเก็บเป็นหลักฐานต่อไป ข้อ ๔. กรรมการต้องเป็นผู้เก็บเงินผลประโยชน์ที่วัดทั้งหลายหรือเจ้าพนักงานสำนักพระพุทธศาสนา นำส่งรวมฝากไว้ในที่ที่ปลอดภัย เมื่อวัดมีความจำเป็นต้องใช้เมื่อใดก็สามารถเบิกออกมาใช้ได้ แต่ผู้เบิก ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาสทุกครั้ง ข้อ ๕. ถ้ามีความต้องการจะกู้ยืมเงินกันระหว่างวัด เจ้าหน้าที่ ของกรรมการศาสนา มรรคนายกหรือไวยาวัจกรวัด จะเป็นผู้จัดการ แต่ต้องได้รับการอนุมัติจากเจ้าอาวาสทั้ง ๒ ฝ่ายก่อน ซึ่งต้องผ่านการพิจารณาจากกรรมการว่าเป็นการใช้จ่าย ที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ ไม่ใช่ไปในทางใช้จ่ายแล้วหมดไป เช่น การปฏิสังขรณ์วัด เป็นต้น และการกู้ยืมนี้ต้องได้รับอนุมัติจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติก่อน จึงจะสามารถทำการกู้ยืมได้ ข้อ ๖. ในการเก็บรักษาเงิน รายรับรายจ่ายนี้ เมื่อครบ ๖ เดือนแล้ว ไม่เกินวันที่ ๑๕ ของเดือนถัดไป กรรมการจะต้องตรวจบัญชี เงินรายรับรายจ่ายและคงเหลือของทุกวัด เพื่อส่งบัญชียืนยันยอดคงเหลือให้เจ้าอาวาสทราบ เพื่อมรรคนายกหรือไวยาวัจกรตรวจสอบให้ถูกต้องตรงกับบัญชีของวัดต่อไป ข้อ ๗. การทำรายงาน ประจำปี เมื่อถึงเวลาสิ้นปี วัดต้องรวบรวมรายงานการรับและจ่ายเงินผลประโยชน์ของวัดส่งต่อกระทรวง โดยต้องส่งทั้งรายรับ รายจ่าย ตลอดถึงการก่อสร้างและปฏิสังขรณ์ โดยทุนของวัดหรือจากการที่มีผู้มีจิตศรัทธาบริจาค วัดที่มีไวยาวัจกรหรือมรรคนายกจะเป็นผู้ทำแต่ถ้าไม่มีกรรมการศาสนาจะเป็นผู้รวบรวมรายงานขึ้นมา เพื่อให้กรรมการนำเสนอรัฐมนตรีว่าการต่อไป^๔

จากสถานะทางกฎหมายของ "วัด" ทางพระพุทธศาสนาดังกล่าว ย่อมส่งผลไปถึงปัญหาในการดำเนินงานและภาระหน้าที่ของวัด ที่ว่าวัดจะมีสิทธิดำเนินการในเรื่องใดได้บ้าง เนื่องจากนิติบุคคลนั้นการดำเนินการต่างๆ ต้องทำภายในวัตถุประสงค์ของตน แต่อย่างไรก็ตามหลักเกณฑ์ในการพิจารณาขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน แตกต่างจากขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชน ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติให้ระบுவัตถุประสงค์ของนิติบุคคลนั้นไว้ในเอกสารการจัดตั้งนิติบุคคลนั้น อาทิ มาตรา ๑๐๙๘ หมวด ๔ ว่าด้วยบริษัท จำกัด บัญญัติให้มีหนังสือบริคณห์สนธิของบริษัทต้องมีรายการกำหนดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ทั้งหลายของบริษัทไว้ด้วยในการพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชนจึงอาจพิจารณาได้จากหนังสือจัดตั้งนิติบุคคลนั้นเองได้

^๔พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), **วิทยาพระสังฆาธิการ**, เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๔๑๗.

เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดถึงรายละเอียดอันจะต้องกำหนดไว้สำหรับการจัดตั้งนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชน ซึ่งรายละเอียดประการหนึ่งที่กฎหมายกำหนดไว้ ก็คือวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลในการจัดตั้งเพื่อดำเนินกิจการใด ส่วนนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน ตามปกติการพิจารณาวัตถุประสงค์ได้จากตัวบทกฎหมายที่จัดตั้งนิติบุคคลนั้นเอง โดยที่จะมีมาตราหนึ่งกำหนดวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นไว้อย่างชัดเจนแต่หากได้พิจารณาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งฉบับแล้ว จะไม่พบมาตราใดกำหนดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของวัดไว้โดยชัดเจนเหมือนดังเช่นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนอื่น แต่การพิจารณาวัตถุประสงค์ของวัดซึ่งจัดเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนนั้น อาจพิจารณาได้จากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักจารีตประเพณีที่ยึดถือกันมาตั้งแต่โบราณกาล^๕

นอกจากนั้น ปัญหาการบริหารจัดการประโยชน์ที่ดินวัดร้าง และศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ซึ่งได้มีการแก้ไขครั้งล่าสุดเมื่อปี ๒๕๓๕ โดยมีได้มีการแก้ไขจนถึงปัจจุบัน ยังไม่ครอบคลุมกับสภาพการณ์ในการบริหารจัดการศาสนสมบัติให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและความเป็นจริงในปัจจุบัน จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้สอดคล้องและครอบคลุมกับสภาพเศรษฐกิจที่สามารถดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินของพระศาสนาให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้น หากได้มีการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้แล้วจะเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ที่จะเข้าทำนิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินของวัดและศาสนสมบัติกลาง ทั้งในด้านวิชาการ ความชัดเจนในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานของรัฐที่เกี่ยวข้องในการทำนิติกรรม และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ที่ดินซึ่งเป็นสมบัติของพระศาสนาถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินทางเศรษฐกิจประเภทหนึ่ง หากได้มีการบริหารจัดการที่ถูกต้อง และเหมาะสมตามกฎหมายกำหนดไว้จะก่อให้เกิดประโยชน์ ต่อเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมอีกทางหนึ่งด้วย

จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีวัดมากแห่งหนึ่งในประเทศมีวัดร้างและวัดที่มีพระภิกษุจำพรรษาอยู่ในวัด สถานที่แสวงบุญและท่องเที่ยวของผู้คนจำนวนมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ในจังหวัดชลบุรี ว่ามีความเป็นมาอย่างไร ประการที่สองเพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ในจังหวัดชลบุรี ประการสุดท้ายผู้วิจัยจะได้นำเสนอการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีแก่คณะสงฆ์ต่อไป

^๕สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, บันทึกเรื่องพระราชบัญญัติลักษณะปกครอง คณะสงฆ์ ร.ศ.๑๒๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๕๙.

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ กระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี มีอะไรบ้าง

๑.๒.๓ นำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ควรเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

๑.๓.๒ เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

๑.๓.๓ เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้ ทั้ง ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านการวางแผนตามแนววิธิบาท ๔ ๒) ด้านการจัดองค์กรตามแนววิธิบาท ๔ ๓) ด้านการจัดคนเข้าทำงานตามแนววิธิบาท ๔ ๔) ด้านการสั่งการตามแนววิธิบาท ๔ และ ๕) ด้านการควบคุมตามแนววิธิบาท ๔^๖ และใช้หลักอิทธิบาทธรรมประกอบด้วย ฉันทะ ความพอใจ, วิริยะ ความพากเพียร, จิตตะ ความเอาใจใส่ และวิมังสา ความไตร่ตรองมาเป็นกรอบกำกับอีกชั้นหนึ่ง การศึกษาเนื้อหาทั้งหมดเพื่อที่จะหาการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ๒ ส่วน คือ ศาสนสมบัติของวัดในส่วนที่เคลื่อนไหวได้ และศาสนสมบัติของวัดในส่วนที่เคลื่อนไหวไม่ได้

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา (Independent Variables) ได้แก่ ๑) หลักการบริหารจัดการ ๒) พุทธธรรม ได้แก่ อิทธิบาท ๔ หมายถึง หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เป็นฐานแห่งความสำเร็จ ประกอบด้วยหัวข้อธรรม ๔ ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ พระสงฆ์และประชาชนในจังหวัดชลบุรีจำนวน ๓๑๗ รูป/คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ ๑ ได้แก่ พระสงฆ์และประชาชน ประกอบด้วย เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส จำนวน ๑๒ รูป

กลุ่มที่ ๒ ได้แก่ ข้าราชการ บุคคลที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๕ คน รวมเป็น ๑๗ รูป/คน

^๖Certo, S.C. & Peter J.P., *strategic Management : Concept and Applications*, (New York : McGraw-Hill, 1991), p. 5.

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่พระสงฆ์ฆราวาส จำนวน ๑,๕๓๐ รูป^๗

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่การศึกษาวิจัย ได้แก่ วัดในจังหวัดชลบุรี

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้ศึกษาทำการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ถึงเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ รวมเป็นระยะเวลา ๑๐ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลง การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีที่มีการกระทำให้เกิดขึ้น หรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้าการกระทำให้เกิดขึ้น ซึ่งเปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า^๘

การบริหารจัดการ หมายถึง การบริหารกิจการของบุคคลเป็นการดำเนินงาน การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ โดยคำนึงถึงการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ให้มากที่สุดและมีองค์ประกอบคือ เป้าหมายที่ชัดเจน ทรัพยากรในการบริหารที่มีจำกัด การประสานงานระหว่างกับการแบ่งงานกันทำซึ่งการจัดการนั้นเป็นภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะนำทรัพยากรนั้นมาบริหารกิจการของตนให้เกิดผลประโยชน์ต่อกิจเพื่อให้ได้ผลผลิตมากที่สุด

ศาสนสมบัติ หมายถึง ๑) ทรัพย์สินที่เคลื่อนที่ได้ ประกอบด้วย เงิน ทอง เอกสาร พระพุทธรูป โต๊ะ ตู้ เก้าอี้ อุปกรณ์เครื่องครัว อุปกรณ์เครื่องใช้ ๒) ทรัพย์สินที่เคลื่อนที่ไม่ได้ ประกอบด้วย โปสถ์ วิหาร เจดีย์ กุฏิพระสงฆ์ ศาลาการเปรียญ ห้องน้ำ ต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ได้ทราบสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

๑.๖.๒ ได้รู้และเข้าใจกระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

๑.๖.๓ ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

๑.๖.๔ ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปเป็นข้อมูลหรือประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีและจังหวัดอื่นๆ ต่อไป

^๗สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, สถิติพระภิกษุสามเณรจำพรรษา พ.ศ. ๒๕๕๔, (จังหวัดชลบุรี : วัดบางพระวรวิหาร, ๒๕๕๖), หน้า ๒๖.

^๘สัญญาสัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน(พิมพ์ครั้งที่๓, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๕.

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้าเอกสารแนวคิด ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยประกอบด้วยแนวคิดดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนา
- ๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับศาสนสมบัติของวัด
- ๒.๔ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
- ๒.๕ พื้นที่การวิจัย
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนา

ในการศึกษาและค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานั้น มีนักวิชาการหลากหลายท่านที่ได้ทำการศึกษาและค้นคว้าไว้หลายท่าน ผู้วิจัยจึงได้ทำการนำเสนอไว้ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของการพัฒนา

ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับคำว่า "การพัฒนา" ได้มีหน่วยงานและนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายลักษณะ โดยมีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้ไว้พอที่จะยกมากล่าวไว้เป็นสังเขปพอจะประมวลได้ดังนี้

การพัฒนา เป็นความเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องมีการเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เพื่อสนองความต้องการและศักยภาพของมนุษย์ กระบวนการพัฒนาจึงจำเป็นต้องมีรูปแบบและเป็นไปอย่างมีระบบ มีผู้ให้ความหมายไว้มาก เช่น ราชบัณฑิตสถานกล่าวไว้ คือ ความเจริญ ทำให้เจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น^๑ เป็นการกระทำที่ดีขึ้น เปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า^๒ และเป็นการที่คนในชุมชนและสังคมในส่วนรวม ได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้และความสามารถของตนเอง ได้ร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตน ชุมชนและสังคมให้ดีขึ้น^๓ การพัฒนามาจากคำบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ การ

^๑ราชบัณฑิตสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๗๗๙.

^๒ยูวัฒน์ วุฒิเมธี, หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : ไทยอนุเคราะห์ไทย, ๒๕๓๖), หน้า ๒.

^๓สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, สังคมไทย : แนวทางวิจัยและการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพุทธธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๙๗.

พัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่นๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุและสิ่งแวดล้อมต่างๆ^๔ ความหมายของการพัฒนาไว้ในหนังสือเรื่อง “ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน” ว่าการพัฒนาพึงถูกนำมาใช้ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ แต่มนุษย์รู้จักพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองมาตั้งแต่มนุุษย์เริ่มมีขึ้นในโลก จะเห็นได้จากวิวัฒนาการในด้านต่างๆ ที่ดีขึ้นเป็นลำดับ ดังเช่นเครื่องมือเครื่องใช้ สิ่งก่อสร้างภาพวาดและเอกสารที่ปรากฏอยู่และตกทอดมาถึงปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสอนของศาสนาและแนวความคิดของนักปราชญ์โบราณชาวกรีกโรมันอาหรับจีนอินเดียคำว่า “การพัฒนา” เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกโดยนักเศรษฐศาสตร์ซึ่งนำมาใช้เรียกวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในยุโรปตะวันตก ซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ และได้รับความนิยมทั่วไปจนกระทั่งองค์การสหประชาชาตินำไปใช้ในการพัฒนาประเทศที่เป็นสมาชิกอีกด้วยปัจจุบันการพัฒนาจึงถูกนำไปใช้แพร่หลายทั่วทุกประเทศในโลกและมีความหมายแตกต่างกันออกไปแต่อาจสรุปได้ว่า การพัฒนา เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้นทั้งในด้านคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อมด้วยการวางแผนโครงการและการดำเนินงานโดยมนุษย์ให้ประโยชน์แก่มนุษย์ไม่ใช่เป็นการเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติการพัฒนามีความหมายและเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคำอื่นๆ อยู่หลายคำ คือการเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการการปฏิรูปการปฏิวัติความเจริญเติบโตความก้าวหน้าการค้นพบการประดิษฐ์นวัตกรรมและความทันสมัยเป็นต้น^๕ โดยมีความหมายของการพัฒนาองค์การไว้ในหนังสือเรื่อง “การพัฒนาองค์การ” ว่าการพัฒนาองค์การ (Organization Development) หรือที่เรียกว่า O.D. เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการแก้ปัญหาในองค์การที่มีประสิทธิภาพการพัฒนาองค์การเป็นการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้เจริญก้าวหน้า หรือดีขึ้นกว่าเดิมเพื่อให้้องค์การมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลโดยการสร้างปัจจัยต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาให้สอดคล้องตามเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ขององค์การ^๖ และได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาองค์การไว้ดีกว่าความมุ่งเพื่อพัฒนาการทำงานเป็นทีมให้มีประสิทธิภาพ เนื่องจากวัตถุประสงค์ของกลุ่มย่อยและกระบวนการ หรือวิธีการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มย่อยนั้น หากมีความขัดแย้งกันระหว่างกลุ่ม หรือขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ขององค์การเอง จะเป็นหนทางสู่ความล้มเหลวขององค์การโดยส่วนรวมได้ ดังนั้นการพัฒนาองค์การจึงควรมุ่งความสนใจไปที่การวางแผนเป้าหมาย และการวางแผนในการสร้างวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีระบบ ทั้งนี้ต้องหมายรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องเข้ามามีบทบาทและหน้าที่ ในการกระตุ้นให้้องค์การสามารถสร้างวัตถุประสงค์ขึ้น^๗ และการพัฒนา หรือการพัฒนาองค์การ เป็นการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้เจริญก้าวหน้า หรือดีกว่าเดิม เพื่อให้้องค์การมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการสร้างปัจจัยต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาให้สอดคล้อง

^๔ พระราชวรมุนี (ประยูรย์ ปยุตโต), *ทางสายกลางของการศึกษาไทย*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๓), หน้า ๑๖ – ๑๘.

^๕ สนธยา พลศรี, *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*, [ออนไลน์] แหล่งที่มา <http://www.images.patternfly.multiply.multiplycontent.com> [๑๓ มีนาคม ๒๕๕๘].

^๖ วรพงศ์ มหาโพธิ์, *การพัฒนาองค์การ*, [ออนไลน์] แหล่งที่มา <http://www.thai.net/weeraphong.html> [๑๒ มีนาคม ๒๕๕๘].

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

ตามเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ขององค์การได้นั้นนักวิชาการหลายท่านได้เคยให้ความหมายเกี่ยวกับการพัฒนาองค์การไว้หลายแนวความคิดด้วยกัน^๔ตัวอย่าง เช่น

๑. การพัฒนาองค์การ คือ ความพยายามอย่างมีแผน ที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมขององค์การ เป็นความพยายามที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบขององค์การ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ควรมุ่งเน้นที่การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมขององค์การเป็นหลัก ไม่ใช่การมุ่งเน้นที่การเปลี่ยนแปลงของบุคคล แต่การเปลี่ยนแปลงของบุคคลที่เกิดขึ้นเป็นผลพลอยได้ของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมขององค์การ

๒. การพัฒนาองค์การ คือ กระบวนการปรับปรุงองค์การให้กลับสู่สภาวะใหม่ที่เหมือนเดิมหรือดีกว่าเดิมโดยมุ่งที่ความกล้าในการยอมรับการเปลี่ยนแปลง เน้นให้องค์การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ที่จะนำเอาความใหม่และแปลกทั้งทางด้านเทคนิค วิทยาการ และทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่ามาสู่องค์การ

๓. การพัฒนาองค์การ คือ กระบวนการปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์การ โดยใช้การวิจัยเชิงแก้ปัญหา ซึ่งมีลักษณะเป็นกระบวนการการแก้ปัญหาอย่างมีระบบเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

๑. การวิเคราะห์ปัญหาเบื้องต้นขององค์การ
๒. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากองค์การ
๓. การป้อนข้อมูลย้อนกลับให้แก่องค์การ
๔. สำรวจปัญหาขององค์การจากข้อมูลที่ได้รับทั้งหมด
๕. วางแผนปฏิบัติการ
๖. ลงมือปฏิบัติการ

จากความหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพอสรุปได้ว่า การพัฒนา มีความหมายและเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคำอื่นๆ อยู่หลายคำ คือ การเปลี่ยนแปลง วิวัฒนาการ การปฏิรูป การปฏิวัติ ความเจริญเติบโต ความก้าวหน้า การค้นพบ การประดิษฐ์ นวัตกรรม และความทันสมัยการพัฒนาองค์การ ศาสนศึกษา จึงควรมุ่งความสนใจไปที่การวางเป้าหมาย และการวางแผนในการสร้างวัตถุประสงค์ของสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรมศึกษาอย่างมีระบบที่ดี

ดังนั้น อาจพอสรุปความหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ซึ่งจากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาและผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิดหลักของการพัฒนา โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องซึ่งสามารถพอสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑ ดังต่อไปนี้

^๔อ้างแล้ว, หน้า ๑๓.

ตารางที่ ๒.๑ แสดงสาระสำคัญของความหมายที่เกี่ยวกับการพัฒนา

ชื่อนักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ราชบัณฑิตสถาน (๒๕๔๖, หน้า ๗๗๙)	ความเจริญ ทำให้เจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น
ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (๒๕๒๖, หน้า ๒)	๑. เป็นการกระทำที่ดีขึ้น ๒. เปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า
สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (๒๕๒๕, หน้า ๑๙๗)	๑. การที่คนในชุมชนและสังคมในสวนรวม ได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้และความสามารถของตนเอง ๒. ได้ร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตน ชุมชนและสังคมให้ดีขึ้น
พระราชวรมนู (ประยูร ปยุตโต) (๒๕๒๗, หน้า ๑๖-๑๘)	การพัฒนาจากคำบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา การพัฒนาสิ่งอื่นๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุและสิ่งแวดล้อมต่างๆ
สนธยา พลศรี (ออนไลน์, ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๘)	๑. วิวัฒนาการในด้านต่างๆ ที่ดีขึ้นเป็นลำดับ ๒. เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้นทั้งในด้านคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม ๓. การวางแผนโครงการและการดำเนินงานโดยมนุษย์ให้ประโยชน์แก่มนุษย์ไม่ใช่เป็นการเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ๔. การเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการการปฏิรูปการปฏิวัติความเจริญเติบโตความก้าวหน้าการค้นพบการประดิษฐ์นวัตกรรมและความทันสมัย
วรวงศ์ มหาโพธิ์ (ออนไลน์, ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๘)	๑. เครื่องมือที่ใช้ในการแก้ปัญหาในองค์การที่มีประสิทธิภาพ ๒. การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้เจริญก้าวหน้า หรือดีขึ้นกว่าเดิม ๓. ประสิทธิภาพผลโดยการสร้างปัจจัยต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการพัฒนา

๒.๑.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนา

ผู้วิจัยได้ศึกษาจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคำว่า "การพัฒนา" ได้มีหน่วยงานและนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายลักษณะ โดยมีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้พอที่จะยกมากล่าวไว้เป็นสังเขปซึ่งพอจะประมวลได้ดังนี้

การพัฒนาของมนุษย์ที่สำคัญ ต้องมีเป้าหมายทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีเครื่องมือในการพัฒนา เรียกว่า ภาวนา มี ๔ ประการ คือ

๑) กายภาวนา คือ การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิด

โทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical development)

๒) ศิลภาวนา คือ การเจริญศีล, พัฒนาความประพฤติ, การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน (Moral development)

๓) จิตภาวนา คือ การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตา กรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น (Cultivation of the heart; Emotional development)

๔) ปัญญาภาวนา คือ การเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา (Cultivation of wisdom: Intellectual development)^๙

แนวคิดของการพัฒนาในระบบการศึกษาของพระพุทธศาสนากล่าวไว้ยิ่งกว่าการพัฒนาที่แท้จริงในทางพุทธธรรม จะต้องเอื้ออำนวยให้แต่ละคนตระหนักถึงสายสัมพันธ์ที่ตนมีต่อสังคมและธรรมชาติ อันตนจะต้องเกื้อกูลปัจจัยแวดล้อมดังกล่าวให้เป็นไปด้วยดี โดยไม่เอาผลประโยชน์ส่วนตนเป็นเกณฑ์ พร้อมกันนั้น การพัฒนาต้องมีธรรมะเป็นพื้นฐาน อำนวยให้เกิดคุณค่าในมนุษยธรรม เมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความยุติธรรม^{๑๐}สาระสำคัญของการพัฒนาในพุทธศาสนิกชน โดยมีพระสงฆ์ที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสัตว์อื่นๆ ให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้พ้นจากสภาพความด้อยพัฒนา ด้อยการศึกษา โดยการช่วยเหลือกันทั้งทางด้านการศึกษาอบรมในศาสนาธรรม และประสบการณ์ที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการก่อรูปแบบแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาของพระสงฆ์^{๑๑}การพัฒนา เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาบุคลากรเพราะตราใบที่บุคลากรนั้นยังไม่บรรลุเป็นพระอรหันต์เขาผู้นั้นก็ต้องได้รับการศึกษาอบรมตลอดไป เรียกว่าเป็น เสาะ คือ ผู้ยังต้องศึกษาต่อเมื่อสำเร็จการศึกษาเป็นพระอรหันต์แล้ว จึงเรียกว่าเป็น อเสะ คือ ผู้ไม่ต้องศึกษา “กระบวนการจัดการศึกษาในทางพระพุทธศาสนายึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกอบรม (Training) ที่เน้นภาคปฏิบัติมากกว่าจะเป็นการเรียนการสอนในทางทฤษฎี (Teaching) เมื่อกล่าวในเชิงการจัดการเราต้องยอมรับว่าพระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญแก่การจัดการศึกษาอบรม เพื่อพัฒนาบุคลากรเป็นอย่างยิ่ง”^{๑๒}นักวิชาการมองบุคคล ๔ ฝ่าย ที่มีส่วนสำคัญในโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชนบทประกอบด้วย ประชาชนในท้องถิ่นผู้นำท้องถิ่น

^๙พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๘๑-๘๒.

^{๑๐}พระไพศาล วิสาโล, พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกลดิมทอง, ๒๕๓๓), หน้า ๑๘-๑๙.

^{๑๑}สมบุญ สุธาสาธิต, การพัฒนาชนบทตามแนววิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๓๐), หน้า ๕๓.

^{๑๒}กระทรวงศึกษาธิการ, คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๓), หน้า ๒๐.

เจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคคลภายนอกสำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นยังมีปัจจัย หลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมได้แก่อายุ และเพศสถานภาพในครอบครัวระดับการศึกษาสถานภาพทางสังคม อาชีพรายได้และทรัพย์สินระยะเวลาในท้องถิ่นและระยะเวลาที่อยู่ในโครงการพื้นที่ดินถือครองและสภาพการทำงาน^{๑๓} เมื่อกล่าวถึงแนวคิดการพัฒนานั้นในการที่จะสามารถปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักการพัฒนาได้จำเป็นจะต้องเข้าใจในหลักการเสียก่อนว่า การพัฒนากับการอนุรักษ์นั้นไม่ใช่สิ่งตรงกันข้ามอันแยกออกจากกัน แต่จะต้องถือว่าการพัฒนากับการอนุรักษ์ เป็นส่วนอันสอดคล้องกันดังกล่าว “เป็นอันหนึ่งอันเดียวดังเกลียวเชือก” ซึ่งหากยอมรับในข้อตกลงดังกล่าวนี้ย่อมสรุปเป็นหลักการได้ คือ^{๑๔}

๑. พึงจัดความเชื่ออย่างผิวเผิน ที่ว่าการพัฒนากับการอนุรักษ์เป็นสิ่งขัดกัน

๒. พึงเข้าใจให้ถูกต้องว่า แท้ที่จริงการพัฒนากับการอนุรักษ์นั้นเป็นส่วนประกอบต่อกันและกัน

๓. พึงกำหนดว่าไม่มีขอบเขตการพัฒนาอันใด ที่ถือได้ว่าสมบูรณ์หากขาดข้อพิจารณาในด้านการอนุรักษ์รวมอยู่ด้วยกันอย่างได้ดุลยภาพ

ซึ่งแนวคิดและกลวิธีในการพัฒนานั้นมีกระบวนการพัฒนา เป็นการสนับสนุนช่วยเหลือจากรัฐบาลและภาคเอกชนการจัดการนักพัฒนาชุมชน การประสานงานและผลงานที่เกิดขึ้น โดยมีเป้าหมายสูงสุดก็คือการพัฒนาคนให้มีคุณภาพคุณธรรมชุมชนมีความเข้มแข็งและมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งเพื่อให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีแต่การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นไม่ได้มีแต่การพัฒนาชุมชนเท่านั้นยังมีอีกหลายวิธี เช่นการพัฒนาสังคมการพัฒนาชนบทการพัฒนาเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งการพัฒนาเหล่านี้ต่างก็มีวัตถุประสงค์เป้าหมาย และวิธีการพัฒนาเป็นของตนเองที่แตกต่างออกไป^{๑๕}อนึ่งเมื่อได้กล่าวถึง สภาธุรกิจโลกเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (World Business Council for Sustainable Development) (CSR: Meeting Changing Expectations, ๑๙๙๙)ได้กล่าวว่าการพัฒนานั้นเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร คือ ความมุ่งมั่นหรือพันธะสัญญาที่ธุรกิจมีอยู่อย่างต่อเนื่องในการที่จะประพฤติปฏิบัติอย่างมีจริยธรรมและมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้วยการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานตลอดจนครอบครัวของเขาเหล่านั้นตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและสังคมในวงกว้าง^{๑๖}และปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพ มีความสามารถในการพัฒนาตนเอง สังคม และประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงด้านข้อมูล ข่าวสาร ความรู้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งมีความรู้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก จึงเรียกได้ว่าเป็นสังคมฐานความรู้ (knowledge-based society)จึงต้องใช้ความรู้ในการขับเคลื่อนองค์กรและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างศักยภาพ

^{๑๓}Cohen, John M. Uphoff, Norman T., “RuralDevelopmentParticipation : Concepts and Measures for Project Design Implementation and Evaluation”, Rural Development Monograph No. 2, Rural Development Committee Center for International Studies, (Cornell University, January, 1977), p. 6.

^{๑๔}นิจ ธิญชีระนันท์, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๓), หน้า ๓๑๙.

^{๑๕}สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, [ออนไลน์] แหล่งที่มา <http://www.images.patternfly.multiply.multiplycontent.com.>, [๑๓ มีนาคม ๒๕๕๘].

^{๑๖}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

ในการแข่งขันในห้องกรอยู่รอด^{๑๓}เป็นกลุ่มทางสังคมที่มีการประสานงานกันภายในขอบเขตเฉพาะในลักษณะต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน^{๑๔}ยังได้มีการนำเสนอการพัฒนาสมาชิกในองค์กรให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (Total Person) ซึ่งมีอยู่ ๖ ด้าน คือ^{๑๕}

๑. ด้านร่างกาย มีสมรรถนะพร้อมต่อการทำงานหรือไม่ หรือจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการทำงานอย่างปกติราบรื่นหรือไม่ โดยเน้นที่ตัวบุคคลในการมีส่วนร่วมที่จะพัฒนาบรรยากาศดังกล่าวด้วย อาจใช้กิจกรรม ๕ ส. เป็นฐานก็ได้

๒. ด้านจิตใจ การปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์กรอาจมีความเครียดเกิดขึ้นได้จึงต้องจัดระบบการความเครียดให้กับพนักงาน เช่น การฝึกคลายกล้ามเนื้อโดยการออกกำลังกาย การจัดที่ปรึกษาด้านจิตหรือรับฟังความวิตกกังวลของสมาชิก

๓. ด้านสติปัญญา ประเมินจากการเรียนรู้ในระหว่างการทำงานก็ได้ว่า พนักงานสร้างแนวทางใหม่ๆที่จะปฏิบัติงานให้ดีขึ้น ประหยัดขึ้นหรือสร้างสรรค์แนวคิดแปลกๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรหรือไม่ หากไม่มีทั้งนวัตกรรมใหม่ๆ และความคิดสร้างสรรค์ใดๆ เลย อาจตีความได้ว่าผู้บริหารยังไม่จัดบรรยากาศ หรือเปิดโอกาสให้เขาแสดงบทบาทได้อย่างเต็มที่

๔. ด้านความรู้และคุณธรรม ประเมินจากผลงานที่เกิดขึ้นว่าได้เข้าไปพัฒนาความรู้จนเกิดความเชี่ยวชาญ แก่พนักงานหรือไม่ โดยตรวจวัดจากปริมาณ และคุณภาพของผลผลิตหรือบริการในขณะเดียวกันการพัฒนาแต่ความรู้โดยไม่ผนวกความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม มุ่งแต่จะพัฒนาผลผลิตโดยไม่สนใจผลกระทบใดๆ ต่อบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมก็คงเป็นการลำบากอย่างยิ่งที่จะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งความรู้และคุณธรรมต้องพัฒนาไปด้วยกัน แยกส่วนไม่ได้

๕. ด้านจริยธรรม และวัฒนธรรมในการปฏิบัติงาน จิตเป็นนายและกายเป็นบ่าว หากจิตมีลักษณะอย่างไรรู้จักกำกับหรือสั่งกายให้มีพฤติกรรมไปในทิศทางนั้น ดังนั้นการพัฒนาคุณธรรมของสมาชิกในองค์กรจะมีส่วนในการนั้นพฤติกรรมได้ เช่น การรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อเพื่อนร่วมงาน ต่อลูกค้า ต่อองค์กร

๖. สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สมาชิกในองค์กรที่ตัดสินใจปัญหาด้วยเหตุผล แทนการตัดสินใจด้วยอารมณ์จะสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดระบบให้มีการตรวจประเมินสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในองค์กรอยู่เนืองๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็นกล่าวโดยสรุปตัวชี้วัดที่วัดที่สุดที่จะวัดว่าสมาชิกในองค์กร ปฏิบัติงานอย่างมีความสุขหรือไม่ คือ "อาการทน" หรือ "ความรู้สึกทน" ถ้าหากต้องปฏิบัติงานอย่างทนทำ สักวันหนึ่งความเครียดสะสมก็จะถึงจุดที่เรียกว่า "ทนไม่ได้" หรือ "ทนไม่ไหว" สมาชิกก็ต้องออกจากองค์กรไป หากเขาเป็นกำลังสำคัญขององค์กร องค์กรก็ต้องสูญเสียสิ่งที่เรียกว่าเป็นอวัยวะที่ดีไป การจัดหาอวัยวะใหม่มาทดแทนก็อาจจะทำให้การดำเนินงานขององค์กรได้รับผลกระทบถึงขั้นหยุดชะงักได้

^{๑๓} สุวัชร จันทิการณ, “การบริหารจัดการความรู้”, [ออนไลน์] แหล่งที่มา <http://www.pharmacy.cmu.ac.th/team/knowledge.pdf> [๑๒ มีนาคม ๒๕๕๘].

^{๑๔} Robbins, S. P., *Organization behavior : Concepts, controversies and application*, (New Jersey : Prentice-Hall, 1996), p. 143.

^{๑๕} สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, *องค์กรและการบริหารองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ*, [ออนไลน์] แหล่งที่มา <http://www.ismed.or.th/knowledge/alpha/body2/chapter15.html>, [๑๓ มีนาคม ๒๕๕๘].

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การพัฒนา คือ การทำให้ดีขึ้น ให้มีคุณภาพและคุณธรรมมากขึ้นกลุ่มชุมชนมีความเข้มแข็ง และมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งเพื่อให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีแต่การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีของคณะสงฆ์ดังกล่าว ต้องมุ่งการเกื้อกูลแก่การจัดการศาสนศึกษาสำนักเรียนสถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาธรรมศึกษาอีกด้วย

ดังนั้น จึงพอสรุปแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ซึ่งจากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาและผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิดและทฤษฎีของการพัฒนา โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถพอสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๒ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๒ แสดงสาระสำคัญของแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

ชื่อนักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๔๓, หน้า ๘๑-๘๒)	การพัฒนาของมนุษย์ที่สำคัญ ภาวนา ๔ประการ ๑) กายภาวนา คือ การเจริญกายพัฒนากาย ๒) สีลภาวนา คือ การเจริญศีลพัฒนาความประพฤติ ๓) จิตภาวนา คือ การเจริญจิตพัฒนาจิต ๔) ปัญญาภาวนา คือ การเจริญปัญญาพัฒนาปัญญา
พระไพศาล วิสาโล (๒๕๓๓, หน้า ๑๘-๑๙)	๑. พัฒนาที่แท้จริงในทางพุทธธรรม จะต้องเอื้อตนมีต่อสังคมและธรรมชาติ ๒. ต้องเกื้อกูลปัจจัยแวดล้อม ให้เป็นไปด้วยดี โดยไม่เอาผลประโยชน์ส่วนตนเป็นเกณฑ์ ๓. ต้องมีธรรมะเป็นพื้นฐาน อำนวยให้เกิดคุณค่าในมนุษยธรรม เมตตา กรุณา และความยุติธรรม
สมบุญ สุธรรมา (๒๕๓๐, หน้า ๕๓)	๑. พัฒนาในพุทธศาสนิกชน โดยมีพระสงฆ์ที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสัตว์อื่นๆ ให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ๒. การช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้พ้นจากสภาพความด้อยพัฒนา ด้อยการศึกษา ๓. การช่วยเหลือกันทั้งทางด้านการอบรมในศาสนาธรรม และประสบการณ์ที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการก่อรูปแบบแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาของพระสงฆ์

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ

จากการทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ ผู้วิจัยจะได้เกี่ยวข้องตามลำดับ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ ความหมายของการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการที่เกี่ยวกับการบริหาร (Administration) เป็นการจัดการ (Management) อย่างมีระบบแบบแผนเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้^{๒๐} โดยที่สมยศนาวิการได้กล่าวถึงการบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการของการวางแผนการจัดองค์การและสั่งการควบคุมกำกับ ความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่นๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้ลักษณะที่สำคัญของการบริหาร ซึ่งการบริหารนั้นมีลักษณะสำคัญ ๘ ประการดังนี้^{๒๑}

- ๑) การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง
- ๒) การบริหารเป็นงานที่จุดหมาย
- ๓) การบริหารเป็นแนวทางสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคมภายในและภายนอกองค์กร
- ๔) การบริหารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของกลุ่มคน
- ๕) การบริหารจะได้รับผลสำเร็จด้วยดีก็แต่โดยการร่วมแรงร่วมใจของบุคคลอื่นๆ
- ๖) การบริหารจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ก็แต่โดยการใช้ความรู้ความชำนาญ
- ๗) การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถมองเห็นได้
- ๘) เจ้าของธุรกิจไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้บริหารเสียเอง

การบริหารจัดการนั้นต้องใช้ความรู้ในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ต่อการบริหารงานซึ่งต้องอาศัยบุคคล (Man) เงินทุน (Money) อุปกรณ์ต่างๆ (Material) การจัดการ (Management) และควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจ^{๒๒} ประเด็นต่อมาคือการบริหารต้องมีการกิจที่สำคัญมีส่วนประกอบกล่าวคือในการการบริหารไว้ ๗ ประการดังนี้^{๒๓}

- ๑) การวางแผน (Planning)
- ๒) การจัดองค์การ (Organizing)
- ๓) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing)
- ๔) การสั่งการ (Directing)
- ๕) การประสานงาน (Coordinating)
- ๖) การรายงาน (Reporting)
- ๗) การงบประมาณ (Budgeting)

^{๒๐}รุจิร ภู่อาระ และคณะ, การบริหารการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : บุ๊คพอยท์, ๒๕๕๐), หน้า ๔.

^{๒๑}สมยศ นาวิการ, การบริหารเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๕๒), หน้า ๗๙.

^{๒๒}วีระ อำพันสุข, พุทธธรรมกับการบริหารบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : เอรวิณการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า

๒๔.

^{๒๓}ติณ ปรัชญพฤทธิ์, การบริหารการพัฒนา : ความหมาย เนื้อหา แนวทางและปัญหา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๔๐.

การบริหารจึงเป็นการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ คน เงิน วัสดุ สิ่งของ และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน หรืออีกนัยหนึ่ง การบริหาร คือ การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยบุคคลอื่นอาจกล่าวได้ว่าการบริหารคือการใช้ศาสตร์ และศิลปะนำเอาทรัพยากรทางการบริหาร (AdministrationResources) มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration CEO.)

การจัดการแบบบูรณาการมุ่งเน้นการให้ความรู้และความเข้าใจ เพื่อส่งผลสำเร็จแก่องค์กร โดยเน้นให้ครอบคลุมสำหรับมาตรฐานทางด้านคุณภาพ ISO.9001 มาตรฐานทางด้านสิ่งแวดล้อม ISO.14001 Environment และมาตรฐานทางด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย มอก. ๑๘๐๐๑ ซึ่งนำมาใช้หลากหลายธุรกิจและองค์กรจำนวนมากนำมาประยุกต์ใช้ และได้รับการรับรองโดยหน่วยงานออกใบรับรอง ซึ่งต่อไปก็สามารถที่จะนำมาตรฐานหรือข้อกำหนดอื่นๆ มาประยุกต์ใช้ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐาน ระบบบริหารแบบบูรณาการทั้งหมดให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนความหมายของการบูรณาการนั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้ความหมายว่า คือ การนำหน่วยที่แยก ๆ กัน มารวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียว การทำให้หน่วยงานย่อยๆ ทั้งหลายที่สัมพันธ์อิงอาศัยซึ่งกันและกัน เข้ามารวมทำหน้าที่ประสานกลมกลืนเป็นองค์รวมหนึ่งเดียวที่มีความความครบถ้วนสมบูรณ์ในตัวการจัดสรรทรัพยากร ความรู้ ความสามารถเทคโนโลยี การประสานงานและวิธีการบริหารจัดการ เพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ โดยรวมกันทำหน้าที่อย่างกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียว หรืออาจเรียกว่า เป็นการบริหารงานแบบ CEO.

การจัดระบบการบริหารต่าง ๆ รวมเข้าด้วยกันเป็นเนื้อเดียวกันองค์กรนำมาตรฐานการ จัดการต่าง ๆ มาใช้ประยุกต์ใช้ในการบริหารธุรกิจ เช่น ด้านคุณภาพ ISO.9001 ด้านสิ่งแวดล้อม ISO.14001 ด้านอาชีวอนามัย และความปลอดภัย มอก. 18001 โดยการนำมาใช้รวมกันเป็นระบบการบริหารเดียวขององค์กร โดยทุกกระบวนการ ทุกหน่วยงานต้องทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สรุปได้ว่า คณะสงฆ์ต้องมีความพร้อมในส่วนของวิทยาการด้านการบริหารและการจัดการ ต้องก้าวหน้าไปมากทันโลกทันเหตุการณ์ คณะสงฆ์ควรจะได้ใช้วิทยาการเหล่านั้นมาช่วยเสริมการบริหาร และการปกครองคณะสงฆ์ เพราะกิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารแบบราชการของฝ่ายบ้านเมือง กิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารที่คล่องตัวแบบภาคเอกชน และกิจการบางอย่าง ต้องบริหารตามหลักพระธรรมวินัย จะเห็นว่ากฎหมายคณะสงฆ์ฉบับปัจจุบัน ได้ทำให้การบริหารคณะสงฆ์ บางอย่างล่าช้าเพราะยึดติดขั้นตอนตามระบบราชการมากเกินไป ฉะนั้น คณะสงฆ์ควรมีระบบการบริหาร และการปกครองของตนเองที่ผสมผสานส่วนดีของระบบราชการและเอกชนเข้ากับหลักพระธรรมวินัยให้ทันกับเหตุการณ์พัฒนาไปตามยุคสมัย

ตารางที่ ๒.๓ สรุปการความหมายของการบริหารจัดการ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
รุจิร ภู่อาระ และคณะ (๒๕๕๐, หน้า ๔)	บริหารการจัดการที่เกี่ยวกับการบริหาร (Administration) เป็นการจัดการ (Management) อย่างมีระบบแบบแผนเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
สมยศ นาวิการ (๒๕๕๒, หน้า ๗๙)	กระบวนการของการวางแผนการจ้ดองค์การและสั่งการควบคุม กำกับ ความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่นๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้ลักษณะ ที่สำคัญของการบริหาร
วีระ อัมพันธุ์ (๒๕๕๑, หน้า ๒๔)	การบริหารจัดการต้องใช้ความรู้ในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ในการบริหารงานต้องอาศัยบุคคล (Man) เงินทุน (Money) อุปกรณ์ ต่างๆ (Material) การจัดการ(Management) และควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจ
ดิณ ปรัชญพทธี (๒๕๕๑, หน้า ๔๐)	ภารกิจสำคัญในการการบริหารไว้ ๗ ประการคือการวางแผนการจ้ดองค์การการจัดคนเข้าทำงานการสั่งการ การประสานงาน การรายงาน การงบประมาณ
บุญทัน ดอกไธสง (๒๕๕๒, หน้า ๔)	การจัดการทรัพยากรมนุษย์ได้กลายเป็นตัวแปรหลักที่จะก้าวออก จากมิติเดิม คือ ทางออกเพื่ออนาคตให้สามารถปรับตัวและ แก้ปัญหาในโลกปัจจุบัน

๒.๒.๒ วัตถุประสงค์การบริหารจัดการ

วัตถุประสงค์การบริหารจัดการ เป็นแนวคิดทางการบริหารเชิงรุกที่มุ่งเน้นให้องค์การเตรียมความพร้อมเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบและมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องสามารถก้าวหน้า ท้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ หลักการพัฒนาการบริหารจัดการได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การบริหารจัดการ คือ การพัฒนาองค์การไม่ใช่ทิพย์โอสถที่สามารถรักษาอาการต่างๆ ของบุคคลหรือองค์การได้หายขาด แต่สามารถชี้แนวทางที่เป็นระบบก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง อย่างมีแผนและมุ่งตอบสนองวัตถุประสงค์หลัก ๒ ด้าน คือวัตถุประสงค์ด้านกระบวนการ (Process Goals) และวัตถุประสงค์ด้านผลผลิต (Outcome Goals) ในวัตถุประสงค์ด้านกระบวนการ หมายถึง เป้าหมายที่จะปรับปรุงกระบวนการต่างๆ ที่ส่งเสริมและเอื้ออำนวยให้สมาชิกปฏิบัติงานร่วมกันได้ดีขึ้น เช่น การปรับปรุงใบเรื่องการติดต่อสื่อสาร การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันระหว่างสมาชิกและการตัดสินใจของสมาชิก เป็นต้น ส่วนวัตถุประสงค์ด้านผลผลิต หมายถึงการปรับปรุงผล

การปฏิบัติงานของสมาชิก เป้าหมายจะเน้นว่าผลงานที่สำเร็จโดยสมาชิกและทีมงานมีอะไรบ้าง โดยนัยของกรอบแนวคิด ๒ ด้านจึงพบว่า การพัฒนาองค์การจะมีวัตถุประสงค์มุ่งช่วยเหลือองค์การ และสมาชิกซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้^{๒๔}

๑. เพื่อพัฒนาการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงองค์การให้ทันสมัย ให้องค์การมีระบบที่สามารถยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับสภาพงานในทุกลักษณะ และหลุดพ้นจากระเบียบการปฏิบัติต่างๆ ซึ่งเป็นอุปสรรค ต่อการตัดสินใจที่ดี มุ่งส่งเสริมให้องค์การปฏิบัติงานโดยยึดแนวความคิดที่ว่ารูปแบบเกิดที่หลังหน้าที่ (Forms follow functions) แทนที่จะทำงานในลักษณะหน้าที่มาที่หลังรูปแบบ (Functions follow forms) ซึ่งหมายถึงรูปแบบทางด้านโครงสร้างของการทำงานจะขึ้นอยู่กับหน้าที่เมื่อมีหน้าที่แตกต่างกัน รูปแบบจึงอาจแตกต่างกัน และรูปแบบจะต้องเกิดขึ้นภายหลังที่ต้องมีหน้าที่กระทำ

๒. เพื่อเพิ่มการทำงานให้มีประสิทธิภาพ โดยส่งเสริมให้มีการรวมพลัง (High collaboration) คิดค้นหาเทคนิคกลไกในการปรับปรุงองค์การอย่างต่อเนื่อง โดยการวางกฎระเบียบในการวิเคราะห์การทำงาน การจัดทรัพยากร ตลอดจนสร้างวิธีการที่จะป้อนข้อมูลย้อนกลับในขณะที่ยังต้องการ และหน่วยต่างๆ กำลังปฏิบัติงาน

๓. เพื่อมุ่งช่วยองค์การให้สามารถตั้งเป้าหมายในการปฏิบัติงานไว้สูง และบรรลุเป้าหมาย ที่ตั้งไว้นั้นได้อย่างดีที่สุดตามมาตรฐาน

๔. เพื่อส่งเสริมให้มีทัศนคติแบบร่วมมือร่วมใจต่อการแก้ไขปัญหาต่างๆ ขององค์การร่วมกัน ในขณะเดียวกันก็มุ่งลดทัศนคติแบบแข่งขันซึ่งตึงเครียดในระหว่างหน่วยงานที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน

๕. เพื่อประสานเป้าหมายส่วนบุคคลและเป้าหมายขององค์การเข้าด้วยกัน โดยส่งเสริมให้ บุคคลในทุกกระดับขั้นขององค์การได้วางแผนการปฏิบัติงานโดยมุ่งยึดถือเอาเป้าหมายหลักหรือ วัตถุประสงค์ร่วมขององค์การเป็นแนวทาง

๖. เพื่อเพิ่มสัมพันธภาพให้ดียิ่งขึ้นระหว่างหน่วยงานต่างๆ ภายในองค์การ รวมตลอดถึงระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชาในทุกๆ ระดับขององค์การด้วย

๗. เพื่อขจัดอุปสรรคข้อขัดแย้งเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารข้อความระหว่างบุคคลและกลุ่ม บุคคลทั้งในแนวราบและแนวตั้ง

๘. เพื่อมุ่งช่วยให้บุคคลในองค์การเผชิญหน้าและแก้ปัญหาความขัดแย้งในทางสร้างสรรค์โดยยึดถือว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งธรรมดาที่องค์การจะหลีกเลี่ยงไม่ได้

๙. เพื่อนำองค์การไปสู่การจัดองค์การที่มีการตัดสินใจที่มีพื้นฐานมาจากฐานข้อมูลมากกว่า คำนั่งถึงอำนาจตามบทบาทในตำแหน่ง

๑๐. เพื่อมุ่งเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมที่ล้าสมัยและเป็นตัวถ่วงความเจริญขององค์การให้เป็น แรงผลักดันหรือตัวเสริมสร้างวิธีการแก้ไขปัญหาที่ดี

วัตถุประสงค์ย่อยของการพัฒนาองค์การ โดยทั่วไป เมื่อองค์การจัดโปรแกรมการพัฒนา องค์การขึ้น องค์การจะกำหนดวัตถุประสงค์ย่อยของแต่ละโปรแกรม เพื่อให้สามารถมองเห็นความชัดเจนยิ่งขึ้น วัตถุประสงค์ย่อยที่พบในโปรแกรมการพัฒนาองค์การแต่ละโปรแกรม มีดังนี้

^{๒๔} สุนันทา เลาพันธ์, การพัฒนาองค์การ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิรัตน์ เอ็ดดูเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๕๗.

๑. เพื่อเพิ่มความไว้วางใจเชื่อใจให้การสนับสนุนเป็นกำลังใจต่อกันในหมู่สมาชิกของ
องค์การ

๒. เพื่อกระตุ้นให้สมาชิกในองค์การกล้าเผชิญกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมากขึ้น

๓. เพื่อเพิ่มสมรรถนะด้านการติดต่อสื่อสารอย่างเปิดเผยทั้ง ๔ ทาง ได้แก่จากบนลงล่าง
จากล่างขึ้นบน ตามแนวเดียวกันและตามแนวทแยง

๔. เพื่อบำรุงขวัญและกำลังใจของพนักงานและเพิ่มความพอใจในการทำงานของ
พนักงาน

๕. เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมของผู้นำ เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วม
ใจทั่วทั้งองค์การ

๖. เพื่อเพิ่มศักยภาพในการบริหารความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในองค์การ

๗. เพื่อขจัดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มที่มุ่งในทางทำลาย

๘. เพื่อเพิ่มแรงจูงใจพนักงานที่ปฏิบัติงานในระดับต่างๆ

๙. เพื่อลดพฤติกรรมที่นำไปสู่การสร้างอิทธิพลภายในกลุ่ม

๑๐. เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกองค์การได้มากขึ้น

สภาพการณ์ในองค์การที่ก่อให้เกิดการพัฒนาองค์การ เงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้การ
เปลี่ยนแปลงในองค์การได้ผลจริงก็คือ บุคคลในองค์การที่มีบทบาทในการกำหนดแนวยุทธศาสตร์ของ
องค์การ ได้มีความตระหนักและรับรู้ถึงความจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างจริงจัง ซึ่งอาจเกิดขึ้น
จากการมองเป็นปัญหา ขอบบพร่องหรือความจำเป็นต่างๆ ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงโดยการวางแผนไว้
ล่วงหน้า สภาพการณ์หรือความจำต่อไปนี้ เป็นเครื่องมือชี้ให้ฝ่ายบริหารตระหนักถึงการนำเอา
หลักการพัฒนา องค์การมาปฏิบัติใช้ในองค์การของตน ดังต่อไปนี้

๑. ความจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงแนวยุทธศาสตร์ด้านการจัดการ เช่น ปรับปรุงแก้ไขเรื่อง
เทคนิคและกรรมวิธีในการปฏิบัติงาน ระบบการวินิจฉัยสั่งการ การจูงใจ การสื่อสารข้อความ และระบบ
การให้รางวัล เป็นต้น ดังนั้น องค์การจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอย่างเป็นระบบ

๒. ความจำเป็นที่จะต้องสร้างบรรยากาศขององค์การ ที่สามารถสนองทั้งความต้องการ
ของบุคคลและองค์การ และความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในองค์การให้เหมาะสม
ยิ่งขึ้น ถ้าผู้บริหารระดับสูงที่มีบทบาทในการกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานขององค์การให้
ตระหนักถึงความต้องการนี้อย่างแท้จริงแล้ว องค์การก็อยู่ในสภาพพร้อมสำหรับการพัฒนาองค์การ

๓. ความจำเป็นต้องการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมขององค์การ เช่น กรรมการบริษัทมี
ความเห็นว่าการบริหารงานแบบระบบครอบครัวของบริษัทไม่เหมาะสมกับสภาวะของการแข่งขันใน
ปัจจุบัน แม้จะประสบความสำเร็จอย่างดีมาจากอดีต จึงมองเห็นว่า มีความจำเป็นที่จะต้อง
เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ทางการบริหารขององค์การทั้งหมด ซึ่งจะต้องเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ หลาย
อย่างด้วยกัน เช่น การ เปลี่ยนแปลงทัศนคติ ปทัสถาน ค่านิยม และหลักเกณฑ์ในการบริหาร เป็นต้น

๔. ความจำเป็นต้องการเปลี่ยนโครงสร้างและบทบาทต่างๆ ขององค์การเป็นการรับรู้ว่า
การจัดโครงสร้างและการกำหนดบทบาทต่างๆ ขององค์การนี้ยังไม่เหมาะสมหรือขาดความชัดเจน
เช่น ยังมีความสับสนว่า ควรจะแยกแผนกพัฒนาออกจากกัน หรือรวมกัน หรือควรจะมอบหน้าที่ดูแล
ทางด้านการบริหารธุรกิจ การบริหารงานบุคคลให้กับรองประธานบริษัทคนไหนดี ผู้จัดการสาขา

สมควรจะได้รับมอบอำนาจให้ดำเนินงานด้านวิชาการด้วยหรือไม่ เรื่องเหล่านี้จะเป็นความต้องการที่เกิดขึ้นเองขององค์กร ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาองค์กร

๕. ความจำเป็นต้องปรับปรุงความร่วมมือร่วมใจระหว่างกลุ่ม ทั้งนี้เนื่องจากพบว่า องค์กร ต้องสูญเสียพลังหลายสิ่งหลายอย่างไปโดยเปล่าประโยชน์จากการแก่งแย่ง ซึ่งดีซึ่งเด่นกันระหว่างกลุ่ม ภายในองค์กร ถ้าองค์กรตระหนักและยอมรับว่าข้อขัดแย้งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้แต่สามารถควบคุมได้ โดยอาศัยความร่วมมือของกลุ่ม จุดนี้จะเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่ความพยายามของการจัดโครงการเพื่อ เพิ่มความร่วมมือร่วมใจระหว่างกลุ่ม

๖. ความจำเป็นต้องการที่จะทำให้ระบบการสื่อสารเป็นไปอย่างเปิดกว้างยิ่งขึ้น เรื่องช่องว่างของการติดต่อสื่อสารและการมีข้อมูลที่ทันสมัยที่เชื่อถือได้อย่างเพียงพอในการตัดสินใจเป็นเรื่องสำคัญ ทางการบริหาร องค์กรส่วนใหญ่จะมีปัญหาทั้งด้านโครงสร้างของการติดต่อสื่อสารและคุณภาพ

ความแตกต่างระหว่างการเปลี่ยนแปลงโดยการพัฒนาองค์กรกับการเปลี่ยนแปลงอื่นๆ เมื่อมีกล่าวว่า การพัฒนาองค์กรเป็นยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลงองค์กรอย่างหนึ่ง จึงมีผู้สงสัยว่า การพัฒนาองค์กรแตกต่างไปจากการเปลี่ยนแปลงอื่นๆ อย่างไร เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจในเรื่องนี้ จะขอยกเอาข้อแตกต่างระหว่างความพยายามในการพัฒนาองค์กรกับความพยายามในการเปลี่ยนแปลงอย่างอื่นๆ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบุคคลมาเปรียบเทียบสำหรับในที่นี้ขอเปรียบเทียบ การพัฒนาองค์กรการบริหารและการฝึกอบรม ความแตกต่างระหว่างการพัฒนาองค์กรกับการพัฒนาการบริหาร (Management Development) เป็นความพยายามในการเปลี่ยนแปลงทั้งสองวิธี แต่นักบริหารส่วนมากจะคุ้นเคยกับการพัฒนาการบริหาร เมื่อพิจารณาอย่างถ่องแท้พบว่า มีความแตกต่างกันในสาระสำคัญดังนี้^{๒๕}

๑. วัตถุประสงค์ การพัฒนาการบริหารมุ่งจะใช้เพื่อฝึกอบรมคนให้เกิดความรู้ เพิ่มขีดความสามารถและมีความชำนาญในการปฏิบัติงานมากขึ้น อีกทั้งช่วยพัฒนาทัศนคติในการทำงานให้เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนาคนให้เหมาะสมกับงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ส่วนการพัฒนาองค์กรมุ่งให้มีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงทุกระบบในองค์กรซึ่งประกอบกันเป็นองค์กร เพื่อสร้างบรรยากาศและสภาวะที่จะช่วยเอื้ออำนวยให้ทุกฝ่ายได้ใช้ความพยายามร่วมกัน เพื่อประสิทธิภาพและความเข้มแข็งขององค์กรโดยรวม

๒. กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ที่ได้รับการเปลี่ยนแปลง ความแตกต่างประการสำคัญของการเปลี่ยนแปลงองค์กรทั้งสองอยู่ที่ลูกค้า กล่าวคือการพัฒนาการบริหารมุ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวผู้บริหาร เพราะว่าเป้าหมายโดยทั่วไปของการพัฒนาการบริหารก็เพื่อทักษะ ความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะของผู้บริหารในองค์กรที่จะให้สามารถบริหารงานได้ดีขึ้นส่วนการพัฒนาองค์กรมุ่งไปที่องค์การทั้งระบบ ซึ่งรวมถึงการพัฒนาการบริหารเข้าไว้ด้วย ความพยายามในการพัฒนาองค์กรจึงมุ่งที่กลุ่มปฏิบัติงานร่วมกันทุกกลุ่ม

๓. สาเหตุหรือความจำเป็นของการพัฒนา โครงการเพื่อการพัฒนาการบริหารจัดทำขึ้น เพราะมีข้อบกพร่อง ขาดความรู้ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น ส่วนโครงการพัฒนาองค์กรจัดทำขึ้นเนื่องจากมีปัญหาเกี่ยวกับโครงสร้าง และบทบาท

^{๒๕} สุนันทา เลาพันธ์, การพัฒนาองค์กร, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท วรรณ เอ็ดดูเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๗๑.

ขององค์การเป็นอยู่ไม่มีประสิทธิภาพ ในองค์การมีการแข่งขันชิงดีชิงเด่น ก่อให้เกิดความขัดแย้งกัน ส่งผลในทางลบแก่การปฏิบัติงานขององค์การ ตลอดจนขาดความร่วมมือระหว่างบุคคล และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

๔. กลวิธีในการดำเนินการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาการบริหารทำได้โดยส่งผู้บริหารที่เกี่ยวข้องเข้ารับการฝึกอบรมและสัมมนา แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็น ปัญหาและประสบการณ์ในระหว่างผู้บริหาร หรือทำการสับเปลี่ยนหน้าที่การงานและความรับผิดชอบของผู้บริหาร แต่กลวิธีในการพัฒนาองค์การมุ่งเน้นการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์การปฏิบัติงานหรือแก้ปัญหาที่มีการใช้เทคนิคหรือวิธีการต่างๆ ทางด้านพฤติกรรมศาสตร์เพื่อเร่งรัดให้มีการเปลี่ยนแปลง โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ และการดำเนินการมุ่งเน้นวิธีการสร้างทีมงานด้วยการส่งเสริมให้มีการแก้ไขปัญหา

๕. ผู้ดำเนินการ การพัฒนาการบริหารดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่เช่น วิทยากร ผู้ฝึกอบรม และเจ้าหน้าที่บริหารโครงการเป็นต้น ส่วนการพัฒนาองค์การจะต้องให้ผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญทางด้านพฤติกรรมศาสตร์มาทำหน้าที่ให้คำปรึกษา นอกจากนี้ต้องเป็นผู้มีความชำนาญเกี่ยวกับการตรวจวินิจฉัย ปัญหาขององค์การ สามารถให้คำแนะนำในการวางแผนการเปลี่ยนแปลงภายในองค์การและมี ประสบการณ์ทางพัฒนาองค์การมาก่อน

๖. ระยะเวลาดำเนินการ การพัฒนาบริหารดำเนินการ ได้สำเร็จภายในระยะเวลาอันไม่ยาวนานนัก แต่การพัฒนาองค์การต้องใช้เวลายาวนานมาก อาจเป็น ๓-๕ ปี เป็นต้น

ความแตกต่างระหว่างการพัฒนาองค์การกับการฝึกอบรม เนื่องจากการพัฒนาองค์การแล้ว การฝึกอบรมได้มาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาองค์การ นอกจากนี้ยังพบว่า องค์การพยายามจัดโปรแกรมฝึกอบรมต่างๆ ขึ้นมาทั้งระยะสั้น และระยะยาวเพื่อปรับปรุงและพัฒนาตนเองอยู่เสมอๆ จึงทำให้หลายคนสงสัยว่า การพัฒนาองค์การกับการฝึกอบรมเป็นเรื่องเดียวกัน หรือแตกต่างกันอย่างไรหากได้พิจารณา และศึกษาโดยถ่องแท้จะพบว่าการพัฒนาองค์การกับการฝึกอบรมแตกต่างกันในเรื่องต่างๆ ได้แก่

๑. วัตถุประสงค์ การฝึกอบรมเป็นการให้ความรู้ เพื่อเพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์ เฉพาะ เรื่อง ในขณะที่การพัฒนาองค์การมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงอย่างครอบคลุมไม่ว่าจะเป็นเรื่อง โครงสร้าง พฤติกรรม ค่านิยม และวัฒนธรรมของกลุ่ม ระหว่างกลุ่มหรือขององค์การ

๒. กลุ่มเป้าหมาย การฝึกอบรมจะเน้นการพัฒนาบุคคลในด้านความรู้ ทักษะหรือเพื่อ แก้ไขปัญหาบางอย่างของผู้เข้ารับการอบรมเท่านั้น นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงจุดเล็กๆ ซึ่งอาจจะไม่ ต่อเนื่อง และไม่เกิดขึ้นตลอดเวลาทั่วทั้งองค์การ ในทางตรงกันข้ามการพัฒนาองค์การมุ่งเน้นไปยัง ระบบซึ่งครอบคลุมกว้างทั่วทั้งองค์การ ไม่จำกัดเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่มุ่งผลที่เกิดขึ้นในระดับที่ กว้างกว่า ต่อเนื่องและถาวรกว่า

๓. กลวิธีในการดำเนินงาน การดำเนินงานของการฝึกอบรมไม่ยุ่งยากและสลับซับซ้อน ภายใต้การนำของวิทยากรด้านนั้นๆ แต่การดำเนินงานของโครงการพัฒนาองค์การยุ่งยากต้องอาศัย ความรู้ ความชำนาญทางด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นสำคัญ และมีที่ปรึกษาด้านการพัฒนาองค์การมา เป็นตัวเร่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

๔. ระยะเวลา การฝึกอบรมเป็นโครงการระยะสั้น ส่วนโครงการพัฒนาองค์การจะเป็น โครงการต่อเนื่องยาวนานปี

สรุปได้ว่าวัตถุประสงค์การบริหารจัดการ หมายถึงผู้บริหารมีความเพียรพยายามในระยะเวลายาวนานที่จะปรับปรุงสมรรถนะในการแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร โดยทำการวินิจฉัยวัฒนธรรมการปฏิบัติงานของกลุ่มต่างๆ ในองค์กร ที่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้ประกอบการเปลี่ยนแปงและมีการใช้ทฤษฎีและเทคนิคด้านพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์และการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นแม่แบบ เงื่อนไขที่สำคัญที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กรก็คือบุคคลระดับสูงในองค์กร จะต้องรับรู้ถึงความจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างจริงจังความจำเป็นดังกล่าวอาจมาจาก ความต้องการหลายๆ ด้านขององค์กร เช่น ความต้องการเปลี่ยนแปลง แนวทางการจัดการวัฒนธรรมโครงสร้างขององค์กรหรือเทคนิคที่ใช้ในองค์กร ความต้องการเหล่านี้จึงเป็นแรงผลักดันทำให้องค์กร แสวงหากลไกในการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเพื่อป้องกันปัญหา ไม่ใช่การตามแก้ไขปัญหา อย่างไรก็ตาม การพัฒนาองค์กรเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลา ต้องใช้ความเพียรพยายามและความรู้ความสามารถต่างๆ ทั้งยังต้องได้รับการยอมรับว่าเป็นภารกิจขององค์กร ซึ่งสมาชิกทุกคนต้องให้ความร่วมมือจึงจะ ดำเนินการพัฒนาองค์กรได้ ถึงแม้ว่าประเด็นนี้อาจเป็นข้อจำกัดในตัวเองของการพัฒนาองค์กร แต่การยอมรับข้อจำกัดจะช่วยให้การวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลงองค์กรอย่างเป็นระบบทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ ๒.๔ สรุปวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต) (๒๕๕๐, หน้า ๕)	การศึกษาพุทธวิธีบริหารในครั้งนี้ขอใช้หน้าที่ของนักบริหารเป็นกรอบในการพิจารณาหน้าที่ของนักบริหาร มีอยู่ ๕ ประการการวางแผนการจ้ดองค์การจ้ดคนเข้าทำงานการสั่งการการ ควบคุม
พิภพ การญจนะ (๒๕๕๐, หน้า ๓๐)	วัดมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจกรรมทั่วไป เจ้าอาวาสต้อง มีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหาร และการจัดการวัด
พระปลัดมนต์ดก สุวโจ (ตันหลง ขจร) (๒๕๕๔, หน้า ๓๑๒)	การบริหารวัด ผู้จัดการมุ่งการดำเนินกิจกรรมที่ให้ประโยชน์สูงสุดแก่บรรพชิต ได้แก่ การปฏิบัติตามไตรสิกขาเพื่ออบรมกาย วาจา ใจ ของตนและหมู่คณะ

๒.๒.๓ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

จากการทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ซึ่งมีรายละเอียดคือ การศึกษาพุทธวิธีบริหารในครั้งนี้ขอใช้ หน้าที่ของนักบริหารเป็นกรอบในการพิจารณาหน้าที่ (Function) ของนักบริหารมีอยู่ ๕ ประการตามคำ ย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDC คือ^{๒๖}

- ๑) การวางแผน (Planning)
- ๒) การจัดองค์กร (Organizing)
- ๓) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing)
- ๔) การสั่งการ (Directing)
- ๕) การควบคุม (Controlling)

การบริหารและการจัดการวัด ในครั้งพุทธกาล กับพระสงฆ์สาวก ไม่ได้เป็นผู้สร้างวัด การบริหารและการจัดการวัดเป็นหน้าที่ของคนสร้างวัดให้ พระพุทธองค์และสาวกไม่ได้เป็นเจ้าของวัดและไม่อยู่ติดวัด เพราะจาริกสั่งสอนตามเทคนิคต่างๆ ในปัจจุบันการบริหารและการจัดการวัดเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ซึ่งตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้บัญญัติไว้ว่า^{๒๗} วัดมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัด ในกิจกรรมทั่วไป เจ้าอาวาสต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารและการจัดการวัด ในการบริหารและการจัดการวัดจะต้องประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ การประสานงาน การประเมินผลงาน และงบประมาณ นอกจากนี้การบริหารดังกล่าวยังมีพัฒนาการจัดการเชิงพุทธ^{๒๘} ซึ่งหมายถึงการบริหารวัด ผู้จัดการมุ่งการดำเนินกิจกรรมที่ให้ประโยชน์สูงสุดแก่บรรพชิต ได้แก่ การปฏิบัติตามไตรสิกขาเพื่ออบรมกาย วาจา ใจ ของตนและหมู่คณะ กล่าวคือ พระภิกษุ สามเณรภายในวัดให้บริสุทธิ์ ให้ห่างไกลจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองให้ถึงความสันติสุข คือ มรรค ผล นิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระศาสนา ตามระดับภูมิธรรมของแต่ละท่านจะปฏิบัติได้ และดำเนินกิจกรรมรองลงมาคือ ช่วยแนะนำ สั่งสอน สาธุชน ไม่ไปในแนวทางแห่งความเสื่อมที่จะเป็นโทษหรือความทุกข์เดือดร้อน โดยมีได้มุ่งประโยชน์หรือ ลากลัการะอันไม่เป็นธรรม และมีได้มุ่งประโยชน์สุขส่วนตนที่เกินจำเป็นเกินฐานะของบรรพชิต และการสงเคราะห์ประชาชนหรือสังคมตามกำลัง โดยมีพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการปกครอง การบริหารตนและหมู่คณะ เป็นเครื่องกลั่นกรองกาย วาจา ใจ ที่ละเอียดประณีตให้บริสุทธิ์และให้สงบ เพิ่มพิเศษจากกฎหมายของบ้านเมือง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของมหาเถรสมาคม

สรุปได้ว่า แนวคิดการพัฒนาการบริหารจัดการ หมายถึง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น เป็นเรื่องที่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญ เพราะว่าพระพุทธศาสนาถือว่าการพัฒนาที่แท้จริงต้องเริ่มต้นด้วยการพัฒนามนุษย์ มนุษย์เป็นแกนกลางของการพัฒนา มนุษย์มีศักยภาพที่จะพัฒนาดตนเอง

^{๒๖} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๕.

^{๒๗} พินิจ การญฺจนะ, **คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๐), หน้า ๓๐.

^{๒๘} พระปลัดมนต์ดก สุวโจ (ต้นหลงขจร), **รวมบทความวิชาการ**, โครงการสัมมนาวิทยานิพนธ์ดีเด่นประจำปี ๒๕๕๔, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๓๑๒.

ได้ดีที่นำไปสู่การเรียนรู้และบรรลุผลสำเร็จได้ การบริหารวัดนั้น ผู้จัดการมุ่งการดำเนินกิจกรรมที่ให้ประโยชน์สูงสุดแก่บรรพชิต ได้แก่การช่วยแนะนำ สั่งสอนสาธุชน ผู้สนใจในการศึกษาสัมมาปฏิบัติให้ดำเนินไปในแนวทางความเจริญ การบริหารตนและหมู่คณะ เป็นเครื่องกลั่นกรองกาย วาจา ใจ ที่ละเอียดประณีตให้บริสุทธิ์และให้สงบเพิ่มพิเศษจากกฎหมายของบ้านเมือง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของมหาเถรสมาคม

๒.๒.๔ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการ เป็นผลมาจากการศึกษาค้นคว้า ทดลองของนักวิชาการหลายสาขาวิชา การดำเนินการพัฒนาการบริหารจัดการ นอกจากจะยึดถือแนวคิด หลักการ วิธีการและกระบวนการ บริหารจัดการต่างๆ แล้วจำเป็นต้องนำทฤษฎีต่างๆ มาเป็นแนวทางในการดำเนินงานด้วย จึงจะประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการบริหารจัดการมาประกอบการศึกษา ดังต่อไปนี้

เฮนรี ฟาโยล์(Henry Fayol) ได้เสนอแนวทางการบริหารโดยมีความเชื่อว่า เป็นไปได้ที่จะหาทางศึกษาถึงศาสตร์ที่เกี่ยวกับการบริหาร (Administrative) ซึ่งสามารถใช้ได้กับการบริหารทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานอุตสาหกรรมหรืองานรัฐบาล โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการบริหารซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร (Management Functions)^{๒๙} ประการคือ^{๓๐}

๑) การวางแผน (Planning) หมายถึงภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องทำ การคาดล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อธุรกิจ ปฏิบัติเอาไว้เพื่อเป็นแนวทางของการทำงานในอนาคต

๒) การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง ภาระหน้าที่ ที่ผู้บริหารจะต้องจัดให้มีโครงการของงานต่างๆ และอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้เครื่องจักร สิ่งของ จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้^{๓๐}

๓) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) หมายถึงหน้าที่ในการสั่งการงานต่างๆ ต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ซึ่งจะกระทำให้ผลสำเร็จด้วยดี โดยที่ผู้บริหารจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี จะต้องเข้าใจคนงานของตน จะต้องเข้าใจถึงข้อตกลงในการทำงานของคนงานและองค์การที่มีอยู่ รวมถึงจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิดทั้งขึ้นและลง นอกจากนี้ยังต้องทำการประเมินโครงสร้างขององค์การและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนเป็นประจำอีกด้วย หากโครงสร้างขององค์การที่เป็นอยู่ไม่เหมาะสมก็จำเป็นต้องปรับปรุงเช่นเดียวกัน ถ้าผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาคนใดหย่อนประสิทธิภาพ การไล่ออกเพื่อปรับปรุงกำลังคนที่มีอยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ก็เป็นสิ่งจำเป็นต้องทำ

๔) การประสานงาน (Coordinating) หมายถึงภาระหน้าที่ที่จะต้องเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้ และกำกับให้ไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน

๕) การควบคุม (Controlling) หมายถึงภาระหน้าที่ในการที่จะต้องกำกับให้สามารถประกัน ได้ว่ากิจกรรมต่างๆ ที่ทำไปนั้นสามารถเข้ากันได้กับแผนที่ได้วางไว้แล้ว

^{๒๙}Price, Alan, Human Resource Management, in a Business Context, 2 Edition, (London : Thomson Learning, 2004), p. 110.

^{๓๐}ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา, แนวคิดและทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์, (คณะรัฐประศาสนศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑), หน้า ๑๑๖.

เฮนรี ฟาโยล์(Henry Fayol) ได้กำหนดหลักการในการบริหารจัดการขึ้น ๑๔ ประการ เป็นส่วนประกอบสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารจัดการ ดังนี้^{๓๑}

๑) การแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) เฮนรี ฟาโยล์ ได้เสนอว่า คนงานควรจะได้รับการมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติมากขึ้น หรือได้รับการกระตุ้นให้มีความรับผิดชอบในผลลัพธ์ของงานมากขึ้น ซึ่งหลักการนี้จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในองค์การยุคปัจจุบันได้

๒) อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) แวปเบอร์และเฮนรีฟาโยล์ ได้ให้ความสำคัญของอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ อำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการของ แวปเบอร์ จะได้มาจากตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารในสายการบังคับบัญชา ส่วนอำนาจหน้าที่แบบไม่เป็นทางการจะได้รับจากความชำนาญงานของบุคคล (Expertise) ความรู้ทางด้านเทคนิค (Technical Knowledge) ความมีคุณค่าทางศีลธรรม (Moral Worth) และความสามารถในการนำ (Leading) และสร้างความผูกพัน กับผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นว่าอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ

๓) การมีผู้บังคับบัญชาคนเดียว (Unity of Command) ฟาโยล์ ได้กล่าวว่าคำสั่งสองคำสั่ง (Dual Command) อาจก่อให้เกิดปัญหาในการทำงาน เช่น การรายงานจะมีความเกี่ยวข้อง ในเมื่อผู้ควบคุมสองคนได้ให้คำสั่งกับผู้ใต้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว ทำให้เกิดการสับสนในบางสถานการณ์ คำสั่งสองคำสั่งนี้ทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้บังคับบัญชา และทำให้เกิดการสับสนในลำดับชั้นของอำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการ (Formal Hierarchy of Authority) การประเมินอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารในระบบผู้บังคับบัญชาสองคนจะเป็นการยาก และผู้บริหารจะไม่สนใจในความรู้สึกของผู้ใต้บังคับบัญชา มักจะโกรธและอาจไม่ให้ความร่วมมือในอนาคตถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาไม่เชื่อฟัง

๔) สายการบังคับบัญชาตามอำนาจหน้าที่ (Line of Authority) เป็นสายการบังคับบัญชาจาก ผู้บริหารในระดับบนสู่ผู้ปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์การ ความสัมพันธ์ของการจำกัดความยาวของสายการบังคับบัญชา โดยการควบคุมจำนวนของระดับในลำดับชั้นของการบริหารจัดการ จำนวนที่ดีที่สุดของ ลำดับชั้นการบังคับบัญชา (Hierarchy) คือความยาวของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้บริหารระดับสูงและ พนักงานระดับล่าง รวมถึงความล่าช้าในการวางแผน (Planning) และการจัดการองค์การ (Organizing) ซึ่งการจำกัดจำนวนของระดับชั้นการบังคับบัญชาให้น้อยลงจะทำให้ปัญหาในการติดต่อสื่อสารลดลง และองค์การจะมีการปฏิบัติงานที่รวดเร็วและมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ภายในองค์การได้มีการแบ่งแยกแผนก ต่างๆ ซึ่งแต่ละแผนกจะมีระดับชั้นการบังคับบัญชาโดยผู้บริหารในระดับกลางและระดับต้นของสายการบังคับบัญชาแต่ละแผนก ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้จัดการในระดับเดียวกันในแผนกอื่นๆ ซึ่งปฏิสัมพันธ์นี้ช่วย ในการตัดสินใจให้เร็วขึ้น เนื่องจากผู้บริหารจะรู้จักบุคคลอื่น และรู้วิธีการในการแก้ปัญหาเพิ่มมากขึ้น สำหรับการทำงานข้ามแผนกหรือการทำงานข้ามสายนั้นเป็นการสร้างทีมงานข้ามสาย ซึ่งสามารถควบคุม โดยผู้นำของแต่ละทีม

๕) การรวมอำนาจ (Centralization) เป็นการรวมอำนาจของการบังคับบัญชาไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงขององค์การ ซึ่งอำนาจหน้าที่จะไม่ได้อยู่รวมไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงของสายการบังคับบัญชา แต่เป็นการกำหนดว่า ควรมีการรวมอำนาจไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงเท่าไร อย่างไร และมีการกระจายอำนาจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาและคนงานในระดับล่างอย่างไร สิ่งนี้ถือว่ามีความสำคัญเนื่องจากว่าจะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของพนักงานในทุกๆระดับขององค์การ

^{๓๑} ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๕๔), หน้า ๖๙.

๖) การมีเป้าหมายเดียวกัน (Unity of Direction) เป็นการออกแบบหรือกำหนดแผนในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและคนงานที่ใช้ทรัพยากรขององค์การ องค์การใดที่ไม่มีการวางแผนจะทำให้ขาดประสิทธิภาพและขาดประสิทธิผล ซึ่งจะไม่มีการมุ่งไปสู่กิจกรรมของกลุ่มหรือกิจกรรมของบุคคล แต่การวางแผนจะเริ่มที่ผู้บริหารระดับสูงทำงานเป็นที่รวมกับการพัฒนาขององค์การ ซึ่งจะต้องมีการติดต่อกับผู้บริหารในระดับกลางที่มีส่วนในการตัดสินใจว่า จะใช้ทรัพยากรขององค์การอย่างไรเพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ตามการพัฒนา หลักการข้อนี้ ยึดหลักว่า กิจกรรมของแต่ละกลุ่มต้องมีจุดหมายและแผนเดียวกัน

๗) หลักความเสมอภาค (Equity) ความเสมอภาคคือ ความเป็นธรรม (Justice) ความยุติธรรม (Impartiality) และความเหมาะสม (Fairness) สำหรับสมาชิกทุกคนภายในองค์การซึ่งในปัจจุบันพนักงานมีความต้องการความเสมอภาคมากขึ้นเป็นการจัดการที่ใช้หลักความเท่าเทียมกัน

๘) การออกคำสั่ง (Order) วิธีการจัดการซึ่งอยู่ในตำแหน่งนั้นในการจัดหาเพื่อให้องค์การได้รับประโยชน์สูงสุด และเป็นการจัดหางานให้แก่พนักงานโดยใช้ผังองค์การ (Organization Chart) เพื่อแสดงให้เห็นถึงตำแหน่งและหน้าที่ของพนักงานแต่ละคน และเป็นการชี้วัดว่าตำแหน่งของพนักงานแต่ละคนอาจจะมีการเลื่อนขั้นได้ในอนาคต การวางแผนเกี่ยวกับอาชีพได้รับความสนใจมากขึ้นในองค์การยุคปัจจุบัน เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์ถือว่า มีความจำเป็นที่จะต้องให้การฝึกอบรม (Training) และการพัฒนากำลังแรงงาน (Developing) โดยองค์การจะกำหนดตำแหน่งหน้าที่สำหรับคนทุกคน และทุกคนจะเข้าใจตำแหน่งหน้าที่ของตน

๙) ความคิดริเริ่ม (Initiative) เป็นความสามารถของบุคคลในการกระทำการต่างๆ โดยปราศจากการสั่งการจากผู้บังคับบัญชา ผู้บริหารจะต้องกระตุ้นให้พนักงานมีความคิดริเริ่มซึ่งความคิดริเริ่มนี้นับถือว่าเป็นจุดแข็งขององค์การ เนื่องจากจะสามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ได้ผู้บริหารมีความต้องการ ทักษะ (Skill) และไหวพริบ (Tact) เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างองค์การและความต้องการของพนักงาน และความสามารถ (Ability) จะทำให้เกิดความสมดุล ซึ่งเป็นสิ่งที่ชี้วัดความสามารถของผู้บริหารระดับสูง ในการพัฒนาและการบริหารงาน

๑๐) ความมีระเบียบวินัย (Discipline) เป็นการมุ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการเชื่อฟัง (Obedience) อำนาจ (Power) การใช้กฎบังคับ (Application) และลักษณะของการแสดงความนับถือออกมา สำหรับอำนาจของผู้บังคับบัญชา ความมีระเบียบวินัยเป็นบุคลิกลักษณะ ที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารหลายๆ คนที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้ปฏิบัติงานทั้งหมด และทำงานอย่างเข้มแข็งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ ความมีระเบียบวินัยจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในองค์การกับคุณสมบัติของผู้ภายในองค์การ และเป็นความสามารถของผู้บริหารในการที่จะปฏิบัติตามอย่างยุติธรรม อีกด้วย

๑๑) ค่าตอบแทน (Remuneration of Personnel) การให้รางวัลประกอบด้วยโบนัส และแผนการแบ่งกำไร เป็นการช่วยกระตุ้นการทำงานของพนักงานได้ การให้หรือการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่พนักงานมีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จขององค์การ ระบบรางวัลที่มีประสิทธิภาพสามารถให้ความยุติธรรมทั้งพนักงานและองค์การ รวมทั้งสามารถกระตุ้นผลผลิตเพิ่ม โดยการให้รางวัล เพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้นโดยยึดหลักว่าการจ่ายค่าตอบแทนควรยุติธรรมและตอบสนองความพึงพอใจ สูงสุดทั้งนายจ้างและลูกจ้างเท่าที่จะทำได้

๑๒) ความมั่นคงในงาน (Stability of Tenure of Personnel) ความมั่นคงในงานมีความสำคัญต่อการจ้างงานระยะยาว เมื่อพนักงานอยู่ในองค์กรซึ่งมีแนวโน้มจะทำงานเป็นทีมเป็นระยะเวลานาน โดยพยายามพัฒนาทักษะ และปรับปรุงความสามารถในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรขององค์กร การจ้างงานระยะยาวเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้อธิบายการประสบความสำเร็จของบริษัทขนาดใหญ่ในญี่ปุ่น

๑๓) ผลประโยชน์ส่วนตัวมีความสำคัญน้อยกว่าผลประโยชน์ขององค์กร (Subordination of individual interests to the common interest) ผลประโยชน์ขององค์กรถือว่าเป็นประโยชน์ของทุกๆ คน หรือของทุกกลุ่มในองค์กร ในขณะที่องค์กรยังดำเนินกิจการอยู่จะต้องมีการกำหนดผลประโยชน์เพื่อให้เกิดความยุติธรรมระหว่างองค์กรและสมาชิกภายในองค์กร

๑๔) ความสามัคคี (Esprit de corps) เป็นความรู้สึกร่วมกันของสมาชิกภายในองค์กรที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของสมาชิกในกลุ่ม ในการออกแบบประยุต์ของอำนาจหน้าที่ตามลำดับชั้นภายในองค์กร และสิทธิในการสั่งการ หรือการบริโภค และความร่วมมือกันถือว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญในการที่ทำให้องค์กรบรรลุผลสำเร็จและมีการพัฒนา ความสามัคคีจะสามารถบรรลุผลสำเร็จได้ หากมีการติดต่อกันระหว่างผู้บริหารและคนงาน โดยการติดต่อเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่สำคัญ เพราะความสามัคคีคือพลัง เมื่อสมาชิกมีความสามัคคีกันสูงก็จะทำให้องค์กรมีความแข็งแกร่ง

ทฤษฎีการพัฒนาการบริหาร

Elton Mayo เป็นบิดาคนหนึ่งในขบวนการมนุษยสัมพันธ์เขาให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างคนงานด้วยกันเองหรือระหว่างกลุ่มของคนงานในอันที่จะเพิ่มผลผลิตในองค์กร การมีการติดต่ออย่างเปิดกว้างระหว่างหัวหน้ากับลูกน้องการให้โอกาสกับผู้ใต้บังคับบัญชาเข้ามามีความคิดเห็นอย่างเป็นประชาธิปไตยการให้ความสำคัญกับผู้ปฏิบัติงานทุกระดับและเอาใจใส่ดูแลเขาให้ความเป็นกันเองกับเขา มากกว่าคนงาน ย่อมทำให้มีผลงานเพิ่มขึ้น

แนวความคิดของ Mayo จากการทดลองที่ Hawthorn ใกล้เมือง Chicago U.S.A.สรุปได้ ๕ ประการ คือ ๑) ทักษะสังคม (ข้อตกลงเบื้องต้นในการทำงาน) คนงานที่สามารถปรับตัวเข้ากับกฎเกณฑ์ อย่างไม่เป็นทางการของกลุ่มคนงานด้วยกันจะมีความสุขและเพิ่มผลผลิตมากกว่าคนงานที่ไม่พยายามปฏิบัติหรือปรับตัวเข้ากับกฎเกณฑ์ที่กลุ่มปฏิบัติกันกฎเกณฑ์เหล่านี้ตกลงกันเองและยึดถือกันภายในกลุ่มและยังผลให้คนงานมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของพรรคพวก

กลุ่มพฤติกรรมของกลุ่มมีอิทธิพลสูงใจและสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของแต่ละบุคคลได้ และกลุ่มย่อมมีอำนาจต่อรองกับฝ่ายบริหารโดยอาจจะเพิ่มผลผลิตหรือลดผลผลิตก็ได้ (๑) การให้รางวัล และการลงโทษของสังคมในหมู่คนงานด้วยกัน เช่นการให้ความนับถือและความจงรักภักดีต่อกลุ่ม และกลุ่มต่อแต่ละบุคคลมีอิทธิพลต่อคนงานมากกว่าการที่ฝ่ายบริหารจะให้รางวัลเป็นตัวเงินต่อคนงานเหล่านี้ (๒) การควบคุมบังคับบัญชา การบังคับบัญชาจะมีประสิทธิภาพมากที่สุดถ้าฝ่ายบริหารปรึกษากลุ่มและหัวหน้าของกลุ่มที่ไม่เป็นทางการนี้ในอันที่ปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายขบวนการมนุษยสัมพันธ์ต้องการให้ผู้บังคับบัญชาเป็นคนที่น่ารักเป็นนักฟังที่ดี เป็นมนุษย์ไม่ใช่เป็นนาย ต้องให้ข้อคิดแล้วให้คนงานตัดสินใจอย่าเป็นผู้ตัดสินใจปัญหาเสียเอง ขบวนการมนุษยสัมพันธ์จึงเชื่อว่า การสื่อสารความหมายมีประสิทธิภาพประกอบกับการแก้ปัญหาเป็นหนทางที่ดีที่สุดที่จะได้มาซึ่งการควบคุมบังคับบัญชาที่มีประสิทธิภาพ (๓) การบริหารแบบประชาธิปไตย พนักงานทำงานได้ผลงานดีมาก ถ้า

เขาได้จัดการงานที่เขารับผิดชอบเอง โดยมีการควบคุมน้อยที่สุดจากผู้บริหารหลังจากที่ได้มีการปรึกษาร่วมกัน

Mayo เชื่อว่าหากได้นำวิธีการทางมนุษยสัมพันธ์ไปใช้ให้ถูกต้องแล้วจะทำให้บรรยากาศใน องค์ การอำนวยความสะดวกให้ทุกฝ่ายเข้าใจกันได้อย่างดีที่สุดคนงานจะได้รับความพอใจสูงขึ้น และกำลังความสามารถทางการผลิตก็จะเพิ่มมากขึ้นด้วยผลการทดลองนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลสำคัญของกลุ่มทางสังคมภายใน องค์การที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการซึ่งมีพื้นฐานมาจาก"ความรู้สึก" (sentiments) ที่เป็นเรื่องราวทางจิตใจของคนงานและความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างคนงานด้วยกัน

แนวความคิดที่เป็นข้อเท็จจริงที่ได้จากการค้นพบสองประการ คือพฤติกรรมของคนงานมีการปฏิบัติต่อสภาพแวดล้อมทั้งสองทางด้วยกันคือทั้งต่อสภาพทางกายภาพที่เป็นสภาพแวดล้อมรอบตัว(physical environment) ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมของงานและยังมีการปฏิบัติต่อสภาพแวดล้อมของเรื่องราวทางจิตวิทยาและสังคมของที่ทำงานด้วย สภาพเหล่านี้ก็คืออิทธิพลของกลุ่มไม่เป็นทางการ (Informal group)การยอมรับในฐานะของตัวบุคคล และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

การบริการองค์การภาครัฐช่วงปัจจุบันจะมีลักษณะของการบริหารงานเชิงรุกที่ดำเนินการในรูปแบบการบริหารเชิงการพัฒนาหรือการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ที่หน่วยงานมีการวางแผนการพัฒนาเพื่อกำหนดทิศทางในเชิงของผลสัมฤทธิ์ ตัวชี้วัดผลงานและการพัฒนา แนวทางในการปฏิบัติงานภารกิจขององค์กรในอนาคตอย่างเป็นรูปธรรมนอกจากนี้หลังจากที่หน่วยงานได้กำหนดทิศทางและการพัฒนาการดำเนินงานที่ชัดเจนแล้วหน่วยงานยังจะต้องผลักดันให้มีการดำเนินงานตามการพัฒนาที่กำหนดไว้ทั้งนี้ในการพัฒนาหรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์การให้เกิดประสิทธิผลและมีความยั่งยืนนั้นองค์การจำเป็นต้องดำเนินการสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบให้ครอบคลุมและทั่วถ้วนทุกระบบงานย่อยขององค์การซึ่งในปัจจุบันนี้ องค์การต่าง ๆ นิยมที่จะดำเนินการโดยประยุกต์กรอบความคิด เทคนิควิธีการบริหารที่จัดได้ว่าเป็นวิธีการบริหารงานที่เป็นเลิศ(business excellence model) มาเป็นกรอบแนวทางการดำเนินงาน อาทิ กรอบแนวคิด seven S's

ปัจจุบันในการจัดระบบบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงปัจจุบันทั้งองค์การภาครัฐกิจเอกชนและภาครัฐจะมีจุดเน้นที่พัฒนาระบบการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มุ่งเน้นผลงานในเชิงยุทธศาสตร์ซึ่งในการดำเนินงานมักจะประกอบด้วย กรอบแนวคิดที่สำคัญ ๓ ส่วนคือ๑) การออกแบบระบบการบริหารผลการปฏิบัติงาน ที่จะต้องมี ๒) การวิเคราะห์และกำหนดขีดสมรรถนะการปฏิบัติงาน และ๓) การพัฒนาระบบการวัดผลการปฏิบัติงาน

หลายองค์การได้สนใจแนวความคิดเกี่ยวกับขีดสมรรถนะในการปฏิบัติงานcompetency โดยมีการศึกษาค้นคว้า แลกเปลี่ยนประสบการณ์กันในเรื่องขีดสมรรถนะในการปฏิบัติงานเพื่อจะได้นำมาใช้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์การ ด้วยหลาย ๆ ฝ่ายมีความเห็นว่าการพัฒนาขีดสมรรถนะในการปฏิบัติงานอาจจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์การและการบริหารทรัพยากรบุคคลซึ่งประโยชน์ของการประยุกต์ใช้ขีดสมรรถนะในการปฏิบัติงาน ได้แก่

๑) การสรรหาและการคัดเลือกบุคลากร หมายถึงการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรตามคุณสมบัติและ competency ของตำแหน่งที่ต้องการไม่ว่าจะเป็นการสรรหาบุคลากรจากภายในหรือภายนอกองค์การเองก็ตาม

๒) การวิเคราะห์ความจำเป็นในการจัดฝึกอบรมและจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรหมายถึงการวิเคราะห์ศักยภาพขีดความสามารถที่ขาดหายไปการวางแผน ฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรเพื่อให้มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน

๓) การวางแผนอาชีพและสืบทอดตำแหน่งหมายถึงการสนับสนุนให้บุคลากรวางแผนความก้าวหน้าในอาชีพของพนักงานและการวางแผนทดแทนตำแหน่งในระดับบริหาร

๔) การจัดการผลการปฏิบัติงานหมายถึงการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร การจ่ายเงินเดือนและค่าตอบแทนหมายถึงการใช้เป็นข้อมูลประกอบในการกำหนดอัตราเงินเดือนการขึ้นเงินเดือน และค่าตอบแทน^{๓๒}

ทฤษฎีขององค์การ จากการศึกษาในตำราของผู้รู้ต่างๆ ซึ่งสามารถสรุปรายละเอียดดังต่อไปนี้ ทฤษฎีองค์การของลาวเรนซ์และโลสจ์(Lawrence and Lorsch) เป็นทฤษฎีองค์การที่ให้แนวการออกแบบโครงสร้างขององค์การตามสถานการณ์ (Contingency Organization Design) เนื่องจากแรงกดดันของการเปลี่ยนแปลงต่างๆ จะเกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมภายนอกโครงสร้างใหม่ๆ ขององค์การจึงเกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ การออกแบบองค์การใหม่ๆ เช่น โครงสร้างแมทริก โครงสร้างแบบโครงการและ โครงสร้างแบบอิสระซึ่งนำมาใช้แทนโครงสร้างสมัยเดิมและโครงสร้างมนุษยสัมพันธ์ การออกแบบองค์การ แบบโครงการจะมีความเหมาะสมมากที่สุด สถานการณ์ที่มีความซับซ้อนทางด้านเทคนิคสูงมาก เมื่อพิจารณาในแง่ของความสัมพันธ์ตามสถานการณ์ ถ้าหากว่าเทคโนโลยีมีความซับซ้อนแล้ว โครงสร้างแบบ โครงการจะมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ดังกล่าวนี้

การออกแบบโครงสร้างองค์การสมัยใหม่ดังกล่าวจะใช้ประโยชน์จากทั้งโครงสร้างสมัยเดิม และโครงสร้างแบบโครงการรวมเข้าด้วยกัน บุคคลต่างๆ ที่อยู่ในโครงสร้างแบบแมทริกจะมีทั้งผู้บังคับบัญชาตามหน้าที่และผู้บังคับบัญชาตามโครงการ ในกรณีนี้จะมีความขัดแย้งกับหลักเอกภาพในการบังคับบัญชา (หลักมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว) อย่างเห็นได้ชัด

การศึกษาของลาวเรนซ์และโลสจ์(Lawrence and Lorsch) เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ว่ามีส่วนช่วยต่อการพัฒนาแนวความคิดของการบริหารตามสถานการณ์เป็นอย่างมาก นั่นคือ โครงสร้างขององค์การย่อมมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมว่า องค์การที่แตกต่างกันที่อยู่ภายในสภาพแวดล้อมไม่ เหมือนกันย่อมต้องการโครงสร้างขององค์การแตกต่างกันตามแผนภาพที่ ๒.๑ โครงสร้างและระบบการทำงานขององค์การ ดังต่อไปนี้

^{๓๒}สุรนันทน์ เลาหพันธ์, การพัฒนาองค์การ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิรัตน์ เอ็ดดิวเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๖๑.

แผนภาพที่ ๒.๑ โครงสร้างและระบบการทำงานขององค์การ

จากแผนภาพ โครงสร้างและระบบการทำงานขององค์การลาเวนซ์และโลสจ์ (Lawrence and Lorsch) สรุปได้ว่า

๑) ถ้าองค์การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความไม่แน่นอนแล้ว องค์การควรจะมีการจัดโครงสร้างขององค์การให้อยู่ในสภาพคล่องตัว

๒) ถ้าองค์การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความแน่นอนแล้ว โครงสร้างขององค์การที่แน่นอนตายตัวจะมีความเหมาะสมมากกว่า

๓) ถ้าองค์การมีสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีความแตกต่างกันมากและสภาพแวดล้อมภายในที่แตกต่างกันมาก และสภาพแวดล้อมภายในที่แตกต่างกันมากด้วยแล้ว ดังนั้น จะต้องมีการกลไกของการประสานงานที่ดีภายในโครงสร้างขององค์การ

โดยทั่วไปแล้ว ถ้าหากว่าสภาพแวดล้อมภายในขององค์การเข้ากันได้กับสภาพแวดล้อมภายนอกแล้ว องค์การดังกล่าวนี้จะเป็นองค์การที่มีประสิทธิภาพ ข้อดีของทฤษฎีนี้คือ

๑) ทำให้องค์การมีความคล่องตัวและปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้

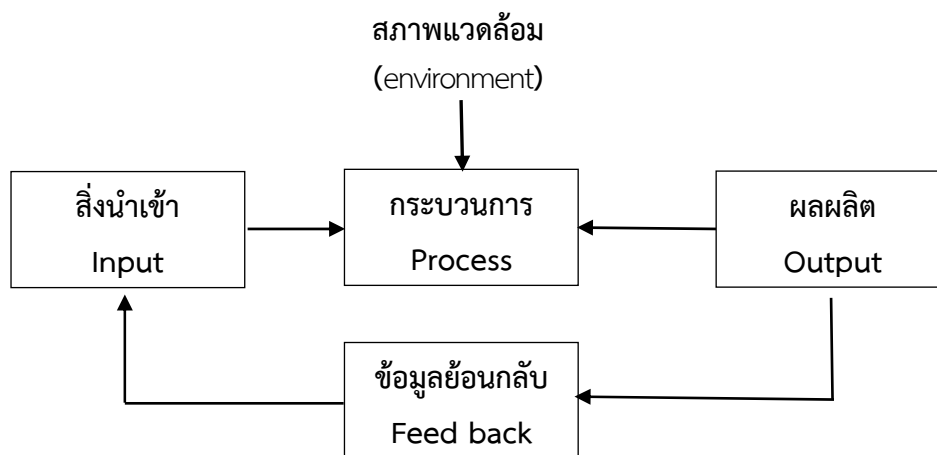
๒) ยอมรับความขัดแย้งว่ามีในองค์การ

๓) องค์การจะมีความยืดหยุ่นมาก

ข้อเสียของทฤษฎีนี้คือทฤษฎีนี้ทำลายความคิดหลักการของการบริหารในเรื่องเอกภาพในการบังคับบัญชาและความชำนาญพิเศษ

ทฤษฎีองค์การสมัยใหม่ที่มีการปรับปรุงพัฒนาและสังเคราะห์แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น .แต่ถึงอย่างไรการบริหารงานสมัยใหม่นี้มุ่งเน้นทั้งคนงาน และผลผลิต จึงต้องมีการผสมผสานแนวคิดต่างๆ ทุกยุคทุกสมัย เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่เป็นจริงในปัจจุบันในที่นี้จะขอนำเสนอทฤษฎีทางการบริหารจัดการพื้นฐานที่ควรทราบ ดังต่อไปนี้

ทฤษฎีระบบ (System Theory) ของเดวิด อีสตัน (David Easton) ทฤษฎีระบบเป็นทฤษฎีที่มีคุณค่าในการตรวจสอบ หาข้อบกพร่องของกระบวนการบริหารทั้งปวงรวมทั้งการบริหารจัดการ โดยการวิเคราะห์สิ่งนำเข้า วิเคราะห์กระบวนการ และวิเคราะห์ผลผลิตว่าสิ่งที่ลงทุนไปคุ้มค่าหรือไม่แล้วรวบรวม ข้อมูลหาจุดบกพร่องแล้วปรับปรุงแก้ไขต่อไป ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๒ โครงสร้างและทฤษฎีระบบ

พระธรรมโกศาจารย์ ศ.ดร. (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ให้ความหมายกับคำว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting Things Done Through other People) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่ พระพุทธเจ้า ทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ซึ่งทำให้เกิดพระสงฆ์ขึ้น เมื่อมีพระสงฆ์เป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะ สงฆ์ และวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งดำรงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน เป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปี เป็นข้อมูลให้เราได้ศึกษาเรื่องพุทธวิธีบริหารนอกจากนี้ยังมีพุทธพจน์ที่ เกี่ยวเนื่องกับการบริหารกระจายอยู่ ในพระไตรปิฎกการศึกษาพุทธพจน์เหล่านั้นก็จะทำให้ทราบถึง พุทธวิธีบริหาร^{๓๓}

ดังนั้นการบริหารจึงหมายถึง การปกครอง (Government) การดูแลรักษาหมู่คณะและการ ดำเนินงานหรือการจัดการ (Management) กิจกรรมต่างๆ ของหมู่คณะหรือองค์การต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วง ไปตามนโยบาย (Policy) และวัตถุประสงค์ (Purposes/Objectives) ขององค์การนั้นๆ ด้วยดีมี ประสิทธิภาพ (Efficiency)^{๓๔}การบริหารจัดการดังกล่าวมีลักษณะของงานบริหารจัดการไว้ ๓ ด้าน คือ

๑. ในด้านที่เป็นผู้นำหรือหัวหน้างาน งานบริหารจัดการ หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคล ใดบุคคลหนึ่งที่ปฏิบัติเป็นผู้นำภายในองค์การ

๒. ในด้านของภารกิจหรือสิ่งที่ต้องทำ งานบริหารจัดการ หมายถึง การจัดระเบียบ ทรัพยากรต่างๆ ในองค์การ และการประสานกิจกรรมต่างๆ เข้าด้วยกัน

^{๓๓}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีบริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรง พิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓.

^{๓๔}พระราชญาณวิสิฐ วิ. (เสริมชัย ชยมงคลโล), *การบริหารวัด*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (นครปฐม : เพชร เกษม การพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๖.

๓. ในด้านของความรับผิดชอบ งานบริหารจัดการ หมายถึง การต้องทำให้งานต่างๆ สำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดีด้วยการอาศัยบุคคลต่างๆ เข้าด้วยกัน^{๓๕}

การบริหารจัดการนั้นครอบคลุมไปถึงการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานใดๆ ของหน่วยงานของรัฐและ/หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ถ้าเป็นหน่วยงานภาคเอกชนหมายถึงของหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคนสิ่งของและหน่วยงานโดยครอบคลุมเรื่องต่างๆ เช่น (๑) การบริหารนโยบาย (Policy) (๒) การบริหารอำนาจหน้าที่ (Authority) (๓) การบริหารคุณธรรม (Morality) (๔) การบริหารที่เกี่ยวข้องกับสังคม (Society) (๕) การวางแผน (Planning) (๖) การจัดองค์การ (Organizing) (๗) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Staffing) (๘) การอำนวยการ(Directing) (๙) การประสานงาน(Coordinating) (๑๐) การรายงาน (Reporting) และ (๑๑) การงบประมาณ (Budgeting) เช่นนี้เป็นกรนำ "กระบวนการบริหาร" หรือปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร ที่เรียกว่า แฟ้มส์-โพสคอร์ด (PAMS-POSDCoRB) แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมาย^{๓๖}

ลูเธอร์กูลิคและไลนดัล เออวิก(Luther H. Gulick and LyndallUrwick)เป็นผู้คิดรูปแบบการบริหารจัดการโดยมีการดำเนินกิจกรรม ๗ ประการ มาใช้ในการบริหารจัดการในวงการบริหารจะรู้จัก การดำเนินการทั้ง ๗ ประการนี้เป็นอย่างดี โดยมีคำย่อว่า POSDCoRB (Co คือคำเดียวกัน) มีการนำรูปแบบการจัดการของทั้งสองไปใช้ในการจัดการองค์การสมัยใหม่อย่างกว้างขวาง

การดำเนินงานกิจกรรมในการจัดการของกูลิคและเออวิก (Luther H. GulickandLyndallurwick) ซึ่งได้เสนอกิจกรรมสำหรับการจัดการไว้๗ประการซึ่งเรียกย่อๆ ว่าPOSDCoRB กิจกรรมสำหรับการจัดการนี้ได้สรุปไว้ในหนังสือ "Papers onThe Science of Administration" ในปีค.ศ. ๑๙๓๖ โดยมีวิธีการดำเนินกิจกรรมสำหรับการบริหารจัดการ ดังนี้

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึงการกำหนดงานวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงานและวิธีการปฏิบัติงานก่อนที่จะมีการปฏิบัติจริง

๒. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึงการกำหนดหน้าที่ของบุคคลหรือหน่วยงานต่างๆ รวมถึงวิธีติดต่อประสานงานระหว่างกัน

๓. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึงการบริหารงานด้านบุคคลการสรรหาการพัฒนา บุคคลและการเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี

๔. การวินิจัยสั่งการ (Directing) หมายถึงการสั่งการหลังจากการพิจารณาและติดตามผลการปฏิบัติ

๕. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึงการสร้างความร่วมมือกันระหว่างบุคคลในตำแหน่งต่างๆ หรือหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

๖. การรายงาน (Reporting) หมายถึงการแจ้งให้ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่างๆ ทั้งผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาทราบความเคลื่อนไหวความก้าวหน้าในการดำเนินงานภายในหน่วยงาน

^{๓๕}ธงชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑-๒๒.

^{๓๖}วิรัช นิการวรรณ,"แนวคิดและความหมายของการบริหารและการบริหารจัดการ", (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๘), หน้า ๔.

๗. การจัดทำงบประมาณ (Budgeting) หมายถึงการทำโครงการจัดสรรงบประมาณการทำบัญชีและการควบคุมการใช้จ่ายให้รัดกุม^{๓๗}

สรุปได้ว่า จากการทบทวนทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารที่กล่าวมานั้น การบริหาร คือความสามารถในการนำทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่นๆ เช่นเครื่องมือ ทุน อุปกรณ์ ข้อมูลสื่อสารมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมบางอย่างให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารนั้น เป็นทฤษฎีที่ครอบคลุมการปฏิบัติงานหรือการดำเนินงานในทุกส่วนของหน่วยงานในองค์การ เพื่อให้แต่ละส่วนงานมีขั้นตอนและแบบแผนที่เป็นระบบ เพื่อสะดวกในการติดต่อและดำเนินงาน โดยมีองค์ประกอบคือ การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การสั่งการ การประสานงาน การรายงานผล และการงบประมาณเป็นต้น กระบวนการบริหารงานเหล่านี้เป็นหลักการที่ทุกๆ องค์การควรมี เพื่อให้การดำเนินงานเกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

^{๓๗}พรนพ พุกกะพันธุ์, **ภาวะผู้นำและการจูงใจ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๔๔), หน้า ๓-๔.

ตารางที่ ๒.๕ สรุปแนวคิดและทฤษฎีของการบริหารจัดการ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา (๒๕๕๑, หน้า ๑๑๖)	หากได้นำวิธีการทางมนุษยสัมพันธ์ไปใช้ให้ถูกต้องแล้วจะทำให้บรรยากาศในองค์การอำนวยให้ทุกฝ่ายเข้ากันได้เป็นอย่างดีที่สุด คนงานจะได้รับความพอใจสูงขึ้น และกำลังความสามารถทางการผลิตก็จะเพิ่มมากขึ้นด้วย
สุนันทา เลาพันธ์ (๒๕๔๓, หน้า ๖๑)	หลายองค์การได้สนใจแนวความคิดเกี่ยวกับขีดสมรรถนะในการปฏิบัติงาน competency โดยมีการศึกษาค้นคว้า แลกเปลี่ยน ประสบการณ์กันในเรื่องขีดสมรรถนะในการปฏิบัติงานเพื่อจะได้นำมาใช้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ภายใน
พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (๒๕๔๙, หน้า ๓)	การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting Things Done Through other People) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น
พระราชญาณวิสิฐ วิ. (เสริมชัย ชยมงคล) (๒๕๔๑, หน้า ๒๖)	การบริหาร หมายถึง การปกครอง (Government) การดูแลรักษา คุ้มครองและการดำเนินงานหรือการจัดการ (Management) กิจกรรมต่างๆ ของหมู่คณะหรือองค์การต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไป ตามนโยบาย
ธงชัย สันติวงษ์ (๒๕๔๓, หน้า ๒๑- ๒๒)	ลักษณะของงานบริหารจัดการไว้ ๓ ด้าน คือด้านที่เป็นผู้นำหรือหัวหน้างานด้านของภารกิจหรือสิ่งที่ต้องทำ และด้านความรับผิดชอบ
วิรัชนิภาวรรณ (๒๕๔๘, หน้า ๔)	การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานใดๆ ของหน่วยงานของรัฐและ/หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ
พรนพุกกะพันธุ์ (๒๕๔๔, หน้า ๓-๔)	รูปแบบการบริหารจัดการโดยมีการดำเนินกิจกรรม ๗ ประการ มาใช้ในการบริหารจัดการในวงการบริหาร

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับศาสนสมบัติของวัด

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีภารกิจเกี่ยวกับการสนองงานคณะสงฆ์และสนองงานของรัฐทางด้านพระพุทธศาสนา โดยสำนักงานศาสนสมบัติ เป็นหน่วยงานหนึ่งในสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่ต้องปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุตามภารกิจและหน้าที่ดังกล่าว สำนักงานศาสนสมบัติ มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

ก) ศึกษาวิเคราะห์ วางระบบ กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการปฏิบัติในการจัดประโยชน์ และพัฒนารายได้ให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ข) ดูแล รักษา และจัดการวัดร้างและศาสนสมบัติกลาง

ค) ควบคุม แนะนำ และให้ความช่วยเหลือในการจัดการศาสนสมบัติของวัด

ง) ดำเนินการจัดเก็บรายได้ รักษาผลประโยชน์ของศาสนสมบัติตามที่ได้รับมอบหมาย

จ) รวบรวมข้อมูลในการจัดทำงบประมาณและจัดหารายได้ให้เป็นไปตามงบประมาณ ศาสน สมบัติกลางประจำปี

ฉ) เป็นสำนักงานนายทะเบียนทรัพย์สินของวัดร้างและศาสนสมบัติกลาง

ช) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย^{๓๘}

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มีบทบัญญัติเกี่ยวกับศาสนสมบัติไว้ดังนี้^{๓๙}

มาตรา ๔๐ ศาสนสมบัติแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ ทรัพย์สินของพระศาสนาซึ่งมีใช้ของวัดใดวัดหนึ่ง

๒. ศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง

การดูแลรักษาและการจัดการศาสนสมบัติกลางให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อการนี้ให้ถือว่าสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นเจ้าของศาสนสมบัติ นั้นด้วย ผู้วิสัยได้ศึกษาวิเคราะห์และและรวบรวมแนวความคิดเกี่ยวกับศาสนสมบัติกลางและ ศาสนสมบัติ วัดไว้ดังนี้

๒.๓.๑ ศาสนสมบัติกลาง

มาตรา ๔๑ ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดทำงบประมาณประจำปีของศาสนสมบัติกลาง ด้วยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วใช้บังคับได้

ดังนั้น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๔๐ (๑) เป็นการให้คำจำกัดความของศาสนสมบัติกลางว่า ได้แก่ ทรัพย์สินของพระศาสนา ซึ่งมีใช้ของวัดใดวัดหนึ่ง คือ เป็นทรัพย์สินส่วนกลางของพระพุทธศาสนาตามพระธรรมวินัย ทรัพย์สินที่จัดเป็นศาสนสมบัติกลาง ได้แก่

๑. วัดร้างที่ได้ประกาศยุบเลิกวัดตามกฎหมายแล้ว

๒. ทรัพย์สินที่มีผู้ถวายให้แก่พระพุทธศาสนา

๓. ทรัพย์สินที่คณะสงฆ์จัดซื้อด้วยทุนศาสนสมบัติกลาง

^{๓๘} คู่มือกระบวนการงานการจัดการศาสนสมบัติสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, พ.ศ. ๒๕๕๔, (๒๑ กันยายน ๒๕๕๔), หน้า ๑-๒.

^{๓๙} พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕. (๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๕), ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๗๙ (ตอนที่ ๑๑๕ ฉบับพิเศษ), หน้า ๒๙-๔๔.

๔. ดอกผลอันเกิดจากทรัพย์สินเหล่านี้ (ข้อ ๑ ข้อ ๒ และข้อ ๓)

๔. ผลประโยชน์อันเกิดจากทรัพย์สินและการจัดการทรัพย์สินเหล่านี้

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันสำคัญของประเทศไทย ในสามสถาบันหลัก คือ ขาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ แต่ศาสนาหรือพุทธศาสนาไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคลเหมือนวัดมีพระสงฆ์ ดังนั้น ทรัพย์สิน ที่เป็นศาสนสมบัติกลางไม่มีกฎหมายใดคุ้มครองไว้โดยชัดแจ้ง ด้วยเหตุนี้ มาตรา ๔๐ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ จึงบัญญัติไว้ว่า "การดูแลรักษาและจัดการ ศาสนสมบัติกลางให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อการนี้ (ซึ่งหมายถึง การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลาง) ให้ถือว่า สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็น เจ้าของศาสนสมบัติกลางนั้น ด้วยสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะกรรมการร่างกฎหมาย กอง ๕) ได้พิจารณาถึงปัญหาการ ดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลาง ตามมาตรา ๔๐ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์พ.ศ. ๒๕๐๕ ตามบันทึกเรื่องอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ในการตรวจสอบบัญชีโรงพิมพ์ การศาสนาในขณะนั้น ปัจจุบัน คือโรงพิมพ์สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามหนังสือสำนัก เลขาธิการคณะรัฐมนตรีว่า

"...เมื่อได้พิจารณามาตรา ๔๐ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ที่ บัญญัติว่า "การดูแลรักษาและการจัดการศาสนสมบัติกลางให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ (เดิมกรมการศาสนา) เพื่อการนี้ให้ถือว่าสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นเจ้าของศาสนสมบัติกลางนั้นด้วย" ได้พิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้ว ย่อมเห็นได้ว่า กฎหมายมีหลักการ ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลาง แต่ เนื่องจาก ศาสนสมบัติกลางไม่เป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย บทบัญญัติมาตรา ๔๐ วรรคสองดังกล่าว จึงให้ถือว่า สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นเจ้าของศาสนสมบัติกลางเสียด้วย ในฐานะที่เป็น ผู้จัดการ ดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลาง ทั้งนี้เพื่อเป็นการตัดปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการทำ นิติกรรม และการดำเนินคดีทางศาลเกี่ยวกับศาสนสมบัติกลาง แต่ก็หาได้มุ่งหมายที่จะให้สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นเจ้าของศาสนสมบัติกลางอย่างแท้จริงไม่ ดังเห็นได้จากการที่กฎหมายใช้ ถ้อยคำว่า"เพื่อการ นี้ ให้ถือว่าสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นเจ้าของศาสนสมบัติกลางนั้น ด้วย" ฉะนั้น จึงเห็นว่า ศาสนสมบัติกลางไม่ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หรือของกรมการศาสนาใน ขณะนั้นๆ

มาตรา๔๑ ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดทำงบประมาณประจำปีของศาสน สมบัติกลางไม่ใช้งบประมาณรายจ่ายประจำปีอย่างเดียว แต่เป็นทั้งงบประมาณรายรับรายจ่ายและ งบประมาณ รายจ่ายรวมอยู่ในฉบับเดียวกัน ซึ่งหมายถึงหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการในการดูแล รักษาและ จัดการศาสนสมบัติกลางประจำปีนั้น ๆ

เนื่องจากตามมาตรา ๔๖ (๓) แห่งพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้กำหนดให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับกิจการพระพุทธศาสนา ส่งเสริมพัฒนาพระพุทธศาสนา และดูแลรักษา ศาสนสมบัติตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ และอำนาจ หน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ประกอบกับพระราชกฤษฎีกาแก้ไขบทบัญญัติให้สอดคล้องกับการ โอน อำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๕๕ ในมาตรา ๔๒ กำหนดว่าในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. ๒๕๐๕ ให้แก้ไขคำว่า

"กระทรวงศึกษาธิการ" และ "กรมการศาสนา" เป็น "สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ"จึงเป็นผู้จัดทำงบประมาณประจำปีของศาสนสมบัติกลางในนามของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เจ้าของที่แท้จริงของศาสนสมบัติกลาง คือพระพุทธศาสนาอันได้แก่สถาบันคณะสงฆ์ซึ่งมีมหาเถรสมาคมเป็นผู้ปกครองและดำเนินกิจการของคณะสงฆ์ตาม มาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งบัญญัติว่า มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย เพื่อการนี้ให้มีอำนาจตรากฎหมายมหาเถรสมาคมออกบังคับ วางระเบียบหรือออกคำสั่ง โดยไม่ขัดหรือแย้ง กับกฎหมายและพระธรรมวินัยใช้บังคับได้" การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติอันเป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติตามกฎหมาย จึงควรปรึกษาหารือและได้รับความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคมด้วย และการที่กฎหมายกำหนดให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดทำงบประมาณประจำปีของศาสนสมบัติกลางด้วยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม ก็เป็นการให้เจ้าของศาสนสมบัติกลางที่แท้จริง ท่านได้ให้ความเห็นชอบในหลักเกณฑ์วิธีดำเนินการดูแลรักษา บริหารศาสนสมบัติ ควบคุมศาสนสมบัติวัด ทำบัญชีรักษาสถาบันสมบัติวัดและเงินผลประโยชน์ของวัด แต่งตั้งบุคลากรที่ดูแล รักษาและดำเนินการ จัดทำบัญชีให้เป็นรูปแบบที่เหมาะสม และจัดการศาสนสมบัติกลางประจำปีนั่นเอง

๒.๓.๒ ศาสนสมบัติวัด

กฎกระทรวงฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๖ และมาตรา ๔๐ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ การได้ทรัพย์สินมาเป็นศาสนสมบัติของวัด ให้ลงทะเบียนทรัพย์สินของวัดไว้เป็นหลักฐานและเมื่อต้องจำหน่ายทรัพย์สินนั้นไม่ว่าด้วยเหตุใด ให้จำหน่ายออกจากทะเบียนนั้น โดยระบุเหตุแห่งการจำหน่ายไว้ด้วยการได้มาซึ่งที่ดินหรือสิทธิอันเกี่ยวกับที่ดิน เมื่อได้จดทะเบียนการได้มาตามกฎหมายแล้ว สำหรับวัดในเขตจังหวัดพระนคร และจังหวัดธนบุรี ให้ส่งหลักฐานการได้ไปเก็บรักษาไว้ที่กรมการศาสนา สำหรับวัดในเขตจังหวัดอื่น ให้ส่งไปเก็บรักษาไว้ ณ ที่ทำการศึกษาธิการจังหวัดนั้น

ข้อ ๒ การกันที่ดินซึ่งเป็นที่วัดให้เป็นที่ดินจัดประโยชน์ จะกระทำได้อีกต่อเมื่อกรมการศาสนา เห็นชอบและได้รับอนุมัติจากมหาเถรสมาคม

ข้อ ๓ การให้เช่าที่ดินหรืออาคาร ให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยวัจกร หรือผู้จัดประโยชน์ของวัด ซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้ง ทำทะเบียนทรัพย์สินที่ดินจัดประโยชน์ ทะเบียนผู้เช่าหรือผู้อาศัยไว้ให้ถูกต้อง และให้เก็บรักษาทะเบียนและหนังสือ สัญญาเช่าไว้เป็นหลักฐานที่วัดหรือจะฝากกรมการศาสนาให้เก็บรักษาไว้ก็ได้

ข้อ ๔ การให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กลบนาหรือที่วัดที่กันไว้เป็นที่ดินจัดประโยชน์ ที่มีกำหนดระยะเวลาการเช่าเกินสามปี จะกระทำได้อีกต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากกรมการศาสนา

ข้อ ๕ การเก็บรักษาเงินของวัดในส่วนที่เกินสามพันบาทขึ้นไปให้เก็บรักษาโดยฝากกรมการศาสนาจังหวัด อำเภอ หรือธนาคาร หรือนิติบุคคลที่กรมการศาสนาให้ความเห็นชอบทั้งนี้ให้ฝากในนามของวัดการดูแลรักษาและจัดการเงินการกุศลที่มีผู้บริจาค ให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้บริจาค

ข้อ ๖ ให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้ง ทำบัญชี รับจ่ายเงินของวัด และเมื่อสิ้นปีปฏิทินให้ทำบัญชีเงินรับ-จ่ายและคงเหลือทั้งให้เจ้าอาวาส

ตรวจตราดูแลให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและถูกต้อง

ข้อ ๗ ในกรณีที่วัด เจ้าอาวาส ไวยาวัจกร หรือผู้จัดประโยชน์ของวัดถูกฟ้องร้องหรือถูกหมายเรียกเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือ จำเลยร่วมในเรื่องที่เกี่ยวกับการดูแลรักษา และจัดการศาสนสมบัติของวัด ให้เจ้าอาวาสแจ้งต่อกรมการศาสนาหรือศึกษาธิการจังหวัด ที่วัดตั้งอยู่ทราบไม่ช้ากว่า ๕ วัน นับแต่วันรับหมาย

ข้อ ๘ ให้กรมการศาสนากำหนดแบบทะเบียน บัญชี แบบสัญญา และแบบพิมพ์อื่นๆ และให้คำแนะนำการปฏิบัติแก่วัดเกี่ยวกับการดูแลรักษา และจัดการศาสนสมบัติของวัด ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามกฎกระทรวงนี้ ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๑

ตารางที่ ๒.๖ ศาสนสมบัติวัด

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ (๒๕๕๕, หน้า ๒๙-๔๔)	ศาสนสมบัติแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑. ศาสนสมบัติกลาง ๒. ศาสนสมบัติของวัด

๒.๓.๓ ปัญหาข้อกฎหมายการจัดการศาสนสมบัติ

จากการทบทวนวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวกับการจัดการศาสนสมบัติ พบว่า ทรัพย์สินที่เป็นของพระศาสนาเรียกว่าศาสนสมบัติ กฎหมายสงฆ์แบ่งศาสนสมบัติเป็นสองประเภทคือ ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ทรัพย์สินของพระศาสนาซึ่งมีใช้ของวัดใดวัดหนึ่ง อีกประเภทคือศาสนสมบัติของวัดได้แก่ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง เช่นโฉนดที่ดินของวัด อาคารเสนาสนะของวัด ฯลฯ สำหรับผู้มีอำนาจดูแลจัดการศาสนสมบัติของวัดก็คือเจ้าอาวาส ส่วนการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลางเป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ศาสนสมบัติของวัด คือ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง และเนื่องจากวัดเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ การดูแลรักษาและจัดการก็เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้แทนของนิติบุคคล คือ วัด แต่แม้ว่าการดูแลรักษาและจัดการทรัพย์สินของวัดใดๆ จะเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัดนั้นๆ ก็ตามการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดที่เจ้าอาวาสจะกระทำได้นั้น จะต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย และจำต้องเป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งกำหนดวิธีการปฏิบัติในการดูแล รักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดไว้เป็นแม่บทให้เจ้าอาวาสถือปฏิบัติ ซึ่งการจัดการทรัพย์สินของวัดในด้านการลงทะเบียนทรัพย์สิน การจำหน่ายออกจากทะเบียน การทำทะเบียนที่จัดประโยชน์ ทะเบียนผู้เข้าวัดสามารถกระทำได้โดยเรียบร้อย เพราะมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน ประกอบกับแบบทะเบียน แบบบัญชี และแบบพิมพ์อื่นๆ กรมการศาสนาได้กำหนดไว้ให้แล้ว แต่อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการดูแล และจัดประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์ของวัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งด้านพระศาสนาเอง และการจัดหารายได้เพื่อทำนุบำรุงรักษาวัด ก็ยังประสบปัญหา

ในการดำเนินการหลายประการ อาทิปัญหาอันเนื่องด้วยกฎหมายที่เกี่ยวข้อง^{๔๐}

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ กฎกระทรวงที่ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายเถรสมาคม บางส่วนไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน เนื่องจากกฎหมายต่างๆ เหล่านี้มีพื้นฐานมาจาก พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๑๔๘๔ แม้จะมีการแก้ไขปรับปรุงมาตามลำดับก็ตาม ก็ยังคงมีลักษณะบางประการไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป คือ^{๔๑}

๑. การเป็นผู้แทนของวัดของเจ้าอาวาสในการจัดการศาสนสมบัติของวัดวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล ตามความในมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ดังนั้นจึงต้องตกอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอื่นๆ ด้วย วัดทั้งหลายย่อมมีสิทธิและหน้าที่ต่างๆ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเช่น เรื่องสถานะนิติบุคคลของวัด เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ ที่จะพึงมีได้เฉพาะบุคคลธรรมดา การแสดงเจตนาในการใช้สิทธิและหน้าที่จึงจำเป็นต้องมีผู้แทน ซึ่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๑ วรรคสามว่า "เจ้าอาวาส เป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป" ดังนั้นเจ้าอาวาสจึงเป็นทั้งผู้ปกครองของวัด ตามมาตรา ๓๗ (๒) และ เป็นผู้แทนวัดตามมาตรา ๓๑ วรรคสาม ทั้งมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา ตามมาตรา ๔๕ ตำแหน่งเจ้าอาวาส จึงเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญยิ่ง หน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งของเจ้าอาวาส คือ บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ตามมาตรา ๓๗ (๑) การจัดการศาสนสมบัติของวัดในปัจจุบันจำเป็นต้องใช้ความรู้ความสามารถสูงในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านศาสนาและด้านรายได้ของวัด เจ้าอาวาสในฐานะผู้แทนของวัดมีทั้งบทบาทของสงฆ์ที่จะต้องจรโลงพระพุทธรูปศาสนา รวมไปถึงการปกครองสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาในวัดและปกครอง สอดส่องคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักพักอาศัยอยู่ในวัดอีกทั้งยังทำหน้าที่ในการจัดการกิจการต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องกับวัดทั้งสิ้น โดยเฉพาะในฐานะผู้แทนของวัดในการบริหารจัดการอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นศาสนสมบัติของวัด เจ้าอาวาสต้องมีส่วนผูกพันทางกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ และกฎหมายอื่นๆ แต่การกำหนดคุณสมบัติของเจ้าอาวาส ตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๖ (พ.ศ. ๒๕๓๕) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ เป็นการให้ความสำคัญในการปกครองคณะ สงฆ์เท่านั้นไม่ได้กำหนดคุณสมบัติด้านการศึกษาในทางโลกเอาไว้ด้วย การจัดประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์ อันเป็นศาสนสมบัติของวัด กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่ามีความจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับกฎหมาย เช่น นิติกรรมสัญญา เป็นต้น รวมไปถึงศาสตร์ในการบริหาร ซึ่งหากขาดความรู้ความเข้าใจการศึกษาทางโลกแล้ว อาจเป็นผลเสียและส่งผลกระทบต่ออรรถประโยชน์ของบุคคลอื่นที่จะเข้ามาครอบครองรับอำนาจ ของเจ้าอาวาสในฐานะผู้รับมอบอำนาจ รวมไปถึงการวางมาตรการหรือการมอบอำนาจให้บุคคล คณะกรรมการ หรือคณะบุคคล ดำเนินการบริหารจัดการฯ แทนเจ้าอาวาส ก็อาจเกิดผลเสีย และไม่มีประสิทธิภาพในการบริหารและจัดการได้ นอกจากนี้ตำแหน่งเจ้าอาวาส มาตรา ๔๕ ถือว่าเป็นเจ้าพนักงาน ตามประมวล

^{๔๐}กรมการศาสนา, พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๕๐), หน้า ๒๑๐.

^{๔๑}สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, วัดพัฒนาตัวอย่าง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา, ๒๕๕๒), หน้า ๔๘.

กฎหมายอาญา (๒) ถ้าเจ้าอาวาสหรือผู้แทนเจ้าอาวาสหรือผู้จัดประโยชน์ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งดำเนิน การ จัดประโยชน์แทนวัดโดยมิชอบ โดยหลักปฏิบัติดังกล่าวทั้งรู้และไม่รู้เท่าถึงการณ ถือว่ามีความผิดทาง กฎหมาย เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว หากขาดการบริหารจัดการอสังหาริมทรัพย์ของวัดที่เหมาะสม เจ้า อาวาส อาจจะมีผลผิดในฐานะเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบได้

๒. การแต่งตั้งไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัดเป็นผู้จัดการศาสนสมบัติของวัด การ แต่งตั้งถอดถอนไวยาวัจกร อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๕ ตีร แห่งพระราชบัญญัติคณะ สงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และมาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มหาเถรสมาคมตรากฎมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการ แต่งตั้งและถอดถอนไวยาวัจกร ทั้งนี้ คำว่า "ไวยาวัจกร" หมายถึง คฤหัสถ์ที่ได้รับการแต่งตั้งให้มีหน้าที่ เบิกความจ่าย "นิตยภัต" และมีอำนาจดูแลรักษาจัดการทรัพย์สินของวัดได้ตามที่เจ้าอาวาส มอบหมายเป็นหนังสือ นิตยภัต ตามระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยการเบิกจ่ายนิตยภัต พ.ศ. ๒๕๑๔ หมายถึง เงินงบประมาณที่กรมการศาสนาได้รับเป็นประจำปีเพื่อจ่ายถวายอุปถัมภ์ ให้แก่พระภิกษุผู้ ได้รับแต่งตั้ง หรือพระภิกษุผู้ปฏิบัติหน้าที่พิเศษตามที่กำหนดไว้ในบัญชีอัตรานิตยภัต พระภิกษุผู้มี ตำแหน่งหลายตำแหน่ง ทางราชการจะถวายนิตยภัตในตำแหน่งที่สูงกว่าเพียงตำแหน่งเดียว พระภิกษุผู้ได้รับแจ้งการถวายนิตยภัต ในเขตจังหวัดพระนคร ธนบุรี นนทบุรี และสมุทรปราการ ให้ ไวยาวัจกร ไปขอเบิกนิตยภัตที่กรมการศาสนา ในเขตจังหวัดอื่นให้ไวยาวัจกรไปขอเบิกนิตยภัตที่ จังหวัดซึ่งพระภิกษุรูปนั้น สังกัดอยู่ภายในเดือนกันยายนของปี

การจัดหาประโยชน์จากศาสนสมบัติวัด ในกรณีที่วัดมีที่ดินมากพอจะนำมาหา ประโยชน์ได้ ก็ให้วัดเหล่านั้นจัดหาประโยชน์เข้าวัดจากที่ดินเหล่านั้นได้ โดยการตั้งไวยาวัจกรเป็น ตัวแทนของเจ้าอาวาส หรือแต่งตั้งผู้จัดหาประโยชน์ของวัดขึ้นดำเนินการ เหตุที่ต้องแต่งตั้งไวยาวัจกร ก็เพราะว่าการจัดประโยชน์ในศาสนสมบัติวัด โดยเฉพาะอสังหาริมทรัพย์เป็นเรื่องธุรกิจการค้าเชิง พาณิชย และการเงิน ซึ่งไม่เหมาะสมที่จะให้เจ้าอาวาสเข้ามาจัดการด้วยตนเอง กฎหมายจึงตั้งให้ ไวยาวัจกรเป็นตัวแทนเจ้าอาวาส และเป็นตัวแทนของวัด ซึ่งวัดต้องรับผิดชอบในการกระทำนั้น ถ้าได้ กระทำภายในของเขตอำนาจที่ได้รับมอบหมาย ดังนั้น ตำแหน่งไวยาวัจกร จึงเป็นตำแหน่งที่สำคัญ สำหรับกิจการของคณะสงฆ์ตำแหน่งหนึ่ง ตามบทบัญญัติกำหนดให้ช่วยงานเจ้าอาวาส หรือแทนเจ้า อาวาสเมื่อได้รับมอบหมายหน้าที่จากเจ้าอาวาส จึงจะมีอำนาจโดยสมบูรณ์ในการดูแลรักษาและ จัดการทรัพย์สินของวัดตามที่ได้รับมอบหมาย จากคุณสมบัติของคฤหัสถ์ ผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็น ไวยาวัจกร กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่ายังไม่ได้กำหนดคุณสมบัติ บางประการของไวยาวัจกรที่เหมาะสมกับ สภาพปัจจุบัน เช่น ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติทางการศึกษาของไวยาวัจกร อีกทั้งวาระในการดำรง ตำแหน่ง และการสรรหาตัวบุคคลที่เหมาะสมกับกิจการที่ได้รับมอบอำนาจเฉพาะเรื่อง อำนาจในการ แต่งตั้งไวยาวัจกรนั้น คือ เจ้าอาวาสของวัดนั้นปรึกษาสงฆ์ในวัด พิจารณาคัดเลือกคฤหัสถ์ผู้มี คุณสมบัติ ตามที่กำหนดไว้ และโดยทั่วไปแล้วเจ้าอาวาสมักจะแต่งตั้งบุคคลที่มีความคุ้นเคย หรือ ญาติพี่น้อง ให้เป็นผู้จัดการประโยชน์ในศาสนสมบัติของวัด และในการจัดประโยชน์ใน อสังหาริมทรัพย์บางประการจะต้องเกี่ยวข้องกับตัวบท กฎหมาย เช่น การทำนิติกรรมสัญญาต่างๆ ซึ่งจะต้องรู้เรื่องกฎหมายอย่างถ่องแท้ ดังนั้นหากไวยาวัจกร ไม่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมย่อมทำให้ เกิดผลเสีย ในการบริหารจัดการอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งเป็นศาสนสมบัติของวัดได้

๓. การควบคุมตรวจสอบและการถ่วงดุลอำนาจของผู้เกี่ยวข้องจากกรณีผู้มอบอำนาจและผู้รับมอบอำนาจ ในฐานะที่วัดเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ตามความในมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และตามความในมาตรา ๓๗ (๑) เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดำเนินการดูแล รักษาประโยชน์ในศาสนสมบัติของวัด และเจ้าอาวาสมีอำนาจในการแต่งตั้ง ไวยาวัจกรได้ตามกฎหมายมหาชน มาตรา ๑๘ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอน ไวยาวัจกร ซึ่งอาศัยอำนาจตามความใน มาตรา ๑๕ ตีร แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

ผู้แทนและตัวแทนในการจัดการดูแลรักษาศาสนสมบัติในอสังหาริมทรัพย์ซึ่งเป็นศาสน สมบัติของวัด คือ เจ้าอาวาส และไวยาวัจกร หรือผู้จัดประโยชน์ต้องดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (๒๕๑๑) ซึ่งข้อ ๓ กำหนดให้การเช่าที่ดินหรืออาคาร เจ้าอาวาส ต้องจัดให้ ไวยาวัจกร หรือผู้จัดประโยชน์ของวัด ซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้ง ทำทะเบียนทรัพย์สินที่จัดประโยชน์ ทะเบียนผู้เช่า หรือผู้อาศัยไว้ให้ถูกต้อง และเก็บรักษาทะเบียนและหนังสือสัญญาเช่าไว้เป็นหลักฐาน โดยที่กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ข้อ ๓ นี้ ไม่ได้บัญญัติการควบคุมตรวจสอบของเจ้าอาวาสไว้ และ ในข้อ ๖ กำหนดให้ เจ้าอาวาสจัดให้ไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาส แต่งตั้งทำบัญชีรับ จ่ายเงินของวัด และเมื่อสิ้นปีปฏิทิน ให้ทำบัญชีเงินรับจ่ายและคงเหลือ ทั้งนี้ให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแลให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและถูกต้อง โดยตรวจได้เสมอในเมื่อมีความประสงค์จะตรวจ แต่ไม่ควรทิ้งระยะ เวลานานเกินไป และอาจมอบหมายให้ภิกษุรูปอื่นที่มีความรู้ทางบัญชีทำการตรวจแทนได้ อันเป็นการตรวจสอบเบื้องต้นของเจ้าอาวาส ซึ่งถ้าพบว่าไวยาวัจกรทุจริตต่อหน้าที่ หรือไม่ปฏิบัติหน้าที่จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง หรือ ประมาทเลินเล่อในหน้าที่เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่วัดอย่างร้ายแรง เจ้าอาวาสอาจสั่งถอดถอนไวยาวัจกร ผู้นั้นออกจากหน้าที่ได้โดยอนุมัติของเจ้าคณะอำเภอตามกฎหมายมหาชน มาตรา ๑๘ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนไวยาวัจกรสำหรับผู้จัดประโยชน์ เป็นอำนาจในการแต่งตั้งของเจ้าอาวาส จึงอาจถอนคืนการจัดประโยชน์จากผู้นั้นได้ โดยแจ้งการถอนคืน แก่ผู้นั้นเป็นหนังสือไว้เป็นหลักฐาน อันเป็นการควบคุม ตรวจสอบของเจ้าอาวาสได้อย่างสมบูรณ์ แต่สำหรับเจ้าอาวาสซึ่งมีหน้าที่บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ตามมาตรา ๓๗ (๑) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ นั้น ในบทกำหนดโทษ หมวด ๗ กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่าไม่ได้บัญญัติไว้ จึงไม่อาจควบคุมตรวจสอบได้โดยตรง อีกทั้ง กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ในการดูแลรักษาจัดการศาสนสมบัติของวัด ก็ไม่ได้กำหนดอำนาจให้ผู้ใด ในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาส ดังนั้นถ้าเจ้าอาวาสฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และ กฎกระทรวง ย่อมเกิดปัญหาในทางปฏิบัติในการควบคุมตรวจสอบ แต่ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นอาจใช้กฎหมายมหาชน มาตรา ๑๖ (พ.ศ. ๒๕๓๕) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอน พระสังฆาธิการ ในหมวด ๔ จริยาพระสังฆาธิการ ในข้อ ๔๓ ซึ่งบัญญัติไว้ว่า "พระสังฆาธิการต้องเฝ้าเพื่อต่อ พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาชน ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศ พระราชบัญญัติสมเด็จพระสังฆราชสังวร และปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด " ในการควบคุมดูแล แนะนำชี้แจง หรือสั่งให้เจ้าอาวาสผู้อยู่ในบังคับบัญชาปฏิบัติตามจริยาพระสังฆาธิการได้ เนื่องจากการดูแล รักษาจัดการศาสนสมบัติ ของเจ้าอาวาสนั้น ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎกระทรวง^{๔๒}

^{๔๒}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๕.

๔. การจัดการศาสนสมบัติของวัดตามวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงมาตรา ๔๐ วรรค สามแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้บัญญัติไว้ว่า "การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติ ของวัดให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎ กระทรวง" ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้ อาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัตินี้ ออกกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ว่าด้วยการดูแล รักษา และจัดการศาสนสมบัติของวัด ซึ่งผูกพันให้วัดต้องปฏิบัติตามวิธีการที่กำหนด และบางกรณีการ ดำเนินการจัดการศาสนสมบัติของวัดต้องได้รับความเห็นชอบ จากกรรมการศาสนาก่อน ได้แก่ กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ข้อ ๒ กำหนดว่า "การกั้นที่ดินซึ่งเป็นที่ดิน ให้เป็นที่จัดประโยชน์ จะกระทำได้อีกต่อเมื่อกรรมการศาสนาเห็นชอบและได้รับอนุมัติจากมหาเถรสมาคม" ในข้อ ๔ "การให้เช่า ที่ ธรณีสงฆ์ ที่กลบนา หรือที่วัดที่กั้นไว้เป็นที่จัดประโยชน์ ที่มีกำหนดระยะเวลาการเช่าเกินสามปี จะ กระทำได้ก็ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากกรรมการศาสนา" และในข้อ ๕ "การเก็บรักษาเงินของวัดใน ส่วนที่เกิน สามพันบาทขึ้นไปให้เก็บรักษาโดย ฝ่ายกรรมการศาสนา จังหวัด อำเภอ หรือ ธนาการ หรือ นิติบุคคลที่ กรรมการศาสนาให้ความเห็นชอบ ทั้งนี้ให้ฝากในนามของวัด" ข้อกำหนดดังกล่าวนี้ ผู้เขียน เห็นว่า ไม่เอื้อประโยชน์ในการพัฒนาสังฆาริมทรัพย์ที่เป็นศาสนสมบัติของวัด เกิดความล่าช้าและไม่ สะดวกในการลงทุนเพื่อประโยชน์ตอบแทนของวัด อีกทั้งไม่มีข้อบัญญัติใดทั้งในพระราชบัญญัติคณะ สงฆ์ และ กฎกระทรวง เป็นบทลงโทษ ถ้าไม่ปฏิบัติ ดังนั้นถ้าเจ้าอาวาสฝ่าฝืน กรรมการศาสนาก็ไม่มี อำนาจบังคับ แต่วัดอาจมีปัญหาทางกฎหมายในสัญญาเช่าเกินสามปีในที่ธรณีสงฆ์ ที่กลบนา หรือที่จัด ประโยชน์กับผู้เช่าได้

นอกจากนั้นกฎกระทรวงก็ไม่ได้บัญญัติถึงรายละเอียด และวิธีการจัดหาประโยชน์ ใน อสังหาริมทรัพย์ของวัดอย่างชัดเจน ให้เป็นอำนาจของเจ้าอาวาสหรือตัวแทนที่จะจัดการหา ประโยชน์ ในที่ดินของวัดไปโดยลำพัง ไม่ต้องอยู่ในความควบคุมของหน่วยงานทางราชการ ซึ่งถ้าเจ้า อาวาสไม่ สอดส่องดูแลไว้วางใจกร ผู้จัดประโยชน์อย่างทั่วถึง หรือตัวแทนที่แต่งตั้งทำหน้าที่ได้ไม่ดีพอ เป็นบุคคลที่ไม่เหมาะสม หรือไม่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการวัด อาจสูญเสีย ผลประโยชน์เป็นจำนวนมากได้

๕. ลักษณะของการผูกพันในนิติกรรมสัญญาต่างๆ และผลผูกพันตามกฎหมาย ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ต่อผู้มอบอำนาจ และผู้รับมอบอำนาจเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้แทนโดยชอบด้วยกฎหมายของวัดในฐานะที่วัดมีสถานภาพ เป็นนิติบุคคลตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ มีความชอบธรรมที่จะบริหาร จัดการศาสนสมบัติของวัด โดยเฉพาะอสังหาริมทรัพย์ของวัด กิจการบางอย่างที่ต้องอาศัยรูปการ บริหารจัดการในเชิงพาณิชย์อันเกี่ยวเนื่องด้วยอสังหาริมทรัพย์ของวัดตามกฎหมาย มีรูปแบบการ จัดการตามกฎหมายในเรื่องของนิติกรรมสัญญาเช่าต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการให้เช่าที่ดิน หรืออาคาร ซึ่ง เป็นศาสนสมบัติของวัด ดังนั้นเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้แทนของวัดจึงมีผลผูกพันตามกฎหมายในอันที่จะลง นาม ในฐานะคู่สัญญาที่เข้าผูกพันในนิติกรรม สัญญาต่างๆ ของวัด จากความไม่เหมาะสม รวมถึง ข้อจำกัดในด้านวัฒนธรรมประเพณีสังคมไทยที่เคารพ เทิดทูนพระภิกษุสงฆ์ จึงให้อำนาจเจ้าอาวาสที่ จะมอบอำนาจให้กับบุคคลภายนอกเข้ามาดำเนินการแทนเจ้าอาวาสได้ กฎกระทรวงฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แต่เนื่องจากเจ้าอาวาสในฐานะ ตัวการผู้มอบอำนาจเฉพาะ ซึ่งได้กระทำไปในขอบเขตของอำนาจ ตามกฎหมายอันจะต้องรับผิดชอบ

บุคคลภายนอก ซึ่งเข้ามาเป็นคู่สัญญากับวัดผลผูกพันดังกล่าวระหว่างผู้มอบอำนาจ และผู้รับมอบอำนาจ กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่า ยังมิได้มีการกำหนดไว้อย่างเด่นชัดใน พระราชบัญญัติพระสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องอันเป็นอุปสรรคอย่างอื่นในการบริหารจัดการศาสนสมบัติ ของวัด โดยเฉพาะอสังหาริมทรัพย์ให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ในการจัดการดูแล รักษา และหาประโยชน์ศาสนสมบัติ เนื่องจากวัดเป็นเจ้าของอสังหาริมทรัพย์เช่นที่ดิน ซึ่งตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ ๒ ได้กำหนดให้ผู้มีหน้าที่ในการดูแลรักษาและจัดประโยชน์ในศาสนสมบัติของวัด หลายฝ่ายด้วยกัน ซึ่งอาจจะอยู่ในฐานะ "ผู้แทน" ของวัด หรือ "ตัวแทน" ของวัด ถ้าได้กระทำการใดๆ ในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายโดยชอบด้วยกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ แล้ว ก็ถือว่าได้กระทำการในกิจการเพื่อประโยชน์แก่วัด โดยชอบด้วยกฎหมาย วัดจึงมีหน้าที่ต้องผูกพันในกิจการ เพื่อประโยชน์แก่วัดโดยชอบด้วยกฎหมาย วัดจึงมีหน้าที่ต้องผูกพันในกิจการนั้นๆ

๖. อำนาจหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาในคณะสงฆ์ในการควบคุมดูแลการจัดประโยชน์ในศาสนสมบัติของวัดการปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๔ ได้กำหนดไว้ในมาตรา ๒ "คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม" และมาตรา ๒๐ ทวิ ได้บัญญัติไว้ว่า "เพื่อประโยชน์แก่การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคให้มีเจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์" สำหรับการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ได้จัดแบ่งเขตปกครองเป็นภาค จังหวัด อำเภอ และตำบล โดยมีเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล เป็นผู้ปกครองตามลำดับชั้น การปกครองคณะสงฆ์มีขั้นตอนที่ต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการค่อนข้างยาวนาน อาจจะก่อให้เกิดปัญหา ในการควบคุมดูแลในปกครองของสงฆ์ได้โดยเฉพาะการบริหารจัดการผลประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์ซึ่งเป็นศาสนสมบัติของวัด อีกทั้งไม่มีข้อบัญญัติถึงอำนาจและหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่เป็นผู้บังคับบัญชา ของเจ้าอาวาส ในการควบคุมดูแลการจัดประโยชน์ในศาสนสมบัติของวัดกฎกระทรวงกำหนดไว้เป็นเพียงการเสนอเรื่องตามลำดับชั้นถึงกรมการศาสนา

๗. วัด สำนักสงฆ์ และที่พักสงฆ์วัดในประเทศไทย ตามสถิติข้อมูลของกรมการศาสนา มีวัดซึ่งได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา และยังไม่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา จำนวนทั้งสิ้น ๓๒,๗๑๐ วัด โดยไม่ได้กล่าวถึงจำนวนสำนักสงฆ์ ซึ่งวัดตามมาตรา ๓๑ แห่งพระบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๔ มีสองอย่างคือ วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์ โดยมาตรา ๓๒ กล่าวว่า "การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิกวัด และการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้เป็นตามวิธีการที่กำหนดใน กฎกระทรวง" ซึ่งกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๐๗) ที่อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๖ และมาตรา ๓๒ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้บัญญัติถึงการสร้างวัด การตั้งวัด การรวมวัด การย้าย วัด การยุบเลิกวัด และการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา โดยไม่ได้กล่าวถึงการสร้างสำนักสงฆ์ ดังนั้น สำนักสงฆ์ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ ย่อมเป็นการใช้เรียกชื่อพ้องเป็นเพียงที่พักสงฆ์ คือ เป็นที่พำนัก ของพระภิกษุที่ไม่ได้ขออนุญาตสร้างวัดและตั้งวัด เพราะสำนักสงฆ์ ตามมาตรา ๓๑ นั้น อาจแปลตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย คือ วัดที่ยังไม่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ซึ่งถ้าเกิดคดีความขึ้น ซึ่งกรณีนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ที่พักสงฆ์ที่ไม่ได้ขออนุญาตในการสร้างวัดและการตั้งวัดย่อมไม่อยู่ในความคุ้มครองหรือในบังคับของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.

๒๕๐๔ ดังเช่นมาตรา ๓๔ บัญญัติว่า "ที่วัด และที่ธรณีสงฆ์ จะโอนกรรมสิทธิ์ได้ก็แต่โดย พระราชบัญญัติ และห้ามมิให้บุคคลโดยกายความขึ้นต่อผู้กับวัดในเรื่อง ทรัพย์สินอันเป็นที่ วัด และที่ธรณีสงฆ์" มาตรา ๓๔ บัญญัติว่า "ที่วัดและที่ธรณีสงฆ์เป็นทรัพย์สินซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่ง การบังคับคดี" เมื่อที่พักรงสงฆ์ไม่ใช่วัด ย่อมไม่อยู่ในสายการปกครองของคณะสงฆ์ ทั้งฝ่ายสงฆ์ และ ฝ่ายบ้านเมืองจึงควบคุมได้ยาก อีกทั้งการจัดประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์ ก็อาจไม่ถูกต้องตาม กฎหมาย อาจก่อให้เกิดกรณีพิพาทขึ้นได้ ซึ่งอาจเป็นที่เสื่อมเสียแก่พระศาสนาได้เหมือนกัน

สรุปได้ว่า เจ้าอาวาสมีอำนาจหน้าที่จัดการดูแลศาสนสมบัติของวัด และมาตรา ๕๗ แห่ง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ที่ว่า "พระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตาม พระราชบัญญัตินี้ให้ถือว่า เป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายลักษณะอาญา" ซึ่งจำเลยโต้แย้งว่าเป็นเพียง การให้อำนาจไว้ เพื่อควบคุมและคุ้มครองวัดอย่างเดียวกับเจ้าพนักงานเท่านั้น มิได้มีผลบังคับว่า ถ้า ทำผิด จะต้องเป็นเรื่องเจ้าพนักงานกระทำผิดด้วยโดยตรง ดังที่กฎหมายลักษณะอาญาบัญญัติไว้ ใน เรื่องเจ้า พนักงานกระทำผิดนั้น ฯลฯ คำว่า "ให้ถือว่าเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายลักษณะอาญา" นั้น บ่งชี้ว่า อำนาจและหน้าที่ พร้อมมูลทั้ง ๒ ประการ กล่าวคือ เมื่อมีอำนาจในวัดเหมือนเจ้า พนักงานแล้ว หากกระทำผิดในหน้าที่ที่ต้องผิดฐานเจ้าพนักงานกระทำผิดด้วยโดยนัยเช่นเดียวกัน

๒.๓.๔ แนวทางการจัดการทรัพย์สินในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ในหัวข้อนี้ จะได้ศึกษาถึงแนวทางการจัดการทรัพย์สินที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา ซึ่งเกี่ยวข้องกับตัวบุคคล และวิธีการจัดการ ตลอดถึงเมื่อเกิดปัญหาหรือเกิดคดีความเกี่ยวกับเรื่อง ทรัพย์สินของสงฆ์ แล้วสงฆ์มีแนวทางในการจัดการเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยตามพระธรรมวินัยอย่างไร

๒.๓.๔.๑ ผู้ดูแลและจัดการทรัพย์สินของสงฆ์ พระพุทธเจ้าได้ทรงแต่งตั้งภิกษุเป็น เจ้าหน้าที่ต่างๆ เช่น

- ๑) เสนาสนคาหาปภิกษุ (ภิกษุผู้มีหน้าที่จัดภิกษุให้จับจองที่พักอาศัย)
- ๒) ภัตตพเทศภิกษุ (ภิกษุผู้มีหน้าที่จัดภิกษุไปกินนินต์)
- ๓) เสนาสนปัญญาปภิกษุ (ภิกษุผู้มีหน้าที่จัดที่พักอาศัย)
- ๔) ภัณฑาคาริกภิกษุ (ภิกษุผู้มีหน้าที่ดูแลรักษาเรือนคลัง)
- ๕) จีวรปฏิกคาคหภิกษุ (ภิกษุผู้มีหน้าที่รับจีวรที่หายกถวายแล้วเก็บรักษา)
- ๖) จีวรภาชกภิกษุ (ภิกษุผู้มีหน้าที่แจกจีวรแก่สงฆ์)
- ๗) ยาคูภาชกภิกษุ (ภิกษุผู้มีหน้าที่แจกข้าวต้ม)
- ๘) ผลภาชกภิกษุ (ภิกษุผู้มีหน้าที่แจกผลไม้)
- ๙) ชัชชภาชกภิกษุ (ภิกษุผู้มีหน้าที่แจกของขบเคี้ยว) และเจ้าหน้าที่อื่นอีก^{๔๓}

จะเห็นว่า เมื่อมีพระสาวกมากขึ้นมีผู้ศรัทธาถวายสิ่งของต่างๆ มากขึ้น แต่พระสงฆ์มิได้มีการสะสมปัจจัย ๔ ไว้เป็นของตนเอง ดังนั้นจึงต้องมีสถานที่กลางเพื่อเป็นที่สำหรับเก็บรักษาดูแล และจัดวางโครงสร้างด้านบุคคลที่จะทำหน้าที่ดูแลจัดการ แต่เป็นที่สังเกตได้ว่าในคัมภีร์ไม่มีกล่าวถึง เจ้าหน้าที่จัดการเรื่องที่ดิน และการจัดทำบัญชี เพราะที่ดินของวัดไม่มีการนำไปหาผลประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้น และไม่มีภิกษุ เจ้าที่บริหารจัดการเรื่องเงิน การบริหารจัดการจึงเป็นหน้าที่ของกบิณฑการก

^{๔๓}วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๒๗/๑๔๖.

ตารางที่ ๒.๗ ผู้ดูแลและจัดการทรัพย์สินของสงฆ์

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
วิจุ. (ไทย) ๗/๓๒๗/๑๔๖.	พระพุทธเจ้าได้ทรงแต่งตั้งภิกษุเป็นเจ้าหน้าที่ เช่น ๑) เสนาสนคาหาปภิกษุ ๒) ภัตตพเทศกภิกษุ ๓) เสนาสนปัญญาปภิกษุ ๔) ภัณฑาคาริกภิกษุ ๕) จีวรปฏิกคาคหาภิกษุ ๖) จีวรภาชกภิกษุ ๗) ยาคุภาชกภิกษุ ๘) ผลภาชกภิกษุ ๙) ขัซชกภาชกภิกษุ

๒.๓.๔.๒ การบริหารจัดการทรัพย์สินของสงฆ์

เรื่องการบริหารจัดการทรัพย์สินของสงฆ์นั้น ส่วนใหญ่เป็นการบริหารจัดการทรัพย์สินที่จัดอยู่ในปัจจัย ๔ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ เกสซ์ ซึ่งทายกถวายแก่สงฆ์ โดยภิกษุผู้รับหน้าที่บริหารจัดการทรัพย์สินของสงฆ์ ต้องได้รับแต่งตั้งจากสงฆ์ โดยต้องคัดเลือกภิกษุที่มีความรู้ความสามารถในหน้าที่นั้นๆ ตำแหน่งหน้าที่บริหารจัดการทุกหน้าที่ ผู้ที่จะได้รับแต่งตั้ง ต้องเป็นภิกษุที่มีคุณสมบัติ ๔ ประการ คือ (๑) ไม่ลำเอียงเพราะความชอบพอ (๒) ไม่ลำเอียงเพราะความเกลียดชัง (๓) ไม่ลำเอียงเพราะความเขลา (๔) ไม่ลำเอียงเพราะความกลัว (๕) ต้องรู้วิธีบริหารจัดการในเรื่องนั้นๆ จะเห็นได้ว่าคุณสมบัติ ๔ ข้อแรกเป็นคุณภาพ หรือคุณธรรมภายในตัวของผู้บริหาร ส่วนความสามารถและเข้าใจถึงการจัดการเป็นคุณภาพ ภายนอก เช่น ทรัพย์สินส่วนเสนาสนะก็ต้องรู้ว่าเสนาสนะให้จับจองแล้ว และยังไม่ให้จับจอง ภิกษุสงฆ์กับผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งต้องไปประชุมกันในเขตสีมาภิกษุผู้ฉลาดในวิธีการแต่งตั้งสวดประกาศแต่งตั้งด้วยกรรมวาจาในการบริหารจัดการที่พักอาศัย ภิกษุผู้มีหน้าที่ให้ภิกษุทั้งหลายจับจองเสนาสนะเป็นที่พัก อาศัย ต้องนับจำนวนภิกษุก่อนแล้วนับที่นอน คือ ที่ตั้งเตียงให้จับจองตามจำนวนที่นอน เมื่อที่นอนเหลือนมาก ให้จับจองตามจำนวนวิหาร เมื่อวิหารเหลือนมาก ก็ให้จับจองตามจำนวนบริเวณ เมื่อบริเวณเหลือนมาก ก็ให้จับจองซ้ำ มีภิกษุรูปอื่นมาไม่ปรารถนาจะให้ก็ไม่ต้องให้ ไม่พึงให้ภิกษุผู้อยู่นอกสีมาจับจองเสนาสนะ ภิกษุจับจองอยู่ในเสนาสนะ ไม่พึงหวงกันไว้ตลอดทุกเวลา ไม่พึงหวงกันไว้ได้ตลอดพรรษา ๓ เดือน ไม่พึงหวงกันไว้ตลอดฤดูกาล^{๔๔}

^{๔๔}วิ.จุ. (ไทย) ๗/๓๑๘/๑๓๕-๑๓๖.

ตารางที่ ๒.๘ การบริหารจัดการทรัพย์สินของสงฆ์

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
วิ.จุ. (ไทย) ๗/๓๑๘/๑๓๔-๑๓๖.	ผู้ที่ได้รับแต่งตั้ง ต้องเป็นภิกษุที่มีคุณสมบัติ ๕ ประการ คือ (๑) ไม่ลำเอียงเพราะความชอบพอ (๒) ไม่ลำเอียงเพราะความเกลียดชัง (๓) ไม่ลำเอียงเพราะความเขลา (๔) ไม่ลำเอียงเพราะความกลัว (๕) ต้องรู้วิธีบริหารจัดการในเรื่องนั้นๆ

๒.๓.๔.๓ ปัญหาเกี่ยวกับที่ดิน

มีเรื่องกรณีตัวอย่างที่ภิกษุเกี่ยวข้องกับที่ดินที่ได้รับการวินิจฉัยโทษไว้ มีทั้งที่ดินพื้นที่สวน พื้นที่นาของชาวบ้านและที่ดินวัดของสงฆ์ คือ ภิกษุกล่าวคำเท็จต่อเอาพื้นที่สวนหรือที่นาของผู้อื่น (ของ ชาวบ้าน) ว่า สวนหรือนานี้เป็นของเรา เป็นการพยายามจะเอาของที่เจ้าของไม่ได้ให้ภิกษุต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุฉลาดในการดำเนินคดีและมีพรรคพวกทำให้เจ้าของสวนหรือเจ้าของที่นาซึ่งเห็นภิกษุดำเนินการฟ้องร้องแล้วคิดว่า ตนสามารถที่จะต่อสู้เอาสวนหรือที่นาคืนได้หรือไม่ ต้องอาบัติอุลลัจจัยหากเจ้าของทอดธุระคิดว่าตนหมดกรรมสิทธิ์ในที่ดินหรือที่นาภิกษุต้องอาบัติปาราชิก เมื่อมีการโจทก์ฟ้อง ดำเนินการตัดสินคดีความในท่ามกลางสงฆ์หรือในราชตระกูล ภิกษุให้สินบนผู้ตัดสินทั้งพยานโกงชนะความเจ้าของที่สวนหรือเจ้าของที่นา ต้องอาบัติปาราชิก แพ้ความเจ้าของที่สวนหรือเจ้าของที่นา เหตุที่ภิกษุเบียดเบียน เจ้าของที่สวนหรือเจ้าของที่นา ด้วยเรื่องเท็จ ต้องอาบัติอุลลัจจัย ในกรณีตัดสินในท่ามกลางสงฆ์ มิใช่แต่ภิกษุที่ต่อเอาที่สวนหรือที่นาเท่านั้นที่ต้องอาบัติปาราชิก ภิกษุทั้งหลายที่ตัดสินโกงและภิกษุทั้งหลายที่เป็นพยานโกง ซึ่งร่วมดำเนินคดีทุกรูป ต้องอาบัติปาราชิก ภิกษุปักหลัก ชิงเชือก ล้อมรั้ว หรือถมคันนาให้รูก้า ที่นาต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อความพยายามรูก้าอีกครั้งเดียวจะสำเร็จต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อความพยายามครั้งสุดท้ายสำเร็จ ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก ภิกษุกล่าวต่อเอาพื้นที่ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้เจ้าของเกิดความสงสัย ต้องอาบัติอุลลัจจัย หากเจ้าของทอดธุระคิดว่าเราหมดกรรมสิทธิ์ในพื้นที่ ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก เมื่อมีการดำเนินคดี ภิกษุชนะความเจ้าของพื้นที่ ต้องอาบัติปาราชิก แพ้ความเจ้าของพื้นที่ ต้องอาบัติอุลลัจจัย ภิกษุปักหลัก ชิงเชือก ล้อมรั้ว หรือถมคันดินให้รูก้าพื้นที่สวน ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อพยายามรูก้าอีกครั้งเดียวจะสำเร็จ ภิกษุต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อพยายามครั้งสุดท้ายสำเร็จ ภิกษุต้องอาบัติปาราชิกการต่อเอาที่ดินทั้ง ๓ เรื่องนี้ เป็นการต่อเอาที่ดินของประชาชน ในความรู้สึกของประชาชน เข้าใจกันว่า ภิกษุผิดชัดเจน มีโทษทางบ้านเมืองด้วย^{๔๔}

มีเรื่องที่ภิกษุต่อเอาที่ดินที่ตนมีกรรมสิทธิ์ร่วมด้วย ดังเรื่องต่อไปนี ภิกษุกล่าวต่อเอาวิหารต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้เจ้าของ(ภิกษุสงฆ์)เกิดความสงสัย ต้องอาบัติอุลลัจจัย หากเจ้าของ(ภิกษุสงฆ์)ทอดธุระ คิดว่าเราหมดกรรมสิทธิ์ในวิหาร ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก เมื่อมีการดำเนินคดี ภิกษุชนะ

^{๔๔}วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๐๓-๑๐๕/๘๖-๘๘.

ความเจ้าของวิหาร ต้องอาบัติปาราชิก แพ้ความเจ้าของวิหาร ต้องอาบัติอุลลัจจัย การตู่เอาวิหารอันเป็นที่พักอาศัยในที่นี้ รวมเอาที่ดินด้วย เพราะวิหารตั้งอยู่บนพื้นดิน กรณีตัวอย่างนี้ เป็นถ้อยคำที่เป็นไปตามถ้อยคำที่ใช้ในกรณีพิพาท ตู่เอาที่ดินหน้าของชาวบ้าน พระอรรถกถาจารย์และพระฎีกาจารย์ได้อธิบายไว้ว่า ภิขุตู่เอาวัด หมายถึงภิขุตู่เอาวิหาร บริเวณ อาวาส ทั้งใหญ่(กว้าง)และเล็ก(แคบ) ซึ่งเป็นสถานที่ที่ทายกถวายภิขุทั้งหลายจะจงสงฆ์ในทิศทั้ง ๔ การตู่เอาไม่ขึ้น ภิขุไม่สามารถแยก(แบ่ง)ถือกรรมสิทธิ์เพราะภิขุทั้งปวงที่อยู่ในทิศทั้ง ๔ ยังไม่ทอดกรรมสิทธิ์^{๔๖} สาเหตุที่ภิขุสงฆ์เกิดคดีความในเรื่องทรัพย์สินประเภทที่ดินขึ้นมา ก็เพราะภิขุสงฆ์มีทรัพย์สินประเภทที่ดินอยู่แล้วมีที่ดินของคฤหัสถ์อยู่ติดกับที่ดินอันเป็นที่ตั้งวัด

ตารางที่ ๒.๙ ปัญหาเกี่ยวกับที่ดิน

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๐๓-๑๐๕/๘๖-๘๘.	มีเรื่องกรณีตัวอย่างที่ภิขุเกี่ยวข้องกับที่ดินที่ได้รับการวินิจฉัยไว้ มีทั้งที่ดินพื้นที่ส่วนพื้นที่หน้าของชาวบ้านและที่ดินวัดของสงฆ์ คือ ภิขุ กล่าวคำเท็จตู่เอาพื้นที่ส่วนหรือที่หน้าของผู้อื่น(ของชาวบ้าน) ว่า สวน หรือนานี้เป็นของเราเป็นการพยายามจะเอาของที่เจ้าของไม่ได้ให้ภิขุต้องอาบัติทุกกฏ
วิ.มหา.อ. (ไทย) ๑/๓๖/๔๓-๔๕.	ภิขุกล่าวตู่เอาวิหาร ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้เจ้าของ (ภิขุสงฆ์) เกิดความสงสัย ต้องอาบัติอุลลัจจัย หากเจ้าของ (ภิขุสงฆ์) ทอดธุระคิดว่าเราหมดกรรมสิทธิ์ในวิหาร ภิขุต้องอาบัติปาราชิก

๒.๓.๔.๔ ปัญหาเรื่องทรัพย์สิน

มีเรื่องที่ภิขุไปถือเอาทรัพย์สินที่มีเจ้าของเป็นเหตุให้พระพุทธรูปเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทกำหนดโทษเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนั้น เวลาเกิดมีพระภิขุกระทำความผิดก่อเรื่องเสียหายขึ้นมา ประชาชนที่รู้เห็นเหตุการณ์ก็จะพากันโจษขาน จนเรื่องทราบไปถึงพุทธสำนัก เช่น เรื่องของท่านพระธนิยะใช้เล่ห์หลวงลักไม้ที่แปรรูปแล้วซึ่งเก็บไว้ซ่อมแซมเมืองในนครรัฐ ท่านพระธนิยะได้อ้างว่า เมื่อคราวที่พระเจ้าพิมพิสาร ขึ้นครองราชย์พระองค์ได้ประกาศว่า หญ้าไม้และนา ข้าพเจ้าขอถวายแก่สมณพราหมณ์ทั้งหลาย ขอให้ใช้สอยตามสบายเถิด พระเจ้าพิมพิสารตรัสว่า "โยมจำได้ แต่ที่โยมประกาศไปนั้นหมายถึงสมณพราหมณ์ที่มีอายุอายุมีความยำเกรงความเสียหาย และโยมหมายถึงหญ้าไม้ที่ไม่มีเจ้าของในป่า ไม่ใช่ไม้ที่ตัดเก็บไว้ซ่อมแซมพระนคร ความผิดครั้งนี้ มิโทษถึงถูกจับประหารหรือถูกจับขังคุก แต่พระเจ้าพิมพิสารมิได้ทรงเอาผิด รับสั่งว่า "พระองค์จะสั่งประหารสั่งจองจำหรือสั่งขับไล่บรรพชิตได้อย่างไร ท่านรอดตัวเพราะเพศของท่าน แต่ท่านอย่ากระทำอย่างนี้อีกเด็ดขาด^{๔๗}

^{๔๖}วิ.มหา.อ. (ไทย) ๑/๓๖/๔๓-๔๕.

^{๔๗}วิ.มหา. (ไทย) ๑/๘๔-๘๘/๗๔-๗๘.

ในเรื่องที่เกิดขึ้นนี้ ท่านพระธนิยะมีความผิดต้องได้รับโทษทางบ้านเมือง ส่วนทางพระวินัย ท่านไม่ผิดเพราะยังไม่มีการบัญญัติห้ามลักสิ่งของของผู้อื่น แต่ท่านเป็นอาทิกัมมิกะ คือเป็นผู้ก่อเหตุให้ทรงบัญญัติสิกขาบทก่อนใครอื่น ภิกษุสงฆ์ซึ่งแม้เป็นผู้มีสิทธิและถือกรรมสิทธิในทรัพย์สินของสงฆ์ แต่ก็ไม่น่าจะนำของสงฆ์ ซึ่งเป็นของส่วนรวมไปทำการใดๆ ที่มิชอบ ถ้ากระทำย่อมมีความผิดทางพระวินัยบัญญัติซึ่งเป็นความผิดที่พ้นได้ด้วยการแสดงอาบัติ แต่อาจมีโทษทางบ้านเมืองหนักเบาตามโทษานุโทษไม่ต้องพูดถึงคุณโทษที่จะมาจัดการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สิน เช่นที่ดินของวัด พวกเขาไม่มีสิทธิ์ ผู้ที่พยายามกระทำการเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินของสงฆ์ถือว่าเป็นพวกมหาโจรปล้นศาสนา การที่พระสงฆ์ไปต่อสู้เพื่อปกป้องทรัพย์สินของวัด อันเป็นของสงฆ์ทั้ง ๔ ทิศ ถือว่าท่านปกป้องดูแลรักษาสมบัติของสงฆ์ ซึ่งถ้าท่านพากันวางเฉยก็มีความผิดทางพระวินัยบัญญัติ ในฐานะไม่ปกป้องรักษาทรัพย์สินของสงฆ์ที่ไม่พึง สละและไม่พึงแจก ในคัมภีร์พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ ตอนว่าด้วยเรื่องปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินที่พระภิกษุ ต้องระงับการละเมิดเรื่องทรัพย์สิน โดยพระพุทธเจ้าทรงตั้งมาติกา คือหัวข้อแห่งทรัพย์สิน ซึ่งกำหนดแบ่งเป็น ๓๐ ประเภท^{๔๘} ได้แก่ (๑) ภูมิภฏฐ ทรัพย์สินที่อยู่ในแผ่นดิน (๒) ถลัญฐ ทรัพย์สินที่อยู่บนบก (๓) อากาสัญฐ ทรัพย์สินที่อยู่ในอากาศ (๔) เวหาสญฐ ทรัพย์สินที่อยู่ในที่แจ้ง (๕) อุทกัญฐ ทรัพย์สินที่อยู่ในน้ำ (๖) นาวัญฐ ทรัพย์สินที่อยู่ในเรือ (๗) ยานัญฐ ทรัพย์สินที่อยู่ในยาน (๘) ภารัญฐ ทรัพย์สินที่นำติดตัวไปได้ (๙) อารามญฐ ทรัพย์สินที่อยู่ในสวน (๑๐) วิหารัญฐ ทรัพย์สินที่อยู่ในวัด(หมายถึงสมบัติของวัด) (๑๑) เขตตัญฐ ทรัพย์สินที่อยู่ในนา (๑๒) วัตถุญฐ ทรัพย์สินที่อยู่ในพื้นที่ (๑๓) คามัญฐ ทรัพย์สินที่อยู่ในหมู่บ้าน (๑๔) อรัญญญฐ ทรัพย์สินที่อยู่ในป่า (๑๕) อุทก น้ำ (๑๖) ทันทโปณไม้ชำระฟัน (๑๗) วณ்பติ ต้นไม้เจ้าป่า (๑๘) หรณก ทรัพย์สินที่มีผู้นำไป (๑๙) อุปนิธิ ทรัพย์สินที่เขาฝากไว้ (๒๐) สูงกฆาต ด่านภาษี (๒๑) ปาโณ สัตว์มีชีวิต (๒๒) อปท สัตว์ไม่มีเท้า (๒๓) ทวิปท สัตว์ ๒ เท้า (๒๔) จตุปท สัตว์ ๔ เท้า (๒๕) พหุปท สัตว์มีเท้ามาก (๒๖) โอจโรโก ภิกษุผู้สั่ง (๒๗) โอนโรโก ภิกษุผู้รับของฝาก (๒๘) สังวิธาวาโร การชักชวนกันไปลัก (๒๙) สังเกตกัมม การนัดหมาย (๓๐) นิमितตกัมม การทำนิมิต

บรรดาทรัพย์สินทั้งหมดนั้น ทรัพย์สินที่อยู่ในที่แจ้ง พอใช้เป็นเกณฑ์กำหนดปรับโทษภิกษุ ถือเอาทรัพย์สินของสงฆ์ คือ ภิกษุมิได้ยจิตคิดจะลักทรัพย์สินที่คล้องไว้บนเตียงหรือตั้ง ห้อยไว้บนราว จีวร สาย ระเบียบ ที่เคียวฝา ที่เครื่องแขวนรูปางช้างหรือที่ต้นไม้โดยที่สอดแม้นบนเชิงรองบาตร ต้องอาบัติทุกกฏ จำต้องต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหวต้องอาบัติอุลลัจจัย ทำให้เคลื่อนที่ ต้องอาบัติปาราชิก มีประเด็นที่ใช้เป็นเกณฑ์กำหนดปรับโทษภิกษุที่ถือเอาทรัพย์สินที่เขาเก็บไว้ในวัดโดยฐานะ ๔ คือ ฝังอยู่ในแผ่นดิน ตั้งอยู่บนพื้นดิน ลอยอยู่ในอากาศ แขนงอยู่ในที่แจ้ง ภิกษุมิได้ยจิตคิดจะลักทรัพย์สินดังกล่าว ต้องอาบัติทุกกฏ จำต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย ทำให้เคลื่อนที่ ต้องอาบัติปาราชิก ภิกษุก่อว่าตุเอาที่วัด ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้(สงฆ์ผู้เป็น)เจ้าของเกิดความสงสัย ต้องอาบัติอุลลัจจัย หาก (สงฆ์ผู้เป็น) เจ้าของ ทอดธุระว่า จะไม่เป็นของเรา ต้องอาบัติปาราชิก ภิกษุเมื่อดำเนินคดี ชนะความเจ้าของต้องอาบัติปาราชิก เมื่อดำเนินคดีแพ้ความ ต้องอาบัติอุลลัจจัย

มีประเด็นเกี่ยวกับทรัพย์สินของสงฆ์ คือพื้นที่วัดที่มีทรัพย์สินที่เขาเก็บไว้ โดยฐานะ ๔ คือ ฝังอยู่ในแผ่นดิน ตั้งอยู่บนพื้นดิน ลอยอยู่ในอากาศ แขนงอยู่ในที่แจ้ง ภิกษุมิได้ยจิตคิดจะลักทรัพย์สินนั้นหาเพื่อนไปด้วยหรือไปแต่ผู้เดียว ต้องอาบัติทุกกฏ จำต้องต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติ

^{๔๘}วิ.มหา. (ไทย) ๑/๙๓/๘๒.

ถูกล้างจัย ทำให้เคลื่อนที่ ต้องอาบัติปาราชิก มีประเด็นเกี่ยวกับทรัพย์ที่ภิกษุรับฝากของ เป็นสิ่งของที่ผู้อื่นให้เก็บภิกษุไว้ภิกษุรับฝากของ เมื่อเจ้าของทวงว่า "จงคืนทรัพย์ให้แก่ข้าพเจ้า" ปฏิเสธว่า "ข้าพเจ้าไม่ได้รับไว้" ต้อง อาบัติทุกกฏ ทำให้เจ้าของเกิดความสงสัย ต้องอาบัติ ถูกล้างจัย หากเจ้าของทอذرระบุว่า จะไม่คืนให้เรา ต้องอาบัติปาราชิกภิกษุเมื่อดำเนินคดี ชนะความเจ้าของ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อดำเนินคดี แพ้ความ ต้องอาบัติถูกล้างจัย^{๔๙} พระพุทธเจ้ามิได้ทรงแต่งตั้งภิกษุเป็นจัดการเรื่องการเงิน มีแต่ทรงบัญญัติสิกขาบทห้าม เรื่องเงินนั้น พิจารณาตามสิกขาบทที่ทรงบัญญัติ เป็นหน้าที่ของอารามิกชน คือ คนวัด ในปัจจุบันเรียกว่า ไวยาวัจกร

ตารางที่ ๒.๑๐ ปัญหาเรื่องทรัพย์สิน

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
วิ.มหา. (ไทย) ๑/๘๔-๘๘/๗๔-๗๘.	มีเรื่องที่ภิกษุไปถือเอาทรัพย์สินที่มีเจ้าของ เป็นเหตุให้พระพุทธเจ้า ทรงบัญญัติสิกขาบทกำหนดโทษเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนั้น เวลาเกิดมีพระภิกษุกระทำความผิดก่อเรื่องเสียหายขึ้นมา ประชาชนที่รู้เห็นเหตุการณ์ก็จะพากันโจษขาน จนเรื่องทราบไป ถึงพุทธสำนัก
วิ.มหา. (ไทย) ๑/๙๓/๘๒.	พระพุทธเจ้าทรงตั้งมาติกา คือหัวข้อแห่งทรัพย์ ซึ่งกำหนดแบ่งเป็น ๓๐ ประเภท
วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๐๓/๘๖-๘๗.	พื้นที่วัดที่มีทรัพย์ที่เขาเก็บไว้โดยฐานะ ๔ คือ ผังอยู่ในแผ่นดิน ตั้งอยู่ บนพื้นดิน ลอยอยู่ในอากาศ แขนงอยู่ในที่แจ้ง

^{๔๙}วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๐๓/๘๖-๘๗.

๒.๔ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสำหรับการจัดการศาสนสมบัติวัด

หลักธรรมของพระพุทธศาสนาย่อมทำให้เข้าใจแจ่มแจ้งในเรื่องที่เป็นไปในลักษณะของประโยชน์สุขในปัจจุบัน ที่มีแง่มุมทางโลกซึ่งทางเศรษฐศาสตร์มีมิติที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทั้งการอยู่ การกิน รวมถึงความสัมพันธ์ทางกิจกรรมของเศรษฐกิจในทุกๆ เรื่องเลยทีเดียว นำพามาซึ่งความมั่นคงและสมบูรณ์ ซึ่งหลักธรรมที่นำพาสู่ความสำเร็จนั้น ผู้วิจัยจะนำเสนอได้ ดังนี้

คำว่า อิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรมเครื่องให้บรรลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔ คือ^{๕๐}

๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
๒. วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น
๓. จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น
๔. วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น

ธรรม ๔ อย่างนี้ ย่อมเนื่องกัน แต่ละอย่างๆ มีหน้าที่เฉพาะของตน

ฉันทะ คือความพอใจ ในฐานะเป็นสิ่งที่ตนถือว่าดีที่สุด ที่มนุษย์เราควรจะได้ ข้อนี้เป็นกำลังใจ อันแรก ที่ทำให้เกิดคุณธรรม ข้อต่อไป ทุกข้อ

วิริยะ คือความพากเพียร หมายถึง การกระทำที่ติดต่อกัน ไม่ขาดตอน เป็นระยะยาวจนประสบความสำเร็จ คำนี้ มีความหมายของ ความกล้าหาญ เจืออยู่ด้วย ส่วนหนึ่ง

จิตตะ หมายถึงความไม่ทอดทิ้ง สิ่งนั้น ไปจากความรู้สึกของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า สมาธิอยู่ด้วยอย่างเต็มที่

วิมังสา หมายถึงความสอดส่องในเหตุและผล แห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า ปัญญา ไว้อย่างเต็มที่

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่า^{๕๑} "พึงเข้าใจระลึกไว้เสมอว่าการที่เพียรพยายามแสวงหา รักษาและครอบครองโภคทรัพย์ไว้นั้นก็เพื่อจะใช้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและคนอื่นถ้าไม่ใช้ทรัพย์สมบัติให้เกิดคุณประโยชน์แล้วการหาและการมีทรัพย์สมบัติก็ปราศจากคุณค่าหาความหมาย ไฉนมิได้ตั้งนั้นเมื่อมีทรัพย์หรือหาทรัพย์มาได้แล้วต้องรู้จักสรรทรัพย์นั้นโดยถือหลักการแบ่งทรัพย์เป็น ๔ ส่วนที่เรียกว่า โภควิภาค" คือหนึ่งส่วนใช้จ่ายเลี้ยงตนเลี้ยงคนที่ควรบำรุงเลี้ยงได้แก่บิดามารดาบุตรภรรยา และคนในปกครองมิตรสหายผู้ร่วมกิจการงานทำบุญตลอดจนบำรุงราชการด้วยการเสียภาษีอากร เป็นต้น สองส่วนใช้เป็นทุนประกอบการงานสามส่วนเก็บไว้ใช้ในยามจำเป็น

อิทธิบาท ๔ เป็นแนวทางการเรียน การทำงาน ให้ประสบความสำเร็จที่พระพุทธองค์ได้ทรงสดับไว้อย่างแยบคายแล้ว อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ ๔ ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งใครๆ ก็ท่องได้ จำได้ แต่จะมีสักกี่คนที่ปฏิบัติได้ครบกระบวนการทั้ง ๔ ข้อ อันเป็น ๔ ขั้นตอนที่ต้องเนื่องหนุนเสริมกัน จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ ด้วยว่ามันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันทั้ง ๔ ข้อ จึงจะทำให้เราประสบ ผลสำเร็จในชีวิตและการงานได้ตามความมุ่งหวัง ขออธิบายดังต่อไปนี้

^{๕๐}พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ, "อิทธิบาท ๔", ไม่ระบุ วัน เดือน, (เทพดลั), ๒ ฉบับ.

^{๕๑}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมบุญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๙.

๑) ฉันทะคือ การมีใจรักในสิ่งที่ทำให้ใจที่รักอันเกิดจากความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำ จึงจะเกิดผลจริงตามควร เราคงเคยได้ยินคำว่า "ขอฉันทามติจากประชุม" บ่อยๆ หรือ "มีฉันทะร่วมกัน" ก่อน เลิกการประชุมบางอันเป็นเหมือนสัญญาะหว่างกันว่าเราจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ร่วมกันหรือละเว้นบางสิ่ง ร่วมกัน ซึ่งความเข้าใจในข้อนี้คิดว่าถูกเพียงครั้งเดียว เพราะความหมายของ "ฉันทะ" นั้น ไม่ใช่แปลว่าเป็น สัญญาภาษากระดาศหรือสัญญาที่ให้ไว้กับมวลหมู่สมาชิกเท่านั้น หากแต่เป็น สัญญาใจและเป็นใจที่ผูกพัน เป็นใจที่ศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งนั้นอยู่เต็มเปี่ยม จึงจะเกิดความเพียรตามมา เปรียบได้กับนักวิจัยที่ศรัทธา และเชื่อมั่นในแนวคิดแนวปฏิบัติของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งอาจมีมากน้อยต่างกัน คงไม่มีใครบอกได้ นอกจากตัวนักวิจัยเองและผลของงานที่เกิดขึ้นจริงเป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณะชน

หลายคนคงเคยได้ยินประโยคที่ว่า Where there is the will, there is the way. ที่มีความปรารถนาอับแรงกล้า ที่นั่นย่อมมีหนทางเสมอ ขอเพียงแต่ให้มีความตั้งใจแน่วแน่ ที่จะประสบความสำเร็จในเรื่องนั้นๆให้ได้ ด้วยความมุ่งมั่น ไม่ท้อถอย ย่อมมีหนทางนำเราไปสู่ความสำเร็จได้เสมอ

การมีใจรัก ถือว่าสำคัญมาก ไม่ใช่ทำให้รักเพื่ออะไรสักอย่าง หรือ ห้ามใจไม่ให้รัก มันก็ยากยิ่งพอๆ กัน เพราะรักดังกล่าวนั้นไม่ได้เกิดจากความรักความศรัทธาของเราจริงๆ ขึ้นทำไปก็มีแต่จะทุกข์ ทรมานแม้จะได้บางสิ่งที่ยังหวังแล้วก็ตาม ประการสำคัญเป็นการแอบแฝงมาจากความคิดอื่น ศรัทธาอื่น หรือความเป็นอื่นที่เราพยายามหาเหตุและผลมาอธิบายว่า มันคือสิ่งเดียวกันเพื่อให้สามารถดำเนินไปได้ หรือเพื่อให้ตัวเองสบายใจที่สุด แต่ถ้าเรามีใจศรัทธาอันแรงกล้าแล้ว พลังสร้างสรรค์ก็จะบังเกิดขึ้นกับเรา อย่างมหัศจรรย์ทีเดียว

ที่นี้มาพูดถึงว่า "เราจะสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นได้อย่างไร" พระพุทธองค์เคยสอนไว้ว่า มนุษย์เรา ต้องเลือกที่จะศรัทธาบางอย่างและหมั่นตรวจสอบศรัทธาของตัวเองว่าดีต่อตัวเองและดีต่อผู้อื่นอันรวมถึง สังคมโดยรวมหรือไม่ เมื่อดีทั้งสองอย่างก็จงมุ่งมั่นที่จะทำด้วยความตั้งใจ และหากไม่ดีก็จงเปลี่ยนแปลง ศรัทธาเสียใหม่ ซึ่งเราต้องเลือก ไม่เช่นนั้นเราจะกลายเป็นคนที่สับสนไม่มีแก่นสาร และเป็นคนไร้รากในที่สุด เมื่อเป็นคนไม่มีแก่นสารก็จะถูกชักชวนไปในทางที่ไม่ดีได้ง่ายนั่นเอง

หากจะฝึกฝนตนเอง อาจเริ่มจากการตั้งคำถามกับตัวเองว่าเราศรัทธาอะไรอยู่ เพราะคนเรา เมื่อศรัทธาอะไรก็จะได้พบกับสิ่งนั้นเข้าถึงสิ่งนั้น ศรัทธาในเทคโนโลยีเราก็จะเข้าถึงเทคโนโลยี ศรัทธาต่อ ชาวบ้านเราก็จะเข้าถึงชาวบ้าน ศรัทธาต่อวัดก็จะเข้าถึงวัด ศรัทธาต่อลายศสธรเสรีญก็จะเข้าถึงลาม ถึงยศเข้าถึงตำแหน่ง ศรัทธาต่อความแก่ก็จะเข้าถึงความรู้ หรือศรัทธาต่อหลักธรรมก็จะเข้าถึงธรรม หรือไม่ศรัทธาอะไรเลยก็ไม่เข้าถึงก็ไม่เข้าถึงอะไรเลย เพราะความศรัทธานำมาซึ่งมุ่งมั่นทุ่มเทเพื่อทำทุกอย่างให้ ได้มาซึ่งสิ่งที่เราศรัทธานั้นเอง ขณะเดียวกันก็ลองตรวจสอบตัวเองดูว่าสิ่งที่เราศรัทธากับสิ่งที่ท้องครของเราศรัทธานั้นตรงกันหรือไม่ หากตรงกันก็เรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงตน หรือหากไม่ตรงกันก็เรียนรู้ที่จะให้โอกาสตัวเองไปสู่แห่งที่เหมาะสมกว่า^{๕๒}

๒) วิริยะคือ ความมุ่งมั่นทุ่มเทเป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของสิ่งนั้นเรื่องนั้น ถ้าหากกระทำก็จะทำจนเชี่ยวชาญจนเป็นผู้รู้ ถ้าหากศึกษาก็จะศึกษาให้รู้ จนถึงรากเหง้าของเรื่องราวต่างๆ ดังนั้น คำว่า "วิริยะ" จึงหมายถึงความเพียรพยายามอย่างสูงที่

^{๕๒} คณาจารย์โรงพิมพ์เลียงเชียง, แบบประกอบนักธรรมตรีอธิบายธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง, ๒๕๓๖), หน้า ๙๕-๙๖.

จะทำตามฉันทะหรือศรัทธาของตัวเอง หากเราไม่มีความเพียรแล้วก็อนุมานได้ว่าเรามีฉันทะหลอกๆ หรือศรัทธา หลอกๆ ทั้งโกหกตัวเองและหลอกผู้อื่น เพื่ออะไรนั่น ผลงานที่เขาทำจะชี้ชัดออกมาเองว่า ทำเพื่ออะไร ดังนั้น นักวิจัยท้องถิ่น จึงต้องมีใจที่รักต่อคนท้องถิ่นและรักต่อการทำงานวิจัยเพื่อแก้ปัญหาคนท้องถิ่น อันเป็นศรัทธาสูงสุด หากไม่เป็นเช่นนั้น ก็ได้แต่เพียงศรัทธาปากเปล่าที่ไร้แก่นสารของความมุ่งมั่นและทุ่มเท หากแต่มีศรัทธาอื่นให้ครุ่นคิดและกระทำอยู่

วิริยะนี้มาคู่กับความอดทนอดกลั้น เป็นความรู้สึกไม่ย่อท้อต่อปัญหาและมีความหวังที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง โดยมีศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นำใจ และเตือนใจ ความอดทนเป็น เครื่องมือสำหรับคนใจเย็นและใจงามด้วย ไม่ใช่หุนหุนดุเดือดรีบร้อนและรุ่มร้อน เพราะมันจะทำให้มีโอกาส ผิดพลาดได้ง่าย หรือสูญเสียความอดทนในที่สุด ดังนั้น ความวิริยะอุสาหะ จึงเป็นวิถีทางของบุคคลที่หาญกล้าและหายท่าต่ออุปสรรคใดๆ ทั้งหมด

ถามว่า "ความวิริยะมันเกิดจากอะไร" คำตอบก็คือ "เกิดจากศรัทธาหรือฉันทะนั้นเอง" และ เป็นศรัทธาที่มั่นคงด้วยไม่ว่าจะมีอุปสรรคใดๆ มากกระทบก็ตามก็จะไม่เปลี่ยนแปลง แต่อาจปล่อยวางหรือ วางเฉยในบางเวลาบางสถานการณ์บ้าง เพื่อรอสถานะที่เหมาะสมกว่า ความวิริยะไม่ใช่ความดุเดือดอย่างเอา เป็นเอาตายหรือต้องให้ได้เสมอ แต่มันคือความยับยั้งและเลือกที่จะทำบางอย่างเพื่อรักษาศรัทธาไว้หรือ เพื่อรอวาระที่เหมาะสมอันหมายถึงการบรรลุผลแห่งศรัทธา

ถ้าจะฝึกฝนเรื่องความวิริยะแล้วคงต้องเริ่มจากความคิดที่ว่า ต้องหมั่นฝึกฝนตนเองบ่อยๆ หมั่นทำหมั่นคิดหมั่นเขียนหมั่นนำเสนอและอย่าขี้เกียจ อย่ากลัวความผิดพลาดและจงกล้าแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อความล้มเหลวของตัวเอง อย่าท้อต่องานหนักและงานมากให้คิดว่าทำมากรู้มากเก่งมากขึ้น อย่าบ่นว่าไม่มีเวลาเพราะเวลามีเท่าเดิม ฯลฯ

๓) จิตตะ คือ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรอบคอบตามคำ นี้ยิ่งใหญ่มากปัจจุบัน สังคมซับซ้อน มีสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย แต่ละคนมีภาระหน้าที่ ที่ต้องทำมากมาย ไม่รู้จะทำอะไรก่อน เวลาอ่านหนังสือก็คิดถึงงานที่รับผิดชอบ เวลาอ่านทำงานก็คิดว่าต้องอ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวสอบ ไม่สามารถมีจิตจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นาน ผลคือ ทำอะไรก็ไม่ดีสักอย่างทำผิดๆ ถูกๆ อยู่อย่างนั้น

แต่ถ้าเรามีใจที่จดจ่อต่อสิ่งที่เราคิดเราทำและรับผิดชอบแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการเรียนหรือการทำงานก็ตาม ทุกอย่างก็จะดีขึ้นไปเอง เราก็จะมีความรอบรู้มากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยใจที่จดจ่อตั้งมั่นและใฝ่เรียนรู้ของเรา เมื่อมีความรอบรู้มากขึ้นก็จะเกิดความรอบคอบตามมา เมื่อมีความรอบคอบแล้วการตัดสินใจทำ อะไรก็จะเกิดความผิดพลาดน้อยตามไปด้วยความรอบคอบจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากไม่รอบรู้ ดังนั้น การที่คนจะรอบรู้ได้นั้น ต้องหมั่น ศึกษาเรียนรู้อยู่เป็นเนืองนิจ ติดตามข่าวสารบ้านเมืองสม่ำเสมอ ต้องอ่านหนังสืออย่าให้ขาดและ หลากหลายโดยไม่ยึดติดกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ประการสำคัญต้องฝึกตั้งคำถามกับตัวเองกับเรื่องราวต่างๆ ที่ เกิดขึ้นรอบตัวเราพร้อมกับค้นหาคำตอบให้ได้ การฝึกสนทนากับผู้รอบรู้ๆ ก็เป็นสิ่งที่จำเป็น ซึ่งเมื่อเราทำได้อย่างนี้แล้ว เราก็จะเป็นผู้ที่เข้าใจความรอบรู้ไปโดยปริยาย

เมื่อเราเข้าใจความรอบรู้แล้ว ก็ไม่ใช่เรื่องยากที่จะวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อแท้ของเรื่องราว นั้นๆ ออกมาสู่การตัดสินใจของหมู่คณะหรือแม้แต่เรื่องส่วนตัวของเราเอง ดังนั้น ความรอบคอบจึงแฝงไป ด้วยความรอบรู้ตามสภาพจริงของมัน อันเป็นแนวปฏิบัติที่คนรุ่นใหม่ต้องสร้างให้

เกิดเป็นนิสัยแก่ตนเองความรอบคอบนอกจากจะดำรงอยู่คู่กับความรอบรู้แล้ว ยังต้องอาศัยความดีงามเป็นเครื่องเตือนสติด้วย ถึงจะสามารถใช้จิตของเราพิจารณาและตรึกตรองในเนื้อแท้ของสิ่งต่าง ๆ นั้นได้อย่างเหมาะสม เพราะความดีงามตามแบบอย่างของคุณธรรมตามหลักศาสนาและจริยธรรมของสังคมนั้นเป็น สิ่งเดียวที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างปรกติสุข

๔) วิมังสา คือ การทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมาอันเกิดจาก การมีใจรัก (ฉันทะ) แล้วทำด้วยความมุ่งมั่น (วิริยะ) อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ (จิตตะ) โดยใช้วิจารณ์ญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ จึงนำไปสู่การทบทวนตัวเอง และทบทวนองค์กรหรือทบทวนขบวนการ ทบทวนในสิ่งที่ได้คิดสิ่ง ได้ทำผ่านมาว่าเกิดผลดีผลเสียอย่างไร ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวของเราเองและเป็นเรื่องที่ร่วมคิดร่วมทำกับคนอื่น เพื่อปรับปรุงปรับแก้ให้ดียิ่งขึ้น

การทบทวนเรื่องราวจากภายในของตัวเราเป็นสิ่งสำคัญมากในยุคปัจจุบันที่ผู้คนเริ่มสับสนวุ่นวายอย่างเข้มข้น ทบทวนความคิดเพื่อตรวจสอบความคิดและการกระทำของเราว่าเราคิดหรือทำจากความคิดอะไรพร้อมกับถามตัวเองว่าเราคิดอย่างนั้นเพื่ออะไรเราทำสิ่งนี้เพื่ออะไรเพื่อความสุขของตัวเองหรือเพื่อความสงบสุขของสังคมฯลฯ ซึ่งจะทำให้เรารู้ว่าเราควรอยู่ ณ จุดไหนของสังคมหรือ เปลี่ยนแปลงตนอย่างไรไปสู่การสร้างสรรค์ตนเองและสังคมที่ดีงาม^{๕๓}

ผู้ปฏิบัติงานหรือคนทำงาน คือ ผู้ที่ถูกมอบหมายให้ทำงานจากผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชา ซึ่งผู้ปฏิบัติงานหรือคนทำงานทุกคนต่างก็ปรารถนาที่จะประสบความสำเร็จในการทำงานด้วยกันทุกคน ดังนั้น ชุดธรรมะที่เหมาะสมสำหรับผู้ปฏิบัติงาน คือ อิทธิบาท ๔ ซึ่งหมายถึง ธรรมแห่งความสำเร็จ โดยหลักธรรมในอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย

๑. ฉันทะ ความพอใจ หมายถึง ความรักงาน พอใจกับงานที่ทำอยู่ ผู้ปฏิบัติงานจะต้องชอบหรือ ศรัทธางานที่ทำอยู่ จะต้องพอใจที่จะทำและมีความสุขที่ได้ทำงานที่ได้รับมอบหมาย

๒. วิริยะ ความพากเพียร หมายถึง ขยันมั่นเพียรกับงาน ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความขยันหมั่นเพียร ในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้ง หมั่นฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น

๓. จิตตะ ความเอาใจใส่ หมายถึง ความเอาใจรับผิดชอบงาน ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีจิตใจ หรือสมาธิจดจ่อกับงานที่ทำ รวมถึง มีความรอบคอบและความรับผิดชอบในงานที่ทำอย่างเต็มสติกำลัง

๔. วิมังสา ความสอดส่องในเหตุและผล หมายถึง การพิจารณาพิเคราะห์และใช้ปัญญา ตรวจสอบงานผู้ปฏิบัติงานจะต้องทำงานด้วยปัญญา ด้วยสมองคิด รวมถึง การมีความเข้าใจในงานอย่าง ลึกซึ้งทั้งในแง่ขั้นตอนและผลสำเร็จ/ผลสัมฤทธิ์ของงาน^{๕๔}

ศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวว่า นอกจากเราจะใช้สติปัญญาในการทำงาน เพื่อแก้ปัญหาและหาหนทางเจริญก้าวหน้าอยู่นั้น มีทฤษฎีมากมายที่หวังให้เราปฏิบัติตาม ลองย้อนกลับมาใช้ ธรรมะง่ายๆ ที่ให้คุณประสบความสำเร็จในการทำงานสูงสุดธรรมะที่เราควรจะหยิบยกมาใช้ในการทำงาน ทุกวันนี้ คงหนีไม่พ้นอิทธิบาท ๔ เพราะความหมายของอิทธิบาท ๔ คือธรรมให้ถึงความสำเร็จ หรือ หนทางแห่งความสำเร็จ

^{๕๓} คณาจารย์โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, แบบประกอบนักธรรมตรี อธิบายธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : เลี้ยงเชียง, ๒๕๓๖), หน้า ๙๗-๙๘.

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๐-๑๐๒.

นั่นเอง โดยหลักอิทธิบาท ๔ นั้นเป็นหลักธรรมสำคัญที่ทำให้เกิดสมาธิในการทำงาน ไม่ฟุ้งซ่านไปกับสังคม และกระแสต่างๆ พร้อมทั้งตีกรอบให้เราทำงานอย่างคงเส้นคงวาอีกด้วย

ฉันทะ = ฉันทพอใจกับงานที่ทำอยู่ มีใครบ้างไหมไม่ชอบงานที่ทำอยู่ ให้คุณลองตรวจสอบตัวเองว่าคุณนั้นมีความชอบหรือศรัทธากับงานแบบใด หรือพอใจกับงานแบบใดอยู่ เหมือนกับคุณเป็นนักศึกษาที่เพิ่งจบใหม่กำลังใช้ความคิดไตร่ตรองว่าคุณต้องการเดินไปเส้นทางใด เรื่องเหล่านี้ไม่มีใครให้คำตอบคุณได้เพราะเป็นความชอบความศรัทธาที่เกิดจากตัวของตนเองจริงอยู่ที่งานแต่ละอย่างไม่มีทางที่คุณจะชื่นชอบไปทั้งหมดทุกกระบวนการ แต่ถ้าคุณพอใจที่จะทำได้ดี สบายใจที่จะต้องเจอมันทุกวัน เราเรียกว่าความศรัทธา เป็นสิ่งแรกที่มนุษย์ต้องการและเป็นพื้นฐานของความสำเร็จ อย่างเช่น คุณมีความศรัทธาและใจรักที่จะเป็นพนักงานขายที่ดีและซื่อสัตย์ สิ่งนี้จะพลังให้คุณเดินไปหาความสำเร็จได้แบบเป็นเส้นตรง และเข้าถึงจิตใจเนื้อแท้ในการทำงานมากกว่าคนที่ไม่ได้มีความศรัทธาใดๆ กับงานที่ทำคุณอาจเริ่มต้นง่าย ๆ ด้วยการตั้งคำถามกับตัวเอง ฉันททำงานเพื่ออะไร ฉันทมีความสุขหรือไม่ เพียงแค่นี้คุณก็จะทราบตัวเองว่ามีความลึกซึ้งกับงานที่ทำอยู่เพียงใด เมื่อเราจะได้มีเวลาค้นหาและปรับเปลี่ยนตัวเอง หรือปรับศรัทธาของตัวเองให้เข้ากับงานที่ทำอยู่

วิริยะ = ฉันทขยันหมั่นเพียรกับงานที่มีคงไม่มีคนไหนประสบความสำเร็จโดยปราศจาก ความเพียร เป็นคำคมที่แปลง่ายแต่ความหมายเหน็ดเหนื่อยยิ่งนัก เพราะความวิริยะนั้นเป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่จะนำคุณไปสู่ความสำเร็จ ได้ ยิ่งคุณขยันเท่าไรผลตอบแทนที่คุณจะได้รับมันก็มีมากเท่านั้น ยกตัวอย่างต่อจากหัวข้อฉันทะ คุณเป็นพนักงานขายที่มีความศรัทธากับงานที่ทำ มีความสุขในการทำงาน เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ร่วมกับความขยันหมั่นเพียร ไม่เฉยชาที่จะต้อนรับลูกค้า กระตือรือร้นหาลูกค้าใหม่ๆ อยู่เสมอ มีวินัยในการทำงาน ไม่ท้อกับปัญหาและอุปสรรคที่เข้ามา มีความทุ่มเทอย่างนี้ ตำแหน่งที่สูงขึ้นไปอยู่ไม่ไกลเกินเอื้อมแน่นอน ที่สำคัญความวิริยะจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความศรัทธาของฉันทะนั้นเอง และความวิริยะไม่ใช่งานแบบเอาเป็นเอาตาย แต่เป็นการหมั่นแค้นตนเองต่างหาก

จิตตะ = ฉันทเอาใจใส่รับผิดชอบกับงานที่ทำ จิตใจที่จดจ่อกับงานไม่วอกแวกไปเที่ยวเล่น ล้วนเกิดผลดีต่องานที่ทำ จิตตะเป็นธรรมแสดงถึงสติและจิตใจที่รอบคอบและความรับผิดชอบที่จะตามมา ซึ่งในสังคมการทำงานปัจจุบันนี้มุ่งเน้นแย่งชิงตำแหน่งกัน และขัดขวางลึ้มคิดไปว่า งานที่ตนเองต้องรับผิดชอบนั้นคือสิ่งใดกันแน่ จิตตะจึงมีความสำคัญในการทำงานโดยไม่วอกแวกออกไปนอกกลุ่มนอกทาง ดังนั้นเมื่อคุณมีทั้งฉันทะและวิริยะแล้ว จิตตะจะเป็นเสมือนรื้อของเส้นทางที่ไม่ให้ไขว่เขวออกนอกทางสู่ความสำเร็จได้ รวมทั้งเป็นสติที่สื่อออกมาถึงความมุ่งมั่นที่สูงกว่าความพอใจและความขยับ หมั่นเพียร

วิมังสา = ฉันทใคร่ครวญและใช้ปัญญาตรวจสอบงาน สิ่งสุดท้ายในการทำงาน คือการใช้ปัญญา ที่เป็นกุญแจสูงสุดของอิทธิบาท ๔ เมื่อคุณมีความรักในงานที่ทำ มีความขยันหมั่นเพียร มีสติ รับผิดชอบ การมีปัญญาคือการทบทวนตนเองและปัญหา ว่าสิ่งที่เราได้ทำมานั้นมีผลดีผลเสียอย่างไร มีสิ่งใดที่เข้ามากระทบใจเราหรือคนอื่นหรือไม่ เราจะได้รู้จุดยืนของเราว่าทำงานและอยู่ในด้านทุกข์หรือสุข ล้มเหลวหรือประสบความสำเร็จ อย่างเช่น ทบทวนตัวเองนึ่งๆ ว่าวันนี้ทั้งวันเราทำอะไรบ้าง สรุปกับตัวเองว่าทำเพื่ออะไร เราจะได้มีกำลังใจต่อในวันต่อไป และไม่ทำผิดพลาดซ้ำซากอีกเช่นเดิม พร้อมกันนั้นเรา จะสามารถเห็นหนทางได้ว่า เส้นทางไหนที่จะนำเราสู่ความสำเร็จได้จริงๆ^{๕๕}

^{๕๕} ศุภนิยสารสนเทศสิ่งแวดลอม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๕๕).

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่า^{๕๖} "เมื่อได้ใช้โศกทรัพย์ทำประโยชน์อย่างนี้ แล้วถึงโศกจะหมดสิ้นไปก็สบายใจได้ว่าได้ใช้โศกนั้นให้เป็นประโยชน์ถูกต้องตามเหตุผลแล้วถึงโศกเพิ่มขึ้นก็สบายใจเช่นเดียวกันเป็นอันไม่ต้องเดือดร้อนใจในทั้งสองกรณี" การทำประโยชน์ปัจจุบันหรือการปฏิบัติตามหลักธรรม "อิทธิบาท ๔" เป็นเรื่องเกี่ยวกับปากท้องการกินการอยู่ปัจจัยการดำรงของคนถ้าบ้านเมืองมีเศรษฐกิจดีคนมีความอยู่ดีกินดีต่างคนต่างประกอบอาชีพที่สุจริตไม่เบียดเบียนกันรัฐบาลก็ไม่ต้องวุ่นวายอยู่กับการปราบปรามเรื่องทุจริตสามารถพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าไปและเศรษฐกิจของชาติจะดีขึ้นจำเป็นต้องมีการพัฒนาคือการดำเนินกิจการเพื่อเพิ่มรายได้ของคนให้สูงขึ้นต่อเนื่องกัน เป็นระยะยาวนานปัจจัยขั้นมูลฐานที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจคือประชากรซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีค่าสูงสุดและเป็นปัจจัยมูลฐานเป็นต้นทุนเบื้องต้นถ้าคนทุกคนที่เป็นประชากรของชาติมีหลักธรรม ตามที่กล่าวมาก็ถือว่าประเทศชาติมีประชากรที่มีคุณภาพมีความสามารถในการประกอบอาชีพและเป็นอาชีพที่สุจริตรัฐบาลก็สามารถพัฒนาส่งเสริมอาชีพทางด้านเทคโนโลยีเพื่อคุณภาพและปริมาณของ ผลผลิตมีการศึกษาวิจัยค้นคว้านวัตกรรมให้ประชากรเกิดความชำนาญในวิชาชีพการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศก็ย่อมบรรลุตามเป้าหมาย

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ได้พูดถึงวิธีการต่างๆ มากมาย ต่อแต่นี้ไปจะพูดถึงกฎบังคับตายตัวในพระพุทธศาสนา อีกอย่างหนึ่ง ที่นักปฏิบัติไม่ว่าระดับใดต้องยึดถือเป็นกฎบังคับสำหรับการปฏิบัติ ถ้าทั้งอิทธิบาท ๔ นี้ เสียแล้ว ไม่ว่าจะทำอะไรก็ไม่มีทางสำเร็จผลสมความปรารถนา แต่ถ้าท่านผู้ใดทรงการปฏิบัติตามในอิทธิบาท ๔ นี้แล้ว สมเด็จพระผู้มีพระภาคตรัสรับรองผลว่า ต้องสำเร็จสมความมุ่งหมาย ทุกประการ แม้ท่านหวังพระนิพพานในชาตินี้ ก็หวังได้แน่นอนใจความในอิทธิบาท ๔ มีดังนี้

๑. ฉันทะ มีความพอใจในปฏิบัติที่ปฏิบัติโดยสม่ำเสมอ
๒. วิริยะ มีความพากเพียรพยายามไม่ทอดทิ้ง
๓. จิตตะ สนใจในข้อวัตรปฏิบัตินั้นเนื่องนิยต์
๔. วิมังสา ใคร่ครวญพิจารณา ในข้อวัตรปฏิบัตินั้นโดยถูกต้อง^{๕๗}

ท่านพุทธทาสภิกขุ^{๕๘} ได้ให้ความหมายของอิทธิบาทแปลว่าบาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรมเครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใดต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔ คือ ๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ๒. วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น ๓. จิตตะ ความเอาใจใส่ฝึกฝนในสิ่งนั้น ๔. วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น

ธรรม ๔ อย่างนี้ ย่อมเนื่องกัน แต่ละอย่างก็มีหน้าที่เฉพาะของตน

ฉันทะคือ ความพอใจในฐานะเป็นสิ่งที่ตนถือว่า ดีที่สุดที่มนุษย์เราควรจะได้ข้อนี้ เป็นกำลังใจอันแรก ที่ทำให้เกิด คุณธรรม ข้อนต่อไป ทุกข้อ

วิริยะคือ ความพากเพียร หมายถึงการกระทำที่ติดต่อไม่ขาดตอนเป็นระยะยาวจนประสบ ความสำเร็จ คำนี้มีความหมายของความกล้าหาญเจืออยู่ด้วยส่วนหนึ่ง

^{๕๖}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐.

^{๕๗}สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า, **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๕๑), หน้า ๑๔๔.

^{๕๘}พุทธทาสภิกขุ, **ศึกษาธรรมะอย่างถูกวิธี หรือ ธรรมวิภาค นวกถัม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๕๐), หน้า ๗๔.

จิตตะ หมายถึงความไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้น ไปจากความรู้สึกของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า สมาธิอยู่ด้วยอย่างเต็มที่

วิมังสา หมายถึงความสอดส่องในเหตุและผลแห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้รวมความหมายของคำว่าปัญญาไว้อย่างเต็มที่บุคคลเมื่อประกอบด้วย คุณธรรม ๔ อย่างนี้แล้วย่อมประสบความสำเร็จ ในสิ่งที่ไม่เหลือวิสัยของมนุษย์ ซึ่งโดยตรงทางหมายถึงความดับทุกข์โดยสิ้นเชิง ที่เรียกว่า นิพพาน ส่วนเรื่องอื่น นอกนั้นไม่ถือว่าเป็นเรื่องพิเศษ และไม่มีขอบเขตจำกัดเพราะ มีปัญหาเกี่ยวกับ เรื่องนอกเหนือวิสัยธรรมดา อยู่มาก เช่นเรื่องที่ว่า คนเราอาจมีอายุยืน ถึงกัลป์ด้วย อำนาจแห่งอิทธิบาททั้ง ๔ นี้ ซึ่งข้อนี้มิได้มีความหมายขัดกัน ในข้อที่ว่าอิทธิบาท ๔ นี้จะเป็นสิ่งที่ทำให้ อายุยืนถึงปานนั้นได้หรือไม่แต่มีปัญหายู่ว่า คนเราจะสามารถเจริญอิทธิบาทให้มากถึงเท่านั้นได้หรือไม่ต่างหาก เพราะฉะนั้น ท่านจึงถือว่า หลักเกี่ยวกับอิทธิบาท นี้ คงมีความหมายไปตามตัวหนังสือ โดยไม่ต้องมีขอบเขตจำกัดว่าอะไรบ้าง สรุปความสั้นๆว่าวิสัยของใครทำให้เขาเจริญอิทธิบาทได้มากเท่าใด เขาย่อมได้รับผลเต็มกำลังของอิทธิบาทนั้นแลในสิ่งที่บางคน ถือว่าเป็นของเหลือวิสัย โดยเฉพาะเช่นการบรรลุนิพพานในที่บางแห่ง ท่านเดิมคำว่าอิติปิเสยเข้าข้างท้ายคำเหล่านี้ เป็นฉันทาธิปไตยวิริยาธิปไตย วิมังสาธิปไตยไปดังนี้ก็มี แปลว่าความมีฉันทะเป็นใหญ่เป็นต้นซึ่งที่แท้ ก็ได้แก่ อิทธิบาท อย่างเดียวกันนั่นเอง แต่ ใช้คำว่า ที่มีศ' ความหมาย ที่เห็นได้ชัดยิ่งขึ้นว่า ในการทำกิจใดๆ ก็ด้อยมีฉันทะ เป็นต้น เหล่านี้เป็นใหญ่ หรือเป็นประธาน ในความสำเร็จ เป็นการชวนให้สนใจในสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาทนี้ยิ่งขึ้น มีพระพุทธภาษิต ยืนยัน อยู่ในที่หลายแห่ง ว่า การตรัสรู้ อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ของพระองค์เอง สำเร็จได้โดยมีอิทธิบาท๔ นี้ เป็นประธาน แห่งการกระทำ ในลำดับนั้นๆ ฉะนั้น จึงถือว่าเป็น อุปกรณ์อันขาดเสียไม่ได้ในความสำเร็จทุกชนิด ผู้ปฏิบัติ เพื่อความความดับทุกข์จึงต้องสนใจเป็นพิเศษ แม้การประกอบ ประโยชน์ ในทางโลก ก็ใช้หลักเกณฑ์อันเดียวกันนี้ได้เป็นอย่างดี โดยเท่าเทียมกับ แม้ที่สุด แต่ในกรณีที่เป็นการทำชั่ว ทำบาป ก็ยังอาจนำไปใช้ ให้บรรลุผลได้ตามที่ตนประสงค์ ฉะนั้นท่านจึงจัดเป็นหลักธรรม ที่สำคัญหมวดหนึ่งในบรรดา โพธิปักขิยธรรม ทั้งหลายนับว่า เป็นอุปกรณ์ในฐานะเป็นเครื่องช่วยให้เกิดการปฏิบัติ ดำเนินไปได้ โดยปราศจากอุปสรรค ตั้งแต่ต้นจนถึงจุดหมายปลายทาง

อิทธิบาท ๔^{๕๙}

๑ ฉันทะ แปลว่า ความพอใจรักใคร่ หมายความว่า พอใจ รักใคร่ที่จะทำความดี ด้วยความเต็มใจและตั้งใจอย่างแรงกล้า ซึ่งความดีที่ควรทำนั้นมีประการต่างๆ ตัวอย่างเช่น การศึกษาศิลปวิทยาทางโลกและทางธรรม การประกอบกิจเครื่องเลี้ยงชีวิต การปฏิบัติพระธรรมพระวินัยคัมภีรจนกิจให้สงบ เข้มขึ้น จนกระทั่งการทำจิตให้หมดจดจากกิเลส

๑.๑ฉันทะในการทำงาน ฉันทะ ความรักความพอใจ ที่จะทำงาน คือ มีงานเมื่อไหร่ ก็จะทำด้วยความเต็มอกเต็มใจด้วยความสุขใจ เต็มใจทำ ฉันทะนี้มีความสำคัญอย่างมากๆ ต่อการทำงานทุกๆ อย่าง ลองนึกถึงตัวเราเอง ถ้าเราทำงานขึ้นไหนด้วยความรัก สนุกกับงาน งานนั้นย่อมประสบความสำเร็จ ได้ง่าย ในทางกลับกัน ถ้ามีงานขึ้นไหนทำด้วยความฝืนใจ ไม่อยากทำเลยจริงๆ ถูกบังคับให้ทำ ถูกสั่งให้ทำ ต้องจำใจทำ ผลที่ได้จะไม่เท่ากัน ค่าที่เกิดขึ้นจะไม่เท่ากัน ความสำเร็จก็ไม่เท่ากัน เหมือนพวกทหารอาสา กับทหารเกณฑ์ไปสู้รบแล้ว ประสิทธิภาพไม่เท่ากัน พวกทหารอาสาจะทำด้วยใจ และทำได้ดีกว่า เป็นต้น

๑.๒ ฉันทะในแนวทางการปฏิบัติสมาธิ พระเดชพระคุณพระมงคลเทพมุนีได้ให้ความหมายโดยสรุปไว้ คือ“ปักใจ” ท่านได้ขยายความว่า “ต้องปักใจรักการนี้จริงๆ ประหนึ่งชายหนุ่มรักหญิงสาว ใจจด

^{๕๙}วิมพา., (ไทย), ๑/๓๕/๒๕๒๒.

จ่อ ต่อหญิงคู่รัก ฉะนั้น” การรักสมาธิต้องมีใจเฝ้าละทิ้งด้วยความรักอย่างจริงใจ

แนวทางการวัดฉันทะในใจเราว่า มีมาก แค่ไหนด้วยการให้ถามตัวเองว่า “เรารักในการเข้าถึงพระธรรมกายมากแค่ไหน” เป็นการให้ทบทวน ถึงฉันทะในตัวเราและประเมินตัวเองบ่อยๆ เมื่อเราได้ตระหนักถึงความรักในการเข้าถึงพระธรรมกาย เราก็จะเกิดวิริยะมีความเพียรขึ้น แล้วเราจะเริ่มปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงพระธรรมกายอย่างจริงจัง การปฏิบัติธรรมต้องระวังเรื่องของความอยาก เพราะถ้าความรักมีมากเกินไป จนกลายเป็นความอยาก ความสุขในการทำสมาธิก็จะไม่เกิด จะได้รับความเครียดมาแทน ฉะนั้นผู้ทำสมาธิจึงพึงสังวรและระวัง อย่าให้ฉันทะกลายเป็นตัณหา คือ ความอยาก

“ฉันทะคือความรักในการปฏิบัติธรรม อยากเข้าถึงธรรมได้อย่างเย็นๆ มีความผูกสมัค รักใคร่ในธรรม อยากให้เข้าถึงดวงธรรม อยากถึงธรรมกาย อยากเข้าถึงกลางได้ อยากได้สุขที่เกิดจากการหยุดการนิ่งภายใน มีแค่ฉันทะพอ อย่าให้ฉันทะมีมากจนกระทั่งไปเป็นความอยาก ถ้าอยากมากเกินไปแล้วกลุ้ม ถ้านั่งไม่ได้ผลแล้วเบื่อ พอเบื่อแล้วก็โทษนั่นโทษนี่ น้อยอกน้อยใจกันไป เพราะฉะนั้นให้มีฉันทะแค่นั้นพอ มีความรักมีความชอบมีความพึงพอใจที่จะเข้าถึงธรรมอย่างเย็นๆ เบาๆ สบาย พอฉันทะซึ่งเป็นหัวเรือใหญ่เป็นหัวหน้าที่มีตั้งขึ้นได้ เดี่ยววิริยะความเพียรจะมาเอง”

๑.๓ เหตุให้เกิดฉันทะบางประการการกระทำให้เกิดฉันทะมีอยู่หลายประการอย่างเช่น การมองให้เห็นคุณค่าของการปฏิบัติธรรม การมองให้เห็นคุณค่าของการออกจากภพและการมองให้เห็นภัยที่มีอยู่ในภพ เหมือนพระโพธิสัตว์ของเราที่ท่านมองเห็นโทษของความแก่ ความเจ็บ และความตายว่าเป็นภัยที่ท่านจึงไม่อยากกลับมาเกิดอีก และมองเห็นว่าเพศสมณะมีคุณที่จะทำให้เราออกไปจากภพที่มีความเกิด ความแก่ ความเจ็บ และความตายนี้ พระโมคคัลลานะและพระสารีบุตรเมื่อครั้งที่ท่านเป็นคฤหัสถ์ ขณะที่กำลังดูการแสดงบนเวที ซึ่งทุกคนกำลังสนุกสนานกับการแสดงอยู่ แต่ท่านทั้งสองกลับมองว่าไม่นานคนแสดงก็ต้องตาย แม้ตัวท่านทั้งสองก็ต้องตายจึงออกบวช ตั้งใจปฏิบัติธรรม ในเรื่องของการมองให้เห็นคุณค่าของการออกจากภพและโทษของการอยู่ในภพนี้ เพื่อให้เข้าใจได้ชัดเจนขึ้น จะขอนำตัวอย่างของพระมีลกษ ที่ท่านได้กัลยาณมิตรจึงทำให้ท่านเกิดฉันทะในการทำสมาธิเพียร เล่ากันมาว่า ในเวลาเป็นคฤหัสถ์ พระเถระนั้นเลี้ยงชีพด้วยการกระทำปาณาติบาต เป็นนายพรานอยู่ในป่า วันหนึ่ง กำลังเคี้ยวกินเนื้อที่ปิ้งไว้ บนถาดที่วางไปในที่ใกล้บ่วงถูกความกระหายครอบงำจึงไปสู่วิหารของพระเถระผู้อยู่ป่ารูปหนึ่ง เปิดหม้อน้ำดื่มที่ตั้งอยู่ในที่ไม้ไกลของพระเถระผู้กำลังจงกรมอยู่ ไม่ได้เห็นน้ำติดกันเอง เกิดอารมณ์โกรธ กล่าวว่า " ภิกษุ พวกท่านฉันทะโง่งมที่คบหาดีให้แล้วก็กลับไป ไม่จัดตั้งน้ำไว้แม้เพียงนิ้วมือหนึ่งในหม้อน้ำ นั่นเป็นสิ่ง ไม่ถูกต้อง"

พระเถระกล่าวว่า "ผมได้ตั้งหม้อน้ำดื่มไว้เต็มแล้ว แล้วจึงไปตรวจดู เห็นหม้อน้ำยังเต็มจึงบรรจุสังข์สำหรับใส่น้ำดื่มจนเต็มได้ให้แล้ว ท่านดื่ม น้ำที่เต็มสังข์ที่สอง คิดว่า หม้อเต็ม น้ำอย่างนี้ อาศัยการกระทำของเราเกิดเป็นเหมือนกระเบื้องร้อน ในอนาคต ตัวของเราจะเป็นอย่างไร เมื่อนายพรานฟังแล้ว มีจิตสลด ทั้งธนูแล้วกล่าวว่าขอท่านโปรดบวชให้กระผมเถิดครับ" พระเถระให้ท่านบรรพชา^{๖๐}

เมื่อท่านทำสมณธรรมอยู่ สถานที่ที่ฆ่าเนื้อและสุกรเป็นอันมาก และสถานที่ดักบ่วง และฟ้าทับเหว ย่อมปรากฏ เมื่อท่านกำลังระลึกถึงสถานที่นั้นอยู่ เกิดความเร่าร้อนในร่างกาย ใจท่านไม่ดำเนินไปตามแนว พระกัมมภูฐาน เป็นเหมือนโคโง่ง ฉะนั้น ท่านคิดว่า โดยภาวะเป็นภิกษุเราจะทำอย่างไร ถูกความไม่ยินดียิ่งบีบคั้น ไปหาพระเถระ ไหว้แล้วกล่าวว่า " ท่านครับ ผมไม่อาจทำสมณธรรมได้" ลำดับนั้น พระ

^{๖๐}วิ.ม.หา. (ไทย), ๑/๓๕/๒๙๓.

เถระกล่าว กับท่านว่า "ท่านจงทำการฝีมือ" ท่านรับว่า "ครับ" แล้วตัดไม้สดมีไม้มะเดื่อ เป็นต้น ทำเป็นกองใหญ่ แล้วถามว่า "ผมจะทำอะไรต่อ" "จงเผามัน" ท่านก่อไฟในทิศทั้ง ๔ ก็ไม่สามารถ จะเผาได้ จึงกล่าวว่า "ผมทำไม่ได้ครับ" พระเถระกล่าวว่า "ถ้าเช่นนั้น จงเลิกไป" แล้วใช้ฤทธิ์ เอามือแหวก แผ่นดิน หยิบเศษไฟจากมหารุก ทิ้งไปบนกองไม้สด ชั่วพริบตาเดียวกองไม้ใหญ่เพียงนั้นก็ไหม้วูบ หายไปเหมือนไม้แห้ง พระเถระแสดงเปลวไฟแก่ท่านแล้วกล่าวว่า "ถ้าท่านจะสีก ท่านจะไหม้ในที่นี้" ท่านเกิดความลั้งเวทพ่นกับความกลัวมหารุกอย่างจับใจ ตั้งแต่ท่านได้เห็นเปลวไฟ ท่านตัวสั่นถามว่า "ท่านครับ พระพุทธศาสนาเป็นเหตุนำออกจากทุกข์แน่หรือครับ" พระเถระกล่าวว่า "อย่างนั้น" พระมิลลกะกล่าวว่า "ท่านครับ เมื่อพระพุทธศาสนาเป็นเหตุนำออกจากทุกข์ มลลกลิกขุ จะทำตนให้พ้นทุกข์ ท่านอย่าคิดไปเลย" ตั้งแต่นั้นมา ท่านมิลลกะเพียรพยายามทำสมณธรรม บำเพ็ญวัตรปฏิบัติ ได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ในขณะที่ว่างพางที่ชุ่มน้ำไว้บนศีรษะนั่งหย่อนเท้าทั้งสองลงในแอ่งน้ำนั้นเอง

เราจะเห็นแล้วว่า เมื่อเรามองให้เห็นคุณของการออกจากภพ และโทษภัยของวิญญู จะทำให้เรา เกิดฉันทะในการทำความเพียรขึ้นได้ มีกำลังใจที่จะปฏิบัติ ดังนั้น เราจึงควรหมั่นทำให้ฉันทะของเราเกิดขึ้นบ่อยๆ ให้น้อมไปในการปฏิบัติธรรมให้มาก เมื่อเริ่มต้นด้วยฉันทะอันดีงามแล้ว นั้นย่อมแสดง ถึงความสำเร็จที่จะมาถึง เหมือนอาทิตย์อุทัย เป็นที่มาของแสงสว่างฉนั้น

๒. วิริยะโดยคำศัพท์แล้วมาจากคำว่า วีระ แปลว่า กล้า ก็คือ มีความกล้าที่จะผจญกับ อุปสรรคทุกชนิด เห็นอุปสรรคแล้วมีความรู้สึกเหมือนทารกเห็นขนม หรือเห็นอุปสรรคต่างๆ แล้วมีความรู้สึกเหมือนทารกเห็นไอศกรีมเห็นช็อคโกแลต เห็นแล้วก็อยากจะกิน อยากจะลิ้มลอง อยากจะพิสูจน์ วิริยะเมื่อเกิดขึ้นกับใครแล้ว จะทำให้มีความขยันหมั่นเพียรและความพากเพียรบากบั่นในการทำงานนั้นๆ ไม่ยอมแพ้ต่อความเกียจคร้าน ความขี้เกียจ ความเฉื่อยชา ซึมเซา คือบางทีขี้เกียจ อยากจะพัก อยากจะนอน อยากจะเล่น แต่ก็ไม่ยอมแพ้ต่อความอยากเหล่านั้น ไม่ขี้เกียจแข็งใจสู้ ต้องทำไปไม่ยอมแพ้ นี่คือ วิริยะ

วิริยะมีความสำคัญต่อการทำงานทางใจ คือ จะให้สำเร็จได้ต้องมีวิริยะความพากเพียร นั่งนึกอย่างเดียวไม่สำเร็จ ต้องลงมือทำถึงจะสำเร็จ ถ้าคิดแล้วไม่ทำก็เป็นการสร้างวิมานในอากาศ คิดแล้วต้องทำงานทางใจ ถึงจะสำเร็จได้ ถ้าเรามีวิริยะความสำเร็จที่เกิดขึ้นจะเกิดขึ้นอย่างเราคาดไม่ถึงเลยทีเดียว

๒.๑ วิริยะในการปฏิบัติสมาธิวิริยะ ในการทำสมาธินั้น บากบั่นท่านได้ขยายความไว้ว่า "ต้องบากบั่นพากเพียรเอาจริงเอจัง" "ขยันขันแข็งทำใจหยุดนิ่ง ไม่ว่าเวลาสัก ๑ หรือ ๒ นาทีก็ฝึกไปเรื่อย ทำยังใจจะปล้ำใจ ให้มันหยุดนิ่งอยู่ภายใน ไม่ว่าจะมีเวลา ๑ นาที ๒ นาที ๕ นาที ๑๐ นาที ในรถในเรือ ที่ไหนก็แล้วแต่ บนเครื่องบิน ห้องน้ำห้องท่า ทำหมดฝึกไปเรื่อยๆ ฝึกตั้งแต่ยังคุมๆ คำๆ นึกอะไรไม่ออก ใจ ยังฟุ้งซ่านอยู่ ก็จะค่อยๆ ฝึกไปเรื่อยๆ นี่ความขยันมาแล้ว พอความขยันมาใจก็จรดจ่อ ขบวนการที่ ๓ ก็ ตามมา"

๒.๒ วิริยะ ๓ ระดับเราสามารถจัดแบ่งวิริยะได้เป็น ๓ ระดับดังนี้ คือ

วิริยะระดับเบื้องต้น คือ การเริ่มต้นทำสมาธิตั้งแต่เริ่มนั่งบ้างไม้นั่งบ้าง แต่เริ่มต้นด้วยการกล้าเปลี่ยนแปลงตัวเองด้วยการนั่งที่ละน้อย และกล้าที่จะทำให้ตัวเองก้าวหน้าในการทำสมาธิ ด้วยการทำสมาธิ

วิริยะระดับกลาง เป็นการนั่งสมาธิทุกวันไม่ขาด นั่งเรื่อยๆ แต่จะเข้าถึงเมื่อไหร่ก็เป็นเรื่องของใจ แต่มีความเพียรทำอย่างสม่ำเสมอ เป็นความกล้าที่เพิ่มขึ้นในการทำ จะทำความดีอย่างต่อเนื่อง และจริงจัง ผู้ที่ทำได้อย่างนี้ไม่ว่าวันใดก็วันหนึ่ง ต้องได้บรรลุแน่นอน

วิริยะระดับสูง คือ การทำสมาธิอย่างเอาชีวิตเป็นเดิมพัน ตั้งมั่นว่าเมื่อนั่งลงไปแล้วไม่ได้ยอมตายกันทีเดียว ในทางพระพุทธศาสนาจัดว่าเป็นปรมัตถบารมี ถ้าไม่ได้ยอมตาย เป็นการนั่งทำความเพียร

แบบเด็ดขาด เรียกว่าไม่ได้ตายเกิด การนั่งแบบนี้จะขึ้นอยู่กับบารมี บางคนก็ตายจริง บางคนก็ไม่ตาย แต่ถึงแม้จะตายแต่ยังทำไม่ได้ในภพนี้ ก็จะไปได้ในชาติหน้า ตัวอย่างของบุคคลผู้มีความเพียรอย่างเอาชีวิตเป็นเดิมพัน ในพระไตรปิฎกก็มีกล่าวไว้ ในที่นี้จะขอ ยกกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะดังกล่าวนี้ ดังต่อไปนี้

เรื่องของภิกษุ ๗ รูป^{๖๐}ในอดีตเล่ากันว่า ในภัทรกัปนี้ พระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า กัสสปะ ได้เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว พระองค์ทรงยังศาสนธรรมให้รุ่งโรจน์ ช่มชืดเกียรติยศผู้หลอกลวง ทรงแนะนำเวไนยสัตว์ แล้วเสด็จปรินิพพานพร้อมทั้งพระสาวก ครั้นเมื่อพระโลกนาถพร้อมทั้งพระสาวกปรินิพพานแล้ว เมื่อศาสนธรรม กำลังจะสูญสิ้นอันตรธาน ทวยเทพและมนุษย์พากันสลดใจ สยายผม มีหน้าเศร้าคร่ำครวญว่า ดวงตา คือพระธรรมจะดับแล้ว เราจะไม่เห็นท่านผู้มีวัตรดีงามทั้งหลาย เราจะได้ฟังพระ สัทธรรม โอหนอ พวกเราเป็นคนมีบุญน้อย ครั้นนั้น พันบุรุษทั้งหลายนี้ ทั้งใหญ่ทั้งหนา ได้ไหวส่นสะเทือน สาครสมุทร ดุจเหือดแห้ง แม่น้ำครวญครางน่าสงสาร อนุษยตีกลองดังทั่ว ๔ ทิศ อสนีบาตอันน่ากลัว ตกกลงโดยรอบ อุกกาบาตตกจากท้องฟ้า ดาวหางปรากฏ เกลียวแห่งเปลวไฟ มีควันพวยพุ่ง หมู่มสัตว์ร้องครวญคราง อย่างน่าสงสาร

ในขณะนั้นมีภิกษุ ๗ รูป เห็นเหตุการณ์เหล่านั้น เกิดความสลดใจ คิดว่าความอันตรธานแห่งพระศาสนายังไม่มีเพียงใด พวกเราจะกระทำให้พึงแก่ตนเพียงนั้น ไหว้พระเจดีย์ทองคำ แล้วเข้าไปสู่ป่า เห็นภูเขาสูงหนึ่ง จึงกล่าวว่า "ผู้มีอาลัยในชีวิตจงกลับไป ผู้ไม่มีอาลัยจงขึ้นภูเขาสูงนี้" พาดบันไดแล้ว แม้ทั้งหมดขึ้นสู่ภูเขานั้น ผลักบันไดทิ้งแล้วกระทำสมณธรรม

บรรดาภิกษุเหล่านั้น พระสังฆเถระบรรลुพระอรหัตโดยล่วงไปราตรีเดียวเท่านั้น พระเถระนั้นเคี้ยวไม้ชำระฟันชื่อนาคลดาในสระอนดาต นำบิณฑบาตมาแต่อดตฤทวิป แล้วกล่าวกับภิกษุเหล่านั้น ว่า "ผู้มีอายุทั้งหลาย พวกท่านเคี้ยวไม้ชำระฟันนี้ บ้วนปากแล้ว จงฉันบิณฑบาตนี้" ภิกษุ ท่านผู้เจริญก็พวกเราทำติดากันไว้อย่างนี้ว่า" ภิกษุใดบรรลุพระอรหัตก่อน ภิกษุทั้งหลายที่เหลือ จงฉันบิณฑบาตที่ภิกษุนั้นนำมาหรือ"

พระเถระกล่าวว่า "ผู้มีอายุ " ชื่อนั้นไม่มีเลย"

ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า " ถ้าเช่นนั้น แม้พวกเราจะยังคุณวิเศษให้เกิดเหมือนท่าน แล้วจะนำอาหารมาบริโภคเอง" ดังนี้แล้วก็มารับ ในวันที่ ๒ พระเถระองค์ที่ ๒ บรรลุนาคามีผล พระเถระนั้นนำบิณฑบาตมาแล้วก็นิมนต์ภิกษุรูปอื่นให้ฉันอย่างนั้นเหมือนกัน ภิกษุเหล่านั้นกล่าวอย่างนี้ว่า " ท่านผู้เจริญ ก็พวกเราทำติดากันไว้อย่างนี้ว่าพวกเราจะไม่บริโภคบิณฑบาตที่พระมหาเถระนำมาแต่จะบริโภค บิณฑบาตที่พระอนุเถระนำมาหรือ"

พระเถระองค์ที่ ๒ กล่าวว่า "ผู้มีอายุชื่อนั้นไม่มีเลย"

ภิกษุเหล่านั้นกล่าวว่า " เมื่อเป็นเช่นนั้น แม้พวกเรายังคุณวิเศษให้เกิดเหมือนท่านแล้ว อาจเพื่อบริโภคด้วยความเพียรแห่งบุรุษของตนได้ จึงจะบริโภค" ดังนี้แล้วก็มารับบรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุผู้บรรลุพระอรหัตปรินิพพานแล้ว ภิกษุผู้เป็นอนาคามีบังเกิดในพรหมโลก ภิกษุอีก ๕ รูปไม่อาจยังคุณวิเศษให้บังเกิดได้ ผ่ายผอมแล้ว มรณภาพ ในวันที่ ๗ บังเกิดในเทวโลก ในสมัยของพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันนี้ จุตติ (ตาย) แปลว่า เคลื่อนจากเทวโลกนั้นแล้ว เกิดในตระกูลต่างๆ

เมื่อได้มาเกิดในภพสุดท้าย ภิกษุรูปหนึ่งได้เป็นพระราชา พระนามว่า ปุกกุสาติ ฟังธรรมจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยการพบกันครั้งแรกก็ได้เป็นพระอนาคามี มรณภาพแล้วได้ไปสู่พรหมโลก ท่านที่เหลือ ได้เกิดมาเป็นพระกุมารกัสสปะ พระทวารุจิริยะ พระทัฬหาลลบุตร พระสภียะ ทั้ง ๔ องค์ ได้เป็น พระอรหันต์ โดยการฟังธรรมจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพียงครั้งเดียวเท่านั้น

^{๖๐}วิ.มहा. (ไทย) ๑/๓๕/๒๙๒.

จากข้างต้นเราจะเห็นได้ว่า การทำความเพียรแบบเอาชีวิตเป็นเดิมพันนั้นได้ผลเร็วเห็นทันตา แต่ต้องใช้ความเพียรอย่างสูงจึงจะทำได้ ดังนั้นในประวัติศาสตร์จึงมีเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่ทำได้ ในยุคของเราที่มีพระเดชพระคุณพระมงคลเทพมุนีที่เป็นตัวอย่างแก่เรา

๒.๓ วิธีการสร้างให้มีความวิริยะเราจะต้องป้องกันศัตรูตัวร้ายที่มาทำร้ายวิริยะ คือ อบายมุข ทั้งการสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า การเที่ยวเตร่เฮฮา การสูบบุหรี่ต่างๆ ความเจ้าชู้ คบคนไม่ดี ความเกียจคร้านต่างๆ ใครเคยดื่มเหล้าหัวราน้ำ ต้องเพลา ต้องเลิกต้องงด ฯลฯ เพราะสิ่งเหล่านี้ทำให้เสียสุขภาพ เมื่อสุขภาพไม่ดีพอถึงคราวจะทำงาน ก็ไม่ยอมทำ ดื่มเหล้ามาเมาตื่นเช้าก็ยังมึนอยู่ ยังไม่สร้าง ทำให้ขยันไม่ออกเพราะสภาพร่างกายไม่พร้อม พักผ่อนไม่พอ ร่างกายไม่แข็งแรง ต้องเว้นอบายมุขเสียก่อน เมื่อสุขภาพดีจึงจะทำ การงานได้

ในการคิดจะทำสมาธิ ต้องลงมือทำทันที ส่วนใหญ่เสียเวลาตรงตั้งท่าเยาะ พอคิด ใช้เวลาตั้งท่า หลายวับ พอเริ่มจะทำก็เหนื่อยเสียก่อน คิดจนเหนื่อย มีลูกเล่นมาก ทำได้หน่อยเดียวเลยเลิก พอคิดปั๊บ ต้องทำเลย จะรู้สึกสนุกและอยากจะทำต่อ เหมือนเด็กเรียนหนังสือเด็กที่ขยันเรียนหนังสือ เรียนเสร็จกลับมาบ้านทบทวนแบบฝึกหัดทบทวนแบบเรียน การบ้านมีท่า พอถึงคราวไปเรียนใหม่จะอยากเรียนต่อ เพราะความรู้เก่าก็แน่น ความรู้ใหม่ก็ดูมาล่วงหน้า อยากจะเรียน ถึงคราวเรียนสบายคร่ำอย่างเดียว กลัวครูจะไม่ถาม อยากให้ถามพร้อมจะตอบ คนที่ทำสมาธิบ่อยๆ จะรู้สึกมีความสุขกับการทำสมาธิ และอยากนั่งให้ยิ่งๆ ขึ้นไป เช่นนี้

๓. จิตตะหมายถึง มีใจจดจ่อ ไม่วอกแวก เรียกว่าตั้งใจทำ ไม่ใช่ขยันแต่ไม่ตั้งใจทำ ไม่ใช่ ขยัน ไปอย่างนั้น ใจคิดโน้นคิดนี้ งานก็ไม่เกิด เกิดก็ไม่เต็มที่ คนที่ขาดจิตตะ เปรียบเหมือนน้ำประปาที่ไหลๆ หยุดๆ เปิดน้ำไหลกะปริบกะปรอย รอน้ำตั้งนานกว่าจะเต็มโอ่ง เพราะความที่มันคอยฟังชาน บางตอนมันก็คิด ชักพิกก็ไปฟังถึงเรื่องอื่น กว่าจะได้ผลงานน้ำสักโอ่งรอตั้งนาน แต่ความคิดของคน มีจิตตะ ความคิดของเขาจะไหล เห็นโล่งโปร่ง เปรียบเหมือนน้ำก็ไหลโจ๊ก พักเดียว เต็มโอ่งเลย ไม่มีขาด ไม่มีหยุด เต็มกำลังเต็มแรงใช้เวลาเท่ากันแต่ประสิทธิภาพอาจแตกต่างกันหลายเท่าตัว^{๖๒}

การทำงานของจิตตะเป็นการทำงานอย่างต่อเนื่องในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งคนที่มีความจิตตะอย่างสมบูรณ์ ไม่ว่าจะกระทำการใด ก็จะพัฒนาแนวทางการทำกิจกรรมนั้นๆ อย่างต่อเนื่อง ไปจนกว่า จะสำเร็จ ลักษณะการทำซ้ำๆ บ่อยๆ เป็นลักษณะที่สำคัญของจิตตะ การทำสมาธิซ้ำๆ จนเกิดเป็นนิสัยขาดไม่ได้ ซึ่งเป็นการแสดงว่าคนๆ นั้น มีจิตตะที่สมบูรณ์ ซึ่งจะแตกต่างจากวิริยะที่เป็นความกล้าในการเปลี่ยนแปลง แต่จิตตะเป็นการตอกย้ำซ้ำๆ ในงานนั้นๆ เหมือนกับการตีทาลายหินที่ขวางทางน้ำ ซึ่งกว่า จะได้น้ำก็ต้องเอาค้อนตีซ้ำๆ ลงไป การตีก้อนหินใหญ่ ในแต่ละครั้งนั้นเองหมายถึงความสำเร็จที่รออยู่ จนในที่สุดการตีบ่อยๆ นั้น ก็ทำหินแตกได้น้ำมากิน การทำสมาธิก็เช่นกัน เมื่อทำซ้ำๆ ไป ย่อมใกล้ความสำเร็จ และเมื่อประกอบกับวิมิงสาในการพัฒนา การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ก็จะเป็นเหตุให้การทำ สมาธิประสบผลสำเร็จได้

ในเรื่องนี้มีตัวอย่างในพระไตรปิฎกว่าในสมัยที่พระพุทธองค์ทรงเป็นพระโพธิสัตว์นั้นได้เกิดเป็นพ่อค้า ครั้งหนึ่งได้เดินทางไปผ่านไปทางทะเลทราย ในวันนั้นเป็นวันสุดท้ายที่ดูจากระยะทางแล้วต้องพ้นจาก ทะเลทรายในวันนี้แน่นอน ทุกคนต่างก็มีความมั่นใจว่า ต้องผ่านไปได้ เพราะเหลืออีกไม่ไกล ปกติการเดินทางในทะเลทรายมักจะเดินทางกันตอนกลางคืน เพราะอากาศกลางวันร้อนมากจึงต้องหลบ พักผ่อน

^{๖๒}วิมहा. (ไทย) ๑/๓๕/๓๐๓.

อยู่ ในเต็นท์คั้นนั้นเป็นคืนสุดท้ายที่ทุกคนจะว้าวอย่างไรก็คงพ้นทะเลทราย จึงต่างพากันพักผ่อน และปล่อยให้โคทำงานพาเดินไปโดยมีคนทำหน้าที่ดูควบคุมเส้นทางเอาไว้ ๑ คน

เนื่องจากความประมาท คนที่ทำหน้าที่คุมเส้นทางก็พลอยผล็อยหลับไปด้วย โคซึ่งปัญญาก็น้อย จึงเดินไป ตามใจตัวเอง หมุนเกลียวให้เดินทางย้อนกลับเส้นทางเดิม กว่าจจะรู้ตัวตื่นก็ปรากฏว่าย้อนกลับมาที่เดิมเรียบร้อยแล้ว ก็เข้าพอดิ คนส่วนใหญ่พากันเข่าอ่อนคิดว่า ตายแน่คราวนี้ เนื่องจากน้ำที่เตรียมมาหมดพอดิ เมื่อขาดน้ำก็ไม่สามารถจะหุงหาอาหารได้ พากันนอนรอความตายอยู่ มีแต่เพียงพระโพธิสัตว์เท่านั้น ที่คิดว่าจะแก้ปัญหาอย่างไร ท่านเดินไปเดินมาอยู่แถวนั้นก็เหลือบไปเห็นกอหญ้าอยู่กอหนึ่ง พลันความคิดก็กระจ่าง ท่านจึงให้ช่วยกันขุดทราย เอาน้ำจากใต้ดินมาใช้ แต่ว่าเมื่อขุดไปจนจะถึงน้ำปรากฏว่ามีก้อนหิน ก้อนใหญ่ขวางทางอยู่จึงเป็นเหตุให้ทุกคนสิ้นหวังกลับไปนอนหมด แต่พระโพธิสัตว์ไม่ยอมแพ้ด้วยจิตตะ ที่ฝึกมาดีแล้ว ท่านพิจารณาเห็นก้อนหินมีลักษณะที่จะทำอะไรได้สักอย่าง จึงเรียกคนใช้คนสำคัญมา สั่งว่า จงทุบหินนี้ คนใช้นั้น เป็นคนที่ไม่มีความมั่นใจ แม้ตนเองจะรู้ว่า แทบไม่มีทางเลย ก็ทุบทุบลงไปในที่สุด หินนั้นก็แตกจริงๆ และทุกคนก็รอดตายเพราะน้ำนั้น เราจะเห็นว่า จิตตะนั้นเป็นตัว ทำให้เกิดความเพียรมี ความสม่ำเสมอในการทำการงาน ความเพียรที่สม่ำเสมอ มีความสำคัญ ในการ เปลี่ยนแปลง ให้หลายสิ่ง หลายอย่างเป็นไปอย่างที่เราหวังได้

๓.๑ จิตตะในแนวการปฏิบัติสมาธิจิตตะนั้นความหมายโดยสรุปไว้คือ "วิจารณ์" ท่านได้ขยายความว่า "วิจารณ์ตรวจสอบการปฏิบัติให้ถูกต้อง ตามแนวสอนของอาจารย์ให้ดีที่สุด" คือต้องตรวจสอบ การปฏิบัติ ทำตามคำที่ครูสอน ครูสอนไว้อย่างไร ก็ดำเนินตามแนวนั้นไม่ปฏิบัติผิดจากกัน

๓.๒ วิธีการสร้างจิตตะจิตตะจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยบรรยากาศรอบตัวเป็นส่วนช่วย ลองสังเกตดู ถ้าเรามาวัด ก็เป็นบรรยากาศของการปฏิบัติธรรม การนั่งสมาธิการฟังเทศน์ สิ่งนี้ก็ถือเป็นเรื่องปกติ เพราะบรรยากาศ ทุกอย่างเอื้อให้ถึงเรื่องบุญ เรื่องธรรมะ เรื่องบุญเรื่องกุศล แต่ถ้าใครไปขายทะเลบรรยากาศ ความรู้สึก ก็จะไปอีกแบบ ใจก็จะคิดไปอีกเรื่อง ฉะนั้น บรรยากาศรอบตัวจะมีผล ต่อความรู้สึกนึกคิด ของตัวเราเอง

เพราะฉะนั้นในการสร้างจิตตะ ถ้าเราต้องการจะทำสิ่งใด ต้องสร้างบรรยากาศรอบตัวให้เอื้อต่อ สิ่งนั้น เช่น จะนั่งสมาธิ ก็ต้องสร้างบรรยากาศการปฏิบัติธรรม จัดสถานที่ให้อำนวยต่อการปฏิบัติ พุดคุยกันเรื่องธรรมะ และสิ่งสำคัญประการหนึ่งของบรรยากาศ ก็คือ บรรยากาศพื้นฐานให้ใจสบาย ใจสงบ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการทำกิจกรรมทางโลกทุกอย่าง ก็ต้องเริ่มจากการรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย อย่างมองเป็นเรื่องเล็กน้อยว่าการรักษาความสะอาดไม่เห็นจะมีอะไร ความสะอาดสำคัญมาก เพราะสิ่งที่เราเห็น จะส่งผลต่อตัวเราทั้งความคิด คำพูด และการกระทำได้

๔.วิมังสา แปลว่า ความไตร่ตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นๆ หมายความว่า ใช้ปัญญา สอดส่องเทียบเคียงเปรียบเทียบ ทั้งเหตุ ทั้งผลในความดีต่างๆ ที่ตนกระทำแล้ว คือ ย้อนกลับไปดูว่าตนได้ ทำเหตุปลูกฉันทะ ใช้วิริยะ ได้ตั้งจิตตะในการนั้นๆ ไหมมากน้อยเท่าไรแล้วได้ผลเท่าไร แม้ในปัจจุบันกำลัง ทำเหตุ คือ ปลูกฉันทะเป็นต้นไว้เท่าไร ต่อไปคงจะได้ผลเท่าไรถ้าได้ทำเหตุ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ ไว้ดีในเบื้องต้น ก็ย่อมได้รับผล คือ ความสำเร็จในขั้น นั้นๆ เป็นลำดับมาและถ้าไม่ละเหตุดังกล่าวนี้เสียในปัจจุบัน ก็ย่อมได้ผลคือความสำเร็จในขั้นสูงต่อไปในอนาคต แม้ในการปฏิบัติธรรมสะสางกิเลส ถ้ามีเหตุคือฉันทะเป็นต้นบริบูรณ์ ก็ย่อมจะได้รับผลดีเป็นขั้นๆ ถ้ามีเหตุไม่บริบูรณ์ ก็ย่อมได้รับผลไม่ดี คือละกิเลสไม่ได้

อีกประการหนึ่ง กิจกรรมใดๆ จะสำเร็จมากน้อยเพียงใด หรือไม่สำเร็จ เพราะเหตุใด ตนเอง

จะต้องสอบสวน เปรียบเทียบด้วยตนเองเป็นดีที่สุด พระพุทธเจ้าตรัสเตือนไว้ว่า ปฏิบัติสมาธิตน จงพิจารณาสอบสวนด้วยตนเองเมื่อบุคคลพิจารณาสอบสวนการกระทำของตนด้วยตน ก็ย่อมเข้าใจตนเอง สามารถปรับตนเอง ให้ถูกต้อง ทำงานให้ถูกต้อง ทั้งคดีโลกคดีธรรม ก็ย่อมสำเร็จกิจตามวัตถุประสงค์ ที่ไม่เหลือวิสัยทุกประการ^{๖๓}

๔.๑ วิมิงสาในแนวทางการปฏิบัติสมาธิในแนวทางการปฏิบัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงใคร่ครวญถึงแนวทางการปฏิบัติของพระองค์อยู่เสมอ กับการตรัสธรรมของพระองค์จะเกิดขึ้นได้ทรงใช้วิจารณ์ญาณ ในการใคร่ครวญ ทำการทดลองอยู่ถึง ๖ ปี ในที่สุด ก็บรรลุพระสัพพัญญุตญาณ วิมิงสานั้น ความหมายโดยสรุปไว้คือ "ทดลอง" ท่านได้ขยายความว่า "ทดลองในที่นี้ได้แก่ หมั่นใคร่ครวญ สอดส่องดูว่า วิธีการที่ทำไปนั้นมีอะไรขาดตกบกพร่องบ้าง รับแก้ไข อย่างนั้นไม่ดีเปลี่ยนอย่างนี้ ลองดูใหม่ เช่น นั่งภาวนาในที่นอนมักจะง่วง ก็เปลี่ยนมานั่งเสียที่อื่น เป็นต้น"

วิมิงสาในแนวทางการปฏิบัติ ได้ขยายความคำว่า วิมิงสา ไว้ดังนี้ "วิมิงสามาแล้ว ตรวจตรา ปรับปรุงวิธีการ ปรับปรุงใจว่า ทำไมเราถึงนั่งแล้วไม่หยุด ทำไมเมื่อวานนั่งดี วันนี้ทำไมนั่งไม่ดี หรือวันนี้นั่งดี ทำอย่างไรถึงจะดีตลอดไป หรือเราได้ยินได้ฟังคนนั้นเขาหยุด เขานิ่ง เขามีความสุข เขาเข้าถึงดวงธรรม ภายใน ทำอย่างไรเราถึงจะเข้าถึง เราถึงเกินไป เราหย่อนเกินไปไหม วิมิงสามันก็จะมาตอนนี้"

ธรรมทั้ง ๓ ประการข้างต้น คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ ต้องมีวิมิงสาเป็นตัวช่วย เพราะถ้ามี ฉันทะ ไม่พอดี คือ หย่อนเกินไป ไม่ค่อยจะรักในการปฏิบัติธรรมเท่าที่ควร หรือมีฉันทะมากเกินไปจน กลายเป็นความอยาก การปฏิบัติจะผิดวิธี และไม่สำเร็จผล เช่นเดียวกันหากมีความเพียรย่อหย่อน ไม่ค่อย ได้ทำ หรือมีความเพียรจัดเกินไปจนร่างกายบอบซ้ำ การปฏิบัติจะสัมฤทธิ์ผลได้ยาก

อีกประการหนึ่ง ถ้าหากทำไปเรื่อยๆ มีจิตตะ แต่ถ้าไม่ได้พัฒนาแนวทางการปฏิบัติ การปฏิบัติก็จะไม่ก้าวหน้า

ท่านโสณะเป็นพระสาวกผู้เลิศทางด้านในการทำสมาธิ แต่ในช่วงต้น ท่านทำความเพียรจัด เกินไป จนร่างกายบอบซ้ำ จึงไม่สามารถบรรลุธรรมได้ การปฏิบัติของท่านนั้น ว่ากันว่า ถึงขั้นเลือดตกยางออกกันทีเดียว มีเรื่องเล่าว่า ในช่วงต้นท่านได้ทำความเพียร ทั้งกลางวันและกลางคืน เป็นเหตุให้เกิดความ ง่วงอย่างมาก เมื่อเกิดความง่วงขึ้น ท่านจึงเริ่มเดินจงกรม และการเดินจงกรมของท่าน ก็เดินเท้าเปล่า เนื่องจากพระสมณันนั้นไม่ใส่รองเท้า เป็นเหตุให้เท้าของท่านแตก เมื่อเท้าของท่านแตก จนเดินไม่ได้ ท่านก็ไม่ ละความเพียรยังคงเดินต่อไปด้วยเขา และในที่สุดก็ต้องคลาน สถานที่ท่านทำความเพียรจนพื้นที่ ที่ทำความ เพียรเป็นสีแดงด้วยเลือดของท่าน สถานที่นั้นเป็นเหมือนลานเชือดโค ท่านพิจารณาเห็นว่า ท่านทำความ เพียรอย่างหนักประกอบด้วยฉันทะ วิริยะ จิตตะอย่างยิ่ง แต่ก็ไม่ได้ทำให้ท่านบรรลุได้ ด้วย วิมิงสาที่ยังไม่ สมบูรณ์ของท่าน ท่านจึงคิดว่า สงสัยเรานั้นจะไม่มีบุญได้บรรลุเป็นแน่ เพราะเราถึงทำความเพียรอย่างนี้ แล้ว ก็ยังไม่บรรลุ เกิดความท้อใจ จึงคิดสีกไปเป็นคฤหัสถ์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเห็นด้วย พระมหา กรุณาธิคุณ จึงทรงเสด็จมาเพื่อเป็นกัลยาณมิตรให้แก่ท่าน ด้วยการมาเติมวิมิงสาให้สมบูรณ์ โดยใช้อุปมา ของพิน ๓ สาย ดังเนื้อเรื่อง ที่จะยกมาเป็นตัวอย่าง

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบปริวิตกแห่งใจของท่านพระโสณะด้วยพระทัย แล้วทรง หายตัวจากภูเขาคิชฌกูฏไปปรากฏตรงหน้าของท่านพระโสณะที่ป่าสีตวัน ทรงประทับนั่งบนอาสนะที่ ได้ปู แล้ว แม้ท่านพระโสณะถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วได้นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วพระผู้มี

^{๖๓}วิมहा. (ไทย) ๑/๓๕/๓๐๗.

พระภาคเจ้าได้ตรัสถามท่านพระโสณะว่า "ดูก่อนโสณะ ท่านหลักออกเรือนอยู่ในที่ลับ เกิดปรีวิตก แห่งใจ อย่างนี้ หรือว่าสาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเหล่าใดเหล่าหนึ่ง เป็นผู้ปรารภความเพียร เราก็เป็นผู้หนึ่งในจำนวนสาวกเหล่านั้น ก็แต่ว่าจิตของเรายังไม่หลุดพ้นจากอาสวะ เพราะไม่ยึดมั่นถือมั่น ก็โศกทรัพย์มีอยู่ในสกุลของเรา เราอาจเพื่อใช้สอยโศกทรัพย์และทำบุญได้ หรือมิฉะนั้น เราควรบอกคณสิกขา สีกมาเป็นคฤหัสถ์ ใช้สอยโศกทรัพย์และทำบุญดีกว่า"^{๖๔}

สรุปได้ว่า "อิทธิบาท ๔" จึงมีความหมายกับคนรุ่นใหม่ที่ต้องการจะเดินทางไปสู่ความสำเร็จในชีวิตและการงานเพราะหากทำได้ตามกระบวนการแล้ว สังคมความรู้ ชุมชนความรู้ และปัจเจกชนความรู้คงอยู่ไม่ไกลเกินฝัน ประการสำคัญ "อิทธิบาท ๔" ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยวจากหลักธรรมข้ออื่นๆอันเป็นองค์รวมและเชื่อมโยงถึงกัน เพียงแต่อธิบายคนละบทบาทเท่านั้น สิ่งสำคัญ เราได้ใคร่ครวญในเรื่องเหล่านี้มาน้อยเพียงใด เพราะในโลกปัจจุบัน โลกที่สังคม อวิชชามากจนเกินล้น จึงกลายเป็นโลกที่ฉาบฉวยและรุ่มรวยสูงสุด นั้นแปลว่าเราต้องฝึกฝนตนเองหลายเท่าตัวเพื่อจะเข้าใจและเข้าถึงหลักธรรมที่ก่อกำเกิดการพัฒนาที่จุดเริ่มต้นของตนเองอย่างแท้จริง

^{๖๔}วิมहा. (ไทย) ๑/๓๕/๓๑๕.

ตารางที่ ๒.๑๑สรุปการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต),(๒๕๔๔, หน้า ๓๙)	การที่เพียรพยายามแสวงหารักษาและครอบครองโภคทรัพย์ไว้นั้น ก็เพื่อจะใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและคนอื่นถ้าไม่ใช้ทรัพย์สมบัติให้เกิดคุณประโยชน์ แล้วการหาและการมีทรัพย์สมบัติก็ ปราศจากคุณค่าหาความหมายใดๆ มิได้ดังนั้นเมื่อมีทรัพย์หรือหาทรัพย์มาได้แล้วต้องรู้จักสรรทรัพย์นั้นโดยถือหลักการแบ่งทรัพย์ เป็น๔ส่วนที่เรียกว่าโกศวิภาค
สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามกุฎมหาราช, (๒๕๕๑, หน้า ๑๔๔)	นักปฏิบัติไม่ว่าระดับใดต้องยึดถือเป็นกฎบังคับสำหรับการปฏิบัติ ถ้าทั้งอิทธิบาท ๔ นี้ เสียแล้ว ไม่ว่าจะทำอะไรก็ไม่มีทางสำเร็จผล สมความปรารถนา แต่ถ้าท่านผู้ใดทรงการปฏิบัติตาม ในอิทธิบาท ๔ นี้แล้ว สมเด็จพระผู้มีพระภาคตรัสรับรองผลว่า ต้องสำเร็จสมความมุ่งหมาย ทุกประการ แม้ท่านหวังพระนิพพานในชาตินี้ ก็ หวังได้แน่นอน ใจความในอิทธิบาท ๔
ท่านพุทธทาสภิกขุ, (๒๕๕๐, หน้า ๗๔)	บาทฐานแห่งความสำเร็จหมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรมเครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใดต้องทำตน ให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท

๒.๕ พื้นที่การวิจัย

จังหวัดชลบุรีนั้น ประกอบด้วยวัดวาอารามหลายแห่ง ทั้งที่สร้างมานานหลายร้อยปี และที่สร้างขึ้นใหม่ในยุคปัจจุบัน จากการศึกษาการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัด จังหวัดชลบุรี

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ วัดในพระพุทธศาสนาเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ดังนั้น กิจการและทรัพย์สินของนิติบุคคล ซึ่งผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการปกครองดูแลก็คือ เจ้าอาวาส จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามข้อกำหนดของคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ข้อ ๖ "ให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำบัญชี จ่ายเงินของวัด และเมื่อสิ้นปีปฏิทินให้ทำบัญชีเงินรับจ่ายและคงเหลือ ทั้งนี้ให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแลให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและถูกต้อง" และข้อ ๘ ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กำหนดแบบทะเบียน บัญชี แบบสัญญา และแบบพิมพ์อื่นๆ และให้คำแนะนำการปฏิบัติแก่วัด เกี่ยวกับการดูแลรักษาและการ จัดการศาสนสมบัติของวัด ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามกฎกระทรวงนี้" โดยกฎกระทรวงข้อนี้ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้กำหนดแบบพิมพ์ต่างๆ ขึ้นเพื่อให้วัดใช้ดังต่อไปนี้^{๖๕}

๑. ทะเบียนทรัพย์สินของวัด
๒. ทะเบียนทรัพย์สินจัดประโยชน์
๓. ทะเบียนผู้เช่าหรือผู้อาศัย
๔. แบบสัญญาต่างๆ
๕. บัญชีรับจ่ายเงิน
๖. บัญชีงบประมาณ
๗. ใบเสร็จรับเงิน
๘. กระดาษเขียนแผนผังวัด

การให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ที่กลบนาหรือที่ดินที่กั้นไว้เป็นที่จัดประโยชน์

ตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาตรา ๓๓ กำหนดที่ดินซึ่งเป็นสมบัติของวัดและที่วัดจะได้เฉพาะผลประโยชน์ไว้ ๓ ประเภท ดังบทบัญญัติว่า มาตรา ๓๓ ที่วัดและที่ซึ่งขึ้นต่อวัด มีดังนี้

- (๑) ที่วัดคือที่ซึ่งตั้งวัดตลอดจนเขตของวัดนั้น
- (๒) ที่ธรณีสงฆ์ คือที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด
- (๓) ที่กลบนา คือที่ซึ่งมีผู้อุทิศแต่ผลประโยชน์ให้วัดหรือพระศาสนา เฉพาะที่วัดต้องกั้นไว้เป็นที่จัดประโยชน์ก่อนจึงจะให้เช่าได้ ส่วนที่ธรณีสงฆ์และที่กลบนา ให้เช่าได้ตามปกติ แต่การให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ที่กลบนาหรือที่วัดที่กั้นไว้จัดประโยชน์ วัดจะกระทำได้ภายในเงื่อนไขตามกฎหมายข้อ ๔ ซึ่งมีความว่า "การให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กลบนา หรือที่วัดที่กั้นไว้จัดประโยชน์ที่มีกำหนดระยะเวลาเกิน ๓ ปี จะกระทำได้อีกต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากกรรมการศาสนา"

วิธีการให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ที่กลบนาหรือที่วัดที่กั้นไว้เป็นที่จัดประโยชน์นั้น วัดจะต้องทำสัญญาเป็นข้อผูกพันกับผู้เช่าอย่างมั่นคง และสัญญานั้นมี ๒ อย่าง คือ

- (๑) สัญญานานปี หมายถึง สัญญาที่มีข้อผูกพันต่อกันเกิน ๓ ปี
- (๒) สัญญาธรรมดา หมายถึง สัญญาที่มีข้อผูกพันระยะสั้นคือไม่เกิน ๓ ปี

ในการทำสัญญาธรรมดา วัดอาจทำได้เอง แต่ในทางปฏิบัติควรให้ผู้มีความรู้ทางกฎหมายเป็น

^{๖๕} พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์คงคปญโญ), วิทยาพระสังฆการ เล่ม ๒, หน้า ๔๑๗-๔๒๖.

ที่ปรึกษาตรวจสอบร่างสัญญาก่อน เมื่อเห็นว่าไม่เสียเปรียบผู้เช่าแล้ว จึงลงนามในสัญญา

สำหรับสัญญานานปี วัดจะต้องส่งร่างสัญญาพร้อมทั้งเอกสารการเช่าอื่น ให้กรรมการศาสนา ตรวจสอบและให้ความเห็นชอบ โดยให้ปฏิบัติดังนี้

๑) ให้จัดทำรายงานขอรับความเห็นชอบในการทำสัญญาเช่านานปี เสนอต่อเจ้าคณะตามลำดับและผ่านทางราชการจนถึงกรรมการศาสนา เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ

๒) ให้จัดส่งเอกสารเกี่ยวกับการนี้ไปประกอบการพิจารณา คือ

(๑) หนังสือแสดงเหตุผลในการให้เช่าที่ดิน

(๒) แผนผังวัดฉบับสำเนา ๒ แผ่นแสดงที่ที่จะให้เช่า

(๓) ร่างสัญญาเช่าพร้อมด้วยเอกสารแนบท้ายสัญญา

๓) เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้ว จึงลงนามในสัญญาได้

๔) เมื่อได้ทำสัญญาเช่าแล้วให้นำสัญญาเช่าขึ้นไปขอจดทะเบียน

(ก) ถ้าที่ดินแปลงนั้นมีโฉนด ไปจด ณ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด

(ข) ถ้าที่ดินแปลงนั้นไม่มีโฉนด ไปจด ณ สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ

(ค) ให้นำหลักฐานการให้ความเห็นชอบไปแสดงด้วย

๕) ในระหว่างรอทำสัญญา

(ก) ห้ามมิให้วัดรับเงินหรือสิ่งตอบแทนใดๆ จากผู้ขอเช่า

(ข) ห้ามมิให้ผู้ขอเช่าเข้าไปปลูกสร้างสิ่งใดๆ โดยเด็ดขาด

และตามข้อ ๘. ดังกล่าวตามที่กำหนดไว้ยังขาดบัญชีที่จำเป็นต้องใช้คือ สมุดเงินสดและบัญชีแยกประเภท เพราะกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ ข้อ ๕. "การเก็บรักษาเงินของวัดในส่วนที่เกินสามพันบาทขึ้นไป ให้เก็บรักษาโดยฝากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หรือฝากธนาคาร ทั้งนี้ให้ฝากในนาม ของวัด" ต่อมาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้กำหนดแบบบัญชีขึ้นอีก ๒ เล่ม คือ ๑. สมุดเงินสด ๒. บัญชีแยกประเภท

ดังนั้น แบบบัญชีที่วัดจำเป็นต้องมี(๑) สมุดเงินสด(๒) บัญชีแยกประเภท(๓) บัญชีรับจ่ายของวัด(๔) งบปีแสดงรายรับรายจ่ายและเงินคงเหลือสำหรับปี

ทะเบียนที่วัดจำเป็นต้องมี(๑) ทะเบียนทรัพย์สินของวัด (๒) ทะเบียนทรัพย์สินจัดประโยชน์ (๓) ทะเบียนผู้เช่าหรือผู้อาศัย

การจัดทำบัญชีวัดนั้น^{๖๖}

๑. วัดจะต้องแยกเงินของวัดออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑.๑ เงินผลประโยชน์ ได้แก่เงินที่ได้มาจากการจัดประโยชน์ของวัดเช่น เงินค่าเช่า ค่าผาติกรรม ดอกเบี้ย ส่วนลด เงินค่าบำรุง เงินค่าขายสิ่งของ เงินค่าชดเชยเงินค่าปรับและเงินใดๆ ที่เป็น ส่วนที่งอกเงยขึ้นจากศาสนสมบัติของวัด

๑.๒ เงินการกุศล ได้แก่เงินที่มีผู้บริจาคเจตนาเพื่อการกุศลอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น บริจาค เป็นค่าภัตตาหาร ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าก่อสร้างถาวรของเจ้าภาพเงินบำรุงพระอาพาธ และเงินอื่นๆ ในลักษณะ เช่นนี้

ส่วนเงินงบใดที่มีผู้บริจาคให้แก่วัดเพื่อให้ตนได้มาซึ่งสิทธิในการแสวงหาประโยชน์จากวัด จะโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม ต้องนับว่าเป็นเงินผลประโยชน์ของวัดทั้งสิ้นและผู้ใดจะอ้างเอาจำนวนเงิน ที่

^{๖๖}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒๗-๔๓๑.

ตนบริจาคทำบุญกับวัดมาเป็นสิ่งแลกเปลี่ยนหรือเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแลกเปลี่ยน เพื่อให้ตนได้มาซึ่งสิทธิ์ ในการแสวงหาผลประโยชน์จากวัดหาได้ไม่ เช่น การขอลดค่าเช่า ค่าบำรุงจากการเช่าที่วัด เพราะอ้างว่าผู้นั้น เคยทำบุญกับวัดมามาก

การรับเงินผลประโยชน์และเงินการกุศลวัดจะต้องออกไปเสร็จรับเงินทุกครั้ง ทุกรายการ เมื่อออกไปเสร็จรับเงินให้แก่ผู้ชำระเงินแล้ว วัดจะออกไปบนุโมทนาอีกต่างหากหรือไม่ก็แล้วแต่ทางวัดจะ เห็นสมควรใบเสร็จรับเงินให้ใช้ตามแบบของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

๒. เงินผลประโยชน์ของวัด ให้วัดเก็บไว้ได้ ๓,๐๐๐ บาท เป็นอย่างมาก ส่วนที่เกิน ๓,๐๐๐ บาท ไปเท่าไร ให้ฝากไว้กับธนาคาร ในการเปิดบัญชีเงินฝาก ในการทำใบนำส่งฝากแต่ละคราวก็ดี ให้ระบุชื่อ บัญชีว่า "เงินของวัด.ห้ามฝากในนามบุคคล หรือระบุชื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ในกรณีที่ฝากเงินไว้กับธนาคาร ให้ระบุชื่อผู้มีอำนาจถอนเงินไว้อย่างน้อย ๓ รูป/คน คือ ๑) เจ้าอาวาส๒) ไวยาวัจกรหรือผู้จัดการประโยชน์ที่เจ้า อาวาสแต่งตั้ง ๓) ผู้ที่เจ้าอาวาสเห็นสมควร แต่การส่งจ่ายให้ลงนามในเช็คส่งจ่ายพร้อมกัน โดยมีเจ้าอาวาส ลงนามด้วยทุกครั้งจึงจะถอนเงินได้

๓. เงินการกุศล การดูแลรักษาตลอดจนการใช้จ่ายเงิน ให้เป็นไปตามความประสงค์ไว้อย่าง ชัดเจน ว่า จะให้เก็บรักษาที่ไหน อย่างไร วัดก็อาจปฏิบัติเช่นเดียวกับการเก็บรักษาเงินผลประโยชน์โดย อนุโลม

๔. การจัดทำบัญชีวัด จะต้องปฏิบัติดังนี้

๔.๑ การทำบัญชี จะต้องเป็นรอบระยะเวลา ๑ ปี ปฏิทิน โดยเริ่มจาก ๑ มกราคม ถึง ๓๑ ธันวาคม ของทุกปี

๔.๒ บัญชีวัดที่จัดทำนั้น มีสมุดเงินสดและบัญชีแยกประเภทเพียง ๒ เล่ม

๔.๓ สมุดเงินสดจะใช้บัญชี ๓ ช่อง โดยมีช่องรายรับรายจ่ายและคงเหลือ วัดจะต้องยก ยอดเงินสด ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ของปีที่แล้ว ยกมาเป็นเงินสดคงเหลือยกมา ณ วันที่ ๑ มกราคม ของปี ที่ ทำบัญชี และการลงบัญชีเงินสดจะต้องลงทุกวัน ในวันที่มีการรับจ่ายเงิน จนถึงสิ้นเดือนแต่ละเดือน ก็ให้ รวมยอดทุกสิ้นเดือนและบวกเลขรวมยอดทุกเดือนเป็นช่องรวมแต่ต้นปีการที่ลงบัญชีสมุดเงินสดเพื่อให้ ทราบว่ามีเงินสดคงเหลือในเมื่อเท่าไร

๔.๔ หลังจากลงบัญชีในสมุดเงินสดแล้ว จะต้องทำรายการรับและจ่ายทุกรายการ ไป ลงบัญชีในบัญชีแยกประเภท โดยแยกประเภทของเงินที่รับ และเงินที่จ่ายไปด้วยว่ามีรายรับ รายจ่าย แต่ละ ประเภทเท่าไร และรวมยอดแต่ละเดือนของรายรับและรายจ่ายแต่ละประเภทว่ามีเท่าไรและให้รวม ยอดแต่ละเดือนเป็นยอดรวมแต่ต้นปี เพื่อประโยชน์ในการจัดทำรายงานบัญชีรับจ่ายในทุกเดือน เดือนละ ๑ ครั้ง

๔.๕ เมื่อจัดทำบัญชีโดยสมุดบัญชีเงินสด บัญชีแยกประเภทให้เป็นปัจจุบันแล้ว ให้วัด เก็บ รักษาไว้ที่วัด เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบในการขอเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ขอเป็นวัดพัฒนา และ เมื่อมี ชาวบ้านมาร้องเรียนเรื่องการเงินของวัด

๔.๖ เมื่อวัดทำบัญชีวัดทั้ง ๒ เล่มแล้ว ให้วัดนำตัวเลขรายละเอียดของรายรับแต่ละ ประเภท รายจ่ายแต่ละประเภท ในแต่ละเดือนจัดทำรายงานบัญชีรายรับ รายจ่ายของวัด เพื่อส่ง สำนักงาน พระพุทธศาสนาจังหวัดในทุก ๑ เดือน

๔.๗ หน้าบัญชีในสมุดเงินสด ให้ใช้หน้าบัญชีในบัญชีแยกประเภท เช่น รายรับเงินบริจาค ที่ ใส่สมุดเงินสดหน้า ๑ ก็ให้ใส่ตัวย่อเป็นหน้าบัญชี ย.๑ ในสมุดเงินสดและในบัญชีแยกประเภท หน้าบัญชี ให้ ใส่ ง.ส.๑ คือกมมากจากสมุดเงินหน้า ๑

๔.๘ การลงบัญชีในสมุดเงินสดและบัญชีแยกประเภท จะต้องนำเลขที่ใบเสร็จรับเงินและ

จ่ายเงินมาลงบัญชีทุกครั้ง

เมื่อเจ้าอาวาสได้มอบหมายให้ไวยาวัจกร หรือผู้จัดประโยชน์ของวัดทำบัญชีแล้ว ความรับผิดชอบของเจ้าอาวาสยังไม่สิ้นสุด เจ้าอาวาสจะต้องตรวจตราดูการปฏิบัติงานของผู้ทำบัญชีด้วยว่าได้ปฏิบัติโดยเรียบร้อยและถูกต้องหรือไม่ ถ้าไม่ถูกต้องก็สั่งให้แก้ไขให้ถูกต้องระยะเวลาที่เจ้าอาวาสจะตรวจสอบ ควรตรวจทุกเดือนไม่ควรทิ้งระยะเวลานานเกินไป นอกจากนี้ยังตรวจได้เสมอ ในเมื่อมีความประสงค์จะตรวจ เมื่อเจ้าอาวาสได้ตรวจบัญชีถึงหน้าใดแล้ว ก็ให้ลงบันทึกไว้ที่มุมใดมุมหนึ่งของหน้าบัญชีนั้นว่า "ตรวจแล้ว" พร้อมกับลงนามและวันที่ตรวจสอบกำกับไว้ด้วย ในการตรวจตราดูแลบัญชี เจ้าอาวาสอาจมอบหมายให้ภิกษุรูปอื่นที่มีความรู้ทางบัญชีทำการตรวจแทนก็ได้

การตรวจบัญชีนั่น จะต้องตรวจสอบหลักฐานในการลงบัญชี เช่น ใบเสร็จรับเงิน โดยเอาเลขที่ของใบเสร็จรับเงินมาลงบัญชีด้วย แต่บางครั้งวัดจะจ่ายเงินค่าจ้างคนงานซึ่งยากที่จะเรียกได้ วัด จะต้องทำหลักฐานให้เซ็นหรือใช้ใบสำคัญรับเงินก็ได้บางครั้ง เช่น วัดจ่ายค่าเช่ารถยนต์ หรือค่าใช้จ่าย เบ็ดเตล็ด ซึ่งไม่สามารถเรียกใบเสร็จรับเงินได้ ก็ต้องใช้ใบสำคัญรับเงินแทน

๕. การจัดทำทะเบียนทรัพย์สิน การลงทะเบียนทรัพย์สินของวัด เช่น วัดซื้อครุภัณฑ์มาใช้ในวัด หรือมีผู้บริจาคให้วัด ก็ต้องแยกประเภททรัพย์สินแต่ละอย่าง เช่น โต๊ะขนาดต่างๆ ก็ต้องแยกตามขนาดด้วย และเก้าอี้ก็ต้องแยกขนาดเก้าอี้ และให้รหัสของทรัพย์สินแต่ละประเภทไว้และพารหัสของทรัพย์สินแต่ละประเภท เพื่อสะดวกในการบันทึกบัญชีทรัพย์สินของวัด และเมื่อมีการจำหน่ายทรัพย์สินก็ต้องนำมาลง ในบัญชีที่บันทึกไว้ว่าได้มีการจำหน่ายเพราะสาเหตุใด

จังหวัดชลบุรี เคยเป็นชุมชนโบราณที่เคยมีมนุษย์ยุคหินใหม่อาศัยอยู่มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เพราะเคยมีการขุดค้นด้านโบราณคดีแล้วพบร่องรอยของชุมชนโบราณก่อนประวัติศาสตร์บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำพานทองซึ่งอยู่ในบริเวณวัดโคกพนมดี ตำบลท่าข้าม อำเภอนันทนาคคม พบร่องรอยของชุมชนโบราณก่อนประวัติศาสตร์โคกพนมดี ทำให้สันนิษฐานได้ว่าในอดีตพื้นที่บริเวณจังหวัดชลบุรีเคยเป็นที่ตั้งเมืองโบราณที่มีความรุ่งเรืองถึง ๓ เมือง ได้แก่ เมืองพระรถ, เมืองศรีพล และเมืองพญาแร่ โดยอาณาเขตของ ๓ เมืองนี้รวมกันเป็นจังหวัดชลบุรีในปัจจุบันซึ่งแหล่งโบราณคดีที่ค้นพบในครั้งนั้นได้พบสิ่งมีคุณค่าทางโบราณคดีหลายอย่าง เช่น ขวาน หินขัด, เครื่องประดับจำพวกกำไล, ลูกปัด เครื่องปั้นดินเผาแบบใช้เชือกทาบ และได้พบซากของอาหาร ทะเลอีกด้วย จึงทำให้ทราบว่าบริเวณนี้อยู่ใกล้ชายฝั่งทะเลมากกว่าปัจจุบันนี้มาก แหล่งโบราณคดีที่กล่าวอ้างทั้งหมดข้างต้นนั้นจึงเป็นหลักฐานยืนยันส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นมาอันแสนยาวนานของ จังหวัดชลบุรี

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเมืองชลบุรีปรากฏเป็นหลักฐานในการทำเนียบศักดินาหัวเมือง ตราเมื่อ พ.ศ. ๑๙๑๙มีฐานะเป็นเมืองจัตวาผู้รักษาเมืองคือ "ออกเมืองชลบุรีศรีมหาสมุทร" ศักดินา ๒,๔๐๐ ไร่ ส่งส่วยไม้แดง จนกระทั่งกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้เสด็จยกทัพผ่านมาทางบริเวณจังหวัดชลบุรีในปัจจุบัน ก่อนที่จะเข้าตีเมืองจันทบุรี และยกทัพกลับไปกู้ กรุงศรีอยุธยาได้สำเร็จ

ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ยังไม่มีการจัดตั้งจังหวัดชลบุรีขึ้นเป็นทางการบริเวณจังหวัดชลบุรี ประกอบไปด้วยเมืองใหญ่ ๓ เมือง คือ เมืองบางปลาสร้อย, เมืองพนมสนิคคม และเมืองบางละมุง

ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองราชอาณาจักร โดยการจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาล ให้อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของกระทรวงมหาดไทย หน่วยงาน

เดียว เมืองในจังหวัดชลบุรีจึงเข้าอยู่ในมณฑลปราจีนบุรี ดังมีบันทึกว่า

"รวมหัวเมืองทางลำนํ้าบางปะกง คือ เมืองปราจีนบุรี ๑, เมืองนครนายก ๑, เมืองพนมสารคาม ๑ และเมืองฉะเชิงเทรา ๑ รวม ๔ หัวเมือง เป็นเมืองมณฑล ๑ เรียกว่า มณฑลปราจีน ตั้งที่ว่าการมณฑล ณ เมืองปราจีน ต่อเมื่อโอนหัวเมืองในกรมท่ามาขึ้นกระทรวงมหาดไทย จึงย้ายที่ทำการมณฑลลงมาตั้งที่เมืองฉะเชิงเทรา เพราะขยายอาณาเขตมณฑลต่อไปทางชายทะเล รวมเมืองพนัสนิคม, เมืองชลบุรี และเมืองบางละมุง เพิ่มให้อีก ๓ รวมเป็น ๗ เมืองด้วยกัน แต่คงเรียกชื่อว่ามณฑลปราจีนอยู่ตามเดิม "

ต่อมาในสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. ๒๔๗๕ มีการเปลี่ยนแปลงรูปการปกครองประเทศครั้งใหญ่ จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยพระราชบัญญัติระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้ยกเลิกเขตการปกครองแบบ "เมือง" ทั่วราชอาณาจักร แล้วตั้งขึ้นเป็น "จังหวัด" แทน เมืองบางปลาสร้อย, เมืองพนัสนิคม และเมืองบางละมุง จึงรวมกันกลายเป็นจังหวัดชลบุรี โดยใช้บริเวณเมืองบางปลาสร้อยเดิมจัดตั้งเป็นอำเภอบางปลาสร้อย ก่อนที่จะเปลี่ยนเป็นอำเภอเมืองชลบุรี ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑

เมืองพนัสนิคมยุบเป็นอำเภอพนัสนิคมก่อนที่จะแยกออกเป็นอำเภอบ้านบึง, อำเภอหนองใหญ่ อำเภอบ้านนา, อำเภอพานทอง, อำเภอโป่งทอง และอำเภอเกาะจันทร์ เมืองบางละมุงยุบเป็นอำเภอบางละมุง ก่อนที่จะแยกออกเป็นอำเภอศรีราชา, อำเภอสัตหีบ และเปลี่ยนข้าหลวงประจำจังหวัดเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดอย่างในปัจจุบัน^{๖๗}

การแบ่งเขตการปกครองในปัจจุบันจังหวัดชลบุรีประกอบด้วย ๑๐ อำเภอ ได้แก่

๑. อำเภอบ้านบึง ๒. อำเภอหนองใหญ่ ๓. อำเภอพานทอง ๔. อำเภอเกาะจันทร์ ๕. อำเภอพนัสนิคม ๖. อำเภอเมืองชลบุรี ๗. อำเภอสัตหีบ ๘. อำเภอบางละมุง ๙. อำเภอศรีราชา ๑๐. อำเภอโป่งทอง

สัญลักษณ์ประจำจังหวัด คือ ตราประจำจังหวัด ภูเขา หมายถึง เขาสามมุข ซึ่งเป็นที่ตั้งศาลเจ้าแม่สามมุขอันศักดิ์สิทธิ์ของชาวชลบุรี ตลอดถึงประชาชนทั่วไป ที่เคยเดินทางไปมาแถวนั้น เชื่อถือว่าศาลเจ้าแม่สามมุข สามารถให้ความคุ้มครองชาวชลบุรี และผู้ที่เคารพกราบไหว้ให้พ้นจากภัยอันตรายต่างๆ ได้ โดยเฉพาะการออกไปประกอบอาชีพจับปลาในท้องทะเล เขาสามมุขจึงเป็นสถานที่สำคัญและเป็นสัญลักษณ์ของชลบุรี

ดอกไม้ประจำจังหวัด : ดอกประดู่ป่า

ต้นไม้ประจำจังหวัด: ประดู่ป่าชื่อวิทยาศาสตร์ (Pterocarpus macrocarpus Kurz) พรรณไม้ชนิดนี้จัดอยู่ในวงศ์ถั่ว (Papilionoideae)

คำขวัญประจำจังหวัด: ทะเลงาม ข้าวหลามอร่อย อ้อยหวาน จักสานดี ประเพณีวิ่งควาย เศรษฐกิจ จังหวัดชลบุรีมีผลิตภัณฑ์มวลรวม ๕๓๒,๙๖๕ ล้านบาท แบ่งเป็นภาค เกษตรกรรม ประกอบด้วย สาขาเกษตรกรรม การล่าสัตว์และ การป่าไม้ ๒๒,๑๘๓ ล้านบาท สาขาประมง ๑,๐๖๘ ล้านบาท นอกภาค เกษตรกรรม ๕๑๐,๗๑๓ ล้านบาท ประกอบด้วย สาขาทำเหมืองแร่และย่อยหิน ๒,๕๙๑ ล้านบาท สาขาอุตสาหกรรม (การผลิต) ๓๐๕,๖๐๕ ล้านบาท สาขาการไฟฟ้า ก๊าซ การประปา ๓๕,๓๙๗ ล้านบาท สาขาการก่อสร้าง ๑๒,๗๖๑ ล้านบาท สาขาการค้าส่ง ค้าปลีก ๓๘,๐๔๓ ล้านบาท สาขาการโรงแรมและภัตตาคาร ๒๓,๙๐๔ ล้านบาท สาขาการขนส่ง สถานที่เก็บสินค้าและการ คมนาคม ๕๕,๕๔๖ ล้านบาท

^{๖๗}พระครูวินัยธรอารยพงศ์ อารยธมโม, วัดบางพระวรวิหาร ชลบุรี, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๓), หน้า ๗๙.

สาขาตัวกลางทางการเงิน ๘,๔๑๑ ล้านบาท สาขาบริการด้าน อสังหาริมทรัพย์ ๖,๙๑๒ ล้านบาท สาขาการบริหารราชการ ๘,๔๐๕ ล้านบาท สาขาการศึกษา ๖,๙๑๒ ล้านบาท สาขาบริการด้านสุขภาพ ๔,๔๔๗ ล้านบาท สาขาให้บริการชุมชน สังคม และบริการ ส่วนบุคคลอื่นๆ ๑,๘๘๒ ล้านบาท และสาขาลูกจ้างในครัวเรือนส่วนบุคคล ๒๐๒ ล้านบาท อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ร้อยละ ๑๒ ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อหัว จำนวน ๔๔๑,๐๖๒ บาท เป็นลำดับที่ ๕ ของประเทศ รองจากจังหวัดระยอง สมุทรสาคร สมุทรปราการ และพระนครศรีอยุธยา อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เฉลี่ยร้อยละ ๑๒

การคมนาคม จุดเด่นของจังหวัด คือ เป็นจังหวัดที่มีเส้นทางคมนาคมดีที่สุดในจังหวัดหนึ่งของประเทศ และมีระบบการคมนาคมขนส่งที่ทั่วถึงและสะดวกในทุกด้านทั้งการขนส่งทางบก ทางเรือและทางอากาศ รวมทั้งมีการขนส่งทางท่อสำหรับสินค้าเหลว ได้แก่ น้ำมันและสารเคมี การคมนาคมและขนส่งของจังหวัดชลบุรีในปัจจุบันจะอาศัยการขนส่งทางบกเป็นหลัก นอกจากนั้นยังมีการขนส่งทางเรือ และการขนส่งทางอากาศ ซึ่งจะมีศักยภาพสูงมากในอนาคต

ป่าไม้ จังหวัดชลบุรี มีพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน ๙ ป่า เนื้อที่รวมทั้งสิ้น ๙๐๖,๓๙๖ ไร่ ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าบางละมุง เนื้อที่ ๑๐๓,๐๗๕ ไร่ ป่าเขาเขียว เนื้อที่ ๕๕,๖๒๕ ไร่ ป่าท่าบุญมีบ่อทอง เนื้อที่ ๑๗๐,๖๒๕ ไร่ ป่าคลองตะเคียนเนื้อที่ ๓๗๘,๗๕๐ ไร่ ป่าแดงและชุมชนกลาง เนื้อที่ ๑๖๐,๖๒๕ ไร่ ป่าเขาชมพู เนื้อที่ ๒๘,๕๘๘ ไร่ ป่าเขาพุ เนื้อที่ ๕,๔๘๒ ไร่ ป่าเขาหินดาษและเขาไฟ เนื้อที่ ๒,๑๒๕ ไร่ และป่าเขาเรือแตก เนื้อที่ ๑,๕๐๐ ไร่

มีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จำนวน ๒ แห่ง เนื้อที่รวมทั้งสิ้น ๑๒๘,๘๑๒ ไร่ ดังนี้ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาเขียว-เขาชมพู เนื้อที่ ๙๐,๔๓๗ ไร่ ป่าเขาอ่างฤๅไน เนื้อที่ ๓๘,๓๗๕ ไร่ และมีเขตห้ามล่าสัตว์ป่า จำนวน ๒ แห่ง เนื้อที่รวมทั้งสิ้น ๑๓,๘๙๙ ไร่ ดังนี้ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอ่างเก็บน้ำบางพระ เนื้อที่ ๑๑,๖๐๐ ไร่ ป่าเขาชีโอน เนื้อที่ ๒,๒๙๙ ไร่

นอกจากนี้ยังมีวนอุทยาน จำนวน ๑ แห่ง ได้แก่ วนอุทยานน้ำตกเขาเจ้าบ่อทอง เนื้อที่ ๑๙,๔๗๕ ไร่ พื้นที่ป่าในเขตชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ชั้น ๑,๒ เนื้อที่ ๗๕,๒๓๕ ไร่ และพื้นที่อนุรักษ์และป่าชายเลน เนื้อที่รวมทั้งสิ้น ๔,๕๑๐ ไร่

การอุตสาหกรรม จังหวัดชลบุรี เป็นพื้นที่เป้าหมายโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล ภาคตะวันออก ปี ๒๕๕๓ มีโรงงานอุตสาหกรรม จำนวนทั้งสิ้น ๓,๘๕๓ แห่ง แบ่งเป็นนอกนิคมอุตสาหกรรม จำนวน ๒,๙๔๗ แห่ง และในนิคมอุตสาหกรรม ๕ แห่ง (นิคมอุตสาหกรรมเหมราชชลบุรี, นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร, นิคมอุตสาหกรรมปิ่นทอง, นิคมอุตสาหกรรมปิ่นทอง (แหลมฉบัง) และนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง) จำนวน ๑,๒๓๑ แห่ง คนงาน จำนวนทั้งสิ้น ๓๔๙,๒๖๔ คน เงินลงทุน จำนวนทั้งสิ้น ๘๙๖,๒๕๑ ล้านบาท

อุตสาหกรรมที่มีการผลิตมากที่สุด ๕ อันดับ ได้แก่

๑. โรงงานที่ประกอบกิจการเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์โลหะ เช่น การกลึง เจาะ คว้าง กัด ไส เจียน ตัด พับ ม้วน โลหะ ขึ้นรูปผลิตภัณฑ์โลหะ

๒. โรงงานประกอบกิจการเกี่ยวกับหิน กรวด หราย หรือดิน สำหรับใช้ในการก่อสร้าง

๓. คัดแยกสิ่งปฏิกูลหรือวัสดุที่ไม่ใช้แล้วที่ไม่เป็นของเสียอันตราย

๔. โรงงานประกอบกิจการเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์โลหะ เช่น การนำคอนกรีต คอนกรีตผสม การทำผลิตภัณฑ์การหิน

๕. โรงงานประกอบกิจการเกี่ยวกับไม้ เช่น เลื่อย ไส ข่อย เชาะร่อง ทำวงกบประตู หน้าต่าง

การทำไม้ การบด หรือย่อยไม้^{๖๘}

สถานที่สำคัญ ได้แก่ วัดใหญ่อินทาราม วัดหน้าพระธาตุ วัดโบสถ์ เมืองพระรถ เมืองศรีโพธิ์ เมืองพญาเร่ หาดบางแสน เขาสามมุข สวนสัตว์เปิดเขาเขียว พัทยา สวนเสือศรีราชา เกาะสีชัง อันเดอร์ วอเตอร์ เวิลด์ พัทยา ปราสาทสังฆกรรม สวนนกนุช จักสานที่ใหญ่ที่สุดในโลก (พนัสนิคม) หอพนัสบดี

ชาวจังหวัดชลบุรีที่มีชื่อเสียง การพระศาสนาคนเมืองชลในปัจจุบันนับถือศาสนาพุทธมากถึง ๙๗ เปอร์เซ็นต์ ส่วนที่เหลือนับถือศาสนาคริสต์ อิสลาม และอื่นๆ โดยผสมผสานความเชื่อความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้าไว้ในศาสนาที่ตนนับถือด้วย เช่น เมื่อถึงช่วงเทศกาลกินเจประมาณเดือน ตุลาคมของทุกปี ผู้คนที่ศรัทธาก็จะพากันนุ่งขาวห่มขาว งดการบริโภคเนื้อสัตว์ แล้วเดินทางไปร่วมสวดมนต์บำเพ็ญทานยังโรงเจต่างๆทั่วจังหวัดชลบุรี หรืออีกตัวอย่างหนึ่งที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ คนเมืองชลมักเดินทางไปที่เขาสามมุข เพื่อสักการะและขอพรจากเจ้าแม่สามมุข บริเวณเขาสามมุขซึ่งไม่ห่างจากหาดบางแสนและอ่างศิลา สองตัวอย่างนี้คือความเชื่อของชาวจีนที่ผสมรวมเป็นเนื้อเดียวกับความศรัทธา ท้องถิ่น จนไม่สามารถแยกออกจากกันได้

ชลบุรีเป็นย่านชุมชนจีนที่ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออก คนจีนในชลบุรีส่วนใหญ่เป็นเชื้อสายแต้จิ๋ว ซึ่งเชี่ยวชาญการค้าและมีบทบาทสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจ ประมง อุตสาหกรรม เกษตรกรรม และเข้ามาตั้งถิ่นฐานในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ ๒-๓) อยู่แถบชายทะเลเมืองบางปลาสร้อย ทำการค้า และประมงอย่างกว้างขวางจนมีเหลือส่งออกไปยังต่างประเทศ อีกทั้งเป็นผู้นำอ้อยเข้ามาปลูก และริเริ่มอุตสาหกรรมน้ำตาลทรายแถบอำเภอบ้านบึง อำเภอนันทอง และอำเภพนัสนิคม ส่วนคนจีนที่อพยพเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ ๕ มักทำอาชีพปลูกผักและเลี้ยงเป็ดอยู่ในบริเวณเดียวกัน สำหรับชนชาวลาวนั้น อพยพเข้ามาช่วงรัชกาลที่ ๓ มีอาชีพทำไร่ ทำนา และมีความสามารถพิเศษในการทำหัตถกรรมจักร ส่วนชาวมุสลิมอพยพเข้ามาตั้งแต่สมัยอยุธยา ปัจจุบันมีอาชีพทำสวนผลไม้ ไร่มันสำปะหลัง และค้าขาย ในตลาดเป็นกลุ่มที่เคร่งครัดในประเพณีและศาสนา

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแล้ว พบว่า ได้มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้พอประมวลโดยสังเขปได้ ดังต่อไปนี้

พระครูสังวรสุตกิจ (อนันต์ ญาณส่วโร) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาองค์การพระพุทธศาสนาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน” ผลการวิจัย สภาพทั่วไปและสภาพปัญหาอุปสรรคของการบริหารจัดการองค์การพระพุทธศาสนาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน พบว่า ด้านการปกครอง มีการใช้หลักการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ภายใต้กรอบของกฎหมายอาณัติธรรม แต่พบข้อจำกัดในการทำงานของพระสงฆ์บางรูปยังไม่เป็นระบบด้านการศาสนศึกษา มีการให้การศึกษาทางโลกและทางธรรม ซึ่งโดยทั่วไปอยู่ในระดับพอใจ แต่ยังมีข้อจำกัดอยู่ที่ประสิทธิภาพของครูผู้สอนด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในรูปแบบของการมอบทุนการศึกษา แก่พระภิกษุสามเณรที่ขาดแคลนทุนทรัพย์

^{๖๘} สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก, แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดและแผนปฏิบัติการ/แผนพัฒนาจังหวัดชลบุรี, (พ.ศ. ๒๕๕๘), หน้า ๔-๕.

แ

ล

ะ

พบว่า คณะสงฆ์ขาดทักษะในการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ มีการเผยแผ่แบบทึบงานโดยทำงานเชิงรุก และใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยทันต่อการเปลี่ยนแปลง แต่ยังมีข้อจำกัดถึงแม้จะมีพระภิกษุที่มีความรู้มาก แต่ยังขาดความเชี่ยวชาญในการทำงานเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ มีความโดดเด่นทางด้านสถาปัตยกรรมที่ดำรงไว้ ซึ่งรูปแบบอันเป็นล้านนา อารามไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของภาคเหนือ แต่เป็นการสร้างเสนาสนะมากเกินไปจนความจำเป็น โดยบางแห่งขาดการซ่อมแซมบูรณปฏิสังขรณ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีการช่วยเหลือสังคมในมิติต่างๆ เพื่อการช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ แต่ยังมีข้อจำกัดสำหรับงานด้านนี้ ผู้บริหารควรมีการสร้างจิตสำนึกของคณะสงฆ์บนฐานความคิดที่ว่ามีชีวิตอยู่เพื่อสังคมและอยู่ได้ด้วยดีด้วยการให้ สำหรับข้อเสนอแนะผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนาองค์การพระพุทธศาสนาต้องพัฒนาตั้งแต่ตัวบุคคลให้มีศักยภาพสู่การเป็นผู้รู้ เพื่อที่จะผลักดันให้สมาชิกในองค์การปฏิบัติงานร่วมกันเป็นทีมงานอย่างเต็มความสามารถอันก่อให้เกิดประสิทธิภาพ ในการทำงานขององค์การบนพื้นฐานของการปฏิบัติงานที่มีหลักพุทธธรรมเป็นแนวทางสู่ความสำเร็จนั้น^{๖๙}

พระมหาธุดิ วิโรจโน (รุ่งชัยวิฑูร) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์” ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ประกอบด้วยหลักการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ทั่วไปที่สำคัญ มี ๔ ด้าน สรุปคำย่อภาษาอังกฤษว่า VETS ได้แก่ ๑) V; Vision การสร้างวิสัยทัศน์ ๒) E; Education การให้การศึกษา ๓) T; Training การฝึกอบรม และ ๔) S; Study tour การไปดูงาน ส่วนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนา ได้แก่ การพัฒนาตามหลักสิกขา ๓ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ ภาวนา ๔ อิทธิบาท ๔ และสัปปุริสธรรม ๗ ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการตามแนวทั่วไปและตามแนวพระพุทธศาสนาที่จะให้มีประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน ควรมีการบูรณาการการพัฒนาพระสังฆาธิการตามแนวสากลและแนวพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์มากขึ้น และพบว่า ด้วยการประยุกต์หลักการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ตามองค์ประกอบ VETS เข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แต่ละหัวข้อสามารถยังการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดนั้น^{๗๐}

พระมหาศรณชัย มหาบุญโญ (การะเวก) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์ จำนวน ๖ ด้าน โดยเฉพาะด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีการบริหารจัดการทางด้านการศึกษาโดยมุ่งเน้นการสงเคราะห์ประชาชนให้ได้รับการศึกษาทางพระธรรม

^{๖๙} พระครูสังวรสุตกิจ (อนันต์ ญาณส่วโร), “การพัฒนาองค์การพระพุทธศาสนาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๗๐} พระมหาธุดิ วิโรจโน (รุ่งชัยวิฑูร), “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

วินัย ควบคู่ไปกับการปฏิบัติ จึงควรสนับสนุนให้มีการศึกษาทางธรรมแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป ให้มีความรู้ในทางธรรมเพื่อปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป และควรให้มีการระดมความคิดในเบื้องต้นในระดับจังหวัด เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค จุดเด่น จุดด้อย ของแต่ละจังหวัด และเป็นมติของจังหวัดแล้วนำมารวมความคิดเป็นระดับภาคต่อไป และองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเป็นการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์ มี ๖ ด้าน โดยเฉพาะด้านการศึกษาสงเคราะห์ การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์ ได้แก่ (๑) การพัฒนาพระสังฆาธิการให้รู้จักการเป็นครู ด้วยการให้การศึกษา และควรอุปถัมภ์ การศึกษาสงเคราะห์ระดับชั้น (๒) ต้องมีความรู้คู่ความสามารถด้วย และต้องมีการวางแผนในการทำงาน ในรูปแบบ POSDCoRB ซึ่งจะต้องเน้นหลักการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รวมถึงจะต้องมีการเสียสละ ซึ่งจะทำให้เป็นที่ยอมรับของสังคม จะทำให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น (๓) จะต้องตระหนักถึงความสำคัญของเด็กและเยาวชน ปลูกฝังให้เด็กรู้จักธรรมและรู้จักวิธีการนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน จะต้องสนับสนุนส่งเสริมความเข้าใจของแต่ละคน เป็นต้น^{๗๑}

จิตาภา เร่งมีศรีสุข ได้วิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การพัฒนาจริยธรรมาภีบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคกลาง” ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพทั่วไปของพัฒนาจริยธรรมาภีบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคกลาง ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๒) รูปแบบพัฒนาจริยธรรมาภีบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคกลาง ประกอบด้วยคุณลักษณะหลักจริยธรรมาภีบาล ๓ ด้าน เพื่อการพัฒนาในงานบริหาร งานบริการ และงานสนับสนุนทำให้เกิดรูปแบบเชิงบูรณาการของจริยธรรมาภีบาลในด้านความโปร่งใส ด้านการมีส่วนร่วม ด้านความรับผิดชอบ ๓) การกำหนดการพัฒนาจริยธรรมาภีบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคกลาง สำคัญ คือ การพัฒนาการสร้างโปร่งใสงานบริหาร การพัฒนาการสร้างความโปร่งใสงานบริการประชาชน การพัฒนาการสร้างโปร่งใสงานสนับสนุน การพัฒนาการสร้างการมีส่วนร่วมงานบริหาร การพัฒนาการสร้างการมีส่วนร่วมงานบริการประชาชน การพัฒนาการสร้างการมีส่วนร่วมงานสนับสนุน การพัฒนาการสร้างความรับผิดชอบต่องานบริหาร การพัฒนาการสร้าง ความรับผิดชอบต่องานบริการประชาชน การพัฒนาการสร้างความรับผิดชอบต่องานสนับสนุน และองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยมีปัจจัยสำคัญ มีคุณลักษณะของจริยธรรมาภีบาล ประกอบด้วย ความรู้ ความเชื่อ และแนวทางการประพฤติ การปฏิบัติอันดีงาม ในการบริหารงาน เป็นต้น^{๗๒}

พระจิณณวัตร กิ่งแก้ว ได้วิจัย “การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบเป็นการสร้างรูปแบบการดำเนินงานขององค์การ หน่วยงาน สารหรือองค์ประกอบที่สำคัญในเรื่องที่ต้องการศึกษาที่แสดงถึง แนวความคิด วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิธีการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ด้วย กระบวนการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี การสังเคราะห์ การสร้างรูปแบบ การศึกษาความเหมาะสม

^{๗๑}พระมหาศรณชัย มหาปุณโณ (กระเวก), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๗๒}จิตาภา เร่งมีศรีสุข, “ยุทธศาสตร์การพัฒนาจริยธรรมาภีบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคกลาง”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

และความเป็นไปได้ หรือการตรวจสอบรูปแบบนอกจากนี้ การวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนา รูปแบบ พบว่า ไม่สามารถกำหนดแน่นอนตายตัวได้ แต่ขึ้นกับรายละเอียดกับปรากฏการณ์ หรือสิ่งที่เราจะพัฒนารูปแบบนั้นๆ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ความสอดคล้องของขั้นตอนการพัฒนา รูปแบบโดยใช้ตารางประกอบการวิเคราะห์เพื่อใช้เป็นกรอบในการกำหนดขั้นตอนการพัฒนานั้น^{๗๓}

นาคม ธีรสุวรรณจักร ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดราชบุรี” พบว่า รูปแบบการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ผลการประเมินการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดราชบุรี ตามรูปแบบการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พบว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล มีการประเมินการปฏิบัติงาน ตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน ตามลำดับ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักคุณธรรม หลักความคุ้มค่า หลักการมีส่วนร่วม และหลักความรับผิดชอบ^{๗๔}

ณัณศรณ์ นิลอรุณ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา” การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อพัฒนาระบบการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และวัตถุประสงค์ย่อย ๓ ประการ ได้แก่ ๑) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ระบบการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ๒) เพื่อสังเคราะห์และออกแบบระบบการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ๓) เพื่อทดลอง ประเมินผลและนำเสนอระบบการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยใช้รูปแบบวิจัยและพัฒนา ๕ ขั้นตอน คือ ๑) การศึกษาเอกสาร กำหนดกรอบแนวคิด ๒) การศึกษาสภาพการปฏิบัติงานตามระบบการจัดการความรู้ โดยการสอบถามผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ของเขตพื้นที่การศึกษา ๑๗๘ แห่ง และสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารระดับกลาง และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน การจัดการความรู้ของเขตพื้นที่ศึกษานำร่องการจัดการความรู้ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๘ แห่ง ประกอบกับการวิเคราะห์ สังเคราะห์รูปแบบ และระบบการจัดการความรู้ตามบทบาทภารกิจของเขตพื้นที่การศึกษา ๓) ออกแบบและตรวจสอบคุณภาพและระบบการจัดการความรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ๔) นำไปใช้ทดลองกับเขตพื้นที่การศึกษาที่สมัครใจ ๑ แห่ง เป็นระยะเวลา ๖ เดือน ๕) ประเมินผลการดำเนินงานตามระบบการจัดการความรู้ของเขตพื้นที่การศึกษา และนำเสนอระบบการจัดการความรู้ของเขตพื้นที่การศึกษาที่สมบูรณ์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

^{๗๓}พระจันฉัตร กิ่งแก้ว, “การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๕๕).

^{๗๔}นาคม ธีรสุวรรณจักร, “รูปแบบการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, (สาขาวิชาพัฒนารัตนวิทยากรมนุษย์บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔).

ระบบการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประกอบด้วย ระบบที่สำคัญ ๒ ระบบหลัก คือ ๑) ระบบทั่วไปของการจัดการความรู้ ๒) ระบบเฉพาะของการจัดการความรู้โดยระบบที่ออกแบบความเป็นมาและความสำคัญ ความหมาย วัตถุประสงค์ หลักการ วิธีการดำเนินการ คำอธิบายประกอบ แนวทางและเงื่อนไขของการนำระบบไปใช้ได้รับการตรวจสอบรับรองจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมที่สุด จากการทดลองมีผลการดำเนินการจัดการความรู้ในภาพรวมระดับมาก ค่าเฉลี่ยของผลการดำเนินการจัดการความรู้ระดับบุคคลอยู่ระหว่าง ๓.๓๓-๔.๐๐ และมีค่าเฉลี่ยผลการจัดการความรู้ระดับกลุ่มและองค์กรอยู่ระหว่าง ๓.๓๓-๓.๗๐ จากการเปรียบเทียบ พบว่า ค่าเฉลี่ยการดำเนินงานตามระบบการจัดการความรู้ หลักการทดลองที่มีค่าสูงกว่าก่อนการทดลอง มีความแตกต่างกัน^{๗๕}

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวข้องกับการพัฒนา พอสรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบทั่วไปนั้น มุ่งเน้นด้านวัตถุ และบุคลากรมากกว่า ส่วนที่พระสังฆาธิการหรือเจ้าอาวาส ได้ใช้ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการในกิจการคณะสงฆ์ในด้านต่างๆ เพื่อดำเนินงานตามภารกิจหลักของคณะสงฆ์ โดยเฉพาะการศาสนศึกษาแผนกธรรมศึกษา ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ย่อมเกิดจากความร่วมมือเพื่อทำให้บรรลุตามเป้าหมายที่คณะสงฆ์กำหนดไว้ได้ดี ดังนั้นผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑๒ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑๒ แสดงสาระสำคัญของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

ชื่อผู้วิจัย/แหล่งข้อมูล	ผลการวิจัย
พระครูสังวรสุตกิจ (อนันต์ ญาณสวโร) (๒๕๕๖)	“การพัฒนาองค์การพระพุทธศาสนาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน” พบว่า ๑.สภาพปัญหาอุปสรรคของการบริหารจัดการองค์การพระพุทธศาสนาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบนทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ๒. การพัฒนารูปแบบ พบว่า ด้านการศาสนศึกษา มีการให้การศึกษาทางโลกและทางธรรม ซึ่งโดยทั่วไปอยู่ในระดับพอใจ แต่ยังมีข้อจำกัดอยู่ที่ประสิทธิภาพของครูผู้สอน ๓. ข้อเสนอแนะ การพัฒนาองค์การพระพุทธศาสนาต้องพัฒนาตั้งแต่ตัวบุคคลให้มีศักยภาพสู่การเป็นผู้นำ เพื่อที่จะผลักดันให้สมาชิกในองค์การปฏิบัติงานร่วมกันเป็นทีมงานอย่างเต็มความสามารถอันก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานขององค์การ

^{๗๕} ธีรศักดิ์ นิลอรุณ, “การพัฒนาระบบการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา”, *ปริญาญาคุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

ตารางที่ ๒.๑๒ แสดงสาระสำคัญของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา (ต่อ)

ชื่อผู้วิจัย/แหล่งข้อมูล	ผลการวิจัย
พระมหาธฤติ วิโรจโน (รุ่งชัยวิฑูร) (๒๕๕๖)	“รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์” พบว่า ๑. หลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไปที่สำคัญมี ๔ ด้าน สรุปคำย่อภาษาอังกฤษว่า VETS ได้แก่ ๑) V; Vision การสร้างวิสัยทัศน์ ๒) E; Education การให้การศึกษา ๓) T; Training การฝึกอบรม และ ๔) S; Study tour การไปดูงาน ๒. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนา ได้แก่ การพัฒนาตามหลักสิกขา ๓ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ ภาวนา ๔ อิทธิบาท ๔ และสัพปุริสธรรม ๗ ๓. การประยุกต์หลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามองค์ประกอบ VETS เข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แต่ละหัวข้อสามารถยังการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ
พระมหาศรณชัย มหาบุญโณ (การะเวก) (๒๕๕๖)	“การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์” พบว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์มีการบริหารจัดการทางด้านการศึกษาโดยมุ่งเน้นการสงเคราะห์ประชาชนให้ได้รับการศึกษาทางพระธรรมวินัย ควบคู่ไปกับการปฏิบัติและองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย โดยเฉพาะด้านการศึกษาสงเคราะห์ การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์ ได้แก่ (๑) การพัฒนาพระสังฆาธิการให้รู้จักการเป็นครู ด้วยการให้การศึกษาและควรอุปถัมภ์การศึกษาสงเคราะห์ระดับชั้น (๒) ต้องมีความรู้คู่ความสามารถด้วย และต้องมีการวางแผนในการทำงาน ในรูปแบบ POSDCoRB ซึ่งจะต้องเน้นหลักการมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี รวมถึงจะต้องมีการเสียสละ ซึ่งจะทำให้เป็นที่ยอมรับของสังคม จะทำให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น (๓) ปลูกฝังให้เด็กรู้จักธรรมและรู้จักวิธีการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน จะต้องสนับสนุนส่งเสริมความเข้าใจของแต่ละคน

ตารางที่ ๒.๑๒ แสดงสาระสำคัญของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา (ต่อ)

ชื่อผู้วิจัย/แหล่งข้อมูล	ผลการวิจัย
นางสาวจิตาภา เร่งมีศรีสุข (๒๕๕๖)	“ยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการวิทยุธรรมมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคกลาง” พบว่า ๑. สภาพทั่วไปของพัฒนากิจการวิทยุธรรมมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคกลาง ขององค์การบริหารส่วนตำบลในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๒. รูปแบบพัฒนากิจการวิทยุธรรมมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคกลาง ประกอบด้วยคุณลักษณะหลักธรรมมาภิบาล ๓ ด้าน เพื่อการพัฒนาในงานบริหาร งานบริการ และงานสนับสนุนทำให้เกิดรูปแบบเชิงบูรณาการของจริยธรรมมาภิบาลในด้านความโปร่งใส ด้านการมีส่วนร่วม ด้านความรับผิดชอบ ๓. การกำหนดการพัฒนาการพัฒนาพัฒนากิจการวิทยุธรรมมาภิบาลการพัฒนาการสร้างเสริมความโปร่งใสงานบริหาร การพัฒนาการสร้างเสริมความโปร่งใสงานบริการประชาชน ๓. ปัจจัยสำคัญ มีคุณลักษณะของจริยธรรมมาภิบาลประกอบด้วย ความรู้ ความเชื่อ และแนวทางการประพฤติ การปฏิบัติอันดีงาม ในการบริหารงาน
พระจิณณวัตร กิ่งแก้ว (๒๕๕๕)	“การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ” พบว่า ๑. การพัฒนารูปแบบเป็นการสร้างรูปแบบการดำเนินงานขององค์กร หน่วยงานสาระหรือองค์ประกอบที่สำคัญในเรื่องที่ต้องการศึกษาที่แสดงถึงแนวความคิด วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิธีการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ๒. การพัฒนารูปแบบ พบว่า ไม่สามารถกำหนดแน่นอนตายตัวได้ แต่ขึ้นกับรายละเอียดกับปรากฏการณ์ หรือสิ่งที่เราจะพัฒนารูปแบบนั้นๆ

ตารางที่ ๒.๑๒ แสดงสาระสำคัญของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา (ต่อ)

ชื่อผู้วิจัย/แหล่งข้อมูล	ผลการวิจัย
นาคม อีรสุวรรณ์จักร (๒๕๕๔)	“รูปแบบการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดราชบุรี” พบว่า ๑. รูปแบบการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ๒. ผลการประเมินการปฏิบัติงานตามรูปแบบการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมีการประเมินการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีโดยรวมอยู่ในระดับมาก ๓. พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้านตามลำดับ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักคุณธรรม หลักความคุ้มค่า หลักการมีส่วนร่วม และหลักความรับผิดชอบ
ณัณศกรณ นิลอรุณ (๒๕๕๓)	“การพัฒนาระบบการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา” พบว่า ๒.ประกอบด้วยระบบที่สำคัญ ๒ ระบบหลักคือ ๑) ระบบทั่วไปของการจัดการความรู้ ๒)ระบบเฉพาะของการจัดการความรู้ ๓. จากการทดลอง พบว่า มีผลการดำเนินการจัดการความรู้ ในภาพรวมระดับมาก ค่าเฉลี่ยของผลการดำเนินการจัดการความรู้ระดับบุคคลอยู่ระหว่าง ๓.๓๓ – ๔.๐๐ และมีค่าเฉลี่ยผลการจัดการความรู้ระดับกลุ่มและองค์กรอยู่ระหว่าง ๓.๓๓ – ๓.๗๐ ๔. จากการเปรียบเทียบ พบว่า ค่าเฉลี่ยการดำเนินงานตามระบบการจัดการความรู้หลักการทดลองที่มีค่าสูงกว่าก่อนการทดลอง มีความแตกต่างกัน

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหาร

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารที่มีนักวิจัยหลายท่านได้ทำการวิจัยและได้ผลการวิจัยที่ผู้วิจัยได้พบและผู้วิจัยได้นำเสนอ ดังนี้

กนกวรรณ โกลิทธิพงศ์ ได้วิจัยเรื่อง "การบริหารกิจการของคณะสงฆ์จีนนิกายในประเทศไทย" ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจการด้านการสาธารณูปการ พบว่า การบูรณปฏิสังขรณ์และการสงเคราะห์มีแนวทางแตกต่างกัน เป็นกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ และไม่มีกำหนดการที่เป็นที่แน่นอน แต่กำหนดเป็นละครึ่งโดยเจ้าอาวาสสั่งการให้ผู้ใต้บังคับบัญชาไปดำเนินการ เมื่อเสร็จงานก็เป็นอันจบ^{๗๖}

ประมวล ตันยะ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ สถาบันพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครราชสีมา" ผลการวิจัยพบว่า ด้านพุทธศาสนิกชนที่ดูแลและสนับสนุนงานของวัด สิ่งที่ต้องการการเสริมสร้าง ได้แก่ การส่งเสริมให้มีการแต่งตั้งไวยาวัจกร องค์กร กลุ่มหรือชมรมพระพุทธศาสนาในท้องถิ่น และการจัดตั้งหรือพัฒนากองทุนเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันพระพุทธศาสนาในทุกอำเภอ พุทธศาสนิกชนที่เป็นประชาชนทั่วไป สิ่งที่ต้องการการเสริมสร้าง ได้แก่ การส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในวัด การฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม และการปฏิบัติธรรม พุทธศาสนิกชนที่เป็นนักเรียนนักศึกษา สิ่งที่ต้องการส่งเสริมได้แก่ การเรียนการสอนธรรมศึกษา การฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม และการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา^{๗๗}

แสงวาท วงศ์ใหญ่และคณะ ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษาบทบาทและศักยภาพขององค์กรทางพุทธศาสนากับการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองและการพัฒนาชุมชนจังหวัดพะเยา" ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมองค์กรพุทธศาสนา มีบทบาทและศักยภาพในการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองและพัฒนาชุมชนในจังหวัดพะเยา โดยให้ความร่วมมือกับทางชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาระบบเศรษฐกิจและการศึกษาเป็นอย่างดีด้านผลผลิต ประชาชนมีความเห็นว่า วัดเป็นสถานที่พบที่ประชุมในการรวมตัวเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน^{๗๘}

พระครูสุจิตตานันท์ (พระมหาจันทน์ ทินโพธิ์วงศ์ (หิตจิตโต)) ได้วิจัยเรื่อง "หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ของเจ้าอาวาสมาใช้ในการบริหารงาน" ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ มาใช้ในการบริหารงาน โดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ย มากที่สุด ได้แก่ ด้านเมตตา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข) รองลงมาด้าน มุทิตา (ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี) และต่ำสุดด้านกรุณา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์) ความคิดเห็นของข้อเสนอแนะที่มีค่าความถี่มากที่สุด ด้านเมตตา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข)^{๗๙}

^{๗๖} กนกวรรณ โกลิทธิพงศ์, "การบริหารกิจการคณะสงฆ์จีนนิกายในประเทศไทย", *พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต*, (สาขาวิชาพระพุทธศาสนาบัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^{๗๗} ประมวล ตันยะ และคณะ, "การศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครราชสีมา", *รายงานวิจัย*, (นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา, ๒๕๔๗).

^{๗๘} แสงวาท วงศ์ใหญ่ และคณะ, "การศึกษาบทบาทและศักยภาพขององค์กรทางพุทธศาสนากับการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองและการพัฒนาชุมชนจังหวัดพะเยา", *รายงานวิจัย*, (พะเยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา, ๒๕๔๖).

^{๗๙} พระครูสุจิตตานันท์ (พระมหาจันทน์ ทินโพธิ์วงศ์ (หิตจิตโต)), "หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ของเจ้าอาวาสมาใช้ในการบริหารงาน", *รายงานวิจัย*, (นครปฐม : วัดวังเย็น, ๒๕๕๕).

มณี ไชยธีรานุวัณสิริ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์เกี่ยวกับทัศนะของพระสงฆ์ที่ชาวพุทธให้ความเคารพศรัทธา และความนิยมของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทของพระสงฆ์” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทด้านการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยการร่วมโครงการพัฒนาชุมชนกับ องค์กรต่าง ๆ และชาวบ้านใช้วิธีการด้านการสงเคราะห์วัตถุสิ่งของใช้อย่างสร้างสรรค์ไม่ทำลายผู้อื่น บทบาทด้านการพัฒนาวัด การพัฒนาสิ่งก่อสร้างเพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นต้นว่าจัด ห้องสมุดให้ทั้งพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปได้เข้าไปอ่านหนังสือ รวมทั้งดูแลบริเวณวัดให้สะอาดร่มรื่นเป็นธรรมชาติ^{๘๐}

นิวัติ จันทราช ได้วิจัยเรื่อง “คุณสมบัติของพระนักบริหารที่ดีที่ส่งผลต่อสภาพการบริหารจัดการวัดในเขตกรุงเทพมหานคร” ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณสมบัติของพระนักบริหารที่ดีที่ส่งผลต่อสภาพการบริหารจัดการวัด ในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาเจ้าอาวาสหรือเลขาเจ้าอาวาส และเพื่อเปรียบเทียบคุณสมบัติของพระนักบริหารที่ดีที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการวัด ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ พระภิกษุที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสหรือเลขาเจ้าอาวาส จำนวน ๒๐๕ รูป ในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอย ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ ๙๕ และคลาดเคลื่อนได้ไม่เกินร้อยละ ๕ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า สถานภาพปัจจุบันของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส มากกว่ารองเจ้าอาวาส ซึ่งส่วนใหญ่อายุ ๕๙ ปีขึ้นไป และมีอายุพรรษา ๓๔ พรรษาขึ้นไป ด้านวุฒิการศึกษา คือ นักธรรมชั้นเอก และวุฒิการศึกษาทางโลก คือ ปริญญาตรี คุณสมบัติของพระนักบริหารที่ดี โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สภาพการบริหารงานการจัดการวัดของคณะสงฆ์ในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านการวิเคราะห์นโยบายด้านการจัดการการเงินและการคลัง ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ ด้านการจัดการสารสนเทศ ด้านการสัมพันธ์กับองค์กรอื่นๆ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก การทดสอบสมมุติฐาน พบว่าคุณสมบัติของพระนักบริหารที่ดีการบริหารจัดการวัดในด้านการวิเคราะห์นโยบาย ด้านการเงินการคลัง ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ด้านการสารสนเทศ และความสัมพันธ์กับองค์กรอื่น ๆ ที่ระดับนัยสำคัญ ที่ ๐.๐๕^{๘๑}

สุรสิทธิ์ ไกรสิน ได้วิจัยเรื่อง “วัดร้างในภาคอีสาน : การศึกษาวิกฤติ แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัดร้าง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน” ผลจากการวิจัยพบว่า ประวัติความเป็นมาของวัดร้างในภาคอีสาน ในแต่ละพื้นที่ที่ทำการวิจัย แต่ละวัดล้วนตั้งขึ้นพร้อมกับการตั้งบ้านเรือนและการสร้างชุมชนบางแห่งเมื่อชุมชนขยายเพิ่มมากขึ้น ทำให้เนื้อที่ภายในวัดคับแคบลง ซึ่งชุมชนถือว่าวัดเป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชนในชุมชนมาทุกยุคทุกสมัย ถ้าสถานที่ไม่เหมาะสมก็ต้องย้าย หรือไปสร้างวัดใหม่จึงทำให้วัดเก่าร้างไป ส่วนวัดที่มีสถานที่เหมาะสมอยู่แล้วแต่เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ ของชุมชนไม่ดี รวมไปถึงข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ไม่เหมาะสม ทำให้วัดไม่มีพระจำพรรษาเป็นเหตุให้วัดร้างไปในที่สุดด้านวิกฤติที่นำไปสู่การเกิดวัดร้างในภาคอีสาน เกิดจากกรณีดังต่อไปนี้คือ การแตกแยก ขาดความสามัคคีของคนในหมู่บ้าน เศรษฐกิจของชุมชนตกต่ำ ไม่มีผู้บวชสืบทอดศาสนทายาททางพุทธศาสนา ความขัดแย้ง

^{๘๐}มณี ไชยธีรานุวัณสิริ, “บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์เกี่ยวกับทัศนะของพระสงฆ์ที่ชาวพุทธให้ความเคารพศรัทธา และความนิยมของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทของพระสงฆ์”, *รายงานวิจัย*, (นครปฐม : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐).

^{๘๑}นิวัติ จันทราช, “คุณสมบัติของพระนักบริหารที่ดีที่ส่งผลต่อสภาพการบริหารจัดการวัดในเขตกรุงเทพมหานคร”, *รายงานการวิจัย*, (คณะบริหารธุรกิจ : มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๔).

ระหว่างพระภิกษุด้วยกัน ชาวบ้านขาดความศรัทธาในตัวพระสงฆ์ เนื้อที่ที่ตั้งวัดมีไม่มากพอที่จะพัฒนาในด้านเสนาสนะและสิ่งปลูกสร้างต่างๆ และความเชื่อของชาวบ้านในเรื่องอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ วัดตั้งอยู่กลางหมู่บ้านและพื้นที่ต่ำกว่าบ้านของชาวบ้านเวลาฝนตกน้ำในหมู่บ้านจะไหลไปท่วมวัดซึ่งมีพื้นที่ต่ำก่อให้เกิดความเดือนร้อนแก่ชาวบ้านได้ สาเหตุที่นำไปสู่การเกิดวัดร้างภาคอีสาน ได้แก่ การแตกแยกความสามัคคีของคนในชุมชนขาดศาสนทายาททางพุทธศาสนา ชาวบ้านขาดความเลื่อมใสในตัวพระสงฆ์ ส่วนแนวทางในการฟื้นฟูและพัฒนาวัดร้างนั้นสามารถทำได้โดยความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ เพื่อให้วัดเป็นศูนย์ของกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน^{๘๒}

มนัส ภาควุมิ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสทุกรูป มีกระบวนการ “แบบธรรมาธิปไตย” กล่าวคือ เป็นการบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นในลักษณะการปรึกษาหารือโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งและปัจจัยที่ส่งผลความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน แบ่งเป็น ๒ ปัจจัย คือ ปัจจัยหลักหรือปัจจัยโดยตรง ประกอบด้วยความสามารถพิเศษ หรือคุณลักษณะเฉพาะพิเศษของเจ้าอาวาส บุคลิกภาพ/ภาวะผู้นำ เช่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ การปฏิบัติตนในพระธรรมวินัย และกระบวนการบริหารและการทำงานอย่างเป็นระบบ อาทิ การจัดองค์กรการบริหารบุคลากร การติดตามงาน การบริหารการเงิน เป็นต้น และปัจจัยเสริมคือ ปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนได้แก่ สภาพแวดล้อมทำเลที่ตั้งบรรยากาศในวัดและการที่วัดมีลักษณะ พิเศษเฉพาะเช่น เป็นโบราณสถานมีโบราณวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม และอื่นๆ^{๘๓}

ดร.ประมุข สารพันธ์ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์” ผลการวิจัยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๒๖ รูป/คน (๑๐๐%) เห็นว่า คณะสงฆ์ควรพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายการศึกษาที่ให้สิทธิสถาบันพระพุทธศาสนาจัดการศึกษาได้ รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีที่เหมาะสมในระดับมาก ซึ่งควรจะนำมาใช้ในการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ได้แก่รูปแบบที่เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนวิชานักธรรม-บาลี และวิชาสามัญควบคู่กันไปตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงระดับปริญญาเอก วิชาสามัญที่พระภิกษุสามเณรควรจะได้ศึกษาในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกและแผนกบาลีได้แก่วิชาภาษาต่างประเทศ ภาษาไทย สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คณิตศาสตร์ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ สุขศึกษาและพลศึกษา และ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ตามลำดับ^{๘๔}

ศิริพร ตันติยมาศ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม” ผลการวิจัย พบว่า ๑. องค์ประกอบของการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม สังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ๘ องค์ประกอบ เรียงตามลำดับน้ำหนักขององค์ประกอบจากมากไปหาน้อย คือ ๑) กิจกรรมที่ทำร่วมกัน ๒) การใช้เทคโนโลยี ๓) ทักษะด้านภาวะผู้นำ ๔) ผู้นำเปิดโอกาส

^{๘๒}สุรสิทธิ์ ไกรสิน, “วัดร้างในภาคอีสาน: การศึกษาวิกฤติ แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัดร้างโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน”, **ปริญญานิพนธ์ดุขกัณฑ์**, (สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๖).

^{๘๓}มนัส ภาควุมิ และคณะ, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน”, **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๐).

^{๘๔}ประมุข สารพันธ์, ดร., “การศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์”, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

ให้สมาชิกมีส่วนร่วม ๕) การติดต่อสื่อสาร ๖) การมีส่วนร่วมของสมาชิก ๗) องค์การ (เครือข่ายโรงเรียน) แบบมีส่วนร่วม ๘) บรรยากาศการมีส่วนร่วม ๒. ระดับของประสิทธิผลการบริหารเครือข่ายโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับมาก ๓. รูปแบบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล สังกัด กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย องค์ประกอบด้านการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม ๘ องค์ประกอบ ซึ่งมีความเหมาะสม ถูกต้อง เป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ สอดคล้องกับกรอบ แนวคิดทฤษฎีของการวิจัย^{๘๕}

พระเมธีธรรมาลังการ และคณะได้วิจัยเรื่อง "การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่เขต ๑" ผลการวิจัยพบว่า ๑. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทั้งสิ้น ๒๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๕๒ เป็นเพศชายจำนวน ๑๐๘ คนคิดเป็นร้อยละ ๔๓.๕๕ เป็นเพศหญิงจำนวน ๑๔๐ คนคิดเป็นร้อยละ ๕๖.๔๕ มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีจำนวน ๔ คนคิดเป็นร้อยละ ๑.๖๑ วุฒิการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๒๒๙ คนคิดเป็นร้อยละ ๙๒.๓๙ วุฒิการศึกษาปริญญาโทจำนวน ๑๔ คนคิดเป็นร้อยละ ๕.๖๔ และวุฒิการศึกษาปริญญาเอกจำนวน ๑ คนคิดเป็นร้อยละ ๐.๔๐ มีประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า ๑๐ ปี จำนวน ๑๕ คนคิดเป็นร้อยละ ๖.๐๕ และประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไปจำนวน ๒๓๓ คนคิดเป็นร้อยละ ๙๓.๙๕ เป็นโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน ๑๓๒ คนคิดเป็นร้อยละ ๕๓.๒๓ และโรงเรียนประถมศึกษาที่ขยายโอกาสทางการศึกษาจำนวน ๑๑๖ คนคิดเป็นร้อยละ ๔๖.๗๗๒. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหาร สถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่เขต ๑ ใน ๔ ด้าน คือเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๐๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน ๓. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่เขต ๑ จำแนกตามประเภทของโรงเรียนพบว่าในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ^{๘๖}

วัลลภา จันทรเพ็ญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง " การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนจริยธรรมของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมตามแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา" ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ ๑. รูปแบบที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนจริยธรรมตามแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนจริยธรรมของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) การดำเนินกิจกรรมของรูปแบบที่ ๓ ระยะ ได้แก่ ระยะเส้นฐาน ระยะ ทดลอง และระยะติดตามผล การดำเนินกิจกรรมในระยะทดลอง มีการให้ความรู้และแก่ปฏิบัติเกี่ยวกับ เรื่อง การจัดการความคิดความเข้าใจ ทักษะการคิดเพื่อควบคุมตนเองด้วยเทคนิคการปรับพฤติกรรมทาง ปัญญา การเขียนโครงการช่วยเหลือเพื่อน การชักจูงชักชวน การให้ข้อมูลป้อนกลับและเสริมแรงทางบวก ๒. ผลของการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมตามแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา พบว่า นักศึกษากลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมจริยธรรม แตกต่าง

^{๘๕}ศิริพร ตันติยมาศ, "การบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม", วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐).

^{๘๖}พระเมธีธรรมาลังการ และคณะ, "การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑", รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

จากนักศึกษากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑^{๘๗}

เฉียบ ไทยยิ่ง ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็น ศูนย์กลางของชุมชน” ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสทุกรูปมีกระบวนการแบบ “ธรรมาธิปไตย” กล่าวคือเป็นการบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ในลักษณะของการปรึกษาหารือ โดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมและสังคมเป็นที่ตั้งและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนได้เป็นอย่างดี มี ๒ กลุ่มปัจจัย คือ

๑. กลุ่มปัจจัยเสริม แบ่งย่อยออกเป็น ๓ ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ปัจจัยที่เป็นคุณสมบัติเฉพาะของบุคคลที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลนั้นจากการอบรมสั่งสอนและการเลี้ยงดูตั้งแต่เล็กและปัจจัยด้านทำเลที่ตั้งของวัด

๒. กลุ่มปัจจัยหลักหรือปัจจัยด้านการบริหาร ปัจจัยด้านนี้เกิดจากการเรียนรู้ ผึกฝนและลงมือปฏิบัติของกรณศึกษาแต่ละรูป จำแนกได้ ๗ ปัจจัยย่อยคือ

๑) ปัจจัยความชัดเจนในด้านวัตถุประสงค์ พบว่ากรณศึกษาทุกรูปมีความชัดเจนในการปฏิบัติงานของตนเองและรู้ทิศทางการดำเนินงานของตนเอง

๒) ปัจจัยด้านความเข้าใจในการทำงาน ทำให้การมอบหมายงานเป็นไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพ

๓) ปัจจัยด้านการวางแผนและการปฏิบัติงานอย่างมีระบบ แม้กรณศึกษาเกือบทุกรูปไม่มีระบบการวางแผนที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ทุกรูปก็มีความสามารถในการทำงานอย่างเป็นระบบโดยอาศัยพระธรรมวินัย

๔) ปัจจัยด้านความสามารถในการใช้คน เจ้าอาวาสทุกรูปที่เป็นกรณศึกษา มีหลักและวิธีการใช้คนให้ถูกกับงานได้ทั้งคนและได้ทั้งงาน

๕) ปัจจัยด้านความเป็นผู้นำ เจ้าอาวาสทุกรูปมีภาวะผู้นำสูงมาก ภาวะผู้นำนี้เป็นผลมาจากศรัทธาเลื่อมใส

๖) ปัจจัยด้านความสามารถในการติดตามและการควบคุมงาน คือการใช้หลักอริยบท ๔ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา จึงทำให้งานดำเนินไปตามเป้าหมาย

๗) ปัจจัยการเอาใจใส่ด้านจารีตประเพณี มารยาทและกิจของสงฆ์ เจ้าอาวาสทุกรูปเป็นผู้ที่รักษากฎระเบียบตามพระธรรมวินัยและกฎหมายเคร่งครัดมาก ทุกรูปจึงเป็นพระสุปฏิปันโน ปฏิบัติดี ปฏิบัติงามและปฏิบัติชอบ^{๘๘}

คุณ โทษณ์ และเทพพร มังธานี ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ด้านการปกครอง มีการวางแผนการบริหารอย่างชัดเจน มีระเบียบในการปกครอง มีการกระจายอำนาจและการมอบหมายหน้าที่อย่างเป็นระบบ ด้านการศึกษา

^{๘๗} วัลลภา จันทร์เพ็ญ, “การพัฒนา รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาริยธรรมของนักศึกษาข้างอุตสาหกรรม ตามแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

^{๘๘} เฉียบ ไทยยิ่ง, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน กรณศึกษา : ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, *รายงานการวิจัย*, (กรุงเทพมหานคร : กองแผนงานกรมการศาสนา, ๒๕๔๑).

พบว่า สามารถรักษารูปแบบการศึกษาแบบดั้งเดิมที่มุ่งผูกพระธรรมวินัยและ พระพุทธศาสนาโดยตรง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ทางวัดมีโรงเรียนการกุศลอยู่ในเขตของวัด และมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและศูนย์บริการผู้สูงอายุภายในวัด ด้านสาธารณูปการ เนื่องจากบริเวณวัดไม่กว้าง มาก จึงทำให้จัดศาสนวัตถุและเสนาสนะ ตามสภาพบริเวณวัด ด้านการบริการสาธารณะสงเคราะห์ พบว่า มีการเปิดโอกาสให้ชุมชนที่ตั้งของวัดดำเนินกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ภายในวัด^{๘๙}

ฉันทนา กล่อมจิต ได้วิจัยเรื่อง "รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองผิง จังหวัดอุดรธานี" ผลการวิจัยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ด้านการปกครองเป็นการปกครองแบบพ่อปกครองลูก มีการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล ด้านการศาสนศึกษา มีการสนับสนุนให้การศึกษาพระปริยัติธรรม สอนนักธรรมและการอบรมปฏิบัติธรรม เป็นการศึกษาตามอัธยาศัย ด้านสาธารณูปการ มีความสะดวกสบายและมีสัปปายะในการปฏิธรรมและมีการสร้างพระมหาธาตุเจดีย์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ได้จัดอบรมปฏิบัติธรรมและกัมมิมนต์ภายในและภายนอกประเทศ จัดการอบรมปฏิบัติธรรมสัญจร มีการเผยแผ่ธรรมะด้วยสื่อต่างๆ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ได้ทำการบำเพ็ญสาธารณสงเคราะห์แก่ชุมชนบุคคลและศาสนสถาน รวมทั้งได้ตั้งกองทุนช่วยเหลือแม่บ้านผู้ปฏิบัติธรรม และการเผยแผ่ธรรมให้เด็กและเยาวชน ส่วนด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ทางวัดไม่ได้จัดการศึกษาสงเคราะห์สำหรับเด็กและเยาวชน^{๙๐}

บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : กรณีศึกษาวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” ในด้านการศึกษาพบว่า วัด ชลประทานรังสฤษฎ์ได้จัดการศาสนศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรตามความเหมาะสมกับภาวะของผู้บวช หลักสูตรพระปริยัติธรรมและหลักสูตรสำหรับผู้บวชระยะสั้นรวมทั้งหลักสูตรอบรมพระภิกษุที่ต้องการเพิ่มพูนความรู้ในหลักธรรมที่ถูกต้องทั้งปริยัติและปฏิบัติ และวิธีการเผยแผ่ธรรมะ โดยเฉพาะการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาทซึ่งเป็นการศึกษาตามหลักสูตร ของคณะสงฆ์ที่ถือว่าเป็นการศึกษาตามระบบที่เป็นหลักของคณะสงฆ์ โดยทางวัดชลประทานรังสฤษฎ์ได้ จัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมตั้งแต่ระดับ ป.ธ.๑-๒ ถึง ป.ธ.๙ ผู้เรียนมีทั้งพระภิกษุและสามเณรที่อยู่ในวัดและวัดอื่น วัดได้จัดตั้งเป็นสำนักศาสนศึกษา มีเจ้าอาวาสเป็นเจ้าสำนักศาสนศึกษา การเรียนการสอนใช้วิธีการให้พระภิกษุที่มีความในระดับเปรียญธรรมที่สูงกว่าเป็นครูสอนระดับเปรียญธรรมชั้นต้นๆ วัดจัดสร้างอาคารเรียนและกุฏิที่พักให้ผู้เรียนเป็นสัดส่วน พร้อมทั้งจัดหาอุปกรณ์หนังสือเรียนสำหรับผู้เรียน ในแต่ละปีจะมีนักเรียนสามารถสอบได้ทุกปี^{๙๑}

^{๘๙}คุณ โทษณ์ และเทพพร มังธานี, "รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ", รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๕๖).

^{๙๐}ฉันทนา กล่อมจิต, "รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองผิง จังหวัดอุดรธานี", รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการ การศึกษา, ๒๕๕๖).

^{๙๑}บุญศรี พานะจิตต์และคณะ, “ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : กรณีศึกษาวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๕๕).

บุญหนา จิมานังและคณะ ได้วิจัยเรื่อง "การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ ศึกษาความพึงพอใจของสถานศึกษาที่มีต่อพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากมีพระสอนศีลธรรมและเปรียบเทียบผลการศึกษาระหว่างตัวแปรกับประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมผลการวิจัยพบว่าพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ มีประสิทธิภาพการสอนอยู่ในระดับดี เมื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการสอน ของพระสอนศีลธรรมกับตัวแปรอิสระ พบว่าพระสอนศีลธรรมที่มีอายุต่างกัน มีวุฒิการศึกษาแผนกธรรม ต่างกัน มีวุฒิการศึกษาแผนกบาลีต่างกัน มีประสิทธิภาพการสอนศีลธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ ๐.๐๕ ความพึงพอใจต่อพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากมีพระสอนศีลธรรมอยู่ในระดับดีเพียงร้อยละ ๕๓.๓ ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการสอนศีลธรรม พบว่าระยะเวลาที่สอนระดับความพึงพอใจต่อพฤติกรรมของนักเรียน จำนวนชั่วโมงสอน จำนวนนักเรียนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการสอนในเชิงบวก^{๙๒}

ศรินทร์พย์ สัตร์ศิลป์ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดพระธรรมกาย อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” ในด้านการจัดการศึกษาพบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาของวัดพระธรรมกายมีที่มาจากแนวคิดในการสร้างวัด ของคณะผู้บุกเบิก รูปแบบดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ๒ ประการ คือ คณะกรรมการ บริหารวัด และหลักปฏิรูปเทศ ๔ และผลลัพธ์ที่ได้ คือ ศาสนทายาทและภิกษุสามเณรที่มีพลังศรัทธามหาศาลในอันที่จะอุทิศชีวิตเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา คณะผู้บริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธรรมกาย เห็นชอบให้จัดอบรมโครงการเรื่องเทคนิคการสอนพระบาลี ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการ สนับสนุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยมีวัตถุประสงค์ในการเพิ่มศักยภาพครูสอนพระบาลีที่มีอยู่เดิมให้มีความสามารถในการจัดระบบการเรียนการสอน การจัดทำหลักสูตรและมีศิลปะในการถ่ายทอดวิชาความรู้ ทั้งนี้มีพระภิกษุและสามเณรสนใจเข้ารับการอบรมพอสมควร^{๙๓}

สุดใจ สะอาดยิ่ง ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางการแก้ไขปัญหของประชาชนในระดับหมู่บ้าน จังหวัดสุรินทร์” ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพการดำเนินงานของวัดที่เป็นวัดเป็นศูนย์กลางการแก้ไขปัญหของประชาชนในหมู่บ้านพบว่า ประชาชนต้องการให้วัดเป็นศูนย์กลางการแก้ไขปัญหของประชาชน วัดยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน เป็นสถานประกอบพิธีกรรม และงานประเพณี วัฒนธรรม วัดขาดความพร้อมที่จะเป็นศูนย์กลางการแก้ไขปัญหของประชาชน เช่น ด้านอาคาร สถานที่ สภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก และการคมนาคมมายังวัด พระยังขาดความรู้ความเข้าใจที่จะเป็นศูนย์กลางการแก้ไขปัญหของประชาชน พระกับประชาชนยังห่างเหินขาดความเข้าใจซึ่งกันและ กันในการแก้ไขปัญห ปัจจุบันวัดมีพระเณรที่จำพรรษาที่วัดน้อย และยังขาดการพัฒนาและการให้การศึกษาสำหรับภิกษุ สามเณร ๒) รูปแบบการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางการแก้ไขปัญหของประชาชนในหมู่บ้าน

^{๙๒}บุญหนา จิมานังและคณะ, "การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙", **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา, ๒๕๕๑).

^{๙๓}ศรินทร์พย์ สัตร์ศิลป์และคณะ, “รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดพระธรรมกาย อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี”, **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานยกรัฏฐมนตรี, ๒๕๕๕).

ประกอบด้วย (๑) การจัดตั้งองค์กรพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางการแก้ไขปัญหาของประชาชน รับผิดชอบโดยมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พระสังฆาธิการหน่วยงานรัฐ และเอกชน (๒) การจัดตั้งองค์กรพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางการแก้ไขปัญหาของประชาชนในระดับวัดรับผิดชอบโดยมีวัด ชุมชนและกลุ่มสังคมในระดับหมู่บ้าน (๓) การดำเนินการพัฒนาด้านกายภาพ ด้านบุคลากร และด้านกระบวนการแก้ไขปัญหา ให้วัดในจังหวัดสุรินทร์ โดยมีวัด ชุมชน และกลุ่มสังคม รับผิดชอบ และมีสถาบันการศึกษาต่างๆ ร่วมรับผิดชอบในด้านการพัฒนาบุคลากร (๔) การประชาสัมพันธ์ และสร้างความตระหนักให้เจ้าอาวาส พระเถระ และประชาชนในระดับหมู่บ้าน ให้ร่วมพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางการแก้ไขปัญหาของประชาชน ๓) การพัฒนาด้านกายภาพ ด้านบุคลากร และด้านกระบวนการแก้ไขปัญหา ประกอบด้วย ๑. ด้านกายภาพ ประกอบด้วย การพัฒนา ๑) วัดมีอาคารสถานที่เพียงพอ รมรื่นสะอาด ๒) มีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น อุปรณ หีองน้ำ สาธารณูปโภค และ ๓) การคมนาคมมายังวัดสะดวกสบาย และปลอดภัย ๒. ด้านบุคลากร ประกอบด้วย การพัฒนา ๑) พัฒนาบุคลากรให้มีความความสามารถในการบริหารจัดการ ๒) พัฒนาเจ้าอาวาส พระ เณร เป็นแบบอย่างที่ดี และผู้นำของชุมชน และ ๓) การ ส่งเสริมให้มีพระ เณร ในวัดมากขึ้น ๓. ด้านกระบวนการแก้ไขปัญหา ประกอบด้วย ๑) ให้มีคณะทำงานของวัดในการแก้ไขปัญหาของประชาชน ๒) ให้คณะทำงานมาจากทุกกลุ่มของชุมชนและสังคมและใช้กระบวนการแก้ไขปัญหาให้ใช้หลักทางพระพุทธศาสนาและใช้กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา^{๔๔}

พระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม, ดร (ศรีประสม) ได้วิจัยเรื่อง "การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนวัดไผ่ล้อม ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี" เป็นการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เพื่อบริการชุมชนในวัด เป็นการพัฒนาการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม เพื่อความเจริญด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมชุมชน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีความมุ่งหมายของการวิจัย ๓ ประการ ๑) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของวัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง) วัดไผ่ล้อม ๒) เพื่อศึกษาระบบการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของวัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง) ๓) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของระบบการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของวัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง) ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจเบื้องต้น แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบสนทนากลุ่ม และแบบประชุมเชิงปฏิบัติการ มีการเก็บข้อมูลทั้งข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนาม ข้อมูลภาคสนามได้จากการสำรวจเบื้องต้น การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนา กลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ จากผู้รู้ จำนวน ๑๖ คน ผู้ปฏิบัติ ๒๐ คน และผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ๒๐ คน ในเขตตำบลจันทนิมิต อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ระหว่างเดือน พฤษภาคม-กันยายน ๒๕๕๔ ผลการวิจัยพบว่า^{๔๕}ปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่ส่งผลให้ภารกิจหรือกิจกรรมของวัดบังเกิดผลสำเร็จ เจ้าอาวาสสามารถสร้างวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เป็นศูนย์กลางพัฒนาคุณภาพชีวิต ประชาชนและพัฒนาชุมชน คือ ๑) พระสงฆ์ชั้นปกครองของวัด ได้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เป็นแบบอย่างที่ดี สร้างความศรัทธาให้เกิดแก่ประชาชน เมื่อประชาชนเกิดความศรัทธา วัดจึงสามารถปฏิบัติ

^{๔๔}สุดใจ สะอาดยิ่ง, "รูปแบบการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางการแก้ไขปัญหาของประชาชนในระดับหมู่บ้าน จังหวัดสุรินทร์", **รายงานการวิจัย**, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๖).

^{๔๕}พระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม, ดร (ศรีประสม), "การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนวัดไผ่ล้อม ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี", **รายงานการวิจัย**, (หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์ วัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง) : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ภารกิจต่างๆ จนบังเกิดผลสำเร็จได้ในที่สุด ๒) มีการจัดระบบการบริหารงานในวัด โดยการวางระเบียบ และมอบอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ของวัดให้แก่รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และ พระภิกษุสงฆ์ในวัด ตามความรู้ความสามารถรวมถึงการตัดสินใจ ได้ตามความเห็นเหมาะสมทำให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานต่างๆ ตามภารกิจของวัดอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลยิ่ง ๓) การสร้างคตินิยมประจำใจของเจ้าอาวาสแต่ละรูป เปรียบเสมือนสัญลักษณ์ในการเตือนใจสำหรับพระภิกษุ สามเณรและประชาชนรอบวัดให้ยึดถือปฏิบัติ ๔) วัดสืบทอดวิธีการระบบและระเบียบปฏิบัติต่างๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของชุมชนและประชาชน ให้คงอยู่เป็นวัฒนธรรมประเพณีคู่กับวัดสืบไป ๕) วัดทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง ในการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้ให้และผู้รับ เพื่อสร้างโอกาสผู้ด้อยโอกาสในด้านต่างๆ ส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาค และเกื้อกูลกันในสังคม ๖) การสร้างสายสัมพันธ์ในระหว่างวัดกับชุมชน และวัดกับประชาชน เป็นการดึงชุมชนและประชาชนเข้าหาวัด แนะนำวัดสู่ชุมชนและประชาชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์และการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ๗) การสร้างความรู้สึกให้เกิดแก่ประชาชนว่า "วัดเป็นแหล่งชุมชน" โดยประชาชน เข้ามาร่วมใน "ศูนย์การเรียนรู้ของวัด"

โดยสรุป วัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โดยมีหน้าที่หลักในการให้บริการแก่ชุมชนด้านการศึกษา และคุณธรรม ดังนั้นควรมีการส่งเสริมและพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในด้านศาสนาธรรม และความรู้รอบคอบอื่น ตามความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น เพื่อพัฒนาจิตใจและสร้าง คุณภาพการดำรงชีวิตของประชาชนจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสรุปว่าการบริหารของเจ้าอาวาสที่มีประสิทธิภาพตามที่กล่าวมานั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความสอดคล้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ที่ทางมหาเถรสมาคมกำหนดขึ้น ทั้งนี้เจ้าอาวาสจะต้องมีหลักปฏิบัติในการบริหารให้มีความสอดคล้องตามหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายมหาเถรสมาคม ระเบียบ คำสั่ง หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช เพื่อความเรียบร้อยดีงามในหมู่สงฆ์และเพื่อให้กิจการคณะสงฆ์ จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการดำรงไว้ซึ่ง สถาบันศาสนาสืบไป

สรุปได้ว่าการจัดการเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาองค์กร ผู้บริหารจำเป็นต้องอาศัยทั้งประสบการณ์การทำงาน และการตัดสินใจที่ถูกต้อง ในการบริหารจัดการทรัพยากรขององค์กรที่อยู่อย่างจำกัด ทั้งทรัพยากรมนุษย์ เงิน วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น เพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด จากแนวคิดของนักวิชาการพอสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑๓

ตารางที่ ๒.๑๓ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหาร

นักวิจัย	ผลการวิจัย
กนกวรรณ โกลลิตธิพงศ์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).	ได้วิจัยเรื่อง "การบริหารกิจการของคณะสงฆ์จีนนิกายในประเทศไทย" ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจการด้านการสาธารณูปการ พบว่า การบูรณปฏิสังขรณ์และการสงเคราะห์ มีแนวทางแตกต่างกัน เป็นกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ และไม่มี กำหนดการเป็นที่แน่นอน แต่กำหนดเป็นละครึ่งโดยเจ้า อาวาสสั่งการให้ผู้ใต้บังคับบัญชาไปดำเนินการ เมื่อเสร็จงาน ก็เป็นอันจบ
ประมวล ตันยะ, (นคฺรราชสีมา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตนคฺรราชสีมา, ๒๕๔๗).	ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ให้แก่สถาบันพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า ด้านพุทธศาสนิกชน ที่ดูแลและสนับสนุนงานของวัด สิ่งที่ต้องทำ การเสริมสร้าง ได้แก่ การส่งเสริมให้มีการแต่งตั้ง ไวยาวัจกร องค์กร กลุ่มหรือชมรมพระพุทธศาสนาในท้องถิ่น และการจัดตั้งหรือพัฒนากองทุนเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่มุทธศาสนิกชนที่เป็นประชาชนทั่วไป สิ่งที่ต้องทำการเสริมสร้างได้แก่ การส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในวัด การฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม และการปฏิบัติธรรม พุทธศาสนิกชนที่เป็นนักเรียนนักศึกษา สิ่งที่ต้องทำการส่งเสริมได้แก่ การเรียนการสอนธรรมศึกษา การฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม
แสงवास วงศ์ใหญ่ และคณะ, (พะเยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัยวิทยาพะเยา, ๒๕๔๖)	ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาบทบาทและศักยภาพขององค์กรทางพุทธศาสนากับการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองและ การพัฒนาชุมชนจังหวัดพะเยา” ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวม องค์กรพุทธศาสนา มีบทบาทและศักยภาพในการส่งเสริม ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองและพัฒนาชุมชนในจังหวัด พะเยา โดยให้ความร่วมมือกับทางชุมชนในการส่งเสริม พัฒนาระบบเศรษฐกิจและการศึกษาเป็นอย่างดีด้านผลผลิต ประชาชนมีความเห็นว่า วัดเป็นสถานที่พบที่ประชุมในการ รวมตัวเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน

ตารางที่ ๒.๑๓ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหาร (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
พระครูสุจิตตานันท์ (หิตจิตโต), (นครปฐม : วัดวังเย็น, ๒๕๕๕)	ได้วิจัยเรื่อง “หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ของเจ้าอาวาสมาใช้ในการบริหารงาน” ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ มาใช้ในการบริหารงาน โดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านเมตตา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข) รองลงมา ด้าน มุทิตา (ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี) และตรงสุดด้านกรุณา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์) ความคิดเห็นของ ข้อเสนอแนะที่มีค่าความถี่มากที่สุดด้าน เมตตา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข)
มณี ไชยธีรานุวัตรศิริ, (นครปฐม : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐).	ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์เกี่ยวกับทัศนะ ของพระสงฆ์ที่ชาวพุทธให้ความเคารพศรัทธา และ ความนิยม ของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทของพระสงฆ์” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทด้านการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยการ ร่วมโครงการพัฒนาชุมชนกับองค์กรต่าง ๆ และชาวบ้านใช้ วิธีการด้านการสงเคราะห์วัตถุสิ่งของใช้อย่างสร้างสรรค์ไม่ ทำลายผู้อื่น บทบาทด้านการพัฒนาวัด การพัฒนาสิ่งก่อสร้าง เพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นต้นว่าจัดห้องสมุดให้ทั้งพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปได้เข้าไปอ่านหนังสือ รวมทั้งดูแลบริเวณวัดให้สะอาดร่มรื่นเป็นธรรมชาติ
พระครูสุจิตตานันท์ (หิตจิตโต), (นครปฐม : วัดวังเย็น, ๒๕๕๕).	ได้วิจัยเรื่อง “หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ของเจ้าอาวาสมาใช้ในการบริหารงาน ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ มาใช้ในการบริหารงาน โดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านเมตตา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข) รองลงมา ด้านมุทิตา (ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี) และต่ำสุดด้านกรุณา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์) ความคิดเห็นของ ข้อเสนอแนะที่มีค่าความถี่มากที่สุดด้านเมตตา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข)

ตารางที่ ๒.๑๓ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหาร (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
มณี ไชยธีรานุกูลศิริ, (นครปฐม : คณะ มนุษย์ ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐).	ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์เกี่ยวกับทัศนะของพระสงฆ์ที่ชาวพุทธให้ความเคารพศรัทธา และความนิยม ของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ ผลการวิจัย พบว่า บทบาทด้านการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยการร่วมโครงการพัฒนาชุมชนกับองค์กรต่างๆ และชาวบ้านใช้วิธีการด้านการสงเคราะห์วัตถุสิ่งของใช้อย่างสร้างสรรค์ไม่ทำลายผู้อื่น บทบาทด้านการพัฒนาวัด การพัฒนาสิ่งก่อสร้าง เพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นต้นว่าจัดห้องสมุดให้ทั้งพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปได้เข้าไปอ่าน หนังสือ รวมทั้งดูแลบริเวณวัดให้สะอาดร่มรื่นเป็นธรรมชาติ
นิวัติ จันทราช, (คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๔).	ได้วิจัยเรื่อง "คุณสมบัติของพระนักบริหารที่ดีที่ส่งผลต่อสภาพการบริหารจัดการวัดในเขตกรุงเทพมหานคร" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณสมบัติของพระนักบริหารที่ดีที่ส่งผลต่อสภาพการบริหารจัดการวัด ในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาเจ้าอาวาสหรือเลขาเจ้าอาวาส และเพื่อเปรียบเทียบคุณสมบัติของพระนักบริหารที่ดีที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการวัด ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ พระภิกษุที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสหรือเลขาเจ้าอาวาส จำนวน ๒๐๕ รูป ในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอย ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ ๙๕ และคลาดเคลื่อนได้ไม่เกินร้อยละ ๕ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า สถานภาพปัจจุบันของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสมากกว่ารองเจ้าอาวาส ซึ่งส่วนใหญ่ อายุ ๕๙ ปีขึ้นไป และมีอายุพรรษา ๓๔ พรรษาขึ้นไป ด้านวุฒิการศึกษา คือ นักธรรมชั้นเอก และวุฒิการศึกษาทางโลก คือปริญญาตรี คุณสมบัติของพระนักบริหารที่ดี โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สภาพการบริหารงาน การจัดการวัดของคณะสงฆ์ในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านการวิเคราะห์นโยบาย

ตารางที่ ๒.๑๓ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหาร (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
นิวัติ จันทราช, (คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๔).	ด้านการจัดการการเงินและการคลัง ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ ด้านการจัดการสารสนเทศ ด้านการสัมพันธ์กับองค์กรอื่นๆ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก การทดสอบสมมุติฐานพบว่าคุณสมบัติของพระนักบริหารที่ดีการบริหารจัดการวัดในด้านการวิเคราะห์นโยบาย ด้านการเงินการคลัง ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ด้านการสารสนเทศ และความสัมพันธ์กับองค์กรอื่น ๆ ที่ระดับนัยสำคัญ ที่ ๐.๐๕
สุรสิทธิ์ ไกรสิน, (ภาควิชาวัฒนธรรมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒)	ได้วิจัยเรื่อง "วัดร้างในภาคอีสาน : การศึกษาวิกฤติแนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัดร้าง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน" ผลจากการวิจัยพบว่า ประวัติความเป็นมาของวัดร้างในภาคอีสานในแต่ละพื้นที่ที่ทำการวิจัย แต่ละวัดล้วนตั้งขึ้นพร้อมกับการตั้งบ้านเรือนและการสร้างชุมชนบางแห่งเมื่อชุมชนขยายเพิ่มมากขึ้น ทำให้เนื้อที่ภายในวัดคับแคบลง ซึ่งชุมชนถือว่าเป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชนในชุมชนมาทุกยุคทุกสมัย ถ้าสถานที่ที่ไม่เหมาะสมก็ต้องย้ายหรือไปสร้างวัดใหม่จึงทำให้วัดเก่าร้างไป ส่วนวัดที่มีสถานที่เหมาะสมอยู่แล้วแต่เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจไม่ดี รวมไปถึงข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ไม่เหมาะสม ทำให้วัดไม่มีพระจำพรรษาเป็นเหตุให้วัดร้างไปในที่สุด ด้านวิกฤติที่นำไปสู่การเกิดวัดร้าง เกิดจากการแตกแยกความสามัคคีของคนในหมู่บ้าน เศรษฐกิจตกต่ำ ไม่มีผู้บวชสืบทอดศาสนาทายาท ความขัดแย้งระหว่างพระภิกษุด้วยกัน ชาวบ้านขาดความศรัทธาในตัวพระสงฆ์ เนื้อที่ที่ตั้งวัดมีไม่มากพอที่จะพัฒนาในด้านเสนาสนะและสิ่งปลูกสร้างต่างๆ และความเชื่อของชาวบ้านในเรื่องอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ วัดตั้งอยู่พื้นที่ต่ำกว่าบ้านของชาวบ้านเวลาฝนตกน้ำในหมู่บ้านจะไหลไปท่วมวัด ซึ่งมีพื้นที่ต่ำเกิดความเดือดร้อนแก่ชาวบ้านได้ โดยมีแนวทางในการฟื้นฟูและพัฒนาวัดร้างนั้นสามารถทำได้โดยความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ เพื่อให้วัดเป็นศูนย์ของกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน

ตารางที่ ๒.๑๓ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหาร (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
เฉียบ ไทยยิ่ง, (กรุงเทพมหานคร : กองแผนงาน กรมการศาสนา, ๒๕๔๑)	ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน” ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสทุกรูปมีกระบวนการแบบ "ธรรมาธิปไตย" กล่าวคือเป็นการบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วม รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ในลักษณะของการปรึกษาหารือ โดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมและสังคมเป็นที่ตั้ง และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนา วัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนได้เป็นอย่างดี มี ๒ กลุ่มปัจจัย คือ ๑. กลุ่มปัจจัยเสริม แบ่งย่อยออกเป็น ๓ ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ปัจจัยที่เป็นคุณสมบัติเฉพาะของบุคคลที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลนั้นจากการอบรมสั่งสอนและการเลี้ยงดู ตั้งแต่เล็กและปัจจัยด้านทำเลที่ตั้งของวัด ๒. กลุ่มปัจจัยหลัก หรือปัจจัยด้านการบริหาร ปัจจัยด้านนี้เกิดจากการเรียนรู้ ฝึกฝนและลงมือปฏิบัติของกรณีศึกษาแต่ละรูป
คุณ โทชน์ และเทพพร มังธานี, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน เลขาธิการ การศึกษา, ๒๕๔๖).	ได้วิจัยเรื่อง "รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา" ผลการวิจัยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ด้านการปกครอง มีการวางแผนการบริหารอย่างชัดเจน มีระเบียบในการปกครอง มีการกระจายอำนาจและการมอบหมายหน้าที่อย่างเป็นระบบ ด้านการศึกษา พบว่า สามารถรักษารูปแบบการศึกษาแบบดั้งเดิมที่มุ่งผดุงพระธรรมวินัยและพระพุทธศาสนาโดยตรง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ทางวัดมีโรงเรียนการกุศลอยู่ ในเขตของวัด ด้านสาธารณูปการ เนื่องจากบริเวณวัดไม่กว้าง มาก จึงทำให้จัดศาสนวัตถุ และเสนาสนะ ตามสภาพบริเวณ วัด ด้านการบริการสาธารณะสงเคราะห์ พบว่า มีการเปิด โอกาสให้ชุมชนที่ตั้งของวัดดำเนินกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ที่ ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยภายในวัด

ตารางที่ ๒.๑๓ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหาร (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
บุญศรี พานะจิตต์,(กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี, ๒๕๔๕).	ได้วิจัยเรื่อง “ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : กรณีศึกษาวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ในด้านการศึกษาพบว่า "วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ได้จัดการศาสนศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรตาม ความเหมาะสมกับภาวะของผู้บวช หลักสูตรพระปริยัติธรรม สำหรับผู้บวชระยะสั้นรวมทั้งหลักสูตรอบรมพระภิกษุที่ต้องการเพิ่มพูนความรู้ในหลักธรรมที่ถูกต้องทั้งปริยัติและปฏิบัติ และวิธีการเผยแผ่ธรรมะ โดยเฉพาะการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาทซึ่งเป็นการศึกษาตามหลักสูตรของคณะ สงฆ์ที่ถือว่าเป็นการศึกษาตามระบบที่เป็นหลักของคณะสงฆ์ โดยทางวัดชลประทานรังสฤษฎ์ได้จัดการเรียนการสอนพระ ปริยัติธรรมตั้งแต่ระดับ ป.ธ.๑-๒ ถึง ป.ธ.๙ ผู้เรียนที่อยู่ในวัดและวัดอื่น วัดได้จัดตั้งเป็นสำนักศาสนศึกษา มีเจ้าอาวาสเป็นเจ้าสำนักศาสนศึกษา การเรียนการสอนใช้วิธีการให้พระภิกษุที่มีความรู้ในระดับเปรียญธรรมที่สูงกว่าเป็นครูสอนระดับเปรียญธรรมชั้นต้นๆ วัด จัดสร้างอาคารเรียนและกุฏิที่พักให้ผู้เรียนเป็นสัดส่วนพร้อม ทั้งจัดหาอุปกรณ์หนังสือเรียนสำหรับผู้เรียนในแต่ละปีจะมีนักเรียนสามารถสอบได้ทุกปี
บุญหนา จิมานัง,(กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา, ๒๕๕๑).	ได้วิจัยเรื่อง "การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค๙" ศึกษาความพึงพอใจของสถานศึกษาที่มีต่อพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากมีพระสอนศีลธรรมและเปรียบเทียบผล การศึกษา ระหว่างตัวแปรกับประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรม ผลการวิจัยพบว่าพระสอนศีลธรรมใน สถานศึกษา เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ มีประสิทธิภาพการสอนอยู่ในระดับดี เมื่อเปรียบเทียบ ประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมกับตัวแปรอิสระ พบว่าพระสอนศีลธรรมที่มีอายุต่างกัน มีวุฒิการศึกษาแผนก ธรรมต่างกัน มีวุฒิการศึกษาแผนกบาลีต่างกัน มี ประสิทธิภาพการสอนศีลธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ความพึงพอใจต่อพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากมีพระสอนศีลธรรมอยู่ในระดับดีเพียงร้อยละ ๕๓.๓๓ ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการสอนศีลธรรม พบว่า ระยะเวลาที่สอนระดับความพึงพอใจต่อพฤติกรรมของ นักเรียน จำนวน๑ ชั่วโมงสอน จำนวนนักเรียนมีความสัมพันธ์ กับประสิทธิภาพการสอนในเชิงบวก

ตารางที่ ๒.๑๓ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหาร (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
ศรินทิพย์ สกัธศิลป์(กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, ๒๕๔๕)	ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาวัดพระธรรมกายอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” ในด้านการจัดการศึกษาพบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาของวัดพระธรรมกายที่มาจากแนวคิดในการสร้างวัดของคณะผู้ บุกเบิก รูปแบบดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ๒ ประการ คือคณะกรรมการบริหารวัดและหลักปฏิรูปเทศ ๔ และผลลัพธ์ที่ได้ คือ ศาสนทายาทและภิกษุสามเณรที่มีพลัง ศรัทธามหาศาลในอันที่จะอุทิศชีวิตเพื่อสืบทอด พระพุทธศาสนา คณะผู้บริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดพระธรรมกายเห็นชอบให้จัดอบรมโครงการเรื่อง เทคนิคการสอนพระบาลี ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการ สนับสนุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมโดยมีวัตถุประสงค์ ในการเพิ่มศักยภาพครูสอน พระบาลีที่มีอยู่เดิมให้มีความสามารถในการจัดระบบการ เรียนการสอน การจัดทำหลักสูตรและมีศิลปะในการถ่ายทอด วิชาความรู้
สุดใจ สะอาดยิ่ง, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖)	ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางการแก้ไข ปัญหาของประชาชนในระดับหมู่บ้าน จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพการดำเนินงานของวัดที่เป็นวัดเป็นศูนย์กลางการแก้ไข ปัญหาของประชาชนในหมู่บ้านพบว่า ประชาชนต้องการให้วัดเป็นศูนย์กลางการแก้ไข ปัญหาของประชาชน วัดยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน เป็นสถานประกอบพิธีกรรม และงานประเพณีวัฒนธรรม๒) รูปแบบการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางการแก้ไข ปัญหาของประชาชนในหมู่บ้านประกอบด้วย(๑) การจัดตั้งองค์กรพัฒนาวัดเป็น ศูนย์กลางการแก้ไข ปัญหาของประชาชน (๒) การจัดตั้ง องค์กรพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางการแก้ไข ปัญหาของประชาชน ในระดับวัดรับผิดชอบโดยมีวัด ชุมชน และกลุ่มสังคมใน ระดับหมู่บ้าน (๓) การดำเนินการพัฒนาด้านกายภาพ ด้าน บุคลากร และด้านกระบวนการแก้ไข ปัญหา (๔) การประชาสัมพันธ์ และสร้างความตระหนักให้ เจ้าอาวาส พระ เณร และประชาชนในระดับหมู่บ้าน ให้ร่วมพัฒนาวัดเป็น ศูนย์กลางการแก้ไข ปัญหาของประชาชน ๓) การพัฒนาด้านกายภาพ ด้านบุคลากร

ตารางที่ ๒.๑๓ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหาร (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
พระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม, ดร (ศรีประสม), (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).	ได้วิจัยเรื่อง "การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนวัดไผ่ล้อมผลวิจัยพบว่า ปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่ส่งผลให้ภารกิจหรือกิจกรรมของวัดบังเกิดผลสำเร็จ เจ้าอาวาสสามารถสร้างวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ เป็นศูนย์กลางพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนและพัฒนาชุมชน คือ ๑) พระสงฆ์ชั้นปกครองของวัด ได้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เป็นแบบอย่างที่ดี สร้างความศรัทธาให้เกิดแก่ประชาชน เมื่อประชาชนเกิดความ ศรัทธา วัดจึงสามารถปฏิบัติภารกิจต่างๆ จนบังเกิดผลสำเร็จ ได้ในที่สุด ๒) มีการจัดระบบการบริหารงานในวัด โดยการ วางระเบียบและมอบอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ตามภารกิจของวัดอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลยิ่ง ๓) การสร้างคตินิยมประจำใจของเจ้าอาวาสแต่ละรูป เปรียบเสมือนสัญลักษณ์ในการเตือนใจสำหรับพระภิกษุสามเณรและประชาชนรอบวัดให้ยึดถือปฏิบัติ ๔) วัดสืบทอด วิธีการระบบและระเบียบปฏิบัติต่างๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของชุมชนและประชาชนให้คงอยู่เป็นวัฒนธรรม ประเพณีคู่กับวัดสืบไป ๕) วัดทำหน้าที่เป็นสื่อการในการโอนถ่ายระหว่างผู้ให้และผู้รับ เพื่อสร้างโอกาสผู้ด้อยโอกาสในด้านต่างๆ ส่งเสริม ให้เกิดความเสมอภาคและเกื้อกูลกันในสังคม ๖) การสร้างสายสัมพันธ์ในระหว่างวัดกับชุมชน และวัดกับประชาชน เป็น การดึงชุมชนและประชาชนเข้าหาวัด แนะนำวัดสู่ชุมชนและประชาชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์และการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ๗) การสร้างความรู้สึกร่วมกันให้เกิดแก่ประชาชนว่า "วัดเป็นแหล่ง ชุมชน" โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน "ศูนย์การเรียนรู้ของวัด"

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศาสนสมบัติ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศาสนสมบัติได้มีผู้ศึกษาวิจัยไว้หลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการศึกษาและกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้ได้แก่

พระมหาวิระชัย ขยวีโร (มิตะสิทธิ์) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทย” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ในทางคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีขอบเขตของการครอบครองและจัดการทรัพย์สินที่เป็นศาสนสมบัติหรือทรัพย์สินของสงฆ์ที่มีส่วนร่วมและจัดการ ไปตามหลักการทางพระธรรมวินัย ๒) พระสงฆ์เองควรตระหนักว่าการบริหาร จัดการศาสนสมบัติ แม้จะอยู่ในอำนาจหน้าที่ แต่เป็นลักษณะของทางโลกซึ่งมีปัญหาในข้อกฎหมายหลายประการที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น พระสงฆ์โดยเฉพาะที่เป็นพระสังฆาธิการต้องระมัดระวังและจัดการให้ตั้งอยู่บนฐานของความสุจริตและโปร่งใส ๓) ปัญหาในการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทยนั้น พบว่าเป็นสิ่งที่ยากจะหลีกเลี่ยง เพราะเป็นลักษณะตามธรรมชาติของกิจการทางโลก ที่มีต้นตอของปัญหาจากคุณภาพ และคุณธรรมของบุคลากร ดังนั้นข้อเสนอที่ได้รับจากการประชุมกลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าต้อง ยึดหลักการ ทำงานตามความถนัด และคัดเลือกคนให้เหมาะกับงาน ด้วยเหตุนี้จึงควรให้เจ้าอาวาสจัดหามืออาชีพรับงานด้านศาสนสมบัติไปทำแทน ซึ่งจะทำให้พระสงฆ์ไม่ต้องมีภาระมาทำงานด้านนี้ แต่จะได้รับประโยชน์จากภาระงานที่ต้องรับผิดชอบอยู่ ซึ่งอาจมีผลผลิตดีขึ้นกว่าเดิมก็เป็นได้ วิธีนี้เป็นระบบเกื้อกูลที่มีคุณภาพที่ใช้อยู่ในวงการต่างๆ ของทางโลก^{๙๖}

กนก แส่นประเสริฐและคณะ ได้วิจัยเรื่อง "การจัดการดูแลทรัพย์สินและศาสนสมบัติของวัด" โดยได้สรุปว่า สภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยว่า ในปัจจุบันเป็นยุคของสังคมทุนนิยม และสังคมบริโภคนิยม และสถานการณ์ดังกล่าวไม่อาจชะงักงันวัดวาอาราม รวมทั้งเข้าไปแทรกอยู่ในสังคมไทย โดยเฉพาะพระภิกษุ-สามเณร ซึ่งเป็นนักบวช ย่อมจะต้องเผชิญกับปัญหาการจัดการดูแลทรัพย์สิน และศาสนสมบัติของวัดที่ตนพักนิกายอาศัย ในส่วนของคณะสงฆ์ ได้จัดเป็นรูปแบบขององค์การ รูปแบบหนึ่งที่มีคุณลักษณะการดำเนินงานประกอบด้วย ๑. การวางแผนประสานงาน ๒. คณะสงฆ์ซึ่งเป็น สมาชิก มีกิจวัตรร่วมกันอย่างสมเสมอ ๓. มีโครงสร้างการแบ่งงาน และมอบหมายงาน มีลำดับขั้นในด้านการปกครองเป็นต้น ๔. มีเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมของสมาชิก หรือคณะสงฆ์^{๙๗}

Denison and Spreitzer ได้วิจัยเรื่อง เสนอแนวทางการบริหารจัดการบนฐานของวัฒนธรรมองค์กร (Organization Culture) แนวคิดสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของ และแนวคิดเกี่ยวกับระบบสารสนเทศทางการบัญชี ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กร เนื่องจากวัฒนธรรม องค์กร (Organization Culture) ในระบบความเชื่อ (Beliefs) และค่านิยม (Values) ร่วม ที่มีการพัฒนาขึ้นมาภายในองค์กรและชี้นำพฤติกรรมของสมาชิก เป็นระบบซึ่งมีความหมายร่วมกันภายใน องค์กรหนึ่ง ซึ่งจะกำหนดวิธีการที่พนักงานปฏิบัติ เป็นระบบซึ่งกำหนดโดยสมาชิกที่ทำให้องค์กรหนึ่ง แตกต่างจากองค์กรหนึ่ง ประกอบด้วย ค่านิยม (Values) ความเชื่อ (Beliefs) ความเข้าใจ (Understandings) บรรทัดฐาน

^{๙๖}พระมหาวิระชัย ขยวีโร, "การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทย", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๙๗}กนก แส่นประเสริฐ และคณะ, "การจัดการดูแลทรัพย์สินและศาสนสมบัติของวัด", รายงานวิจัย, (สัมมนาเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการจัดการสำหรับนักบริหาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕).

(Norms) สัญลักษณ์ (Symbol) พิธีต่าง ๆ (Rituals) เรื่องเล่า (Myths) และการปฏิบัติ (Practices) สิ่งเหล่านี้จะเป็นค่านิยมร่วม (Shared Values) ซึ่งพนักงานรับรู้และตอบสนองต่อองค์กรของเขา โดยสามารถจำแนกวัฒนธรรมองค์กรออกเป็น ๔ ลักษณะ คือ ๑. วัฒนธรรม กลุ่ม (Group Culture), ๒. วัฒนธรรม มุ่งเน้นการพัฒนา (Development Culture), ๓. วัฒนธรรมมุ่งเน้นความมีเหตุผล (Rational Culture) และ ๔. วัฒนธรรมมุ่งเน้นความเป็นลำดับ (Hierarchical Culture)^{๙๘}

दनัย प्रिषाเพิ่มประสิทธิได้วิจัยเรื่อง “พระสงฆ์กับทรัพย์สินส่วนตัว โดยมองว่า การบวชของพระสงฆ์นั้นมุ่งจะประพฤติปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้น และไม่สะสมทรัพย์สินส่วนตัวได้เนื่องจากขัดกับวิถีชีวิตของนักบวช โดยสรุปว่าปัจจุบันพระสงฆ์มีทรัพย์สินเงินทองเป็นสมบัติส่วนตัวกันมากซึ่งที่ผ่านมากลับไม่มีการศึกษาวิจัยว่าการสะสมทรัพย์สินเงินทองดังกล่าวของพระสงฆ์ในปัจจุบันนั้นขัดกับหลักพระธรรมวินัยหรือไม่ และมองว่ามีความจำเป็นอะไรที่ทำให้พระสงฆ์ต้องทำเช่นนั้น เป็นต้น และสรุปประเด็นที่น่าศึกษาอีกประการหนึ่งว่า “หากพระสงฆ์ไม่มีทรัพย์สินเงินทองเพราะว่าขัดกับหลักพระธรรมวินัยแล้ว สถาบันสงฆ์ควรมีวิธีการจัดการอย่างไรในเรื่องนี้เพื่อให้พระสงฆ์สามารถดำรงตนอยู่ได้ในบริบทของสังคมไทย ปัจจุบันโดยไม่ขัดกับหลักพระธรรมวินัย”^{๙๙}

พริณัฐ์ ยาทิพย์ และกรรณิการ์ จะกอ ได้วิจัยเรื่อง “การจัดทำบัญชีของพระอารามหลวงในเขตพื้นที่ปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า หลักเกณฑ์การจัดทำบัญชีของพระอารามหลวงส่วนใหญ่ทำตามกฎระเบียบของพระอารามหลวงเอง ส่วนผู้ที่จัดทำบัญชีและออกรายงานของพระอารามหลวง คือ ไวยาวัจกร ผู้ตรวจสอบความถูกต้องของบัญชีภายในพระอารามหลวงส่วนใหญ่ คือ เจ้าอาวาส มีการจัดเก็บเอกสารการรับเงินอย่างเป็นระเบียบ มีการแยกประเภททรัพย์สินออกเป็นหมู่ การจัดสรรที่ดินจะให้การเช่าที่ดินเพื่อจัดงานต่าง ๆ และเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน การเก็บรักษาหนังสือสำคัญของที่ดิน^{๑๐๐}

เพิ่มศักดิ์ โคตรชมพู ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทในการพัฒนาสังคมของวัดในจังหวัดหนองคาย” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการวัด โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นราย ด้าน พบว่าด้านการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบมหาเถรสมาคม มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติมากกว่า ด้านการวางแผนการทำงาน การสนับสนุนทางสังคมของวัด โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจำแนก เป็นรายด้าน พบว่าด้านการสนับสนุนจากชุมชน มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านความร่วมมือกับชุมชน และด้านการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ ตามลำดับ บทบาทในการพัฒนา สังคมของวัด โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจำแนกบทบาทในการปฏิบัติการพัฒนา สังคมของวัด เป็นรายด้าน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ด้านการเมืองการปกครอง ด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านการสังคมสงเคราะห์ ด้านสาธารณสุขพื้นฐาน

^{๙๘}Denison arid spreitzer, **Organizational Theory**, Mille Bindsløv&VentusPublisdhing Aps, ๒๐๐๖, p. ๒๒-๒๓.

^{๙๙}दनัย प्रिषाเพิ่มประสิทธิ, "พระสงฆ์กับทรัพย์สินส่วนตัว", **รายงานวิจัย**, (ศูนย์พุทธศาสน์ ศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๑๐๐}พริณัฐ์ ยาทิพย์ และกรรณิการ์ จะกอ, "การจัดทำบัญชีของพระอารามหลวงในเขตพื้นที่ปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร", **รายงานวิจัย**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏ, ๒๕๕๔).

และด้านการศึกษา ทุกด้านมีบทบาทในการปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง^{๑๐๑}

อุดมพร พลดี ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการศาสนสมบัติของวัด” ผลการวิจัยพบว่า ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ วัดในพระพุทธศาสนาเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ดังนั้น กิจการและทรัพย์สินของนิติบุคคล ซึ่งผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการปกครองดูแลก็คือ เจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามข้อกฎหมายคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ข้อ ๖ ให้เจ้าอาวาสจัดให้ไววยาจักรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำบัญชีจ่ายเงินของวัด และเมื่อสิ้นปี ปฏิทินให้ทำบัญชีเงินรับจ่ายและคงเหลือทั้งนี้ให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแลให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและถูกต้อง^{๑๐๒}

ธัญญวัฒน์ ขาญพิณิจ ได้วิจัยเรื่อง “วัด” กับ “ที่สาธารณประโยชน์” ผลการศึกษาพบว่า การสร้างวัดให้วัดขออนุญาตใช้ที่ดินตามมาตรา ๙ และเสียค่าตอบแทนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามมาตรา ๙/๑ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน โดยปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการอนุญาตตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๔๓ ซึ่งกรณีนี้ ขอเรียนว่า หนังสืออนุญาตให้เข้าอยู่อาศัย หรือใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐเป็นการชั่วคราวตามมาตรา ๙ มิใช่หนังสือแสดงกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดินแต่อย่างใด และจะใช้เป็นหลักฐานในการขออนุญาตสร้างวัดไม่ได้ หากจะขอใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐตามแนวทางนี้ ก็ควรเป็นการแก้ไขปัญหา กรณีที่ดินบริเวณดังกล่าว ใช้เป็นที่ตั้งถาวรวัตถุที่มีลักษณะไม่มั่นคงถาวร อาจรื้อถอนได้ เนื่องจากการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน เป็นการอนุญาตให้ใช้ชั่วคราว ที่ดินยังคงมีสถานะทางกฎหมายเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันอยู่^{๑๐๓}

พล อาริยะชาติกุล ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการพื้นที่วัดเพื่อปล่อยเช่า ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการปล่อยเช่าขึ้นอยู่กับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัด รวมไปถึงกิจกรรมการปล่อยเช่าในเชิงสร้างสรรค์ กิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ประชาชนมีส่วนร่วมด้วย การปล่อยเช่าเพื่อสร้างโรงเรียน ปล่อยเช่าให้กับหน่วยงานราชการ เพื่อเป็นประโยชน์กับชุมชน หรือการปล่อยเช่าเพื่อให้บริเวณวัด ประกอบอาชีพเช่าเพื่อทำการตลาดประกอบการค้าการทำหน้าการทำสวนกิจกรรมที่เกิดขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับ ความสามารถในการบริหารจัดการของวัดแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่วัดที่ดีจะ สอดคล้องกับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัดที่มีการจัดการพื้นที่ ทั้งภายในวัดและพื้นที่โดยรอบวัด การแบ่งลักษณะพื้นที่ให้ชัดเจน พื้นที่เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตธรณีสงฆ์ การจัดทำแผนผังภายในวัด พื้นที่วัดที่วัดเป็นอสังหาริมทรัพย์ลักษณะพิเศษที่ไม่เน้นเรื่องกำไรสูงสุด แต่เน้นเรื่องความร่วมมือร่วมใจกับ ชุมชนของวัดเป็นสำคัญ^{๑๐๔}

พระครูใบฎีกาอภิชาติธรรมสุโท ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาส ในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า เจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี มีประสิทธิภาพการบริหารงานด้านการ

^{๑๐๑}เพิ่มศักดิ์ โคตรชมพู, “บทบาทในการพัฒนาสังคมของวัดในจังหวัดหนองคาย”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ๒๕๔๙).

^{๑๐๒}อุดมพร พลดี, “การจัดการศาสนสมบัติของวัด”, รายงานวิจัย, (สุราษฎร์ธานี : สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี, ๒๕๕๔).

^{๑๐๓}ธัญญวัฒน์ ขาญพิณิจ, “วัด” กับ “ที่สาธารณประโยชน์”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานจัดการที่ดินของรัฐ, ๒๕๕๓).

^{๑๐๔}พล อาริยะชาติกุล, “การบริหารจัดการพื้นที่วัดเพื่อปล่อยเช่า”, รายงานวิจัย, (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔).

บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัด อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความทุ่มเทและเอาใจ ใส่ของเจ้าอาวาสในการบำรุงรักษาวัด ไม่ว่าจะเป็นการซ่อมแซม ปรับปรุงหรือตกแต่งต่อเติม วิหารโบสถ์ อาคารสถานที่ หรือการวางแบบแปลนและแผนผังภายในวัดเพื่อปรับทัศนียภาพภายในวัดให้สวยงาม และ พัฒนาไปได้ด้วยดี ซึ่งการที่วัดมีสถานที่ที่พร้อมจะสามารถรองรับการจัดการงานอื่นภายในวัดได้อย่าง สะดวกมากยิ่งขึ้น เช่น การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การ สาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ เป็นต้น รวมตลอดไปถึงการจัดการด้านรายรับและรายจ่าย ภายในวัด และการเป็นตัวแทนของวัดในเรื่องต่างๆ เช่น การรับทรัพย์สิน การอรรถคดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็น หน้าที่เจ้าอาวาสที่จะต้องดูแลรักษาและปฏิบัติเพื่อให้งานด้านการบำรุงรักษา วัด จัดกิจการและศาสน สมบัติของวัดดำเนินการไปได้ด้วยดี^{๑๐๕}

พระมหามณเฑียร วรธมโม ได้วิจัยเรื่อง "บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดพังงา" ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา ด้านการสาธารณูปการโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า มีการ ก่อสร้างอาคารและเสนาสนะโดยยึดแบบอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทยและมีการจัดหา ทุนในการบำรุงวัดและซ่อมแซมอาคาร รวมทั้งเครื่องสาธารณูปโภคต่างๆ^{๑๐๖}

สมจิต ขอบวงค์ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "ประสิทธิภาพการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ม.๓ จ.แพร่" ผลการวิจัยพบว่า

๑. กิจกรรมการเรียนการสอนของครูกลุ่มสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดแพร่ พบว่า ครูนำกิจกรรมการเรียนการสอนไปใช้ ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน ด้านประสิทธิภาพการสอนอยู่ในระดับปานกลาง

๒. ประเมินประสิทธิภาพการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษา ปีที่ ๓ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดแพร่ พบว่า ประเมินประสิทธิภาพการสอนของครู ด้านเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการสอน สื่อการสอน และประสิทธิภาพการสอนอยู่ในระดับ ปานกลาง

๓. เปรียบเทียบตัวแปรและประสิทธิภาพการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดแพร่ ระหว่างกลุ่ม ตัวแปรโดยรวม พบว่า ครูที่มีเพศ อายุ เขตพื้นที่การศึกษา ประสบการณ์ วุฒิการศึกษา คณะที่จบการศึกษา เคยผ่านการอบรม และลักษณะของโรงเรียนต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ ส่วนเพศนักเรียนไม่แตกต่างกันในการประเมินประสิทธิภาพการสอนของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ^{๑๐๗}

ดนุพล สุนทรรัตน์ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน” การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของ

^{๑๐๕} พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ, "ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (การจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๑๐๖} พระมหามณเฑียร วรธมโม, "บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัด พังงา", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๑๐๗} สมจิต ขอบวงค์ และคณะ, "ประสิทธิภาพการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา มจร.แพร่", **รายงานการวิจัย**, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

หลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนศึกษาเอกชน กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียน โรงเรียนวชิราวุธกุล ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ปีการศึกษา ๒๕๕๐ จำนวน ๑๒ ห้องเรียน สุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เป็นกลุ่มทดลอง ๑ ห้องเรียน จำนวน ๔๐ คน และเป็นกลุ่มควบคุม ๑ ห้องเรียน จำนวน ๔๐ คน ทดสอบนักเรียนด้วยแบบประเมินผลการใช้หลักสูตรเสริมที่ประเมินเจตคติ และพฤติกรรมการมีคุณธรรม จริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างก่อน และหลังการทดลองทั้งสองกลุ่ม แล้ววิเคราะห์ผลการวิเคราะห์ผลการทดลองโดยใช้สถิติการหาค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม ผลการศึกษา พบว่า

๑. ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติกับพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนหลังการทดลอง มีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

๒. ผลการเปรียบเทียบเจตคติการมีคุณธรรมหลักการทดลองระหว่างกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยโดยรวมสูงกว่ากลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความมีวินัย และความประหยัด กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และความขยันหมั่นเพียร มีเจตคติต่อการมีคุณธรรมไม่แตกต่างกัน^{๑๐๘}

สบพันธ์ ชิตานนท์ ได้วิจัยเรื่อง "การพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบอาคาร" การ วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) ศึกษาสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบอาคาร ๒) สร้างหลักสูตรฝึกอบรม ผู้ตรวจสอบเพื่อพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบอาคาร และ ๓) ประเมินหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อ พัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบอาคาร โดยมีขั้นตอนการวิจัย ๔ ขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่าการ ประเมินผล โครงร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรพบว่า ความต้องการจำเป็น จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หน่วยการอบรม หน่วยการเรียนรู้ เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อประกอบการ อบรม และวิธีวัดและประเมินผล มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากและมีความสอดคล้องกันทุกองค์ประกอบ^{๑๐๙}

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศาสนสมบัติสรุปว่า การพัฒนาการจัดการศาสนสมบัติของวัด จะเน้นในส่วนบำรุงรักษาวัดและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี เป็นหน้าที่ ของผู้บริหารวัดและคณะสงฆ์โดยตรง ในส่วนของรัฐและพุทธบริษัท จะต้องอุปถัมภ์ด้วยไม่ว่าจะเป็นการ ก่อสร้างหรือบูรณะรักษาเสนาสนะของพระสงฆ์ พระสังฆาธิการทุกระดับต้องมองเห็นความสำคัญของการ จัดทำแผนแม่บทการก่อสร้าง และรู้จักวิธีการบริหารจัดการศาสนสมบัติเป็นอย่างดี มีเทคนิคและวิธีการขอคำปรึกษา กับหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ การบริหารจัดการศาสนสมบัติที่ดี จะต้องรู้จักวิธี บูรณปฏิสังขรณ์ โดยยึดหลักการบริหารบูรณปฏิสังขรณ์ การรักษาดูแล ทำนุบำรุง ศาสนวัตถุและศาสน สถานและการจัดทำวัดให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างงานจัดการศาสนสมบัติเป็นงานสำคัญ โดยเฉพาะเป็นงาน ประดับบารมีเจ้าอาวาส และเป็นงานละเอียดอ่อน เป็นงานระดับท้องถิ่นและการพระศาสนา เป็นงานที่ ให้ความสำคัญแก่เจ้าอาวาสและเห็นผลงานของเจ้าอาวาสได้เร็วกว่างานด้านอื่นๆ การควบคุมส่งเสริมการ จัดการศาสนสมบัติ จึงถือเป็นหน้าที่อันสำคัญของเจ้าคณะทุกระดับชั้น จากการศึกษาวิจัยของนักวิชาการ พอสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑๔

^{๑๐๘} ดนพล สุนทรรัตน์, "การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน", **ดัชนีพันธการบริการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐).

^{๑๐๙} สบพันธ์ ชิตานนท์, "การพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบอาคาร", **ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (สาขาวิชาการพัฒนาศาสนาพุทธศาสนิกชน), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๑).

ตารางที่ ๒.๑๔ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการศาสนสมบัติ

นักวิจัย	ผลการวิจัย
พระมหาวิระชัย ชยวโร (มิตะสิทธิ์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).	ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทย ผลการวิจัยพบว่า ๑) การครอบครองและจัดการทรัพย์สินที่เป็นศาสนสมบัติหรือทรัพย์สินของสงฆ์ที่เป็น ส่วนรวมและจัดการ ไปตามหลักการทางพระธรรมวินัย ๒) พระสงฆ์เองควรตระหนักว่าการบริหาร จัดการศาสนสมบัติ แม้จะอยู่ในอำนาจหน้าที่ แต่เป็นลักษณะของทางโลกซึ่งมี ปัญหาในข้อกฎหมายหลายประการที่เกี่ยวข้อง ๓) ปัญหา ในการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทยนั้น พบว่าเป็นสิ่งที่ยากจะหลีกเลี่ยง เพราะเป็นลักษณะตามธรรมชาติของ กิจการทางโลก ที่มีต้นตอของ ปัญหาจากคุณภาพ และ คุณธรรมของบุคลากร ดังนั้นข้อเสนอที่ได้รับจากการประชุม กลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าต้อง ยึดหลักการทำงาน ตามความถนัด และคัดเลือกคนให้เหมาะกับงานด้วยเหตุนี้ จึงควรให้เจ้าอาวาสจัดหาเมื่ออาชีพรับงานด้านศาสนสมบัติ ไปทำแทน ซึ่งจะทำให้พระสงฆ์ไม่ต้องมีภาระมาทำงานด้านนี้ แต่จะได้รับประโยชน์จากภาระงานที่ต้องรับผิดชอบอยู่ ซึ่ง อาจมีผลผลิตดีขึ้นกว่าเดิมก็เป็นได้ วิธีนี้เป็นระบบเกื้อกูลที่มีคุณภาพ
กนก แสนประเสริฐ และคณะ, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๕).	ได้วิจัยเรื่อง "การจัดการดูแล ทรัพย์สินและศาสนสมบัติของวัด" โดยสรุปว่า สภาพ เศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยว่า ในปัจจุบันเป็นยุคของสังคมทุนนิยม และสังคมบริโภคนิยม และสถานการณ์ ดังกล่าวไม่อาจนยักเว้นวัดวาอาราม รวมทั้งเข้าไปแทรกอยู่ในสังคมไทย โดยเฉพาะพระภิกษุ - สามเณร ซึ่งเป็นนักบวช ย่อมจะต้องเผชิญกับปัญหาการจัดการดูแลทรัพย์สิน และศาสนสมบัติของวัดที่ตนพักนักราช ในส่วนของคณะสงฆ์ ได้จัดเป็นรูปแบบขององค์การรูปแบบหนึ่งที่มีคุณ ลักษณะ การดำเนินงานประกอบด้วย ๑. การวางแผนประสานงาน ๒. คณะสงฆ์ซึ่งเป็นสมาชิก มีกิจวัตรร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ๓. มี โครงสร้างการแบ่งงาน และมอบหมายงาน มีลำดับชั้นในด้านการปกครอง เป็นต้น ๔. มีเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมของสมาชิก หรือคณะสงฆ์

ตารางที่ ๒.๑๔ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการศาสนสมบัติ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์, .(ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒).	ได้วิจัยเรื่อง “พระสงฆ์กับทรัพย์สินส่วนตัว โดยมองว่าการบวชของพระสงฆ์นั้น มุ่งจะประพฤติปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้น และไม่สะสมทรัพย์สินส่วนตัวได้เนื่องจากขัดกับวิถีชีวิตของนักบวช โดยสรุปว่าปัจจุบันพระสงฆ์มีทรัพย์สินเงินทองเป็นสมบัติส่วนตัวกันมากซึ่งที่ผ่านมากลับไม่มีการศึกษาวิจัยว่า การสะสมทรัพย์สินเงินทองดังกล่าวของพระสงฆ์ในปัจจุบันนั้น ขัดกับหลักพระธรรมวินัยหรือไม่ และมองว่ามีความจำเป็นอะไรที่ทำให้พระสงฆ์ต้องทำเช่นนั้น เป็นต้น และสรุปประเด็นที่น่าศึกษาอีกประการหนึ่งว่า "หากพระสงฆ์ไม่มีทรัพย์สินเงินทองเพราะว่าขัดกับหลักพระธรรมวินัยแล้ว สถาบันสงฆ์ควรมีวิธีการจัดการอย่างไรในเรื่องนี้ เพื่อให้พระสงฆ์สามารถดำรงตนอยู่ได้ในบริบทของสังคมไทยปัจจุบันโดยไม่ขัดกับหลักพระธรรมวินัย "
พีรณัฐ ยาทิพย์ และกรรณิการ์ จะกอ ,(วิทยาลัยราชพฤกษ์, ๒๕๕๔).	ได้วิจัยเรื่อง “การจัดทำบัญชีของพระอารามหลวงในเขตพื้นที่ ปริณมณฑลของกรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า หลักเกณฑ์การจัดทำบัญชีของพระอารามหลวงส่วนใหญ่ทำตามกฎระเบียบของพระอารามหลวงเอง ส่วนผู้ที่จัดทำบัญชี และออกรายงานของพระอารามหลวง คือ ไวยาวัจกร ผู้ตรวจสอบความถูกต้องของบัญชีภายในพระอารามหลวงส่วนใหญ่ คือ เจ้าอาวาส มีการจัดเก็บเอกสารการรับเงินอย่างเป็น ระเบียบ มีการแยกประเภททรัพย์สินออกเป็นหมู่ การจัดสรร ที่ดินจะให้การเช่าที่ดินเพื่อจัดงานต่าง ๆ และเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน การเก็บรักษาหนังสือสำคัญของที่ดิน
พล อารยะชาติ กุล, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔).	ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการพื้นที่วัดเพื่อปล่อยเช่า” ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการปล่อยเช่าขึ้นอยู่กับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัดรวมไปถึงกิจกรรมการปล่อยเช่าในเชิงสร้างสรรค์กิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ประชาชนมีส่วนร่วมด้วยการปล่อยเช่าเพื่อสร้างโรงเรียนหรือวิทยาลัย การปล่อยเช่าให้กับหน่วยราชการเพื่อเป็นประโยชน์กับชุมชน หรือการปล่อยเช่าเพื่อให้บริเวณวัดประกอบอาชีพเช่าเพื่อทำการตลาด ประกอบการค้าการทำนาการทำสวนกิจกรรมที่เกิดขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการของวัด

ตารางที่ ๒.๑๔ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการศาสนสมบัติ (ต่อ)

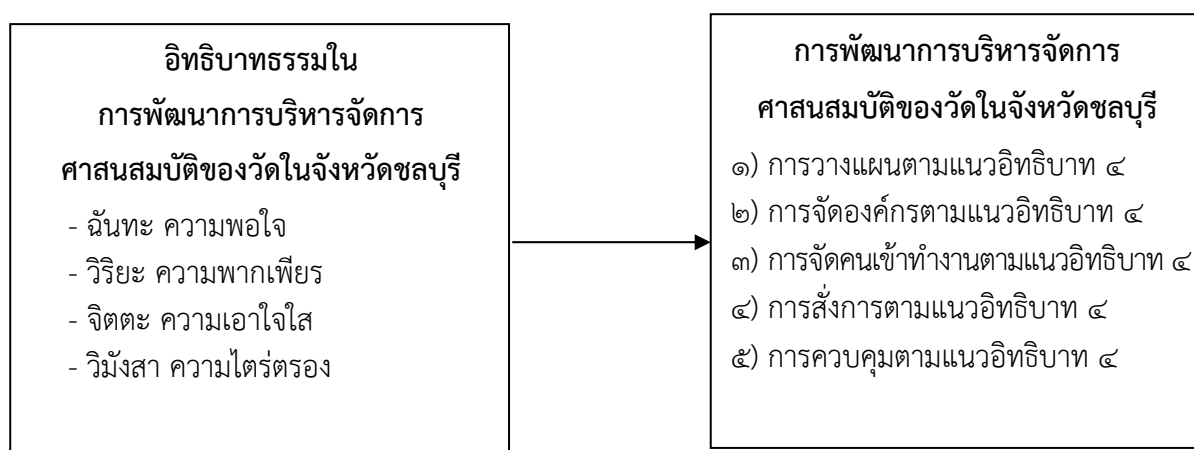
นักวิจัย	ผลการวิจัย
เพิ่มศักดิ์ โคตรชมพู, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ๒๕๔๙)	ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทในการพัฒนาสังคมของวัดในจังหวัดหนองคาย” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการวัด โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าด้านการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบมหาเถรสมาคม มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติมากกว่า ด้านการวางแผนการทำงาน การสนับสนุนทางสังคมของวัด โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าด้านการสนับสนุนจากชุมชน มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านความร่วมมือกับชุมชน และด้านการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ ตามลำดับ บทบาทในการพัฒนาสังคมของวัด โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจำแนกบทบาทในการปฏิบัติการพัฒนาสังคมของวัด เป็นรายด้าน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการเมืองการ ปกครอง ด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านการสังคมสงเคราะห์ ด้านสาธารณสุขพื้นฐาน และด้านการศึกษา ทุกด้านมีบทบาทใน การปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
อุดมพร พลดี .(สุราษฎร์ธานี : สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี, ๒๕๕๔).	ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการศาสนสมบัติของวัด” ผลการวิจัยพบว่า ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ วัดใน พระพุทธศาสนาเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ดังนั้น กิจการและทรัพย์สินของนิติบุคคล ซึ่งผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการ ปกครองดูแลก็คือ เจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตาม ข้อกำหนดคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๑๑) ข้อ ๖ ให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัด ซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำบัญชีจ่ายเงินของวัด และเมื่อสิ้นปีปฏิทินให้ทำบัญชีเงินรับจ่ายและคงเหลือ ทั้งนี้ ให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแลให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและ ถูกต้อง

ตารางที่ ๒.๑๔ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการศาสนสมบัติ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
ธัญญวัฒน์ ชาญพิณิจ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานจัดการที่ดินของรัฐ, ๒๕๕๗).	ได้วิจัยเรื่อง "วัด" กับ "ที่สาธารณประโยชน์" ผลการศึกษา พบว่า การสร้างวัดให้วัดขออนุญาตใช้ที่ดินตามมาตรา ๙ และเสียค่าตอบแทนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตาม มาตรา ๙/๑ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน โดยปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามระเบียบ กระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับ การอนุญาตตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งกรณีนี้ ขอเรียนว่า หนังสืออนุญาตให้เข้าอยู่อาศัย หรือใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐเป็นการชั่วคราวตามมาตรา ๙ มิใช่หนังสือแสดงกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามประมวล กฎหมายที่ดินแต่อย่างใดและจะใช้เป็นหลักฐานในการขออนุญาตสร้างวัดไม่ได้ หากจะขอใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ตามแนวทางนี้ ก็ควรเป็นการแก้ไขปัญหา
พล อาริยะชาติกุล,(คณะสถาปัตยกรรม ศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔).	ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการพื้นที่วัดเพื่อปล่อยเช่า” ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการปล่อยเช่าขึ้นอยู่กับลักษณะ ทางกายภาพของพื้นที่วัด รวมไปถึงกิจกรรมการปล่อยเช่าในเชิงสร้างสรรค์ กิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ประชาชนมีส่วนร่วมด้วยการปล่อยเช่าเพื่อสร้างโรงเรียน ปล่อยเช่า ให้กับหน่วยงานราชการ เพื่อเป็นประโยชน์กับชุมชน แนว ทางการบริหารจัดการพื้นที่วัดที่ดีจะสอดคล้องกับลักษณะ ทางกายภาพของพื้นที่วัดที่มีการจัดการพื้นที่ ทั้งภายในวัด และพื้นที่โดยรอบวัด การแบ่งลักษณะพื้นที่ให้ชัดเจน พื้นที่ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตธรณีสงฆ์ การจัดทำแผนผังภายในวัด พื้นที่วัดที่วัดเป็นอสังหาริมทรัพย์ลักษณะพิเศษที่ไม่เน้นเรื่องกำไรสูงสุด แต่เน้นเรื่องความมีส่วนร่วมกับชุมชนของวัดเป็นสำคัญ

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง "การพัฒนาระบบการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยสามารถนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยโดยได้แบ่งออกเป็นส่วนได้ดังนี้ คือ ส่วนที่ ๑ จะศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด โดยใช้หลักการบริหารจัดการ คือ ๑) การวางแผนตามแนวอิทธิบาท ๔ (Planning) ๒) การจัดองค์กรตามแนวอิทธิบาท ๔ (Organizing) ๓) การจัดคนเข้าทำงานตามแนวอิทธิบาท ๔ (Staffing) ๔) การสั่งการตามแนวอิทธิบาท ๔ (Directing) ๕) การควบคุมตามแนวอิทธิบาท ๔ (Controlling) และหลักอิทธิบาทธรรม ประกอบด้วย - ฉันทะ ความพอใจ - วิริยะ ความพากเพียร- จิตตะ ความเอาใจใส่- วิมังสา ความไตร่ตรอง เพื่อกำหนดการพัฒนาระบบการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีใน ๒ ชนิดคือ ๑) ทรัพย์สินเคลื่อนที่ได้ และ๒) ทรัพย์สินเคลื่อนที่ไม่ได้ แสดงดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๒.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) กล่าวคือ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยทำการวิจัยแบบเลือกกรณีศึกษา (Case Study) และสนับสนุนผลการวิจัยโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) กับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และ มุ่งศึกษาทฤษฎี แนวคิด ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ ประกอบด้วย เรื่อง แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการพัฒนาตามหลักพุทธธรรม ผลกระทบของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการ และแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการวิจัยไว้เป็น ๒ ส่วน โดยส่วนแรก จะทำการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือในเชิงประจักษ์ข้อมูล และวิเคราะห์ให้ทราบถึงเหตุผลที่มีส่วนสัมพันธ์กันกับข้อมูลในเชิงปริมาณ และอุดช่องจุดด้อยของข้อมูลเชิงปริมาณ ส่วนที่สองจะทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อให้ทราบถึงประเด็น ของการศึกษาในรายละเอียดที่สำคัญ และมีความครอบคลุมในเนื้อหาสาระสำคัญที่ทำการศึกษาอย่างครบถ้วน พร้อมกันนั้น ในการวิจัยเชิงคุณภาพจะทำให้ได้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึก (In-depth) ที่มีรายละเอียดชัดเจน สามารถนำมาวิเคราะห์ในเชิงตรรกะได้ (Analytic Induction) ดังนั้น เพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามระเบียบวิธีการ ผู้วิจัยจะนำเสนอวิธีการวิจัยตามลำดับดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" ผู้วิจัยได้ศึกษา โดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Method Research) ศึกษาการวิจัยเชิงปริมาณเป็นงานวิจัยหลัก และศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นงานวิจัยสนับสนุน ดังต่อไปนี้

๑) งานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เชิงสำรวจ (Survey Research) ข้อมูลสถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๒) งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการสัมภาษณ์บุคคลแบบเจาะลึก (In-depth interview) สนทนากลุ่ม (Focus Group) เกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

๓.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) งานวิจัยเรื่องนี้ใช้งานวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเป็นงานหลักโดยผู้วิจัยได้สร้างแบบเครื่องมือวิจัยที่เป็นแบบสัมภาษณ์ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของงานวิจัย กล่าวคือมุ่งการเก็บรวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ซึ่งจัดเป็นการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Sources) โดยผู้วิจัยจะใช้การวิจัยเชิงสำรวจจากกลุ่มประชากร ข้อมูลที่รวบรวมได้จะได้นำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติเบื้องต้น

ประชากร ได้แก่ พระสังฆาธิการจังหวัดชลบุรี จำนวน ๑,๕๓๐ รูป^๑

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยสุ่มมาจากพระสงฆ์ของวัดต่างๆในจังหวัดชลบุรี โดยการกำหนดหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยคัดเลือกจากพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมายโดยใช้หลักการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จากการคำนวณหาจำนวนขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น ๐.๙๕๗ และความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ระดับ ๐.๐๕^๒ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๑๗ คน ดังสูตรต่อไปนี้

$$n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

โดยที่	n	คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง	
	N	คือ ขนาดของประชากรที่ใช้ในการวิจัย	
	e	คือ ความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง มีระดับนัยสำคัญที่ ๐.๐๕	
เมื่อ	N	=	1,530
	e	=	0.05
ดังนั้น n			1,530
	=	$\frac{1,530}{1+1,530 (0.05)^2}$	
		=	317

กลุ่มตัวอย่างที่จะต้องเก็บมีจำนวน ๓๑๗ รูป

จากการใช้สูตรคำนวณของยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนที่ ๐.๐๕ จากประชากรจำนวน ๑,๕๓๐ คน จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๑๗ รูป และการทำกลุ่มตัวอย่าง

^๑ สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, สถิติพระภิกษุสามเณรจำพรรษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี พ.ศ.

๒๕๕๕, (ชลบุรี : สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, ๒๕๕๕), หน้า ๓.

^๒Yamane, Taro, *Statistics : An Introductory Analysis*, 2nd (Edition Tokyo : John Weather Hills, Inc., 1970), p. 887.

โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยการแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกตามอำเภอ ตามสัดส่วนของประชากร รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

พระสงฆ์จังหวัดชลบุรี	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
อำเภอเมือง	๒๒๒	๔๖
อำเภอสัตหีบ	๑๕๔	๓๒
อำเภอบ่อทอง	๑๔๕	๓๐
อำเภอบ้านบึง	๑๔๐	๒๙
อำเภอพนัสนิคม	๒๒๗	๔๗
อำเภอพานทอง	๑๐๖	๒๒
อำเภอเกาะจันทร์	๘๗	๑๘
อำเภอศรีราชา	๒๐๓	๔๒
อำเภอบางละมุง	๑๓๐	๒๗
อำเภอหนองใหญ่	๑๑๖	๒๔
รวม	๑,๕๓๐	๓๑๗

๒) งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร เช่น หนังสือ เอกสารทางวิชาการ บทความ งานวิทยานิพนธ์และเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการสัมภาษณ์บุคคลแบบเจาะลึก (In-depth interview) สนทนากลุ่ม (Focus Group) เกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

๓) บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ บุคคลผู้ให้สัมภาษณ์ (Key Informants) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ผู้ศึกษาพิจารณาคัดเลือกตัวอย่าง โดยปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา กำหนดกลุ่มตัวอย่าง ๒ กลุ่มได้แก่ พระสังฆาธิการ/ข้าราชการและบุคคลที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๑๗ รูป/คน

๑. พระสังฆาธิการ จำนวน ๑๒ รูป

๑. พระเทพชลธารมุนี (ประจวบ ปาสาทิโก) ตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี และเจ้าอาวาสวัดบางพระวรวิหาร ตำบลบางพระเขต ๒ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

๒. พระราชสิทธิวิมล (เอนก ฐานิสโร) ตำแหน่งที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี และเจ้าอาวาสวัดใหญ่อินทาราม ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

๓. พระครูพิศาลประชานุกิจ (ดำรง จุกวโร) ตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอหนองใหญ่และเจ้าอาวาสวัดหนองใหญ่ศิริธรรม ตำบลหนองใหญ่ อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

๔. พระครูวิทยานันท์ (ชัยณรงค์ ญาณงโร) ตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอพานทองและเจ้าอาวาสวัดโป่งตามุข ตำบลมาบโป่ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี

๕. พระครูวิบูลปริยัติกิจ (สังข์ต จันทปณณ) ตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอศรีราชาและเจ้าอาวาสวัดพิบูลสันทรธรรม ตำบลศรีราชา อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

๖. พระมหาคมสันต์ ชินวโร ตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอเกาะจันทร์ และเจ้าอาวาสวัดบ่อทอง ราษฎร์บำรุง ตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

๗. พระครูอุดมวิสุทธิคุณ (หล่ม จิตนาโค) ตำแหน่งที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอบ่อทอง และเจ้าอาวาสวัดโคกขี้หนอน ตำบลเกาะลอย อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี

๘. พระครูพิมพ์กิจจานุวัตร(ประทัง ทีปโกโร) ตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอบ้านบึงและเจ้าอาวาสวัดกุณฐีธาร ตำบลคลองแก้ว อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

๙. พระมหาบุรี อธิปญโญ ตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอพนัสนิคมรูปที่ ๑ และเจ้าอาวาสวัดบ้านโนน ตำบลสระสีเหลี่ยม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

๑๐. พระครูปลัด สราวุธ จิตปณณ ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดห้วยใหญ่ ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

๑๑. พระครูเกษมกิตติโสภณ (วัลลภ กิตติโสภณ) ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดสามัคคีบรรพต ตำบลนาจอมเทียน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี

๑๒. พระครูสุธีรารังการ (อมร อริยเมธี) ตำแหน่งเจ้าคณะตำบลท่าบุญมีและเจ้าอาวาสวัดเกาะโพธิวาส ตำบลท่าบุญมี อำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี

๒. ประชาชนชาวบ้าน จำนวน ๕ คน

๑. นางวชิรา น่วมเจริญ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี

๒. นายสามารถ เทียงพูนวงศ์ ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี

๓. นางสาววรวรรณ ทองศิริ นักวิชาการศาสนาชำนาญการ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมพระพุทธศาสนาและกิจการพิเศษ

๔. นายจักรกฤษณ์ วิสุทธิศิริ นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ

๕. นางสาวชดา มุ่งงานครู นักวิชาการศาสนาชำนาญการ

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีขั้นตอน ลักษณะ และการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑) ศึกษาหลักการและทฤษฎี ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี จากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และผลงานการวิจัยที่เคยมี ผู้ดำเนินการวิจัยเอาไว้

๒) กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์

๔) สร้างเครื่องมือ

๕) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างประชากร ที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อหาสมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗) ปรับปรุงแก้ไข

๘) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล กับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ อายุ วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาทางธรรม ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักธรรม คือ หลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา และในด้านต่างๆ อีก ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านการวางแผน ๒) ด้านการจัดองค์กร ๓) ด้านการจัดคนเข้าทำงาน ๔) ด้านการสั่งการ และ ๕) ด้านการควบคุม ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วน ประเมินค่า (Rating Scale) มีเกณฑ์การให้คะแนน ๕ ระดับ แบบพหุทธสเกล เป็นการแสดงถึงระดับความรู้ ความเข้าใจ และการประยุกต์ใช้การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี มีความหมายดังนี้

๕ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มากที่สุด

๔ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก

๓ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง

๒ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย

๑ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์^๓ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐ – ๕.๐๐ หมายความว่า มีระดับการพัฒนาการบริหารจัดการวัดมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐ – ๔.๔๙ หมายความว่า มีระดับการพัฒนาการบริหารจัดการวัดมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐ – ๓.๔๙ หมายความว่า มีระดับการพัฒนาการบริหารจัดการวัดปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐ – ๒.๔๙ หมายความว่า มีระดับการพัฒนาการบริหารจัดการวัดน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐ – ๑.๔๙ หมายความว่า มีระดับการพัฒนาการบริหารจัดการวัดน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

^๓ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- ๑) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาคณะนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้
- ๒) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาคณะนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของ แบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงครายข้อ (Index of Item-Objective Congruency : IOC.) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๕ ถึง ๑.๐ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ IOC. ดังนี้

๑. ผศ. ดร.พิเชฐ ทั่งไธ อาจารย์ประจำหัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร., อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณิต อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ รูป เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (Cronbach, Lee J., ๑๙๗๑) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมด เท่ากับ ๐.๙๔๗

๔) นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาคณะนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- ๑) จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยให้แบบสอบถาม (Questionnaire) แยกระหว่างกลุ่มผู้บริหารในแต่ละระดับให้ตรงกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ
- ๒) ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ จำนวนอย่างน้อย ๕ ท่าน เช่น ด้านจิตวิทยาด้านการวิจัย ด้านการพัฒนาการจัดการเป็นต้นในการตรวจเครื่องมือการวิจัยว่ามีความเที่ยงตรงและสามารถใช้ในการเก็บข้อมูลได้หรือไม่

๓) ติดต่อขอหนังสือจากหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงผู้บริหารหรือหัวหน้าหน่วยงานกลุ่มเป้าหมายและเวียนหนังสือขออนุเคราะห์ผู้บริหารหัวหน้าหน่วยงานต่างๆ ที่จะเข้าแจกแบบสอบถาม (Questionnaire)

๔) นำส่งหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงผู้บริหารหรือหัวหน้าหน่วยงานที่เป็นกลุ่มเป้าหมายโดยกำหนดวันที่จะไปขอแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ด้วยตนเอง

๕) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถาม (Questionnaire) แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เชิงเอกสารศึกษาจากเอกสารต่างๆ ดังนี้

๑) ข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสืออ้างอิงทางพระพุทธศาสนาต่างๆ จากพระไตรปิฎก (ภาษาบาลี) ฉบับมหาจุฬาเถปิฎก ๒๕๐๐, พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

๒) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสือวารสารบทความวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับหลักการทฤษฎีในการพัฒนาตามหลักทฤษฎีตะวันตกและหลักการพัฒนาการพัฒนาการจัดการศาสนสมบัติของวัดตามหลักพระพุทธศาสนาตลอดจนข้อมูลทางสถิติที่รวบรวมโดยหน่วยงานราชการหรือสถาบันการศึกษาและแหล่งข้อมูลที่เป็นที่ยอมรับ

อนึ่ง ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดถึงบทความงานวิจัยในวารสาร สิ่งพิมพ์ต่างๆ แล้ว ทำให้เห็นกรอบแนวคิด ประเด็นปัญหาของการวิจัย จากเอกสารที่ได้มีการทบทวนก่อนหน้านี้ หลังจากที่ได้ทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดแล้ว ผู้วิจัยได้สร้างเป็น กรอบแนวคิดในการวิจัย และจากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้ ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

(๑) จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยให้แบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview Guide) แยกระหว่างกลุ่มผู้บริหารและผู้ปฏิบัติให้ตรงกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

(๒) ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ จำนวนอย่างน้อย ๔ ท่าน เช่น ด้านจิตวิทยา ด้านการวิจัยด้านการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด เป็นต้นในการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยว่ามีความเที่ยงตรงและ สามารถใช้ในการเก็บข้อมูลได้หรือไม่

(๓) ติดต่อขอหนังสือจากหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงผู้บริหารหรือหัวหน้า หน่วยงานกลุ่มเป้าหมายและเวียนหนังสือขออนุเคราะห์ผู้บริหารหัวหน้าหน่วยงานต่างๆ ที่จะเข้า สัมภาษณ์

(๔) นำส่งหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงผู้บริหารหรือหัวหน้าหน่วยงานที่เป็นกลุ่มเป้าหมายโดยกำหนดวันที่จะไปขอสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

(๕) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสัมภาษณ์แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

การสัมภาษณ์ (Interview)

การวิจัยครั้งนี้ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (Semi-formal interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรทั้งหมด จึงมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

๑) ขั้นตอนเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมกับขอเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับการดำเนินการกิจกรรมชุมชน พร้อมกันนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้ พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

๒) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียง ในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูล ต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใด ผู้วิจัยก็จะไม่บันทึกเสียงเลย

การสนทนากลุ่ม (Focus group)

วัตถุประสงค์ของการจัดสนทนากลุ่มเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตามประเด็นกรอบแนวคิดที่ได้ กำหนดไว้ในเบื้องต้น เพื่อศึกษาแนวคิด และทฤษฎีเพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติ ผลกระทบของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติ และแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ ศาสนสมบัติของวัดเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของยุคโลกาภิวัตน์โดยกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างประชากร จำนวนทั้งสิ้น ๑๑ รูป/คน ได้แก่

๑. พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร., ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิเชฐ หังโต ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๓. อาจารย์ ดร.ธิดา หนัมนี เลขานุการหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา

๔. อาจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์ อาจารย์ประจำหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา

๕. พระครูภวนาขันติยากร (เกรียงศักดิ์ ขนดีโก) เจ้าคณะตำบลสนมะตุม เจ้าอาวาสวัด หนองม่วงเก่า

๖. พระครูวิจิตรกิจจากร (สมวงศ์ โฆสนาโม) เจ้าคณะตำบลโคกเพลาะ เจ้าอาวาสวัดเนินสังข์สุทธาราม

๗. พระครูญาณประยุต (สมชาย ธรรมทีนโน) เจ้าคณะตำบลบ่อวิน เจ้าอาวาสวัดเขาตะแบก

๘. พระครูสุนทรธรรมวินิจ (มนิด ปภาโส) เจ้าอาวาสวัดระเวียงรังสรรค์

๙. นายปรีชา บุญศิริ นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ

๑๐. นายจิรภัฏฐ์ ฐิตินิติกุลภากร นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ

๑๑. นายสรารุณ สนิทกลาง นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ

ซึ่งผู้วิจัยจะได้ทำการสนทนากลุ่ม โดยมีขั้นตอนในการ ดำเนินการตามระเบียบวิธี ดังต่อไปนี้

- ๑) การนัดหมายวันเวลาจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม คณะผู้วิจัยจะทำการนัดหมายวันเวลาที่ จะจัดกิจกรรมสนทนาดังกล่าว
- ๒) หลังจากตกลงดังที่นัดหมายแล้ว คณะผู้วิจัยจะเดินทางไปยังพื้นที่กลุ่มเป้าหมายก่อน อย่างน้อย ๑ วัน ทั้งนี้เพื่อเตรียมความพร้อมของการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม
- ๓) ดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม โดยที่คณะผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินรายการของกิจกรรม
- ๔) ขณะสนทนากลุ่ม มีการบันทึกการดำเนินกิจกรรมด้วยเครื่องบันทึก (Recorder) และ ภาพ (Camera)
- ๕) สรุปผลจากการสนทนากลุ่ม

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ๑. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและ ๒. การ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ดังนี้

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จาก เอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยาย และ พรรณนาความ วิเคราะห์ลักษณะปัญหาจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์ และจากงานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ๑) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ๒) จัดลำดับข้อมูล ๓) จากการ สัมภาษณ์ ๔) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น ๕) สรุปผลการวิจัย

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

หลังจากได้รับแบบสอบถามแล้วผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดไปทำการตรวจสอบ ความ ถูกต้อง การลงรหัส และประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อทำการคำนวณค่าสถิติ ต่างๆ ที่ใช้ ในการวิเคราะห์การนำเสนอและสรุปผลการวิจัย

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่ม ตัวอย่าง และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ในจังหวัดชลบุรี ตามหลักธรรมคือ หลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา คือ ความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage) สำหรับข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่า เบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างแต่ละหัวข้อคำถาม ในแบบสอบถาม

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" ผู้วิจัยได้ ทำการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๑๗ ชุด ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๗ รูป/คน รวมทั้งการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Focus Group Discussion) จำนวน ๑๒ รูป/คน ดำเนินการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาความ ผู้วิจัยแสดงผลการวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

- ๔.๑ สภาพทั่วไปในการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี
- ๔.๒ กระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี
- ๔.๓ ข้อเสนอแนะทางการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี
- ๔.๔ ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
- ๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ สภาพทั่วไปของการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี โดยการใช้แบบสอบถาม จากพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรี

๔.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพ อายุ วุฒิ การศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาทางธรรม ได้ปรากฏผลดังรายละเอียดของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

(n=๓๑๗)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพ		
เจ้าอาวาส	๒๑๘	๖๘.๘
รองเจ้าอาวาส	๗	๒.๒
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๖๔	๒๐.๒
อื่นๆ	๒๘	๘.๘
รวม	๓๑๗	๑๐๐.๐
อายุ		
๒๕ – ๓๐ ปี	๑๐	๓.๒
๓๑ – ๔๐ ปี	๔๖	๑๔.๕
๔๑ – ๕๐ ปี	๗๕	๒๓.๓
๕๐ ปีขึ้นไป	๑๘๖	๕๘.๗
รวม	๓๑๗	๑๐๐.๐
วุฒิการศึกษาสามัญ		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๔๑	๔๔.๕
ปริญญาตรี	๑๐๐	๓๑.๕
สูงกว่าปริญญาตรี	๗๖	๒๔.๐
รวม	๓๑๗	๑๐๐.๐
วุฒิการศึกษาทางธรรม		
นักธรรมชั้นตรี	๔	๑.๓
นักธรรมชั้นโท	๒๙	๙.๑
นักธรรมชั้นเอก	๒๘๔	๘๙.๖
รวม	๓๑๗	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตาม
สถานภาพ ด้านอายุ วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาทางธรรม ดังนี้

สถานภาพ พระสังฆาธิการผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีสถานภาพเจ้าอาวาส จำนวน ๒๑๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๘ รองลงมาคือผู้ช่วยเจ้าอาวาสจำนวน ๖๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๒ รองลงมาคืออื่นๆจำนวน ๒๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๘ และรองเจ้าอาวาสจำนวน ๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๒

อายุ พระสังฆาธิการผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุ ๔๑ ปีขึ้นไปจำนวน ๑๘๖ รูป คิดเป็น ร้อยละ ๔๘.๗ รองลงมาคือมีอายุระหว่าง ๔๑ - ๔๐ ปีจำนวน ๗๔ รูปคิดเป็นร้อยละ ๒๓.๓ รองลงมาคือ มีอายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปีจำนวน ๔๖ รูปคิดเป็นร้อยละ ๑๔.๔ สุดท้ายคือมีอายุระหว่าง ๒๔ - ๓๐ ปี จำนวน ๑๐ รูปคิดเป็นร้อยละ ๓.๒

วุฒิการศึกษาสามัญ พระสังฆาธิการผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๔๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๔ รองลงมาคือปริญญาตรีจำนวน ๑๐๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๔ สุดท้ายคือสูงกว่าปริญญาตรีจำนวน ๗๖ รูปคิดเป็นร้อยละ ๒๔.๐

วุฒิการศึกษาทางธรรม พระสังฆาธิการผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีวุฒิการศึกษานักธรรมชั้นเอก จำนวน ๒๘๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๖ นักธรรมชั้นโทจำนวน ๒๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙.๑ และนักธรรมชั้นตรี จำนวน ๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑.๓

๔.๑.๒ สภาพทั่วไปการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี
ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ

สภาพการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติ ของวัดออกเป็น ๒ ส่วน คือ การวิเคราะห์การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ และการวิเคราะห์การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัด ชลบุรีตามหลักการจัดการดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) การวิเคราะห์การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔

ผลการวิเคราะห์สภาพการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการกลุ่มตัวอย่าง โดยภาพรวมและจำแนกตามรายด้าน ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา มีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒-๔.๖

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวม

(n=๓๑๗)

ลำดับ	การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวม	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑.	ด้านฉันทะ : ความพึงพอใจในงาน	๔.๐๑	๐.๖๓๒	มาก
๒.	ด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียร	๓.๙๔	๐.๖๓๗	มาก
๓.	ด้านจิตตะ : ความเข้าใจงาน	๓.๘๑	๐.๗๑๙	มาก
๔.	ด้านวิมังสา : ไตร่ตรองหาเหตุผล	๓.๘๘	๐.๗๑๐	มาก
ภาพรวม		๓.๙๑	๐.๖๑๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พระสังฆาธิการกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X}$ =๓.๙๑) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก (S.D.=๐.๖๑๙) เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อและเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ

(n=๓๑๗)

ลำดับ	การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑.	พระสังฆาธิการได้ทุ่มเทกำลังใจด้วยการดูแล รักษา ศาสนสมบัติ ด้วยความรู้ความสามารถ	๔.๒๗	๐.๖๗๗	มาก
๒.	มีการพัฒนาพระสังฆาธิการให้มีทักษะและประสบการณ์ในการดูแลรักษาศาสนสมบัติที่ ทันสมัยในยุคโลกาภิวัตน์	๔.๐๖	๐.๗๔๖	มาก
๓.	มีการวางแผนการพัฒนาการดูแลรักษาศาสนสมบัติให้แก่พระสังฆาธิการอย่างเป็นระบบ	๓.๙๗	๐.๗๔๘	มาก
๔.	มีการผลักดันวัตถุประสงค์ในการดูแลรักษาศาสนสมบัติให้เป็นระเบียบและมีคุณภาพ	๔.๐๒	๐.๗๔๐	มาก
๕.	มีการประเมินผลการดูแลรักษาศาสนสมบัติเพื่อให้ทราบข้อดีและข้อเสีย	๓.๘๓	๐.๘๑๐	มาก
ผลรวมทุกข้อ		๔.๐๒	๐.๖๓๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า พระสังฆาธิการกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อสภาพการ พัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ ในด้านฉันทะ ความ พึงพอใจโดยผลรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๐๒) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก (S.D. = ๐.๖๓๒) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ และเป็น ความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อ การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิริยะ

(n=๓๑๗)

ลำดับ	การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิริยะ	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑.	มีการจัดการดูแลรักษาศาสนสมบัติทั้งเชิงรุก และเชิงรับด้วยความเพียรพยายามตามนโยบายของกรมการศาสนา	๓.๙๕	๐.๗๗๖	มาก
๒.	มีการพัฒนาระบบการดูแลรักษาศาสนสมบัติ ให้มีความยืดหยุ่นตามสภาพสังคมวัฒนธรรม ที่เปลี่ยนแปลงไป	๓.๘๗	๐.๗๗๒	มาก
๓.	มีความเพียรพยายามส่งพระสังฆาธิการเข้าอบรมการดูแลรักษาศาสนสมบัติส่งเสริมตาม ความรู้ความสามารถ	๓.๙๐	๐.๘๓๔	มาก
๔.	มีการย้าเตือนพระสังฆาธิการให้เข้าใจในศาสนสมบัติตามกฎเกณฑ์ของกรมการศาสนา อย่างเคร่งครัดตามนโยบายของมหาเถร สมาคม	๔.๐๓	๐.๗๘๑	มาก
๕.	มีการติดตามผลการดูแลรักษาศาสนสมบัติ เพื่อสนับสนุนเรื่องต่างๆที่เป็นประโยชน์แก่พระสังฆาธิการ	๓.๙๖	๐.๘๐๓	มาก
ผลรวมทุกข้อ		๓.๙๔	๐.๖๗๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า พระสังฆาธิการกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อสภาพการ พัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ ในด้านวิริยะ ความ พึงพอใจโดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นมาก ($\bar{X}$ = ๓.๙๔) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก (S.D. = ๐.๖๗๓) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ และเป็น ความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านจิตตะ

(n=๓๑๗)

ลำดับ	การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านจิตตะ	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑.	มีการสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรด้วยการสนับสนุนทุนและรางวัล	๓.๖๘	๐.๘๘๙	มาก
๒.	มีการจัดหาทุนและรางวัลให้แก่พระสังฆาธิการเพื่อส่งเสริมเป็นขวัญและกำลังใจ	๓.๕๖	๐.๙๔๕	มาก
๓.	ได้อธิบายประโยชน์การดูแลรักษาศาสนสมบัติให้พระสังฆาธิการทราบข้อดีและข้อเสียจะได้เกิดจิตศรัทธาในการดูแลรักษาศาสนสมบัติ	๓.๘๔	๐.๘๒๖	มาก
๔.	การดูแลรักษาแก่พระสังฆาธิการเพื่อต้องการให้รู้หลักการจะได้ทำหน้าที่สืบทอดอายุ พระพุทธศาสนาต่อไป	๓.๙๙	๐.๘๓๘	มาก
๕.	เป้าหมายหลักของการดูแลรักษาศาสนสมบัติคือให้พระสังฆาธิการรู้หลักการด้านปริยัติปฏิบัติและปฏิเวธ	๔.๐๓	๐.๘๑๙	มาก
ผลรวมทุกข้อ		๓.๘๑	๐.๗๑๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า พระสังฆาธิการกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ ในด้านจิตตะ ความพึงพอใจโดยผลรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๘๑) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก (S.D. = ๐.๗๑๙) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อกล
ยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔
ด้านวิมังสา

(n=๓๑๗)

ลำดับ	การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติ ของวัดตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑.	ตรวจสอบบุคลากรให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้อง ตาม กฎระเบียบในยุคโลกาภิวัตน์	๓.๘๗	๐.๗๙๓	มาก
๒.	กำกับดูแลระบบการเงินการวางแผนการประสานงานกับ หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องการดูแลรักษาศาสนสมบัติ	๔.๐๕	๐.๘๕๖	มาก
๓.	มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของพระสังฆาธิการ ตามแผนการดูแลรักษาศาสนสมบัติ	๓.๘๕	๐.๘๐๒	มาก
๔.	ตรวจสอบสภาพอาคารต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรค ที่ สมควรจะดำเนินการให้ตามความเหมาะสม	๓.๘๔	๐.๗๗๘	มาก
๕.	ติดตามผลและประเมินผลการดูแลรักษาศาสนสมบัติ เพื่อเป็นข้อมูลในอนาคต	๓.๘๔	๐.๘๔๖	มาก
ผลรวมทุกข้อ		๓.๘๘	๐.๗๑๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า พระสังฆาธิการกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อสภาพการ
พัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ ในด้านวิมังสา
ความพึงพอใจโดยผลรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๘๘) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก
(S.D.= ๐.๗๑๐) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุก
ข้อ และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก

๔.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ สถานภาพ อายุ วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม ตามสมมติฐานที่ ๑ - ๔ ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระสังฆาธิการที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามสถานภาพ

(n=๓๑๗)

การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดตามหลักอิทธิบาท ๔		SS	df	MS	F	Sig.
๑. ด้านฉันทะ : ความพึงพอใจในงาน	ระหว่างกลุ่ม	๒.๓๙๙	๔	๐.๘๐๐	๒.๐๑๗	๐.๑๑๑
	ภายในกลุ่ม	๑๒๔.๐๘๒	๓๑๓	๐.๓๙๖		
	รวม	๑๒๖.๔๘๑	๓๑๗			
๒. ด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียร	ระหว่างกลุ่ม	๔.๓๐๘	๔	๑.๔๓๖	๓.๒๒๙	๐.๐๒๓*
	ภายในกลุ่ม	๑๓๙.๒๐๑	๓๑๓	๐.๔๔๕		
	รวม	๑๔๓.๕๐๙	๓๑๗			
๓. ด้านจิตตะ : ความเข้าใจงาน	ระหว่างกลุ่ม	๓.๗๑๒	๔	๑.๒๓๗	๒.๔๒๒	๐.๐๖๖
	ภายในกลุ่ม	๑๕๙.๘๖๙	๓๑๓	๐.๕๑๑		
	รวม	๑๖๓.๕๘๑	๓๑๗			
๔. ด้านวิมังสา : ไตร่ตรองหาเหตุผล	ระหว่างกลุ่ม	๓.๓๓๘	๔	๑.๑๑๓	๒.๒๒๗	๐.๐๘๕
	ภายในกลุ่ม	๑๕๖.๓๒๙	๓๑๓	๐.๔๙๙		
	รวม	๑๕๙.๖๖๗	๓๑๗			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๒.๙๕๗	๔	๐.๙๘๖	๒.๖๑๐	๐.๐๕๒
	ภายในกลุ่ม	๑๑๘.๑๗๕	๓๑๓	๐.๓๗๘		
	รวม	๑๒๑.๑๓๑	๓๑๗			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๗ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวน ทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าพระสังฆาธิการที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ในมิติ ทางด้านสังคมด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.) รายละเอียดดัง แสดงในตารางที่ ๔.๘

ตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามสถานภาพ ด้านวิริยะ

(n=๓๑๗)

สถานภาพ	$\bar{X}$	ด้านวิริยะ			
		เจ้าอาวาส	รองเจ้าอาวาส	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	อื่นๆ
		๔.๐๐	๓.๕๑	๓.๗๕	๓.๙๖
เจ้าอาวาส	๔.๐๐		๐.๔๙	๐.๒๕	๐.๐๔
รองเจ้าอาวาส	๓.๕๑			-๐.๒๔*	-๐.๔๕
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๓.๗๕				-๐.๒๑
อื่นๆ	๓.๙๖				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่าพระสังฆาธิการที่มีสถานภาพเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยจำแนกตามสถานภาพด้านวิริยะ มากกว่าพระสังฆาธิการที่มีสถานภาพรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ส่วนพระสังฆาธิการที่มีสถานภาพรองเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยจำแนกตามสถานภาพด้านวิริยะ น้อยกว่าพระสังฆาธิการที่มีสถานภาพผู้ช่วยเจ้าอาวาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๒ พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามอายุ

(n=๓๑๗)

การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติ ของวัดตามหลักอิทธิบาท ๔		SS	df	MS	F	Sig.
๑. ด้านฉันทะ : ความพึงพอใจในงาน	ระหว่างกลุ่ม	๑.๐๓๕	๕	๐.๓๔๕	๐.๘๕๘	๐.๕๖๓
	ภายในกลุ่ม	๑๒๕.๔๔๖	๓๑๒	๐.๔๐๒		
	รวม	๑๒๖.๔๘๐	๓๑๗			
๒. ด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียร	ระหว่างกลุ่ม	๐.๒๓๖	๕	๐.๐๗๙	๐.๑๗๒	๐.๙๑๕
	ภายในกลุ่ม	๑๔๒.๙๗๘	๓๑๒	๐.๔๕๘		
	รวม	๑๔๓.๒๑๕	๓๑๗			
๓. ด้านจิตตะ : ความเข้าใจงาน	ระหว่างกลุ่ม	๐.๒๕๑	๕	๐.๐๘๔	๐.๑๖๐	๐.๙๒๓
	ภายในกลุ่ม	๑๖๓.๒๘๓	๓๑๒	๐.๕๒๓		
	รวม	๑๖๓.๕๓๔	๓๑๗			
๔. ด้านวิมังสา : ไตร่ตรองหาเหตุผล	ระหว่างกลุ่ม	๐.๓๔๕	๕	๐.๑๑๕	๐.๒๒๕	๐.๘๗๙
	ภายในกลุ่ม	๑๕๙.๒๒๔	๓๑๒	๐.๕๑๐		
	รวม	๑๕๙.๕๖๙	๓๑๗			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๐๗	๕	๐.๐๐๒	๐.๐๐๖	๐.๙๙๙
	ภายในกลุ่ม	๑๒๑.๑๑๐	๓๑๒	๐.๓๘๘		
	รวม	๑๒๑.๑๑๗	๓๑๗			

จากตารางที่ ๔.๙ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามอายุ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยจำแนกตามอายุไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

(n=๓๑๗)

การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติ ของวัดตามหลักอิทธิบาท ๔		SS	df	MS	F	Sig.
๑. ด้านฉันทะ : ความพึงพอใจในงาน	ระหว่างกลุ่ม	๒.๕๙๓	๓	๑.๒๙๗	๓.๒๘๖	๐.๐๓๙*
	ภายในกลุ่ม	๑๒๓.๘๘๘	๓๑๔	๐.๓๙๕		
	รวม	๑๒๖.๔๘๑	๓๑๗			
๒. ด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียร	ระหว่างกลุ่ม	๓.๖๕๕	๓	๑.๘๖๘	๔.๑๐๓	๐.๐๑๗*
	ภายในกลุ่ม	๑๓๙.๘๕๓	๓๑๔	๐.๔๔๕		
	รวม	๑๔๓.๕๐๘	๓๑๗			
๓. ด้านจิตตะ : ความเข้าใจงาน	ระหว่างกลุ่ม	๑.๙๑๓	๓	๐.๙๕๖	๑.๘๕๘	๐.๑๕๘
	ภายในกลุ่ม	๑๖๑.๖๖๘	๓๑๔	๐.๕๑๕		
	รวม	๑๖๓.๕๘๑	๓๑๗			
๔. ด้านวิมังสา : ไตร่ตรองหาเหตุผล	ระหว่างกลุ่ม	๒.๙๘๔	๓	๑.๔๙๒	๒.๙๙๐	๐.๐๕๒
	ภายในกลุ่ม	๑๕๖.๖๘๓	๓๑๔	๐.๔๙๙		
	รวม	๑๕๙.๖๖๗	๓๑๗			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๒.๕๘๔	๓	๑.๒๙๒	๓.๔๒๒	๐.๐๓๙*
	ภายในกลุ่ม	๑๑๘.๕๔๘	๓๑๔	๐.๓๗๘		
	รวม	๑๒๑.๑๓๑	๓๑๗			

จากตารางที่ ๔.๑๐ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ในมิติ ทางด้านสังคม ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.) รายละเอียดดัง แสดงใน ตารางที่ ๔.๑๑ - ๔.๑๓

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามวุฒิ การศึกษาสามัญโดยภาพรวม

(n=๓๑๗)

วุฒิการศึกษาสามัญ	$\bar{X}$	โดยภาพรวม		
		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๘๘	๓.๘๔	๔.๐๗
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๘๘		๐.๐๔	-๐.๑๙*
ปริญญาตรี	๓.๘๔			-๐.๒๓*
สูงกว่าปริญญาตรี	๔.๐๗			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่าพระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และวุฒิ การศึกษาปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัด ชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกโดยภาพรวม น้อยกว่าพระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสามัญสูง กว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามวุฒิ การศึกษาสามัญ ด้านฉันทะ

(n=๓๑๗)

วุฒิการศึกษาสามัญ	$\bar{X}$	ด้านฉันทะ		
		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๙๙	๓.๙๖	๔.๑๘
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๙๙		๐.๐๓	-๐.๑๙*
ปริญญาตรี	๓.๙๖			-๐.๒๒*
สูงกว่าปริญญาตรี	๔.๑๘			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่าพระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และวุฒิการศึกษาปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอริยาบท ๔ จำแนกด้านฉันทะ น้อยกว่าพระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสามัญสูงกว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอริยาบท ๔ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ ด้านวิริยะ

(n=๓๑๗)

วุฒิการศึกษาสามัญ	$\bar{X}$	ด้านวิริยะ		
		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๘๗	๓.๘๙	๔.๑๓
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๘๗		-๐.๐๒	-๐.๒๖*
ปริญญาตรี	๓.๘๙			-๐.๒๔*
สูงกว่าปริญญาตรี	๔.๑๓			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่าพระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอริยาบท ๔ จำแนกด้านวิริยะ น้อยกว่าพระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสามัญสูงกว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ส่วนพระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอริยาบท ๔ จำแนกด้านวิริยะ น้อยกว่าพระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสามัญสูงกว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๔ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ แตกต่าง
กัน

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม

(n=๓๑๗)

การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติ ของวัดตามหลักอิทธิบาท ๔		SS	df	MS	F	Sig.
๑. ด้านฉันทะ : ความพึงพอใจในงาน	ระหว่างกลุ่ม	๐.๖๕๘	๓	๐.๘๒๑	๐.๘๒๑	๐.๔๕๑
	ภายในกลุ่ม	๑๒๕.๘๒๓	๓๑๔	๐.๔๐๑		
	รวม	๑๒๖.๔๘๑	๓๑๗			
๒. ด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียร	ระหว่างกลุ่ม	๐.๔๗๗	๓	๐.๒๓๙	๐.๕๒๔	๐.๕๙๓
	ภายในกลุ่ม	๑๔๓.๐๓๑	๓๑๔	๐.๔๕๖		
	รวม	๑๔๓.๕๐๘	๓๑๗			
๓. ด้านจิตตะ : ความเข้าใจงาน	ระหว่างกลุ่ม	๐.๕๔๘	๓	๐.๒๗๔	๐.๕๒๗	๐.๕๙๑
	ภายในกลุ่ม	๑๖๓.๐๓๓	๓๑๔	๐.๕๑๙		
	รวม	๑๖๓.๕๘๑	๓๑๗			
๔. ด้านวิมังสา : ไตร่ตรองหาเหตุผล	ระหว่างกลุ่ม	๑.๙๕๖	๓	๐.๙๗๘	๑.๙๔๗	๐.๑๔๔
	ภายในกลุ่ม	๑๕๗.๗๑๑	๓๑๔	๐.๕๐๒		
	รวม	๑๕๙.๖๖๗	๓๑๗			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๘๑๗	๓	๐.๔๐๘	๑.๐๖๖	๐.๓๔๖
	ภายในกลุ่ม	๑๒๐.๓๑๔	๓๑๔	๐.๓๘๓		
	รวม	๑๒๑.๑๓๑	๓๑๗			

จากตารางที่ ๔.๑๔ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยจำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรมไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๕ ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลตามสมมติฐานที่ ๑-๔

สมมติฐาน	ตัวแปรทดสอบ	F	Sig.	ผลการศึกษา	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
๑	สถานภาพ	๒.๖๑๐	๐.๐๕๒	✓	✓
๒	อายุ	๐.๐๐๖	๐.๙๙๙		✓
๓	วุฒิการศึกษาสามัญ	๓.๔๒๒	๐.๐๓๔		
๔	วุฒิการศึกษาทางธรรม	๑.๐๖๖	๐.๓๔๖		✓

จากตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สรุปได้ว่า

พระสังฆาธิการที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

พระสังฆาธิการที่มี อายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

พระสังฆาธิการที่มี วุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

พระสังฆาธิการที่มี วุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๒) การวิเคราะห์การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักการจัดการ

ผลการวิเคราะห์การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักการจัดการตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างโดยภาพรวมและรายด้านได้แก่ คือ ๑) ด้านการวางแผนตามแนวอิทธิบาท ๔ ๒) ด้านการจัดองค์กรตามแนวอิทธิบาท ๔ ๓) ด้านการจัดคนเข้าทำงานตามแนวอิทธิบาท ๔ ๔) ด้านการสั่งการตามแนวอิทธิบาท ๔ และ ๕) ด้านการควบคุมตามแนวอิทธิบาท ๔ มีรายละเอียดแสดงในตารางที่ ๔.๑๖ ถึงตารางที่ ๔.๑๘ รายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ พระภิกษุ
ที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม
(n=๓๑๗)

ลำดับ	การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑.	ด้านการวางแผนตามแนววิธิบาท ๔	๓.๘๗	๐.๖๖๙	มาก
๒.	ด้านการจัดองค์กรตามแนววิธิบาท ๔	๓.๙๓	๐.๖๔๐	มาก
๓.	ด้านการจัดคนเข้าทำงานตามแนววิธิบาท ๔	๓.๙๔	๐.๖๙๐	มาก
๔.	ด้านการสั่งการตามแนววิธิบาท ๔	๓.๘๗	๐.๖๕๙	มาก
๕.	ด้านการควบคุมตามแนววิธิบาท ๔	๔.๐๗	๐.๖๕๓	มาก
ภาพรวม		๓.๙๔	๐.๕๘๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักการจัดการโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X}$ =๓.๙๔) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก (S.D.=๐.๕๘๓) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อและเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๑๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักด้านการวางแผน

(n=๓๑๗)

ลำดับ	การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดตามหลักด้านการวางแผนตามแนวอิทธิบาท ๔	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑.	พระสังฆาธิการถึงพร้อมด้วยความมั่นใจเพื่อสั่งให้การปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับจัดบุคคลากรเข้าวิเคราะห์ประชุมอบรมสัมมนาศึกษาดูงาน	๓.๙๖	๐.๘๑๔	มาก
๒.	ถึงพร้อมด้วยความมั่นใจเพื่อฝึกอบรมบุคคลากรให้ทราบกฎระเบียบการทำงานเพื่อสังคมสงฆ์	๓.๙๑	๐.๗๖๒	มาก
๓.	ถึงพร้อมด้วยการรักษาสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติ	๓.๙๒	๐.๗๕๙	มาก
๔.	ถึงพร้อมด้วยการรักษาบุคลากรเพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถในการทำงาน	๓.๘๕	๐.๗๕๒	มาก
๕.	มีความเป็นอยู่ที่เหมาะสมเลื่อนตำแหน่งบุคคลากรให้เหมาะสมกับวิทยฐานะของบุคคลากร	๓.๗๔	๐.๘๐๕	มาก
ภาพรวม		๓.๘๗	๐.๖๖๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักการจัดการด้านการวางแผนโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X}$ =๓.๘๗) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก (S.D.=๐.๖๖๙) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อและเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๑๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักด้านการจัดองค์กร

(n=๓๑๗)

ลำดับ	การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดตามหลักด้านการจัดองค์กรตามแนววิธิบาท ๔	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑.	พระสงฆ์ฆาธิการการจัดองค์กรที่ดีและเหมาะสมจะทำให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์และเจริญก้าวหน้าขึ้นไปเรื่อยๆ	๔.๐๒	๐.๗๖๓	มาก
๒.	ถึงพร้อมด้วยความมั่นคงดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำแผนงานโครงการ	๓.๘๖	๐.๘๐๔	มาก
๓.	ถึงพร้อมด้วยการรักษาเข้าใจงานที่รับผิดชอบ	๓.๙๗	๐.๗๓๙	มาก
๔.	ถึงพร้อมด้วยการรักษาติดตามการใช้จ่ายงบประมาณด้านการดูแลรักษาศาสนสมบัติ	๔.๐๒	๐.๗๔๐	มาก
๕.	มีความเป็นอยู่ที่เหมาะสมประเมินผลงานที่ผ่าน มาเพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุง	๓.๘๑	๐.๗๒๕	มาก
ภาพรวม		๓.๙๓	๐.๖๔๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักการด้านการจัดองค์กรโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X}$ =๓.๙๓) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก (S.D.=๐.๖๔๐) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อและเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๑๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักด้านการจัดคนเข้าทำงาน

(n=๓๑๗)

ลำดับ	การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดตามหลักด้านการจัดคนเข้าทำงานตามแนวอิทธิบาท ๔	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑.	พระสงฆ์ภาวนาถึงพร้อมด้วยความมั่นคงในกลยุทธ์การดูแลรักษา	๔.๐๘	๐.๗๕๑	มาก
๒.	ถึงพร้อมด้วยความมั่นคงเพื่อการดูแลรักษาศาสนสมบัติ	๔.๐๐	๐.๗๑๔	มาก
๓.	ถึงพร้อมด้วยการรักษาการดูแลรักษาศาสนสมบัติ เพื่อปฏิบัติตามระเบียบตามแผนงานที่วางกรอบ กำหนดกลยุทธ์	๓.๙๓	๐.๗๑๔	มาก
๔.	ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ ตรวจสอบงานเพื่อความ สะดวกและรวดเร็ว	๓.๘๔	๐.๗๖๕	มาก
๕.	มีความเป็นอยู่เหมาะสมเพื่อวางแผนหาทุนทรัพย์ เพื่อสำรองในการดำเนินการก่อสร้างวัด	๓.๙๒	๐.๗๙๕	มาก
ภาพรวม		๓.๙๔	๐.๖๙๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักการจัดการด้านการจัดคนเข้าทำงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X}$ =๓.๙๔) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก (S.D.=๐.๖๙๐) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อและเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๒๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักด้านการสั่งการ

(n=๓๑๗)

ลำดับ	การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดตามหลักด้านการสั่งการตามแนวอิทธิบาท ๔	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑.	พระสงฆ์ให้การถึงพร้อมด้วยความมั่นคงกำหนดบุคคลากรเพื่อการดูแลรักษาศาสนสมบัติให้ชัดเจน	๓.๙๒	๐.๗๘๔	มาก
๒.	ถึงพร้อมด้วยความมั่นคงปฏิบัติงานนโยบายตามกรอบการดูแลรักษาศาสนสมบัติ	๓.๘๘	๐.๗๖๕	มาก
๓.	ถึงพร้อมด้วยการรักษาความเข้าใจสภาพการดูแล รักษาศาสนสมบัติ	๓.๙๐	๐.๗๕๙	มาก
๔.	ถึงพร้อมด้วยการรักษาตรวจสอบ การดูแลรักษาศาสนสมบัติ	๓.๘๖	๐.๗๕๓	มาก
๕.	มีความเป็นอยู่เหมาะสมเพื่อประเมินผลที่ผ่านมาเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาระบบการงานให้ดี	๓.๘๑	๐.๗๓๙	มาก
ภาพรวม		๓.๘๗	๐.๖๕๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักการจัดการด้านการใช้กลยุทธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X}$ =๓.๘๗) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก (S.D.=๐.๖๕๙) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อและเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๒๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักด้านการควบคุม

(n=๓๑๗)

ลำดับ	การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดตามหลักด้านการควบคุมตามแนวอิทธิบาท ๔	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑.	พระสงฆ์พิจารณาถึงพร้อมด้วยความมั่นคงดูแลงานตามกำหนดการ	๔.๑๕	๐.๗๕๘	มาก
๒.	ถึงพร้อมด้วยความมั่นคงดำเนินงานตามวัตถุประสงค์	๔.๐๕	๐.๗๓๔	มาก
๓.	ถึงพร้อมด้วยการรักษาเข้าใจการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย	๔.๐๗	๐.๗๓๔	มาก
๔.	ถึงพร้อมด้วยการรักษาสภาพแวดล้อมภายนอกคือ สิ่งที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการ	๓.๙๗	๐.๗๘๑	มาก
๕.	คบคนดีเป็นมิตร ปรีกษาหาหรือ มีการควบคุมโครงสร้างภายในองค์กร	๔.๑๒	๐.๗๔๗	มาก
ภาพรวม		๔.๐๗	๐.๖๕๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักการจัดการด้านการควบคุม โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=๔.๐๗$) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก (S.D.=๐.๖๕๓) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อและเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก

๓) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักการจัดการจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักการจัดการจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ สถานภาพ อายุ วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม ตามสมมติฐานที่ ๑-๔ ดังนี้
สมมติฐานที่ ๑ พระสังฆาธิการที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักการจัดการแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๒ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักการจัดการ จำแนกตามสถานภาพ

(n=๓๑๗)

การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักการจัดการ		SS	df	MS	F	Sig.
๑. ด้านการวางแผนตามแนววิธิบาท ๔	ระหว่างกลุ่ม	๒.๔๕๖	๔	๐.๘๑๔	๑.๘๔๐	๐.๑๔๐
	ภายในกลุ่ม	๑๓๙.๒๗๕	๓๑๓	๐.๔๔๕		
	รวม	๑๔๑.๗๓๑	๓๑๗			
๒. ด้านการจัดองค์กรตามแนววิธิบาท ๔	ระหว่างกลุ่ม	๓.๓๙๔	๔	๑.๑๓๑	๒.๘๐๑	๐.๐๔๐*
	ภายในกลุ่ม	๑๒๖.๔๓๒	๓๑๓	๐.๔๐๔		
	รวม	๑๒๙.๘๒๕	๓๑๗			
๓. ด้านการจัดคนเข้าทำงานตามแนววิธิบาท ๔	ระหว่างกลุ่ม	๒.๗๓๖	๔	๐.๙๑๒	๑.๙๓๒	๐.๑๒๔
	ภายในกลุ่ม	๑๔๗.๗๑๕	๓๑๓	๐.๔๗๒		
	รวม	๑๕๐.๔๕๑	๓๑๗			
๔. ด้านการสั่งการตามแนววิธิบาท ๔	ระหว่างกลุ่ม	๑.๙๙๕	๔	๐.๖๖๕	๑.๕๓๙	๐.๒๐๔
	ภายในกลุ่ม	๑๓๕.๒๔๓	๓๑๓	๐.๔๓๒		
	รวม	๑๓๗.๒๓๘	๓๑๗			
๕. ด้านการควบคุมตามแนววิธิบาท ๔	ระหว่างกลุ่ม	๑.๓๗๙	๔	๐.๔๖๐	๑.๐๗๗	๐.๓๕๙
	ภายในกลุ่ม	๑๓๓.๖๑๐	๓๑๓	๐.๔๒๗		
	รวม	๑๓๔.๙๘๙	๓๑๗			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๒.๑๘๘	๔	๐.๗๒๙	๒.๑๖๗	๐.๐๙๒
	ภายในกลุ่ม	๑๐๕.๓๔๓	๓๑๓	๐.๓๓๗		
	รวม	๑๐๗.๕๓๑	๓๑๗			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๒ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า พระสังฆาธิการที่มี

สถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักการจัดการ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าพระสังฆาธิการที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักการจัดการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สรุปสาระสำคัญผลการวิจัยเชิงประมาณ

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่พระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรีจำแนกตามสถานภาพอายุวุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษานักธรรมกลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็บ เจ้าอาวาสจำนวน ๒๑๘ รูปคิดเป็นร้อยละ ๖๘.๘ มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๘๖ รูปคิดเป็นร้อยละ ๕๘.๗ มีวุฒิการศึกษาสามัญต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๔๑ รูปคิดเป็นร้อยละ ๔๔.๕ และมีวุฒิการศึกษา นักธรรมชั้นเอกจำนวน ๒๘๔ คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๖

พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากเมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรีมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ดังต่อไปนี้

๑) ด้านฉันทะ : ความพึงพอใจในงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยด้วยมากเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าพระสังฆาธิการในเขตจังหวัดชลบุรี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านฉันทะ : ความพึงพอใจในงานอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ

๒) ด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียร ด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียรโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าพระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียรอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ

๓) ด้านจิตตะ : ความเข้าใจงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าพระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านจิตตะ : ความเข้าใจงานอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ

๔) ด้านวิมังสา : ไตร่ตรองหาเหตุผลโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าพระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านวิมังสา : ไตร่ตรองหาเหตุผลอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ

พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักการจัดการโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากเมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่าพระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีอยู่ในระดับเห็นด้วยมากดังต่อไปนี้

๑) ด้านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมโดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรีมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ

๒) ด้านการสร้างทิศทางขององค์การโดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรีมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ด้านการสร้างทิศทางขององค์การอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ

๓) ด้านการกำหนดกลยุทธ์โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ด้านการกำหนดกลยุทธ์อยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ

๔) ด้านการใช้กลยุทธ์ในองค์การโดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรีมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ในจังหวัดชลบุรี ด้านการใช้กลยุทธ์ในองค์การอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ

๕) ด้านการควบคุมกลยุทธ์โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีด้านการควบคุมกลยุทธ์อยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ

เมื่อกล่าวโดยผลการวิจัยเชิงปริมาณดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรีที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 3.51$) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก ($S.D. = 0.619$) นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าพระสังฆาธิการมีความคิดเห็น ต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน ตลอดจนพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรี ก็ยังมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกัน และผลการวิเคราะห์การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักการจัดการได้พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 3.54$) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก ($S.D. = 0.553$) ดังนั้นจึงสมควรมีการพัฒนา การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ในปัจจุบันนี้ให้มีคุณภาพเพื่อส่งเสริมแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ให้พระสังฆาธิการได้ศึกษาถึงวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลการวิจัยที่สนับสนุนถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาการบริหาร จัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีให้มีความเหมาะสมต่อไปนอกจากนี้ยังเป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้อยู่มั่นคงถาวรในประเทศไทยไปอีกรุ่นแสนาน

๔.๒ กระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

กระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑๗ รูป/คน เพื่อให้เห็นถึงสภาพปัญหา และอุปสรรค พร้อมทั้งแนวทางสำหรับการพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ กระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้านการวางแผนตามแนววิธิบาท ๔

กระบวนการบริหารที่เริ่มต้นจากการวางแผนถือว่า เป็นการมองไปในอนาคตแล้ว กำหนดว่าจะทำอะไร ที่ไหน กับใคร อย่างไร เป็นการเชื่อมทิศทางระหว่างตัวเรากับเป้าหมายที่เราต้องการจะไป กำหนดลู่ทางดำเนินการเป็นขั้นตอนไว้ล่วงหน้าเพื่อให้เป้าหมายที่ต้องการนั้นประสบผลสำเร็จ^๑ การพิจารณากำหนดเป้าหมายและพัฒนาทางเพื่อเลือกสำหรับการกระทำในอนาคต เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวการวางแผน รวมถึงระเบียบวิธีสำหรับการลดจำนวนทางเพื่อเลือกหลายๆ ทางให้น้อยลงเพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ได้รับความเห็นชอบมาแล้วการวางแผน จึงมิใช่เป็นเพียงการ กำหนดเป้าหมายเท่านั้นแต่ยังรวมถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานการประสานงานและการกำหนดมาตรฐานการทำงานเพื่อประโยชน์ทางการควบคุมซึ่งจะเป็นหลักประกันว่ากิจกรรมหรือเหตุการณ์จะเป็นไปตามที่การวิเคราะห์วางไว้^๒ การวางแผนเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของผู้บริหารและให้เหตุผลสรุปได้ เช่น การวางแผนเป็นหน้าที่อันดับแรกของผู้บริหาร^๓ เป็นตัวกำหนดทิศทางและความรู้สึกในเรื่องของความมุ่งหมาย สำหรับองค์การให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนได้รู้เป็นตัวกำหนดทิศทางและความรู้สึก^๔ ในเรื่องของความมุ่งหมายสำหรับองค์การให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนได้รู้ เป็นการตัดสินใจที่มี เหตุผล เป็นการวางแผนเป็นเรื่องการเตรียมการไว้ก่อนล่วงหน้า เป็นการวางแผน มีส่วนช่วยให้มนุษย์ เปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ได้มากเป็นการวางแผน เป็นตัวนำในการพัฒนา^๕ องค์การควรจะกำหนดการวางแผน งานกิจการ เพื่อให้หมู่สมาชิก หรือบุคลากรในองค์กรมี ทิศทางในการปฏิบัติงานหรือทำงานร่วมกันอย่างกลมกลืนไปในทางเดียวกัน ประเทศไทยต้องยอมรับการ เปลี่ยนแปลง ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นที่สำคัญของสังคมไทย หรือองค์กร^๖ ประชาชนทุกคนควรมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา เพราะศาสนสมบัติเป็นสมบัติของชาติที่ มีมาเป็ระยะเวลายาวนาน ควรจะมีการวางแผน ป้องกันทั้งระยะสั้นและระยะยาวอย่างต่อเนื่อง^๗

^๑ สัมภาษณ์ พระครูอุดมวิสุทธิคุณ (หลุ่ม จิตนาโค), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอบ่อทอง, เจ้าอาวาสวัดโคกขี้หนอน, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^๒ สัมภาษณ์ พระครูพิมลกิจจานุวัตร (ประทั้ง ทีปโกโร), รองเจ้าคณะอำเภอบ้านบึง, เจ้าอาวาสวัดกุนทีธาร, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^๓ สัมภาษณ์ มหาบุรี อธิปณโณ ป.ธ. ๔, รองเจ้าคณะอำเภอพนสนิมรูปที่ ๑, เจ้าอาวาสวัดบ้านโนน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^๔ สัมภาษณ์ พระมหาคมนสันต์ ชินวโร ป.ธ.๙, เจ้าคณะอำเภอเกาะจันทร์, เจ้าอาวาสวัดบ่อทองราชบุรารุง, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^๕ สัมภาษณ์ พระครูอุดมวิสุทธิคุณ (หลุ่ม เتناโค), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอบ่อทอง, เจ้าอาวาสวัดโคก ขี้หนอน, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^๖ สัมภาษณ์ พระครูพิมลกิจจานุวัตร (ประทั้ง ทีปโกโร), รองเจ้าคณะอำเภอบ้านบึง, เจ้าอาวาสวัดกุนทีธาร, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^๗ สัมภาษณ์ พระมหาบุรี อธิปณโณ ป.ธ. ๔, รองเจ้าคณะอำเภอพนสนิมรูปที่ ๑, เจ้าอาวาสวัดบ้านโนน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

ผู้บริหารจะต้องทำการศึกษาสภาพแวดล้อมด้านต่างๆ เพื่อเตรียมการนำองค์การเข้าแข่งขันในสภาพแวดล้อมภายนอกที่อาจเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว^๘ วิธีทางที่จะทำให้บรรลุผลที่พึงปรารถนานั้น แต่เนื่องจากวิธีทางที่จะทำให้บรรลุผลนั้นมี มากมาย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการวางแผน เพื่อตัดสินใจเลือกวิธีหรือวิธีการที่ดีที่สุด^๙ การวางแผนเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้ความรู้ในทางวิทยาการและวิจารณ์ญาณวินิจฉัย เหตุการณ์ในอนาคต แล้วกำหนดวิธีการโดยถูกต้อง และมีเหตุผลเพื่อให้การดำเนินงานตามการวางแผน เป็นไปโดยเรียบร้อย สมบูรณ์ และมีประสิทธิภาพที่สุด^{๑๐} เป้าหมายของการกระทำที่ต้องอาศัยขั้นตอนที่สัมพันธ์กันมีการแบ่งเป็นหมวดหมู่ตาม ความเหมาะสมตามลำดับให้ทราบว่าขั้นตอนใดควรกระทำก่อน และขั้นตอนลำดับถัดไปคืออะไร ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดความซับซ้อนเสียหายได้^{๑๑} ทุกฝ่ายให้ความสำคัญกับการวางแผน เพราะเป็นเสมือนเป็นก้าวแรกที่จะเริ่มเดินทางไปสู่เส้นทาง ที่มีรางวัลหรือเดิมพันรออยู่ถ้าวางแผนดี ได้รับชัยชนะก็ได้รับรางวัลที่เดิมพันไว้แถม ด้วยชื่อเสียงเกียรติยศเป็นที่น่ายินดี แต่ถ้าฝ่ายแพ้ก็ต้องสูญเสียเดิมพันสูญเสียชื่อเสียง^{๑๒} ไม่มีบุคลากรที่มีอยู่ที่ไม่สนใจการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัด^{๑๓} พระสังฆาธิการ จะต้องบิณฑบาตตอนเช้าเลี้ยงชีพด้วยตนเอง สวดมนต์ไหว้พระ ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น กวาดอาวาสเสนาสนะ ดูแลรักษากุฏิสงฆ์ เก็บกวาดขยะหน้าห้อง ของตนเองให้สะอาด ดูแลสุขภาพของตนให้ดี และดูแลบริวารของตนให้ดี เป็นต้น^{๑๔}

การวางแผน คือ บุคลากรไม่ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมายกติกา ไม่ทำตาม กฎระเบียบของมหาเถรสมาคมและสำนักงานศาสนสมบัติ^{๑๕} เจ้าหน้าที่คือ ไม่ดูแลงานที่ตนเองรับผิดชอบ ไม่ตรงต่อเวลา มาทำงานสาย ไม่มีสมาธิในการทำงาน^{๑๖} ตามปกติแล้วก็ปฏิบัติตามธรรมเนียมที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา ไม่มีการพัฒนารูปแบบเด่นชัดเท่าที่ควร^{๑๗} เงินงบประมาณที่เบิกจ่ายค่าใช้จ่ายในการดำเนินการดูแลรักษาศาสนสมบัติ มีจำนวนไม่มาก คือ ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในเวลาปัจจุบันนี้^{๑๘}

^๘ สัมภาษณ์ พระครูปลัดสรารุช จิตปัญโญ, เจ้าอาวาสวัดห้วยใหญ่, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^๙ สัมภาษณ์ พระครูเกษมกิตติโสภณ (วัลลภ กิตติโสภณ), เจ้าอาวาสวัดสามัคคีบรรพต, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระครูสุธีรารังการ (อมร อริยมณี), เจ้าคณะตำบลท่าบุญมี, เจ้าอาวาสวัดเกาะโพธิ์วาส, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นางวชิรา น่วมเจริญ, สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นางสุชาดา มุ่งงานครู, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายจกฤกษ์ วิสุทธิศิริ, นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายสามารถ เทียงพูนวงศ์, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระเทพชลธารมุนี (ประจวบ ปาสาทิโก ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดบางพระวรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิวิมล (เอนก จานิสโร ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดใหญ่อินทาราม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลประชานุกิจ (ดำรง จกกวโร), เจ้าคณะอำเภอนนทบุรีใหญ่, เจ้าอาวาสวัดหนองใหญ่ศิริธรรม, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระครูวิทยานันท์ (ชัยณรงค์ ญาณงโร), เจ้าคณะอำเภอนนทบุรีใหญ่, เจ้าอาวาสวัดโป่งตม, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

เมื่อมีการของบประมาณเพิ่มขึ้นหรือลดลง ที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติ จะต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบ และรอการอนุมัติจากหน่วยงานราชการ^{๑๙} สำนักงานศาสนสมบัติ จะเป็นผู้กำกับดูแลการเงินที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติ ส่วนพระสังฆาธิการไม่สามารถมีส่วนในการดำเนินการ จึงไม่รู้ถึงแผนการเงินที่ชัดเจนได้^{๒๐} จะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ โดยมีการประชุมปรึกษาหารือกันภายในเท่านั้น แล้วก็ขอมติความเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์ ส่วนจะดำเนินการ ได้ผลมากน้อยแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับสำนักงานศาสนสมบัติ และพระสังฆาธิการ ตามการวางแผน การพัฒนาของพระสังฆาธิการ ตามปกติแล้วก็ปฏิบัติตามธรรมเนียมที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา^{๒๑} การวางแผน จึงทำได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น ยังต้องมีการปรับปรุงพัฒนาเปลี่ยนแปลง ตลอดถึงกระบวนการดูแลรักษาศาสนสมบัติ ให้มีความชัดเจนกว่าเดิม^{๒๒} การเปลี่ยนแปลงเป็นไปเพื่อต้องการให้บุคลากรทุกรูปได้มีส่วนได้ส่วนเสีย และมีส่วนร่วมกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติภายในวัด^{๒๓} ไม่มีเทคนิคการดูแลรักษาที่ถูกต้อง ทำให้บุคลากรไม่สนใจงาน จุดอ่อนของบุคลากรคือ ไม่มีความรักที่จะดูแลรักษาศาสนสมบัติ^{๒๔}

การวางแผน คือ พระสังฆาธิการ และเจ้าหน้าที่ที่จะให้มีการประชุมร่วมกันเดือนละหนึ่งครั้ง เพื่อจะได้กำหนดแนวทาง^{๒๕} การวางแผน ทางพระสังฆาธิการจะเรียกประชุมคณะทำงาน มาประชุมปรึกษาหารือกัน เพื่อกำหนดวิธีการทำงานให้เหมาะสมกับงบประมาณ^{๒๖} การวางแผนการเงิน คือ รายรับได้จากการบริจาคทำบุญทั่วไป และผู้มีจิตศรัทธา มาทำบุญ^{๒๗} โอกาสการวางแผนการเงิน คือ คณะสงฆ์มีการประชุมปรึกษาหารือการดูแลรักษาศาสนสมบัติ สอนทั้งภายในพรรษาและนอกพรรษา^{๒๘} การวางแผนการเงิน คือ คณะสงฆ์มอบหมายให้พระสังฆาธิการเป็นตัวแทนในการดำเนินการ เมื่อมีการของบประมาณ^{๒๙} สำนักเรียนจะเป็นผู้กำกับดูแลเรื่องการเงินเพื่ออุดหนุนให้แก่

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลปริยัติกิจ (สังข์ดี จันทพลโณ), เจ้าคณะอำเภอศรีราชา, เจ้าอาวาสวัดพิบูลสถิตธรรม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระมหาคมสันต์ ชินวโร ป.ธ.๙, เจ้าคณะอำเภอเกาะจันทร์, เจ้าอาวาสวัดบ่อทองราษฎร์บำรุง, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระครูอุดมวิสุทธิคุณ (หล่ม จิตนาโค), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอบ่อทอง, เจ้าอาวาสวัดโคกขี้หนอน, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นางสาวรารวรรณ ทองศิริ, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมพระพุทธศาสนาและกิจการพิเศษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระครูพิมพ์ลภิจจานุวัตร (ประแท้ง ทีปโกโร), รองเจ้าคณะอำเภอบ้านบึง, เจ้าอาวาสวัดกุ่มที่ธาร, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระมหาบุรี อธิปญโญ ป.ธ. ๔, รองเจ้าคณะอำเภอนนทบุรี, เจ้าอาวาสวัดบ้านในบง, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระครูปลัดสรารุจ จิตปญโญ, เจ้าอาวาสวัดห้วยใหญ่, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระครูเกษมกิตติโสภณ (วัลลภ กิตติโสภณ), เจ้าอาวาสวัดสามัคคีบรรพต, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระครูสุธีรารังการ (อมร อริยมณี), เจ้าคณะตำบลท่าบุญมี, เจ้าอาวาสวัดเกาะโพธิ์วาส, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นางวชิรา น่วมเจริญ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๙} สัมภาษณ์ นางสาวดา มุ่งงานครู, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

คณะครู อาจารย์ ที่ได้รับมอบหมายให้สอนนักเรียนแต่ละประโยค^{๓๐} คณะสงฆ์จะเป็นผู้ดำเนินการวางแผน ไปตามขั้นตอนในระเบียบปฏิบัติ^{๓๑} พระสังฆาธิการมีวิสัยทัศน์ คือ ต้องการให้การดูแลรักษาศาสนสมบัติ ได้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า มีพันธกิจ คือ ดำเนินการตามกฎระเบียบและมหาเถรสมาคม^{๓๒} การวางแผน คือ ต้องการส่งเสริมให้บุคลากรทุกรูป/คน ได้รับความสะดวกสบาย^{๓๓}

พระสังฆาธิการจะเป็นผู้กำหนดตัวบุคคล เพื่อให้มาทำหน้าที่การดูแลรักษาศาสนสมบัติตามแต่ที่ตัวบุคคลนัด^{๓๔} การวางแผน คือ สำนักงานศาสนสมบัติ จะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ การดำเนินการได้ผลมากน้อยแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ^{๓๕} วาระการประชุมปรึกษา มีผลการประชุมไม่มีสาระสำคัญ นอกจากจะพูดคุยกันไป ตามเรื่องราวเท่านั้นไม่ค่อยจะมีหลักการที่น่าติดตามผล^{๓๖} บุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องไม่ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่รักษาวินัย ตาม กฎระเบียบ^{๓๗} ทางวัดไม่มีบุคลากรมาเพิ่ม บุคลากรที่มีอยู่ก็ไม่สนใจการดูแลรักษาศาสนสมบัติ^{๓๘}

การดูแลรักษาศาสนสมบัติ คณะสงฆ์มีความพยายามแก้ไขปัญหายุบสรรคการวางแผนให้มีความเหมาะสมกับจำนวนบุคคล^{๓๙} การเปลี่ยนแปลงบุคลากร เป็นไปเพื่อต้องการให้บุคลากรทุกรูป ได้มีส่วนได้ส่วนเสีย และมีส่วนร่วมกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติ^{๔๐} การวางแผน ไปตามเรื่องราว ไม่มีการประเมินผล ปัญหาของบุคลากร คือ มีหน้าที่ในการดูแลรักษาศาสนสมบัติ แต่ไม่มีเทคนิคการ

^{๓๐} สัมภาษณ์ นายจกกฤษณ์ วิสุทธีศิริ, นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นายสามารถ เทียงพูนวงศ์, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระเทพชลธารมุนี (ประจวบ ปสาโทโก ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดบางพระรวมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๓} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิวิมล (เอนก จานิสโร ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดใหญ่อินทาราม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลประชานุกิจ (ดำรง จกกวโร), เจ้าคณะอำเภอนนทบุรีใหญ่, เจ้าอาวาสวัดหนองใหญ่ศิริธรรม, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระครูวิทยานิพันธ์ (ชัยณรงค์ ญาณงโร), เจ้าคณะอำเภอบางบาล, เจ้าอาวาสวัดโป่งตม, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลปริยัติกิจ (สังข์จิต จันทปญโญ), เจ้าคณะอำเภอสรรพยา, เจ้าอาวาสวัดพิบูลสถิตธรรม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระมหาคมสันต์ ชินวโร ป.ธ.๙, เจ้าคณะอำเภอกะฉัง, เจ้าอาวาสวัดบ่อทองราษฎร์บำรุง, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระครูอุดมวิสุทธิคุณ (หล่ม จิตนาโค), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอบ่อทอง, เจ้าอาวาสวัดโคกขี้หนอน, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๓๙} สัมภาษณ์ นางสาววรารวรรณ ทองศิริ, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมพระพุทธศาสนาและกิจการพิเศษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระครูพิมลกิจจานุวัตร (ประทั้ง ที่ปิกโร), รองเจ้าคณะอำเภอบ้านบึง, เจ้าอาวาสวัดกุนทีธาร , ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

ดูแลรักษาศาสนสมบัติ^{๔๑} รายรับไม่แน่นอน และขาดเงินทุนสำรองล่วงหน้า^{๔๒} สำนักงานศาสนสมบัติเป็นผู้ดำเนินการวางแผนการพัฒนาตามปกติ แล้วก็ปฏิบัติตามธรรมเนียมที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา ไม่มีประสิทธิภาพ^{๔๓} หน่วยงานราชการดูแลการเงิน มีเงินไม่เพียงพอในการดำเนินการ^{๔๔} การเงินสำนักงานศาสนสมบัติ จะเป็นผู้ดำเนินการวางแผนทั้งหมด พระสังฆาธิการจะ ไม่มีโอกาสทราบตัวเลขที่ชัดเจน^{๔๕}

สรุปได้ว่า คือการวางแผน (Planning) พระสังฆาธิการ มีการกำหนดทิศทางองค์การพร้อมกับเป้าหมายและแผนงานต่างๆ

๔.๒.๒ กระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้านการจัดองค์กรตามแนวอธิบาท ๔

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในจังหวัดชลบุรี จะพบว่ามีรายละเอียดดังต่อไปนี้ มีการรวบรวมข้อมูลของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับทิศทางทั้งหมดขององค์กร^{๔๖} พิจารณาความเกี่ยวข้องกันระหว่างปัจจัยต่างๆ^{๔๗} พิจารณาผลกระทบของปัจจัยต่างๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อองค์การอย่างมีนัยสำคัญ^{๔๘} สรุปสถานการณ์ในอนาคตที่คาดว่าจะเกิดขึ้น (Scenario development) ในขั้นนี้ อาจต้องสรุปเป็นหลายทางเลือก (alternative) เนื่องจากสถานการณ์ภายนอกเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน^{๔๙} ทำการคาดการณ์ในสิ่งที่จะมีความเป็นไปได้สูงสุด (Forecasting)^{๕๐} ผู้บริหารก็สามารถพิจารณาโครงสร้างองค์การ เพื่อหาแนวทางในการใช้หน้าที่ต่างๆ แก้ปัญหาแรงกดดันจากปัจจัยภายนอกได้^{๕๑} ธุรกิจที่

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระมหาบุรี อธิปญโญ ป.ธ. ๔, รองเจ้าคณะอำเภอนนทบุรีรูปที่ ๑, เจ้าอาวาสวัดบ้านโนนบ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระครูปลัดสราวุธ จิตปญโญ, เจ้าอาวาสวัดห้วยใหญ่, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระครูเกษมกิตติโสภณ (वलลภ กิตติโลภณ), เจ้าอาวาสวัดสามัคคีบรรพต, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๔๔} สัมภาษณ์ พระครูสุธีวรสังการ (อมร อริยมณี), เจ้าคณะตำบลท่าบุญมี, เจ้าอาวาสวัดเกาะโพธิวาส, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๔๕} สัมภาษณ์ นางวชิรา น่วมเจริญ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระเทพชลธารมุนี (ประจวบ ปาสาทิโก ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดบางพระวรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิวิมล (เอนก จานิสโร ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดใหญ่อินทาราม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลประชานุกิจ (ดำรง จกกวโร), เจ้าคณะอำเภอนนทบุรีใหญ่, เจ้าอาวาสวัดหนองใหญ่ศิริธรรม, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระครูวิทยานันท์ (ชัยณรงค์ ญาณงโร), เจ้าคณะอำเภอนนทบุรี, เจ้าอาวาสวัดโป่งตามุข, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลปริยัติกิจ (สังข์จิต จันทปญโญ), เจ้าคณะอำเภอสรีราชา, เจ้าอาวาสวัดพิบูลสันทรธรรม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระมหาคมสันต์ ชินวโร ป.ธ.๙, เจ้าคณะอำเภอกะฉันทร์, เจ้าอาวาสวัดบ่อทองราษฎร์บำรุง, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีระดับสูงและอินเทอร์เน็ต จะสามารถเพิ่มคุณค่าให้กับกิจการของตน ด้วยต้นทุนที่ต่ำมาก ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของผู้ซื้อวัตถุดิบ ในแง่ของผู้ขายสินค้า จะต้องทำการเผยแพร่สินค้าของตนสู่ผู้บริโภค^{๕๒} การบริหารจัดการโดยสามารถจัดหาแหล่งข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจทางการบริหารได้ รวดเร็ว และสามารถหาจากแหล่งต่างๆ เพื่อเปรียบเทียบอีกด้วย^{๕๓} บุคคลสามารถรักษาไว้ซึ่งข่าวสารข้อมูลหรือเผยแพร่แจกกระจายข่าวสารข้อมูลนับว่าเป็น สิ่งสำคัญ สมาชิกขององค์กรที่มีเล่ห์เหลี่ยมจะคอยเก็บรักษาข่าวสารข้อมูลไว้อย่างดี เพื่อเป็นการเพิ่มอำนาจให้ตัวเอง^{๕๔}

กระบวนการใช้อำนาจและอิทธิพลที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตาม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งขององค์กร^{๕๕} ช่วยประสานความขัดแย้งต่างๆ ภายในหน่วยงาน กล่าวคือถ้าผู้บริหารในหน่วยงานมี ภาวะผู้นำที่มีคนยอมรับนับถือแล้ว ก็จะประสานหรือช่วยบรรเทาความขัดแย้งระหว่างบุคคลในหน่วยงาน^{๕๖} เป็นหลักยึดให้แก่บุคลากรเมื่อหน่วยงานเผชิญสภาวะคับขัน กล่าวคือ เมื่อใดก็ตามที่ หน่วยงานต้องเผชิญกับสภาวะคับขันหรือสภาวะที่อาจกระทบถึงความอยู่รอด^{๕๗} การจัดองค์กร คือ สำนักงานศาสนสมบัติ จะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ มีการประชุมปรึกษาหารือกันภายในน้อยมาก นานๆ จะมีการขอความเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์^{๕๘} การจัดองค์กร เช่น บุคลากรและเจ้าหน้าที่ ก็ให้ดูแลในวัสดุอุปกรณ์และอื่นๆ ที่ เกี่ยวกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติ มีการแบ่งเบาภาระหน้าที่กันดูแลรักษาวัสดุสิ่งของ แต่การดูแลรักษา ไม่ทั่วถึงทำให้วัสดุสิ่งของเสียหาย ตกหักบ้าง หายสาบสูญเป็นต้น^{๕๙} ด้านบุคคลไม่มีทีมงานที่มีความชำนาญ ด้านการเงินมีอยู่จำกัดในปริมาณน้อย ไม่เพียงพอกับปริมาณของบุคลากร^{๖๐} การจัดการของคณะสงฆ์ เป็นภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการเพื่อดูแลรักษา กฎระเบียบ^{๖๑} การจัดองค์กร คือ คณะสงฆ์ให้มีการประชุมปรึกษาหารือการดูแลรักษาศาสนสมบัติ ทั้งภายในพรรษาและนอกพรรษาน้อยมาก^{๖๒} นโยบาย

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระครูอุดมวิสุทธิคุณ (หล่ม จิตนาโค), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอบ่อทอง, เจ้าอาวาสวัดโคกขี้หนอน, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นางสาวรารวรรณ ทองศิริ, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมพระพุทธ ศาสนาและกิจการพิเศษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระครูพิมลกิจจานุวัตร (ประทั้ง ทิปกโร), รองเจ้าคณะอำเภอบ้านบึง, เจ้าอาวาสวัดกุ่มที่ ๓, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระมหาบุรี อธิปณโณ ป.ธ. ๔, รองเจ้าคณะอำเภอมโนรมบุรีที่ ๑, เจ้าอาวาสวัดบ้านโนน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระครูปลัดสราวุธ จิตปณโณ, เจ้าอาวาสวัดห้วยใหญ่, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระครูเกษมกิตติโสภณ (วัลลภ กิตติโสภณ), เจ้าอาวาสวัดสามัคคีบรรพต, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระครูสุธีวราลังการ (อมร อริยมณี), เจ้าคณะตำบลท่าบุญมี, เจ้าอาวาสวัดเกาะโพธิ์วาส, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๕๙} สัมภาษณ์ นางวชิรา น่วมเจริญ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๖๐} สัมภาษณ์ นางสาวดา มุ่งงานครู, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๖๑} สัมภาษณ์ นายจกฤกษ์ วิสุทธิศิริ, นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๖๒} สัมภาษณ์ นายสามารถ เทียงพูนวงศ์, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

ของสำนักงานศาสนสมบัติดีหมด แต่ว่าการปฏิบัติตามได้น้อย บุคลากรในเขต ปกครองคณะสงฆ์ จะมีหน้าที่ในการดูแลเฉพาะที่ตนเองรับผิดชอบ^{๖๓} การจัดองค์กร คือ สำนักงานศาสนสมบัติ และพระสังฆาธิการ จะเป็นผู้กำหนดปัจจัย การดูแลรักษาศาสนสมบัติ แต่ไม่ได้มีการพิจารณาถึงทรัพยากรที่มีอยู่^{๖๔} งบประมาณให้แก่บุคลากร เจ้าหน้าที่น้อยมาก เรื่องนี้เป็นที่ทราบกันดีภายในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^{๖๕} การจัดหาเจ้าภาพ การกำหนดวิธีการทำงาน การประชุม การติดต่อประสานงาน เป็นต้น ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติ^{๖๖} ขาดการควบคุมดูแลให้รัดกุม ขาดการพิจารณาบุคคลให้รอบคอบ มีอุปกรณ์เสื่อมคุณภาพ เนื่องจากขาดการบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์^{๖๗}

สำนักงานศาสนสมบัติ และคณะสงฆ์เป็นผู้สนับสนุน ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ให้การช่วยเหลือ ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ ไม่มีจิตวิทยาในการสร้างสรรค์^{๖๘} ไม่มีกลยุทธ์ในการหาเจ้าภาพ เข้ามาทำบุญในเขตปกครองคณะสงฆ์^{๖๙} สำนักงานศาสนสมบัติ จะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ มีการประชุมปรึกษาหารือกันภายในน้อยมาก นานๆ จะมีการขอความเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์^{๗๐} บุคลากรและเจ้าหน้าที่ ก็ให้ดูแลในวัสดุอุปกรณ์และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติ มีการแบ่งเบาภาระหน้าที่กันดูแลรักษาวัสดุสิ่งของ^{๗๑} กระบวนการจัดการ (Process) เช่น การดำเนินการระยะสั้น ระยะยาว ติดตาม ผลการ ดำเนินการ แก่ไขงานเป็นต้น ปัจจัยนำออก (Output)^{๗๒} คณะสงฆ์มอบหมายให้พระสังฆาธิการ กำกับดูแลทั้งบุคคล การเงิน และวัสดุอุปกรณ์^{๗๓} การจัดองค์กร เช่น ด้านบุคคล ด้านการเงิน ด้านวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น พระสังฆาธิการจะมีบทบาทหน้าที่กำกับดูแลรักษา

^{๖๓} สัมภาษณ์ พระเทพพลธารมณี (ประจวบ ปาสาทิโก ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดบางพระรวมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๖๔} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิวิมล (เอนก ฐานิสโร ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดใหญ่อินทาราม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๖๕} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลประชานุกิจ (ดำรง จกกวโร), เจ้าคณะอำเภอนนทบุรีใหญ่, เจ้าอาวาสวัดหนองใหญ่ศิริธรรม, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๖๖} สัมภาษณ์ พระครูวิทยานิพนธ์ (ชัยณรงค์ ญาณงโร), เจ้าคณะอำเภอบางบาล, เจ้าอาวาสวัดโป่งตามุข, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๖๗} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ปริยัติกิจ (สังข์จิต จันทปญโญ), เจ้าคณะอำเภอสรีราชา, เจ้าอาวาสวัดพิบูลย์ธรรม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๖๘} สัมภาษณ์ พระมหาคมสันต์ ชินวโร ป.ธ.๙, เจ้าคณะอำเภอกะฉัง, เจ้าอาวาสวัดบ่อทองราษฎร์บำรุง, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๖๙} สัมภาษณ์ พระครูอุดมวิสุทธิคุณ (หล่ม จิตนาโค), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอบ่อทอง, เจ้าอาวาสวัดโคกขี้หนอน, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๗๐} สัมภาษณ์ นางสาวรารวรรณ ทองศิริ, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมพระพุทธศาสนาและกิจการพิเศษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๗๑} สัมภาษณ์ พระครูพิมลกิจจานุวัตร (ประทีป ฑีปโกโร), รองเจ้าคณะอำเภอบ้านบึง, เจ้าอาวาสวัดกุณทิธาร , ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๗๒} สัมภาษณ์ พระมหาบุรี อธิปญโญ ป.ธ. ๔, รองเจ้าคณะอำเภอนนทบุรีที่ ๑, เจ้าอาวาสวัดบ้านโนน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๗๓} สัมภาษณ์ พระครูปลัดสราวุธ จิตปญโญ, เจ้าอาวาสวัดห้วยใหญ่, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๙.

ตามกฎระเบียบ^{๗๔} การจัดองค์กรของคณะสงฆ์ เป็นภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการดูแลรักษา กฎระเบียบ คือ มีหน้าที่ในการดำเนินการสำเร็จตามเวลา^{๗๕} สำนักงานศาสนสมบัติ และคณะสงฆ์ จะเป็นผู้กำกับดูแลการจัดการที่เกี่ยวข้องกับการ ดูแลรักษาศาสนสมบัติ เช่น ปัจจัยนำเข้า (Input) เช่น พระสังฆาธิการรับบุคลากรและเจ้าหน้าที่เพิ่มเติม ให้ความสนับสนุนเป็นต้น^{๗๖}

พระสังฆาธิการจะดูแลเรื่องนโยบายของการดูแลรักษาศาสนสมบัติ สำนักงานศาสนสมบัติ จะดูแลเรื่องวิธีการดูแลรักษาศาสนสมบัติ สอนเฉพาะส่วนที่ตนเองรับผิดชอบ^{๗๗} คณะสงฆ์ให้มีการประชุมปรึกษาหารือการดูแลรักษาศาสนสมบัติ ทั้งภายในพรรษา และนอกพรรษา^{๗๘} สำนักงานศาสนสมบัติ และพระสังฆาธิการจะเป็นผู้จัดการทั้งหมด เช่น การจัดหาเจ้าภาพ การกำหนดวิธีการทำงาน การประชุม การติดต่อประสานงาน เป็นต้น ที่เกี่ยวข้อง^{๗๙} สำนักงานศาสนสมบัติ จะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ มีการประชุมปรึกษาหารือกันภายในบ่อยมาก นานๆ จะมีการขอความเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์^{๘๐} บุคลากรและเจ้าหน้าที่ ก็ให้ดูแลในวัสดุอุปกรณ์และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติ มีการแบ่งเบาภาระหน้าที่กันดูแลรักษาวัสดุสิ่งของ แต่การดูแลรักษาไม่ทั่วถึง^{๘๑} การจัดการของคณะสงฆ์ เป็นภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการเพื่อดูแลรักษา กฎระเบียบ^{๘๒} ไม่มีทีมงานที่มีความชำนาญ ด้านการเงินมีอยู่จำกัดในปริมาณน้อย ไม่เพียงพอต่อสถานภาพในปัจจุบัน^{๘๓} นโยบายดี แต่การปฏิบัติตามได้น้อย บุคลากรในเขตปกครองคณะสงฆ์ จะมีหน้าที่ ในการดูแลเฉพาะที่ตนเองรับผิดชอบ^{๘๔} คณะสงฆ์ให้มีการประชุมปรึกษาหารือการดูแลรักษาศาสนสมบัติ ทั้งภายใน

^{๗๔} สัมภาษณ์ พระครูเกษมกิตติโสภณ (วัลลภ กิตติโสภณ), เจ้าอาวาสวัดสามัคคีบรรพต, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๗๕} สัมภาษณ์ พระครูสุธีรวิมล (อมร อริยมณี), เจ้าคณะตำบลท่าบุญมี, เจ้าอาวาสวัดเกาะโพธิ์वास, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๗๖} สัมภาษณ์ นางวชิรา น่วมเจริญ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๗๗} สัมภาษณ์ นางสาวดา มุ่งงานครู, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๗๘} สัมภาษณ์ นายจกฤกษ์ วิสุทธิศิริ, นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๗๙} สัมภาษณ์ นายสามารถ เทียงพูนวงศ์, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๘๐} สัมภาษณ์ พระเทพชลธารมุนี (ประจวบ ปาสาทิโก ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดบางพระรวมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๘๑} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิวิมล (เอนก จานิสโร ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดใหญ่อินทาราม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๘๒} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลประชาบุกิจ (ดำรง จกกวโร), เจ้าคณะอำเภอนหนองใหญ่, เจ้าอาวาสวัดหนองใหญ่ศิริธรรม, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๘๓} สัมภาษณ์ พระครูวิฑูรย์นันทน์ (ชัยณรงค์ ญาณงโร), เจ้าคณะอำเภอนาทอง, เจ้าอาวาสวัดโป่งต้ามุข, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๘๔} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ปริยัติกิจ (สังขิต จันทปญโญ), เจ้าคณะอำเภอสรีราชา, เจ้าอาวาสวัดพิบูลสถิตธรรม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

พรรษา และนอกพรรษาน้อยมาก^{๘๕} งบประมาณให้แก่บุคลากร เจ้าหน้าที่น้อยมาก เรื่องนี้เป็นที่ทราบกันดีภายในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^{๘๖} ไม่มีการจัดหาเจ้าภาพ การกำหนดวิธีการทำงาน การประชุมการติดต่อประสานงานเป็นต้น ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติ^{๘๗} ขาดการควบคุมดูแลให้รัดกุม ขาดการพิจารณาบุคคลให้รอบคอบ มีอุปกรณ์เสื่อมคุณภาพ^{๘๘} ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ให้การช่วยเหลือ ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ ไม่มีจิตวิทยาในการสร้างสรรค์^{๘๙} ไม่มีกลยุทธ์ในการหาเจ้าภาพเข้าทำบุญในเขตปกครองคณะสงฆ์^{๙๐}

สรุปได้ว่า คือ การจัดองค์กร (Organizing) พระสังฆาธิการ มีการจัดระเบียบทรัพยากรให้ เป็นระบบงานที่มีประสิทธิภาพ เป็นระบบวิธีทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

๔.๒.๓ กระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้านการจัดคนเข้าทำงานตามแนวอธิบาท ๔

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในจังหวัดชลบุรี จะพบว่ามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การเสาะแสวงหาเพื่อเลือกสรรให้ได้นคนที่มีความรู้ ความสามารถ เหมาะสมกับงาน และที่สำคัญที่สุดก็คือ สามารถปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมของบริษัท หรือขององค์กร^{๙๑} การรักษาวินัย นอกเหนือจากการพัฒนาตัวบุคคลแล้ว การที่จะสามารถจัดหาบุคลากรที่ดี ได้หน่วยงานจำเป็นต้องจัดให้มีสวัสดิการ และบริการด้านสงเคราะห์ต่างๆ ให้เหมาะสมด้วย เช่น สิทธิการลา การรักษาพยาบาล และบำเหน็จบำนาญ^{๙๒} การธำรงรักษาและพัฒนาบุคลากรและบริหาร การที่บุคลากรในหน่วยงานปฏิบัติงานได้ อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการบำรุงรักษาและพัฒนาอยู่เสมอ^{๙๓} การกำหนดความต้องการด้านบุคลากร เป็นกิจกรรมหลักขั้นต้นของการจัดการทรัพยากร มนุษย์ที่จะต้องทำแผน กำหนดความต้องการบุคลากรของหน่วยงานเป็นระยะๆ ความต้องการของหน่วยงาน ซึ่งต้องแสดงทั้งปริมาณและคุณภาพของบุคลากรที่ต้องการตามลักษณะงานและตำแหน่ง ที่ จำเป็นต้องกำหนดขึ้น รวมทั้งโครงสร้างของค่าตอบแทน เช่น เงินเดือน ค่าจ้าง^{๙๔}

^{๘๕} สัมภาษณ์ นางวชิรา น่วมเจริญ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๘๖} สัมภาษณ์ พระมหาคมสันต์ ชินวโร ป.ธ.๙, เจ้าคณะอำเภอเกาะจันทร์, เจ้าอาวาสวัดบ่อทองราษฎร์บำรุง, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๘๗} สัมภาษณ์ พระครูอุดมวิสุทธิคุณ (หลุ่ม จิตนาโค), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอบ่อทอง, เจ้าอาวาสวัดโคกขี้หนอน, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๘๘} สัมภาษณ์ พระครูพิมลกิจจานุวัตร (ประทัง ที่ปักโร), รองเจ้าคณะอำเภอบ้านบึง, เจ้าอาวาสวัดกุณทีธาร , ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๘๙} สัมภาษณ์ พระมหาบุรี อธิปญโญ ป.ธ. ๔, รองเจ้าคณะอำเภอนนทบุรี, เจ้าอาวาสวัดบ้านโนน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๙๐} สัมภาษณ์ พระครูปลัดสราวุธ จิตปญโญ, เจ้าอาวาสวัดห้วยใหญ่, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๙๑} สัมภาษณ์ นางวชิรา น่วมเจริญ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๙๒} สัมภาษณ์ นางสาวดา มุ่งงานครู, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๙๓} สัมภาษณ์ นายจกฤกษ์ วิสุทธิศิริ, นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๙๔} สัมภาษณ์ นายสามารถ เทียงพูนวงศ์, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

การตอบสนองความต้องการของบุคลากร เมื่อกำหนดความต้องการด้านบุคลากรเป็นกรอบอัตรากำลังไว้แล้ว การจัดการทรัพยากรมนุษย์จะต้องทำหน้าที่เสาะแสวงหาบุคลากรตามที่ต้องการ โดยกระบวนการสรรหา การคัดเลือก บรรจุแต่งตั้งที่เหมาะสมตามระบบคุณธรรมรวมทั้งการเตรียม บุคลากรใหม่เข้าสู่หน่วยงาน เช่น การจัดปฐมนิเทศ การมอบหมายงาน และการจัดระบบนิเทศงานที่จะ ช่วยให้บุคลากรใหม่เข้าสู่หน่วยงานด้วยความราบรื่น สามารถปรับตัวได้เร็วและปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายตั้งแต่แรก^{๙๕} การรักษาพนักงาน (Retention) หมายถึง ความพยายามที่จะทำให้พนักงานพึงพอใจในการ ปฏิบัติงาน ด้วยการสร้างบรรยากาศให้ผู้ปฏิบัติงานมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานมีโอกาสเติบโต ก้าวหน้าในหน้าที่การงานด้านตำแหน่ง และมีรายได้พอเพียงกับความ เป็นอยู่ ทั้งนี้เป็นความพยายามของ บริษัทในการบริหาร เพื่อสนองความต้องการของพนักงานให้ ได้มากที่สุดภายใต้กฎระเบียบและหลักเกณฑ์ ที่จะอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ ที่ หน่วยงานจัดให้พนักงานซึ่งเป็นสิ่งจูงใจในการปฏิบัติงาน อย่างหนึ่ง^{๙๖}

การพัฒนาเป็นกิจกรรมสำคัญที่อาจทำได้ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม โดยการศึกษาอบรม การดูงาน การเข้าร่วมสัมมนา การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในขั้นตอนนี้ยังจำเป็นต้องจัดให้มีการ ประเมินผลการปฏิบัติงานที่ยุติธรรมเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาความดีความชอบ การเลื่อน ตำแหน่ง^{๙๗} การพัฒนา หมายถึง การดำเนินการที่จะส่งเสริมให้พนักงานมีความรู้ ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์เพิ่มขึ้นในรูปแบบของการฝึกอบรม การศึกษาของพนักงาน การพัฒนา พนักงาน เพื่อให้พนักงานสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน ก็ดำเนินการ พัฒนาอาชีพพนักงาน ให้พร้อมที่จะรับผิดชอบหรือเติบโตในตำแหน่งสูงขึ้นรวมถึงการ ปรับหรือพัฒนา องค์กรให้เป็นองค์กรที่ชนะในการแข่งขันได้ในที่สุด^{๙๘} การสรรหาบุคลากร คณะ สงฆ์มีหน้าที่กำกับดูแลกฎระเบียบและการสรรหา บุคลากร ภายในเขตปกครอง^{๙๙}การสรรหาบุคลากร จะมีการประชุมปรึกษากันภายในคณะสงฆ์ก่อนแล้วนำเสนอการ สรรหาบุคลากรต่อผู้บังคับบัญชา ทราบก่อน รอการพิจารณาตามขั้นตอน^{๑๐๐}

^{๙๕} สัมภาษณ์ พระเทพชลธารมุนี (ประจวบ ปาสาทิโก ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัด บางพระรวมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๙๖} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิวิมล (เอนก จานิสสโร ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาส วัดใหญ่อินทาราม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๙๗} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลประชานุกิจ (ดำรง จกกวโร), เจ้าคณะอำเภอนหนองใหญ่, เจ้าอาวาสวัด หนองใหญ่ศิริธรรม, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๙๘} สัมภาษณ์ พระครูวิทยานันท์ (ชัยณรงค์ ญาณงโร), เจ้าคณะอำเภอนาทอง, เจ้าอาวาสวัดโป่งตา มุข, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๙๙} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลปริยัติกิจ (สังขิต จันทปญโญ), เจ้าคณะอำเภอศรีราชา, เจ้าอาวาสวัดพิบูล สันถรรพ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ พระมหาคมสันต์ ชินวโร ป.ธ.๙, เจ้าคณะอำเภอกะฉัง, เจ้าอาวาสวัดบ่อทอง ราษฎร์บำรุง, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

การคัดเลือกบุคลากร คือ คณะสงฆ์หรือพระสังฆาธิการจะเป็นผู้คัดเลือกบุคลากร^{๑๐๑} การคัดเลือกบุคลากร จะเป็นหน้าที่ของคณะสงฆ์หรือพระสังฆาธิการ จะเป็นผู้พิจารณา การคัดเลือกบุคลากร ตามปกติแล้ว จะให้มีการประชุมปรึกษากัน ภายในก่อนแล้ว จึงจะได้มีการขออนุญาต อนุมัติ การคัดเลือกบุคลากร ตามกฎระเบียบ และตามกฎหมายของมหาเถรสมาคม^{๑๐๒} การจัดคนเข้าทำงานคือ สำนักงานศาสนสมบัติ จะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ มีการประชุมปรึกษาหารือกันภายใน น้อยมากนานๆ จะมีการขอความเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์^{๑๐๓} การจัดคนเข้าทำงาน เช่น บุคลากรและเจ้าหน้าที่ ก็ให้ดูแลในวัสดุอุปกรณ์และอื่นๆ ที่ เกี่ยวกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัด มีการแบ่งเบาภาระหน้าที่กันดูแลรักษาวัสดุสิ่งของ แต่การดูแลรักษาไม่ทั่วถึงทำให้วัสดุสิ่งของ เสียบ้าง ตกหัก บาง หายสาบสูญ เป็นต้น^{๑๐๔}

การจัดคนเข้าทำงานและจัดการของคณะสงฆ์ เป็นภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการเพื่อ ดูแลรักษากฎระเบียบ^{๑๐๕} การจัดคนเข้าทำงานคือ คณะสงฆ์ให้มีการประชุม ปรึกษาหารือการดูแล รักษาศาสนสมบัติ ทั้งภายในพรรษาและนอกพรรษาน้อยมาก^{๑๐๖} ไม่มีบุคลากรที่มีอยู่ก็ไม่สนใจการ ดูแลรักษาศาสนสมบัติ^{๑๐๗} การจัดคนเข้าทำงาน คือ บุคลากรไม่ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่ทำ ตามกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม^{๑๐๘} เจ้าหน้าที่คือไม่ดูแลงานที่ตนเองรับผิดชอบ ไม่ตรงต่อเวลา มา ทำงานสาย ไม่มีสมาธิในการทำงาน^{๑๐๙} การจัดคนเข้าทำงานคือ ตามปกติแล้วก็ปฏิบัติตามธรรมเนียม ที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา ไม่มีการพัฒนารูปแบบเด่นชัดขึ้นเท่าที่ควร^{๑๑๐} การจัดคนเข้าทำงานจึงทำได้ใน ระดับหนึ่งเท่านั้น ยังต้องมีการปรับปรุงพัฒนา เปลี่ยนแปลง ตลอดถึงกระบวนการดูแลรักษาศาสน สมบัติให้มีความชัดเจนกว้างเดิม^{๑๑๑} การเปลี่ยนแปลงเป็นไปเพื่อต้องการให้บุคลากรทุกรูปได้มีส่วนได้ ส่วนเสีย และมีส่วนร่วมกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติภายในวัด^{๑๑๒}

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ พระครูอุดมวิสุทธิคุณ (กลุ่ม จิตนาโค), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอบ่อทอง, เจ้าอาวาส วัดโคกขี้หนอน, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ พระครูพิมพ์มณีจันทรวร (ประแท้ง ที่ปักโร), รองเจ้าคณะอำเภอบ้านบึง, เจ้าอาวาสวัดกุณฐิธาร , ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ พระมหาบุรี อธิปัญญา ป.ธ. ๔, รองเจ้าคณะอำเภอนันทบุรี, ๑, เจ้าอาวาสวัดบ้านโนน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ พระครูปลัดสรวิชัย จิตปัญญา, เจ้าอาวาสวัดห้วยใหญ่, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ นางสาววรารณ ทองศิริ, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมพระ พุทธ ศาสนาและกิจการพิเศษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ พระครูเกษมกิตติโสภณ (วัลลภ กิตติโสภณ), เจ้าอาวาสวัดสามัคคีบรรพต, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ พระครูสุธีรวิธาน (อมร อริยมณี), เจ้าคณะตำบลท่าบุญมี, เจ้าอาวาสวัดเกาะโพธิ์वास, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ นางวชิรา นุ่มเจริญ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ นางสาวดา มุ่งงานครู, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ นายจกฤษณ์ วิสุทธิศิริ, นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ นายสามารถ เทียงพูนวงศ์, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ พระเทพชลธารมณี (ประจวบ ปาสาทิโก ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัด บางพระรวมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

การจัดคนเข้าทำงาน คือ พระสังฆาธิการ และเจ้าหน้าที่ ก็จะทำให้มีการประชุมร่วมกัน เดือนละ ๑ ครั้ง เพื่อจะได้กำหนดแนวทาง^{๑๑๓} การจัดคนเข้าทำงาน คือ สำนักเรียนกำหนดให้มีการประชุมปรึกษาหารือ การดูแลรักษาศาสนสมบัติทั้งภายใน โดยกำหนดให้ครู อาจารย์ทุกรูปมีส่วนร่วม ในการวางแผนบุคคล^{๑๑๔} การจัดคนเข้าทำงาน คือ รายรับได้จากการบริจาคทำบุญทั่วไป และผู้มีจิต ศรัทธา มาทำบุญ^{๑๑๕} การจัดคนเข้าทำงานคือ คณะสงฆ์มีการประชุมปรึกษาหารือการดูแลรักษาศาสน สมบัติ สอนทั้งภายในพรรษาและนอกพรรษา^{๑๑๖} การจัดคนเข้าทำงานคือ คณะสงฆ์มอบหมายให้พระ สังฆาธิการเป็นตัวแทนในการ ดำเนินการ เมื่อมีการของบประมาณ^{๑๑๗} สำนักเรียนจะเป็นผู้กำกับดูแล เรื่องการเงินเพื่ออุดหนุนให้แก่คณะครู อาจารย์ ที่ได้รับ มอบหมายให้สอนนักเรียนแต่ละประโยค^{๑๑๘} คณะสงฆ์จะเป็นผู้ดำเนินการจัดคนเข้าทำงานไปตามขั้นตอนในระเบียบปฏิบัติ^{๑๑๙} พระสังฆาธิการมี วิสัยทัศน์ คือ ต้องการให้การกำหนดกลยุทธ์ได้ปฏิบัติตามคำสอน ของ พระพุทธเจ้า มีพันธกิจคือ ดำเนินการตามกฎหมายระเบียบของและมหาเถรสมาคม^{๑๒๐}

การจัดคนเข้าทำงานคือ ต้องการส่งเสริมให้บุคลากรทุกรูป/คน ได้รับความ สะดวกสบาย^{๑๒๑} พระสังฆาธิการจะเป็นผู้กำหนดตัวบุคคล เพื่อให้มาทำหน้าที่การดูแลรักษาศาสนสมบัติ ตามแต่ที่ตัว บุคคลถนัด^{๑๒๒} สำนักงานศาสนสมบัติ จะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ มีการประชุม ปรึกษาหารือกันภายในน้อยมาก นานๆ จะมีการขอความเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์^{๑๒๓} บุคลากรและ เจ้าหน้าที่ ก็ให้ดูแลใน วัสดุอุปกรณ์และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติ มีการแบ่งเบา

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิวิมล (เอนก ฐานิสโร ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้า อวาสวัดใหญ่อินทาราม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลประชานุกิจ (ดำรง จุกวโร), เจ้าคณะอำเภอนองใหญ่, เจ้าอาวาสวัด หนองใหญ่ศิริธรรม, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ พระครูวิทย์วิทยานันท์ (ชัยณรงค์ ญาณงโร), เจ้าคณะอำเภอบ้านโพธิ์, เจ้าอาวาสวัดโป่งตา มุข, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลปริยัติกิจ (สังขิต จันทปญโญ), เจ้าคณะอำเภอสรีราชา, เจ้าอาวาสวัดพิบูล สันทรธรรม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ พระมหาคมสันต์ ชินวโร ป.ธ.๙, เจ้าคณะอำเภอกะฉัง, เจ้าอาวาสวัดบ่อทอง ราษฎร์บำรุง, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ พระครูอุดมวิสุทธิคุณ (หล่ม จิตนาโค), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอบ่อทอง, เจ้าอาวาส วัดโคกขี้หนอน, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ พระครูพิมลกิจจานุวัตร (ประทั้ง ที่ปึกโร), รองเจ้าคณะอำเภอบ้านบึง, เจ้าอาวาสวัดกุฎีธาร , ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ พระมหาบุรุษ อธิปญโญ ป.ธ. ๔, รองเจ้าคณะอำเภอนันทนิคมรูปที่ ๑, เจ้าอาวาสวัดบ้านโนน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ พระครูปลัดสรวิชัย จิตปญโญ, เจ้าอาวาสวัดห้วยใหญ่, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ พระครูสุธีวรालังการ (อมร อริยมณี), เจ้าคณะตำบลท่าบุญมี, เจ้าอาวาสวัดเกาะโพธิ์वास, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ นางสาวรารรรณ ทองศิริ, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมพระ พุทธ ศาสนาและกิจการพิเศษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

ภาระหน้าที่กันดูแลรักษาวัสดุสิ่งของ แต่การดูแลรักษาไม่ทั่วถึง^{๑๒๔} การจัดการของคณะสงฆ์ เป็นภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการเพื่อดูแลรักษา กฎระเบียบ^{๑๒๕} นโยบายดีแต่การปฏิบัติตามได้น้อย บุคลากรในเขตปกครองคณะสงฆ์ จะมีหน้าที่ใน การดูแลเฉพาะที่ตนเองรับผิดชอบ^{๑๒๖} คณะสงฆ์ให้มีการประชุม ปรีกษาหารือการดูแลรักษาศาสนสมบัติ ทั้งภายในพรรษา และนอกพรรษาน้อยมาก^{๑๒๗} งบประมาณให้แก่บุคลากร เจ้าหน้าที่น้อยมาก เรื่องนี้เป็นที่ทราบกันดีภายในหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง^{๑๒๘} ไม่มีทีมงานที่มีความชำนาญ ด้านการเงินมีอยู่จำกัดในปริมาณน้อย ไม่เพียงพอต่อ สถานภาพในปัจจุบัน^{๑๒๙} ไม่มีการจัดหาเจ้าภาพ การกำหนดวิธีการทำงาน การประชุม การติดต่อประสานงาน เป็นต้น ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติ^{๑๓๐} ขาดการควบคุมดูแลให้รัดกุม ขาดการพิจารณาบุคคลให้รอบคอบ มีอุปกรณ์เสื่อมคุณภาพ^{๑๓๑} ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ให้การช่วยเหลือ ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ ไม่มีความวิริยะใน การสร้างสรรค์^{๑๓๒} สำนักงานศาสนสมบัติ และพระสังฆาธิการ จะเป็นผู้กำหนด ปัจจัยการดูแลรักษาศาสนสมบัติ แต่ไม่ได้มีการพิจารณาถึงทรัพยากรที่มีอยู่^{๑๓๓} สำนักงานศาสนสมบัติ จะเป็นผู้กำหนดแผนการเพื่อนำมาบริหารจัดการ โดยจะจัดทำ งบประมาณ ส่วนหนึ่งเสนอต่อพระสังฆาธิการ เมื่อได้รับทราบแล้ว ก็จะพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วจึงจะได้อนุมัติงบประมาณที่เหมาะสม^{๑๓๔} ไม่มีกลยุทธ์ในการหาเจ้าภาพเข้าทำบุญในเขตปกครองคณะสงฆ์^{๑๓๕}

สรุปได้ว่า คือ การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) พระสังฆาธิการ มีการธำรงรักษาให้องค์การมี ทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่าสูงสุด เพื่อพร้อมที่จะปฏิบัติงานและสร้างสรรค์ความสำเร็จให้กับองค์กรจาก หน้าที่ที่ตนปฏิบัติอยู่

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ พระครูเกษมกิตติโสภณ (วัลลภ กิตติโสภณ), เจ้าอาวาสวัดสามัคคีบรรพต, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ นางวชิรา น่วมเจริญ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ นางสุชาดา มุ่งงานครู, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ นายจกฤชณ์ วิสุทธีศิริ, นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ นายสามารถ เทียงพูนวงศ์, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ พระเทพชลธารมณี (ประจวบ ปาสาทิโก ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดบางพระรวมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิวิมล (เอนก จานิสโร ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดใหญ่อินทาราม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลประชานุกิจ (ดำรง จุกวโร), เจ้าคณะอำเภอนองใหญ่, เจ้าอาวาสวัดหนองใหญ่ศิริธรรม, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ พระครูวิทย์วิทยานันท์ (ชัยณรงค์ ญาณงโร), เจ้าคณะอำเภอบ้านนา, เจ้าอาวาสวัดโป่งตามุข, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ปริยัติกิจ (สังข์จิต จันทปณฺณ), เจ้าคณะอำเภอสรรคบุรี, เจ้าอาวาสวัดพิบูลสังฆาราม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ พระมหาคมสันต์ ชินวโร ป.ธ.๙, เจ้าคณะอำเภอกะฉัง, เจ้าอาวาสวัดบ่อทองราษฎร์บำรุง, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ พระครูอุดมวิสุทธิคุณ (หล่ม จิตนาโค), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอบ่อทอง, เจ้าอาวาสวัดโคกขี้หนอน, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

๔.๒.๔ กระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้านการสั่งการตาม แนวอธิปไตย ๔

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในจังหวัดชลบุรี จะพบว่ามีรายละเอียดดังต่อไปนี้
องค์กรต้องมีการวินิจฉัยสั่งการที่รวดเร็ว เทียบตรง รวมทั้งข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย เพื่อ
เป็น ข้อมูลในการตัดสินใจของผู้บริหารองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร^{๑๓๖}
หลักการบริหารสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการระบุดูทรัพยากรบุคคลว่ามีความสามารถ และความรู้ที่
หลากหลาย รวมทั้งเป็นผู้มีความสามารถที่ดีที่สุด^{๑๓๗} หลักการบริหารงานสมัยใหม่กับหลักการ
บริหารงานเชิงพุทธศาสตร์ในเชิงเปรียบเทียบว่า สามารถบูรณาการ รวมเข้ากันได้ และเป็นแนวทางที่
มีความสอดคล้องกับหลักการบริหารสมัยใหม่ได้อย่าง เหลือเชื่อ^{๑๓๘} การบริหารงานมีความซับซ้อน
ต้องใช้กลยุทธ์ด้านต่าง ๆ มาปรับเข้ากับระบบการบริหารงาน เน้นการแข่งขัน และผลกำไรสูงสุด เพื่อ
สนองระบบบริโภคนิยม^{๑๓๙} องค์กรสงฆ์ต้องเป็นตัวอย่างที่ดี มุ่งเน้นให้การศึกษาแก่คณะสงฆ์อย่าง
ต่อเนื่องและจริงจัง พัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างความรู้ความสามารถให้แก่บุคลากร ด้วยการจัดทำ
โครงการอบรมบุคลากร เพื่อการเผยแผ่อย่างต่อเนื่อง^{๑๔๐} องค์กรจะต้องมีการตรวจสอบข้อมูลผลการ
ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ การรายงาน ข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ และเป็นข้อมูลที่เป็นมาตรฐาน
เที่ยงตรง มีมาตรวัด รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาสนับสนุนข้อมูล จะทำให้การบริหาร
องค์กรได้อย่างแม่นยำ รวดเร็วต่อผู้บริหาร^{๑๔๑} การมีส่วนร่วมระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ปฏิบัติการ
ควรมีแนวทางทำงานร่วมกันอย่างชัดเจน วางกรอบนโยบาย การประเมินผลที่ชัดเจน^{๑๔๒} การ
พัฒนาระบบการบริหารงาน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงขององค์กรตามโลกาภิวัตน์ ที่มีการแข่งขัน
สูง จึงมีการสร้างระบบการบริหารงานที่เน้นคนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งปรับปรุงและพัฒนาระบบ การ
บริหารงานสมัยใหม่ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายขึ้น^{๑๔๓} วิถีทางที่จะทำให้บรรลุผลที่พึง
ปรารถนานั้น แต่เนื่องจากวิถีทางที่จะทำให้บรรลุผลนั้นมีมากมาย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการวางแผน
เพื่อตัดสินใจเลือกวิถีหรือวิธีการที่ดีที่สุด^{๑๔๔}

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ พระครูสุธีรารังการ (อมร อริยมณี), เจ้าคณะตำบลท่าบูนุญมี, เจ้าอาวาสวัดเกาะโพธิวาส,
๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ พระครูเกษมกิตติโสภณ (วัลลภ กิตติโสภณ), เจ้าอาวาสวัดสามัคคีบรรพต, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ นางวชิรา น่วมเจริญ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ นางสาวรารวรรณ ทองศิริ, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมพระ
พุทธ ศาสนาและกิจการพิเศษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ นางสุชาดา มุ่งงานครุ, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ นายจักกฤษณ์ วิสุทธิศิริ, นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ นายสามารถ เทียงพูนวงศ์, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ พระเทพชลธารมุนี (ประจวบ ปาสาทิโก ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัด
บางพระรวมหาวีหาร จังหวัดชลบุรี, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิวิมล (เอนก จานิสโร ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้า
อาวาสวัดใหญ่อินทาราม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

การสั่งการเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้ความรู้ในทางวิทยาการและวิจารณ์ญาณวินิจฉัยเหตุการณ์ในอนาคต แล้วกำหนดวิธีการโดยถูกต้อง และมีเหตุผลเพื่อให้การดำเนินงานตามแผนเป็นไปโดยเรียบร้อย สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพที่สุด^{๑๔๕} เป้าหมายของการกระทำที่ต้องอาศัยขั้นตอนที่สัมพันธ์กันมีการแบ่งเป็นหมวดหมู่ ตามความเหมาะสม ตามลำดับ ให้ทราบว่าขั้นตอนใดควรกระทำก่อน และขั้นตอนลำดับถัดไปคืออะไร ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนเสียหายได้^{๑๔๖} ทุกฝ่ายให้ความสำคัญกับการสั่งการ เพราะเป็นเสมือนเป็นก้าวแรกที่จะเริ่มเดินทางไปสู่เส้นชัย โดยที่มีรางวัลหรือเดิมพันรออยู่ ถ้าวางแผนดีได้รับชัยชนะก็ได้รับรางวัลที่เดิมพันไว้แถม ด้วยชื่อเสียงเกียรติยศเป็นที่น่ายินดี แต่ถ้าพ่ายแพ้ก็ต้องสูญเสียเดิมพันสูญเสียชื่อเสียง^{๑๔๗} ขาดบุคลากรที่มีอยู่ก็ไม่สนใจการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัด^{๑๔๘} พระสังฆาธิการจะต้องบิณฑบาตตอนเช้าเลี้ยงชีพด้วยตนเอง สวดมนต์ไหว้พระ ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น กวาดอาวาสเสนาสະ ดูแลรักษากุฏิสงฆ์ เก็บกวาดขยะหน้าห้องของตนเองให้สะอาด ดูแลสุขภาพของตนให้ดี และดูแลบริวารของตนให้ดี เป็นต้น^{๑๔๙}

บุคลากรไม่ประพฤติปฏิบัติตามกฎกติกา ไม่ทำตามกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม และกรมศิลปากร^{๑๕๐} เจ้าหน้าที่คือไม่ดูแลงานที่ตนเองรับผิดชอบ ไม่ตรงต่อเวลา มาทำงานสาย ไม่มีสมาธิในการทำงาน^{๑๕๑} การปฏิบัติตามธรรมเนียมที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา ไม่มีการพัฒนารูปแบบเด่นชัดเท่าที่ควร^{๑๕๒} การเงินงบประมาณที่เบิกจ่ายค่าใช้จ่ายในการดำเนินการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัดมีจำนวนไม่มาก คือ ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในเวลาปัจจุบันนี้^{๑๕๓} สำนักงานศาสนสมบัติจะเป็นผู้กำกับดูแลการเงินที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัด ส่วนพระสังฆาธิการไม่สามารถมีส่วนในการดำเนินการจึงไม่รู้ถึงแผนการเงินที่ชัดเจนได้^{๑๕๔} สำนักงานศาสนสมบัติจะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ โดยมีการประชุมปรึกษาหารือกันภายในเท่านั้น แล้วก็ขอมติความเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์ ส่วนจะดำเนินการได้ผลมากน้อยแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับสำนักงานศาสนสมบัติและพระสังฆาธิการ

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลประชานุกิจ (ดำรง จุกวโร), เจ้าคณะอำเภอหนองใหญ่, เจ้าอาวาสวัดหนองใหญ่ศิริธรรม, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ พระครูวิทยานันท์ (ชัยณรงค์ ญาณงโร), เจ้าคณะอำเภอนาทอง, เจ้าอาวาสวัดโป่งต่ามูข, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลปริยัติกิจ (สังขิต จันทพลโณ), เจ้าคณะอำเภอศรีราชา, เจ้าอาวาสวัดพิบูลสถิตธรรม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ นางวชิรา น่วมเจริญ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ พระมหาคมนันต์ ชินวโร ป.ธ.๙, เจ้าคณะอำเภอเกาะจันทร์, เจ้าอาวาสวัดบ่อทองราษฎร์บำรุง, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ พระครูพิมลกิจจานุวัตร (ประทั้ง ที่ปิกโร), รองเจ้าคณะอำเภอบ้านบึง, เจ้าอาวาสวัดกุ่มพิจิตร, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ พระมหาบุรุษ อธิปถโย ป.ธ. ๔, รองเจ้าคณะอำเภอนนทบุรี ๑, เจ้าอาวาสวัดบ้านโนน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ พระครูปลัดสราวุธ จิตปถโย, เจ้าอาวาสวัดห้วยใหญ่, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ พระครูสุธีรวิมล (อมร อริยมณี), เจ้าคณะตำบลท่าบุญมี, เจ้าอาวาสวัดเกาะโพธิ์वास, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๕๔} สัมภาษณ์ พระครูเกษมกิตติโสภณ (วัลลภ กิตติโสภณ), เจ้าอาวาสวัดสามัคคีบรรพต, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

ตามแผนการพัฒนาของพระสังฆาธิการ ตามปกติแล้วก็ปฏิบัติตามธรรมเนียมที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา^{๑๕๕} การปรับปรุงพัฒนาเปลี่ยนแปลง ตลอดถึงกระบวนการดูแลรักษาศาสนสมบัติ ให้มีความชัดเจนกว้างเดิม^{๑๕๖} การเปลี่ยนแปลงเป็นไปเพื่อต้องการให้บุคลากรทุกรูปได้มีส่วนได้ ส่วนเสีย และมีส่วนร่วมกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติภายในวัด^{๑๕๗} การสั่งการคือ ไม่มีเทคนิคการดูแลรักษาที่ถูกต้องวิธีทำให้บุคลากรไม่สนใจงาน จุดอ่อนของ บุคลากรคือไม่มีความรักที่จะดูแลรักษาศาสนสมบัติ^{๑๕๘} พระสังฆาธิการ และเจ้าหน้าที่ ก็จะให้มีการประชุม ร่วมกันเดือนละ ๑ ครั้ง เพื่อจะได้กำหนดแนวทาง^{๑๕๙} สำนักเรียนกำหนดให้มีการประชุมปรึกษาหารือการ เรียนการสอนทั้งภายใน โดยกำหนดให้ครู อาจารย์ทุกรูปมีส่วนร่วมในการวางแผนบุคคล^{๑๖๐} การบริจาคทำบุญทั่วไปหรือการถวายทานของผู้มีจิตศรัทธามาทำบุญ^{๑๖๑}

คณะสงฆ์มีการประชุมปรึกษาหารือการดูแลรักษาศาสนสมบัติ สอบทั้งภายในพรรษา และนอกพรรษา^{๑๖๒} คณะสงฆ์มอบหมายให้พระสังฆาธิการเป็นตัวแทนในการดำเนินการ เมื่อมีการของบประมาณ^{๑๖๓} พระสังฆาธิการจะเป็นผู้กำกับดูแลเรื่องการเงินเพื่ออุดหนุนให้แก่บุคลากรและเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายงาน^{๑๖๔} คณะสงฆ์จะเป็นผู้ดำเนินการวางแผนไปตามขั้นตอนในระเบียบปฏิบัติ^{๑๖๕} พระสังฆาธิการมีวิสัยทัศน์ คือ ต้องการให้การดูแลรักษาศาสนสมบัติ ได้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า มีพันธกิจคือดำเนินการตามกฎหมายระเบียบและมหาเถรสมาคม^{๑๖๖} การส่งเสริมให้

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ นางวชิรา น่วมเจริญ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๕๖} สัมภาษณ์ นางสาวรารวรรณ ทองศิริ, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมพระพุทธ ศาสนาและกิจการพิเศษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๕๗} สัมภาษณ์ นางสุชาดา มุ่งงานครู, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๕๘} สัมภาษณ์ นายจกฤกษ์ วิสุทธิศิริ, นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๕๙} สัมภาษณ์ นายสามารถ เทียงพูนวงศ์, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๖๐} สัมภาษณ์ พระเทพชลธารมณี (ประจวบ ปาสาทิโก ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดบางพระรวมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๖๑} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิวิมล (เอนก ฐานิสโร ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดใหญ่อินทาราม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๖๒} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลประชานุกิจ (ดำรง จุกวโร), เจ้าคณะอำเภอนองใหญ่, เจ้าอาวาสวัดหนองใหญ่ศิริธรรม, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๖๓} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ปริยัติกิจ (สังขิต จันทปญโญ), เจ้าคณะอำเภอสรีราชา, เจ้าอาวาสวัดพิบูลมธุข, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๖๔} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ปริยัติกิจ (สังขิต จันทปญโญ), เจ้าคณะอำเภอสรีราชา, เจ้าอาวาสวัดพิบูลมธุข, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๖๕} สัมภาษณ์ พระมหาคมสันต์ ชินวโร ป.ธ.๙, เจ้าคณะอำเภอกะฉัง, เจ้าอาวาสวัดบ่อทองราษฎร์บำรุง, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๖๖} สัมภาษณ์ พระครูพิมลกิจจานุวัตร (ประทั้ง ที่ปิกโร), รองเจ้าคณะอำเภอบ้านบึง, เจ้าอาวาสวัดคุณพิธาร, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

บุคลากรทุกรูป/คน ได้รับความสะดวกสบาย^{๑๖๗} พระสังฆาธิการจะเป็นผู้กำหนดตัวบุคคล เพื่อให้มาทำหน้าที่การดูแลรักษาศาสนสมบัติ ตามแต่ที่ตัวบุคคลถนัด^{๑๖๘} การสั่งการคือ สำนักงานศาสนสมบัติจะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ การดำเนินการได้ผลมากน้อยแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ^{๑๖๙} การสั่งการวาระการประชุมปรึกษา มีผลการประชุมไม่มีสาระสำคัญ นอกจากจะพูดคุยกันไปตามเรื่องราวเท่านั้น ไม่ค่อยจะมีหลักการที่น่าติดตามผล^{๑๗๐} การสั่งการบุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องไม่ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมายกติกา ไม่รักษาวินัยตามกฎหมายระเบียบ^{๑๗๑} ทางวัดไม่มีบุคลากรมาเพิ่มบุคลากรที่มีอยู่ก็ไม่สนใจการดูแลรักษาศาสนสมบัติ^{๑๗๒} การสั่งการคือการดูแลรักษาศาสนสมบัติ คณะสงฆ์มีความพยายามแก้ไขปัญหามา อุปสรรคการวางแผนบุคคลให้มีความเหมาะสมกับจำนวนบุคคล^{๑๗๓} การเปลี่ยนแปลงบุคลากร เป็นไปเพื่อต้องการให้บุคลากรทุกรูป ได้มีส่วนได้ ส่วนเสีย และมีส่วนร่วมกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติ^{๑๗๔} การสั่งการเป็นไปตามเรื่องราวไม่มีการประเมินผล ปัญหาของบุคลากร คือ มีหน้าที่ใน การดูแลรักษาศาสนสมบัติ แต่ไม่มีเทคนิคการดูแลรักษาศาสนสมบัติ^{๑๗๕} การสั่งการคือ รายรับไม่แน่นอน และขาดเงินทุนสำรองล่วงหน้า^{๑๗๖} การสั่งการคือ สำนักงานศาสนสมบัติเป็นผู้ดำเนินการวางแผนการพัฒนา ตามปกติแล้ว ก็ปฏิบัติตามธรรมเนียมที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา ไม่มีประสิทธิภาพ^{๑๗๗}

การสั่งการ คือ หน่วยงานราชการดูแลการเงิน ไม่มีเงินในการดำเนินการ^{๑๗๘} การสั่งการคือ สำนักงานศาสนสมบัติ จะเป็นผู้ดำเนินการวางแผนทั้งหมด พระสังฆาธิการจะไม่มีโอกาสทราบที่

^{๑๖๗} สัมภาษณ์ พระมหาบุรี อธิปญโญ ป.ธ. ๔, รองเจ้าคณะอำเภอพนสนิมคมรูปที่ ๑, เจ้าอาวาสวัดบ้านโนน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๖๘} สัมภาษณ์ พระครูปลัดสราวุธ จิตปญโญ, เจ้าอาวาสวัดห้วยใหญ่, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๖๙} สัมภาษณ์ พระครูสุธีวราลังการ (อมร อริยมณี), เจ้าคณะตำบลท่าบุญมี, เจ้าอาวาสวัดเกาะโพธิวาส, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๗๐} สัมภาษณ์ พระครูเกษมกิตติโสภณ (วัลลภ กิตติโสภณ), เจ้าอาวาสวัดสามัคคีบรรพต, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๗๑} สัมภาษณ์ พระครูอุดมวิสุทธิคุณ (หล่ม จิตนาโค), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอบ่อทอง, เจ้าอาวาสวัดโคกขี้หนอน, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๗๒} สัมภาษณ์ นางวชิรา น่วมเจริญ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๗๓} สัมภาษณ์ นางสาวรารวรรณ ทองศิริ, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมพระพุทธ ศาสนาและกิจการพิเศษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๗๔} สัมภาษณ์ นางสุชาดา มุ่งงานครู, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๗๕} สัมภาษณ์ นายจกฤษณ์ วิสุทธิศิริ, นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๗๖} สัมภาษณ์ นายสามารถ เทียงพูนวงศ์, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๗๗} สัมภาษณ์ พระเทพชลธารมุนี (ประจวบ ปาสาทิโก ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดบางพระรวมหาวีหาร จังหวัดชลบุรี, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๗๘} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิวิมล (เอนก ฐานิสโร ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดใหญ่อินทาราม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

ชัดเจน^{๑๗๙} การสั่งการ คือ สำนักงานศาสนสมบัติ จะเป็นผู้กำกับดูแลการเงิน ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติ ไม่สามารถมีส่วนในการดำเนินการจึงไม่รู้ถึงแผนการเงิน ที่ชัดเจนได้^{๑๘๐}

สรุปได้ว่า คือ การสั่งการ (Directing) พระสังฆาธิการมีศิลปะการสร้างความสำเร็จ การรู้จัก จูงใจและกำกับให้ทำงานทุกคน ทำงานโดยทุ่มเท และเสริมสร้างประสบการณ์ต่อกัน เพื่อผลสำเร็จของ ส่วนรวมร่วมกัน

๔.๒.๕ กระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้านการควบคุมตามแนววิธิบาท ๔

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในจังหวัดชลบุรี จะพบว่ามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การใช้ระเบียบและระบบที่จัดวางขึ้น เป็นเครื่องมือสร้างโอกาสให้คนหรือสงฆ์ได้พัฒนาชีวิตให้ดียิ่งขึ้น^{๑๘๑} การบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึงถือว่ามีความสำคัญต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เป็นการสร้างความเข้มแข็งของสถาบันสงฆ์^{๑๘๒} การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์จึงมีความจำเป็น เพราะนั่นคือการสืบทอดอายุ พระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรตลอดไป^{๑๘๓} การเปลี่ยนแปลงมาตรการการควบคุมสถาบันสงฆ์เกือบทุกครั้ง มักจะยังผลให้การจัดโครงสร้างขององค์การและการบริหารกิจการคณะสงฆ์กลายเป็นส่วนขยายของระบบราชการมากขึ้น^{๑๘๔} ถ้าเราพัฒนาค่านิยมที่ดี ช่วยกันเชิดชูคนที่พัฒนาตน ผู้ที่มีการศึกษาที่ถูกต้อง สังคมก็จะดีขึ้น มนุษย์ที่เกิดมาภายหลังก็จะถือตามเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ว่าอะไรดี อะไรเป็นที่ยึดชู นิยมกันในสังคมแล้วก็จะพยายามทำตาม^{๑๘๕} จัดองค์กรสงฆ์ไทยให้พระสงฆ์มีจิตสำนึกในการพระศาสนา มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อพระ ศาสนา หรือมีจิตสำนึกในความมีส่วนร่วมในพระศาสนาอยู่ด้วย เพียงเท่านั้นก็จะช่วยพระศาสนาได้มาก^{๑๘๖} จัดองค์กรสงฆ์ไทยให้ได้ทำหน้าที่ของตนเองอย่างอิสระ คอยสั่งสอนแนะนำประชาชนไป ตามหน้าที่ของท่าน ให้ประชาชนรู้จักธรรมะ รัสิ่งที่ชอบที่ควรประพฤติปฏิบัติชอบธรรมพัฒนาทั้งกาย ศีล จิต ปัญญา^{๑๘๗} การควบคุมสงฆ์ไทยให้เตรียมพร้อมเพื่อที่จะได้มาทำหน้าที่ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ หรือบริหารการพระศาสนาโดยมีหลักสูตรโรงเรียนพระสังฆาธิการทุก

^{๑๗๙} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลประชานุกิจ (ดำรง จุกวโร), เจ้าคณะอำเภอนหนองใหญ่, เจ้าอาวาสวัดหนองใหญ่ศิริธรรม, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๘๐} สัมภาษณ์ พระครูวิทย์วิทยานันท์ (ชัยณรงค์ ญาณงโร), เจ้าคณะอำเภอนาทอง, เจ้าอาวาสวัดโป่งต่าม, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๘๑} สัมภาษณ์ พระครูอุดมวิสุทธิคุณ (หล่ม จิตนาโค), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอบ่อทอง, เจ้าอาวาสวัดโคกขี้หนอน, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๘๒} สัมภาษณ์ พระมหาบุรี อธิปโย ป.ธ. ๔, รองเจ้าคณะอำเภอนสนิมรูปที่ ๑, เจ้าอาวาสวัดบ้านในบ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๘๓} สัมภาษณ์ พระครูปลัดสราวุธ จิตปโย, เจ้าอาวาสวัดห้วยใหญ่, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๘๔} สัมภาษณ์ พระครูสุธีวราลังการ (อมร อริยมณี), เจ้าคณะตำบลท่าบุญมี, เจ้าอาวาสวัดเกาะโพธิวาส, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๘๕} สัมภาษณ์ พระครูเกษมกิตติโสภณ (วัลลภ กิตติโสภณ), เจ้าอาวาสวัดสามัคคีบรรพต, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๘๖} สัมภาษณ์ นางวชิรา น่วมเจริญ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๘๗} สัมภาษณ์ นางสาวรารวรรณ ทองศิริ, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมพระพุทธ ศาสนาและกิจการพิเศษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

ระดับ^{๑๘๘}การควบกิจการคือการรวมบริษัทตั้งแต่ ๒ บริษัทขึ้นไปเป็นบริษัทใหม่ เป็นกลยุทธ์ที่ใช้ เพื่อลดความไม่แน่นอนของสภาพแวดล้อมภายนอก^{๑๘๙}การดำรงอยู่ของคณะสงฆ์คือเป็นตัวแทนที่เป็นสาวกของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่ และถ่ายทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์^{๑๙๐} การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไทย ย่อมมีเอกลักษณ์เป็นการเฉพาะ นอกจากจะเป็นไปตามพระธรรมวินัยแล้ว ยังได้มีแบบแผนตามที่ได้กำหนดขึ้นมาในประเทศไทยเป็นการเฉพาะอีกด้วย^{๑๙๑} หรือการชักนำดูแลให้คนใช้ระเบียบและระบบนั้นเป็นเครื่องมือที่จะช่วยกับทำให้สังคมดีขึ้นและพัฒนาชีวิตของตน^{๑๙๒}

การควบคุม คือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ มีการประชุมปรึกษาหารือกันภายในบ่อยมาก นานๆ จะมีการขอความเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์^{๑๙๓} การควบคุม เช่น บุคลากรและเจ้าหน้าที่ ก็ให้ดูแลในวัสดุอุปกรณ์และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติ มีการแบ่งเบาภาระหน้าที่กันดูแลรักษาวัสดุสิ่งของ แต่การดูแลรักษาไม่ทั่วถึง ทำให้วัสดุสิ่งของ เสียบ้าง ตกหักบ้าง หายสาบสูญ เป็นต้น^{๑๙๔} การควบคุมด้านบุคคลไม่มีทีมงานที่มีความชำนาญด้านการเงินมืออยู่จำกัดในปริมาณน้อย ไม่เพียงกับปริมาณของบุคลากร^{๑๙๕} การควบคุมการจัดการของคณะสงฆ์ เป็นภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการเพื่อดูแลรักษา กฎระเบียบ^{๑๙๖} การควบคุม คือ คณะสงฆ์ให้มีการประชุมปรึกษาหารือการดูแลรักษาศาสนสมบัติ ทั้งภายในพรรษาและนอกพรรษาน้อยมาก^{๑๙๗} นโยบายของสำนักงานศาสนสมบัติดีหมด แต่ว่าการปฏิบัติตามได้น้อย บุคลากรในเขต ปกครองคณะสงฆ์ จะมีหน้าที่ในการดูแลเฉพาะที่ตนเองรับผิดชอบ^{๑๙๘} การควบคุมของคณะสงฆ์ เป็นภาระหน้าที่ของ

^{๑๘๘} สัมภาษณ์ นางสุชาดา มุ่งงานครู, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๘๙} สัมภาษณ์ นายจกกฤษณ์ วิสุทธิศิริ, นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๙๐} สัมภาษณ์ นายสามารถ เทียงพูนวงศ์, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๙๑} สัมภาษณ์ พระเทพชลธารมุนี (ประจวบ ปาสาทิโก ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดบางพระวรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๙๒} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิวิมล (เอนก ฐานิสโร ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดใหญ่อินทาราม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๙๓} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลประชานุกิจ (ดำรง จุกวโร), เจ้าคณะอำเภอนหนองใหญ่, เจ้าอาวาสวัดหนองใหญ่ศิริธรรม, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๙๔} สัมภาษณ์ พระครูวิทยาภินันท์ (ชัยณรงค์ ญาณงโร), เจ้าคณะอำเภอบ้านนา, เจ้าอาวาสวัดโป่งตม, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๙๕} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลปริยัติกิจ (สังข์จิต จันทปณฺโณ), เจ้าคณะอำเภอสรรพยา, เจ้าอาวาสวัดพิบูลสถิตธรรม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๙๖} สัมภาษณ์ พระมหาคมสันต์ ชินวโร ป.ธ.๙, เจ้าคณะอำเภอกะฉัง, เจ้าอาวาสวัดบ่อทองราษฎร์บำรุง, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๙๗} สัมภาษณ์ พระครูพิมลกิจจานุวัตร (ประจักษ์ ปีกโร), รองเจ้าคณะอำเภอบ้านบึง, เจ้าอาวาสวัดกุฎีธาร, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๙๘} สัมภาษณ์ พระครูอุดมวิสุทธิคุณ (หล่ม จิตนาโค), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอบ่อทอง, เจ้าอาวาสวัดโคกขี้หนอน, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

พระสังฆาธิการดูแลรักษากฎระเบียบ คือ มีหน้าที่ในการดำเนินการสำเร็จตามเวลา^{๑๙๙} งบประมาณให้แก่บุคลากร เจ้าหน้าที่น้อยมาก เรื่องนี้เป็นที่ทราบกันดีภายในหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง^{๒๐๐} การจัดหาเจ้าภาพ การกำหนดวิธีการทำงาน การประชุม การติดต่อประสานงาน เป็นต้น ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติ^{๒๐๑} ขาดการควบคุมดูแลให้รัดกุม ขาดการพิจารณาบุคคลให้รอบคอบ มีอุปกรณ์เสื่อมคุณภาพ เนื่องจากขาดการบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์^{๒๐๒} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและคณะสงฆ์เป็นผู้สนับสนุน ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ให้การช่วยเหลือ ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ ไม่มีจิตวิทยาในการสร้างสรรค์^{๒๐๓} ไม่มีกลยุทธ์ในการควบคุมบุคลากรให้ปฏิบัติหน้าที่ได้ดีที่สุด^{๒๐๔} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ มีการประชุมปรึกษาหารือกันภายในน้อยมาก นานๆ จะมีการขอความเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์^{๒๐๕} การควบคุมบุคลากรและเจ้าหน้าที่ ก็ให้ดูแลในวัสดุอุปกรณ์และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติ มีการแบ่งเบาภาระหน้าที่กันดูแลรักษาวัสดุสิ่งของ^{๒๐๖} การควบคุม เช่น การดำเนินการระยะสั้น ระยะยาว ติดตามผลการดำเนินการแก้ไขงาน เป็นต้น ปัจจัยนำออก (Output)^{๒๐๗} คณะสงฆ์มอบหมายให้พระสังฆาธิการ กำกับดูแลทั้งบุคคล การเงิน และวัสดุอุปกรณ์^{๒๐๘} การควบคุม เช่น ด้านบุคคล ด้านการเงิน ด้านวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น พระสังฆาธิการจะมี บทบาทหน้าที่กำกับดูแลรักษาตามกฎระเบียบของสำนักงานศาสนสมบัติ^{๒๐๙} พระสังฆาธิการจะดูแลเรื่องนโยบายของการดูแลรักษาศาสนสมบัติ สำนักงานศาสนสมบัติ จะดูแลเรื่องวิธีการดูแลรักษาศาสนสมบัติ สอนเฉพาะส่วนที่ตนเองรับผิดชอบ^{๒๑๐} คณะสงฆ์ให้มีการประชุมปรึกษาหารือการดูแลรักษาศาสนสมบัติ ทั้งภายในพรรษา และนอกพรรษา^{๒๑๑} สำนักงานศาสนสมบัติ

^{๑๙๙} สัมภาษณ์ พระมหาบุรี อธิปญโญ ป.ธ. ๔, รองเจ้าคณะอำเภอพนสนิมรูปที่ ๑, เจ้าอาวาสวัดบ้านโนนบน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๐๐} สัมภาษณ์ พระครูปลัดสรารุช จิตปญโญ, เจ้าอาวาสวัดห้วยใหญ่, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๐๑} สัมภาษณ์ นางวชิรา น่วมเจริญ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๐๒} สัมภาษณ์ พระครูเกษมกิตติโสภณ (วัลลภ กิตติโลภโณ), เจ้าอาวาสวัดสามัคคีบรรพต, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๐๓} สัมภาษณ์ นางสาววรารวรรณ ทองศิริ, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมพระพุทธ ศาสนาและกิจการพิเศษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๐๔} สัมภาษณ์ นางสุชาดา มุ่งงานครู, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๐๕} สัมภาษณ์ นายจกกฤษณ์ วิสุทธิศิริ, นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๐๖} สัมภาษณ์ นายสามารถ เทียงพูนวงศ์, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๐๗} สัมภาษณ์ พระเทพชลธารมุนี (ประจวบ ปาสาทิโก ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดบางพระรวมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๐๘} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิวิมล (เอนก จานิสโร ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดใหญ่อินทาราม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๐๙} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลประชานุกิจ (ดำรง จกกวโร), เจ้าคณะอำเภอนองใหญ่, เจ้าอาวาสวัดหนองใหญ่ศิริธรรม, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๑๐} สัมภาษณ์ พระครูวิฑูรย์นันทน์ (ชัยณรงค์ ญาณงโร), เจ้าคณะอำเภอพานทอง, เจ้าอาวาสวัดโป่งต้ามุข, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๑๑} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ปริยัติกิจ (สังขิต จันทปญโญ), เจ้าคณะอำเภอสรีราชา, เจ้าอาวาสวัดพิบูลสถิตธรรม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

และพระสังฆาธิการ จะเป็นผู้ดำเนินการวางแผนการจัดการ ทั้งหมดใน สำนักเรียน ทั้งเรื่องบุคคล และเรื่องวัสดุอุปกรณ์^{๒๑๒} สำนักงานศาสนสมบัติและพระสังฆาธิการเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ เช่น การหาเงินทุนสำรอง การบริหารบุคคล การบริหารวัสดุอุปกรณ์^{๒๑๓} สำนักงานศาสนสมบัติจะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ มีการประชุม ปรีกษาหารือกันภายในน้อยมาก นานๆ จะมีการขอความเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์^{๒๑๔} การควบคุมบุคลากรและเจ้าหน้าที่ ก็ให้ดูแลในวัสดุอุปกรณ์ และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติ มีการแบ่งเบาภาระหน้าที่กันดูแลรักษาวัสดุสิ่งของ แต่การดูแลรักษาไม่ทั่วถึง^{๒๑๕} ไม่มีทีมงานที่มีความชำนาญ ด้านการเงินมีอยู่จำกัดในปริมาณน้อย ไม่เพียงพอ ต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน^{๒๑๖}

การควบคุมการจัดการของคณะสงฆ์ เป็นภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการเพื่อดูแลรักษากฎระเบียบ^{๒๑๗} นโยบายดีแต่การปฏิบัติตามได้น้อย บุคลากรในเขตปกครองคณะสงฆ์ จะมีหน้าที่ในการดูแลเฉพาะที่ตนเองรับผิดชอบ^{๒๑๘} คณะสงฆ์ให้มีการประชุม ปรีกษาหารือการดูแลรักษาศาสนสมบัติ ทั้งภายในพรรษา และนอกพรรษาน้อยมาก^{๒๑๙} สำนักงานศาสนสมบัติและพระสังฆาธิการ จะเป็นผู้กำหนด ปัจจัยการดูแลรักษาศาสนสมบัติ แต่ไม่ได้มีการพิจารณาถึงทรัพยากรที่มีอยู่^{๒๒๐} งบประมาณให้แก่บุคลากร เจ้าหน้าที่น้อยมาก เรื่องนี้เป็นที่ทราบกันดีภายใน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^{๒๒๑} ไม่มีการจัดหาเจ้าภาพ การกำหนดวิธีการทำงาน การประชุม การติดต่อประสานงาน เป็นต้นที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติ^{๒๒๒} ขาดการควบคุมดูแลให้รัดกุม ขาดการพิจารณาบุคคลให้

^{๒๑๒} สัมภาษณ์ พระมหาคณิสสร ชินวโร ป.ธ.๙, เจ้าคณะอำเภอเกาะจันทร์, เจ้าอาวาสวัดบ่อทองราษฎร์บำรุง, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๑๓} สัมภาษณ์ พระครูพิมลกิจจานุวัตร (ประทั้ง ที่ปักโร), รองเจ้าคณะอำเภอบ้านบึง, เจ้าอาวาสวัดกุนทีธาร, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๑๔} สัมภาษณ์ พระครูอุดมวิสุทธิคุณ (หลุ่ม จิตนาโค), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอบ่อทอง, เจ้าอาวาสวัดโคกขี้หนอน, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๑๕} สัมภาษณ์ พระมหาบุรี อธิปัญญา ป.ธ. ๔, รองเจ้าคณะอำเภอนนทบุรี, เจ้าอาวาสวัดบ้านโนน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๑๖} สัมภาษณ์ พระครูปลัดสรวิชัย จิตปัญโญ, เจ้าอาวาสวัดห้วยใหญ่, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๑๗} สัมภาษณ์ นางวชิรา น่วมเจริญ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๑๘} สัมภาษณ์ พระครูเกษมกิตติโสภณ (วัลลภ กิตติโสภณ), เจ้าอาวาสวัดสามัคคีบรรพต, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๑๙} สัมภาษณ์ พระครูสุธีรวิธาน (อมร อริยมณี), เจ้าคณะตำบลท่าบ่อ, เจ้าอาวาสวัดเกาะโพธิ์वास, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๒๐} สัมภาษณ์ นางสาววรารณ ทองศิริ, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมพระพุทธศาสนาและกิจการพิเศษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๒๑} สัมภาษณ์ นางสุชาดา มุ่งงานครู, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๒๒} สัมภาษณ์ นายจกฤษณ์ วิสุทธิศิริ, นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

รอบคอบ มีอุปกรณ์เสื่อมคุณภาพ^{๒๒๓} ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ให้การช่วยเหลือ ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ ไม่มีจิตวิทยา ในการสร้างสรรค์^{๒๒๔} ขาดแผนงานในการควบคุมบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่^{๒๒๕}

สรุปได้ว่า คือ การควบคุม (Controlling) พระสังฆาธิการ มีการติดตามการปฏิบัติงานที่กำลังดำเนินไปเพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพของการทำงานต่างๆ ในระหว่างกระบวนการทำงาน ทั้งนี้หากผลงานใดผิดไปจากแผนที่วางไว้ พระสังฆาธิการก็จะสามารถแก้ไขและปรับปรุงให้การทำงานกลับเข้าสู่สภาวะที่มีประสิทธิภาพอีกครั้ง และโดยที่การควบคุมนี้จะอยู่ในขั้นตอนของการปฏิบัติโดยบุคคลฝ่ายต่างๆ อยู่ ดังนั้น การติดตามผลการปฏิบัติงานและการปรับแก้ต่างก็ต้องกระทำกับคน ผู้ทำงานที่กำลังปฏิบัติงานอยู่ในขณะนั้น และด้วยเหตุดังกล่าวนี้เองความหมายของการควบคุมที่แท้จริง จึงเป็นการควบคุมผู้ปฏิบัติงานนั่นเอง

สรุปการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี พบว่า การดูแลรักษาศาสนสมบัติ ทำให้การบูรณปฏิสังขรณ์การดูแลรักษาไม่ดีเท่าที่ควร วัดควรเป็นผู้รับผิดชอบ เพราะวัดเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย พร้อมทั้งการดูแลรักษาศาสนสมบัติ เป็นหน้าที่ของสำนักงานศาสนสมบัติ จึงปล่อยให้ศาสนสมบัติชำรุดทรุดโทรม โดยเฉพาะการปกครองคณะสงฆ์ จึงถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญ เพราะถ้ามีระบบปกครองดีศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การปกครองหรือการบริหารที่ดีนั้น จะต้องมีการจัดระเบียบและวิธีการจัดการหรือมีแนวคิดซึ่งขึ้นอยู่กับงานมอบอำนาจกระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่าย บริหารระดับต่างๆ รับผิดชอบตามความรู้ความสามารถของตน และพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ไม่ มอบหมายให้บุคคลที่ไม่มีความชำนาญหรือประสบการณ์ในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด นอกเสียจากว่าจะได้รับคำแนะนำอย่างใกล้ชิดจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างไรก็ตามปัญหาบางประการก็มีลักษณะพิเศษออกไป ซึ่งจะต้องเรียนรู้และแก้ไขในระหว่างการทำงาน ในอดีตอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยียังไม่ทันสมัยเหมือนสมัยปัจจุบันที่มีการนำเทคโนโลยี มาใช้กับงานต่างได้หลากหลาย ซึ่งการดูแลรักษานั้นอาจ นำเทคโนโลยีมาใช้ได้บ้าง แต่บางอย่างต้องใช้งาน เมื่อด้านศิลปะ การขาดความรู้ในคุณค่า ขาดปัญญาและ ความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงในศาสนสมัตินั้นๆ การขาดบุคลากรที่จะช่วยทำงานด้านการบริหาร จัดการศาสนสมบัติของวัดอย่างจริงจัง ขาดแคลนงบประมาณและขาดบุคลากรในดูแลรักษา และยังมี ข้อมูลด้านสารสนเทศที่มีการวิจัยไว้แล้ว องค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดยังไม่สมบูรณ์และบุคลากรเรื่องนี้ยังมีน้อย การวางแผนยุทธศาสตร์ยังไม่มีประสิทธิภาพงบประมาณที่รัฐ สนับสนุนมีไม่เพียงพอ รัฐไม่เห็นประโยชน์ของศาสนสมบัติ คนไทยขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการใช้ประโยชน์จากของศาสนสมบัติ การบุกรุก ทำลาย เช่น การเกิดสงคราม การเกิดภัยธรรมชาติ การเห็นประโยชน์ส่วนตน การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในอดีต เป็นไปตามสมัยของบุคคล ที่ไม่เข้าใจในการดูแลรักษา มักปล่อยให้ไปเป็นไปตามธรรมชาติ โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ กล่าวได้ว่า พระสังฆาธิการเป็นผู้มีหน้าที่สำคัญในการดูแลรักษาศาสนสมบัติ สอดคล้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง เป็นการนำความรู้

^{๒๒๓} สัมภาษณ์ นายสามารถ เทียงพูนวงศ์, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๒๔} สัมภาษณ์ พระเทพชลธารมุนี (ประจวบ ปาสาทิโก ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดบางพระรวมหาวีหาร จังหวัดชลบุรี, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๒๕} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิวิมล (เอนก จานิสโร ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดใหญ่อินทาราม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

ในการพัฒนาการบริหารจัดการ ให้แก่พระภิกษุ สามเณร ผู้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาในอนาคต สำหรับ
ปัญหาอุปสรรค ในเขตจังหวัดชลบุรี มาจากการ ขาดเสียจากการบริหารปัจจัยไม่เหมาะสมคือ การบริหาร
การเงิน การบริหารวัสดุอุปกรณ์ การจัดการ รวมถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ กระบวนการจัดการไม่ชัดเจน
จากปัจจัยที่มีผลดังกล่าว และผลจากการ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในจังหวัดชลบุรี

๔.๓ นำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth interview)

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหาร บริหาร จัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้วยวิธีการศึกษาเอกสารหลักฐานสำคัญ (Documentary research) การสัมภาษณ์บุคคลแบบเจาะลึก (In-depth interview) จากกลุ่มพระสังฆาธิการ จำนวน ๑๐ คน กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน ๗ คน รวมทั้งสิ้น ๑๗ รูป/คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth interview) โดยเลือกแบบเจาะจงที่มีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับเรื่อง "การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี"ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ นำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหาร จัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้านการวางแผน
การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้านการจัดองค์กร
การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้านการจัดคนเข้าทำงาน
การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้านการสั่งการ
การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้านการควบคุม

ตามแนววิธิบาท ๔

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด ๑๗ รูป/คน ทำให้เห็นแนวทางต่อการบริหาร จัดการศาสนสมบัติของวัดอันเป็นสิ่งล้ำค่าต่ออารยธรรม และวัฒนธรรมสำหรับพระพุทธศาสนาที่ยังราก ลึกลงไปในจิตใจของชาวพุทธทั่วทั้งประเทศจึงทำให้มีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่จะศึกษาวิจัยโดยการนำแนวคิดเรื่องการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดตามแนวพระพุทธศาสนาและการพัฒนาการบริหาร ตาม หลักการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลเพื่อการรักษาไว้ให้คงอยู่ต่อไป ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ นำเสนอการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดโดยหลักอิทธิบาทธรรม จากการศึกษาอิทธิบาท ๔ สำหรับการบูรณาการหรือการประยุกต์ใช้กับการพัฒนาการบริหาร บริหาร จัดการศาสนสมบัติของวัด คือ ตามหลักอิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมให้เกิดความสำเร็จพระสังฆาธิการ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อย่างมีคุณภาพซึ่งหลักพุทธธรรมไม่มีการจำกัด กาล เวลา สถานที่ บุคคลทุกระดับสามารถนำมาประยุกต์ใช้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีหลักการ อันจะเป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จ โดยได้แบ่งรายด้าน ดังนี้

๑. ด้านฉันทะ

ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักใคร่สิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากรู้อยากเห็น อยากรู้จักใคร่ทำงานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุ พุดง่าย ๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงาน พุดให้ลึกลงไปในทางธรรมว่าความรักความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ เมื่อพิจารณา ดูจุดแข็ง (S=Strengths) ด้านฉันทะของพระสังฆาธิการจะมีความคิดเห็นแตกต่างกัน

และไม่แตกต่างกัน เมื่อวิเคราะห์ถึงจุดแข็งของการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านฉันทะ ผลจากการ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในจังหวัดชลบุรี จะพบว่ามียุทธศาสตร์ดังต่อไปนี้

การกระทำด้วยความเต็มอกเต็มใจด้วยความสุขใจ เต็มใจทำ ฉันทะนี้มีความสำคัญอย่างมาก ๆ ต่อการทำงานทุกอย่าง อย่าง^{๒๒๖} ด้วยความพอใจ รักใคร่ที่จะทำความดี ด้วยความเต็มใจและตั้งใจอย่างแรงกล้า ซึ่งความดีที่ควรทำนั้นมีประการต่างๆ^{๒๒๗} มีความรักในการปฏิบัติธรรม อยากเข้าถึงธรรมได้อย่าง เย็นๆ มีความผูกสมัค รักใคร่ในธรรม อยากให้เข้าถึงดวงธรรม อยากถึงธรรมกาย อยากเข้าถึงกลางได้ อยากได้สุขที่เกิดจาก การหยุดการนิ่งภายใน มีแค่ฉันทะพอ อย่าให้ฉันทะมีมากจนกระทั่งไปเป็นความอยาก ถ้าอยากมากเกินไปแล้วลุ่ม ถ้านั่งไม่ได้ผลแล้วเบื่อ พอเบื่อแล้วก็โทษนั่น โทษนี่ น้อยอกน้อยใจกัน ไป เพราะฉะนั้นให้มี ฉันทะแค่นั้นพอ มีความรักมีความชอบมีความพึงพอใจที่จะเข้าถึงธรรมอย่างเย็นๆ เบาๆ สบาย พอฉันทะซึ่งเป็นหัวเรือใหญ่ เป็นหัวหน้าทีมตั้งขึ้นได้ วิริยะ ความเพียรจะมาเอง^{๒๒๘} ด้วย เริ่มต้นง่าย ๆ ด้วยการตั้งคำถามกับตัวเอง ฉันทะทำงานเพื่ออะไร ฉันทะมีความสุขหรือไม่หากงานที่ทำอยู่ไม่ใช่งานที่รักเสียทีเดียว เมื่อเราจะได้มีเวลาค้นหาและปรับเปลี่ยนตัวเอง หรือปรับศรัทธาของตัวเองให้เข้ากับ งานที่ทำอยู่^{๒๒๙} การจะทำงานให้สำเร็จได้นั้น เราต้องวางเป้าหมายไว้ เพราะหากทำไม่สำเร็จ ก็เหมือนเป็นการหยีบโหยง ขาดความน่าเชื่อถือ การเป็นผู้บริหารต้องทำให้ลูกน้องมั่นใจว่าเราทำสำเร็จ ให้มีความสุข กับการทำงานและเมื่องานนั้นสำเร็จเราก็จะมีความสุข^{๒๓๐} จำเป็นจะต้องวางเป้าหมายไว้ เพราะหากทำไม่สำเร็จ ก็เหมือนเป็นการหยีบโหยง ขาดความน่าเชื่อถือ^{๒๓๑} เพราะการเป็นผู้บริหารต้องทำให้ลูกน้องมั่นใจ ว่าเราทำสำเร็จ ให้มีความสุขกับการทำงานและเมื่องานนั้นสำเร็จเราก็จะมีความสุข นอกจากนี้ เมื่อผู้บริหารมีงานมาก ก็จำเป็นต้องหาผู้ช่วย และมีสายตาวินิจฉัยโดยพยายามกระจายงานตามศักยภาพ เมื่อใดที่ลูกน้องทำผิดแล้ว ดูเขาต่อหน้าคนอื่น เขาจะรู้สึกไม่ดีไปตลอด ในขณะที่การชื่นชมลูกน้อง ต่อหน้าคนอื่น จะทำให้เขารู้สึกดี ตรงนี้ถือเป็นเคล็ดลับอีกขั้นหนึ่งที่ผู้บริหารพึงมี^{๒๓๒} มีความพอใจในสิ่งนั้น ประารถนาที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ ไม่ว่าสิ่งที่เราพอใจ สิ่งที่เรารารถณานั้น จะเป็นสิ่งที่เรากำลังทำอยู่แล้ว กำลังดำเนินการอยู่แล้ว

^{๒๒๖} สัมภาษณ์ พระเทพชลธารมณี (ประจวบ ปาสาทิโก ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดบางพระวรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๒๗} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิวิมล (เอนก จานิสโร ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดใหญ่อินทาราม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๒๘} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลประชานุกิจ (ดำรง จุกวโร), เจ้าคณะอำเภอนองใหญ่, เจ้าอาวาสวัดหนองใหญ่ศิริธรรม, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๒๙} สัมภาษณ์ พระครูวิทย์วิทยานันท์ (ชัยณรงค์ ญาณงโร), เจ้าคณะอำเภอนองใหญ่, เจ้าอาวาสวัดโป่งตามุข, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๓๐} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลย์ปริยัติกิจ (สังข์จิต จันทปญโญ), เจ้าคณะอำเภอสรรคบุรี, เจ้าอาวาสวัดพิบูลย์ธรรม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๓๑} สัมภาษณ์ พระมหาคมสันต์ ชินวโร ป.ธ.๙, เจ้าคณะอำเภอกะฉัง, เจ้าอาวาสวัดบ่อทองราษฎร์บำรุง, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๓๒} สัมภาษณ์ พระครูสุธีวรลังการ (อมร อริยมณี), เจ้าคณะตำบลท่าบุง, เจ้าอาวาสวัดเกาะโพธิ์वास, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

หรือเป็นสิ่งที่เราเพียงแต่คิดอยากจะทำ ความพอใจ ชอบในสิ่งนั้น เป็นคุณธรรมข้อแรก ที่จะทำสิ่งนั้นให้สำเร็จได้^{๒๓๓} เมื่อมีความประสงค์ต้องการและรักในสิ่งที่ต้องการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งมากกว่าสิ่งอื่นๆ เลือกสิ่งนั้นไว้ด้วยความพอใจอย่างยิ่งแล้วเห็นคุณค่ามากกว่าอย่างอื่นๆ คิดว่าดีมีคุณค่า สูงพอใจ โดยสรุปต้องทำสิ่งนั้นให้สำเร็จเป็นเป้าหมายหลัก^{๒๓๔} ซึ่งความพอใจที่จะเป็นศรัทธาต่อสิ่งที่จะทำสิ่งใดก็ตามทั้งที่เป็นชีวิต การดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ฉันทะสร้างขึ้นได้จากการศึกษาหา ความรู้ ประสบการณ์จนได้รับแก่นสาร มีความชอบเกิดขึ้น พึงพอใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้น จนเกิดสิ่งที่เรียกว่า ศรัทธา ที่หนุนเนื่องอยู่ภายในบุคคล ผลักดันให้เกิดความต้องการจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้น^{๒๓๕} มีความภาคภูมิใจในสิ่งที่ตัวเองทำอยู่ นั่นคือการทำงานในอาชีพของคุณ นี่คือพื้นฐานง่ายๆ ของเคล็ดลับการทำงาน ใดๆ ในประสบความสำเร็จ^{๒๓๖} ในฐานะเป็นสิ่งที่ตนถือว่าดีที่สุด ที่มนุษย์เราควรจะได้ข้อนี้เป็นกำลังใจ อันแรกที่ทำให้เกิดคุณธรรม ข้อต่อไป ทุกข้อ^{๒๓๗}

สรุปได้ว่า การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติ โดยนำหลักฉันทะ คือ ความรักในการปฏิบัติธรรม อยากเข้าถึงธรรมได้อย่างเย็นๆ มีความผูกสมัค รักใคร่ในธรรม อยากให้เข้าถึงดวงธรรม อยากถึงธรรมกาย อยากเข้าถึงกลางได้ อยากได้สุขที่เกิดจากการหยุด การนิ่งภายใน เพราะการเป็นผู้บริหารต้องทำให้ลูกน้องมั่นใจว่าเราทำสำเร็จ ให้มีความสุขกับการทำงาน และเมื่องานนั้นสำเร็จเราก็จะมีความสุข นอกจากนี้ เมื่อผู้บริหารมีงานมาก ก็จำเป็นต้องหาผู้ช่วย และมีสายตาทียาวไกล โดยพยายามกระจายงานตามศักยภาพ รวมทั้งการหาบุคลากรที่มีความชำนาญในการ บริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดนั้น ยากนักแต่ที่ยากยิ่งกว่าคือ การหาบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญ และความเต็มใจที่จะทำงานนั้น ๆ การจะทำงานให้สำเร็จได้นั้น เราต้องวางเป้าหมายไว้

๒. ด้านวิริยะ

คำศัพท์แล้วมาจากคำว่า วิระ แปลว่า กล้า ก็คือ มีความกล้าที่จะผจญกับอุปสรรค ทุกชนิด เห็นอุปสรรคแล้วมีความรู้สึกเหมือนทหารกเห็นขนม หรือเห็นอุปสรรคต่างๆ แล้วมีความรู้สึกเหมือนทหาร เห็นไอศกรีม เห็นช็อคโกแลต เห็นแล้วก็อยากจะกิน อยากจะลิ้มลอง อยากจะพิสูจน์ วิริยะเมื่อเกิดขึ้นกับใครแล้ว จะทำให้มีความขยันหมั่นเพียรและความพากเพียรบากบั่นในการทำงานนั้นๆ ไม่ยอมแพ้ต่อความเกียจคร้าน ความขี้เกียจ ความเฉื่อยชา ซึมเซา คือบางทีขี้เกียจ อยากจะพัก อยากจะนอน อยากจะเล่น แต่ก็ไม่ยอมแพ้ต่อความอยากเหล่านั้น ไม่ขี้เกียจตั้งใจสู้ ต้องทำไป ไม่ยอมแพ้ นี่คือ วิริยะ เมื่อพิจารณาดู ด้านวิริยะ ของพระสังฆาธิการจะมีความคิดเห็นแตกต่างกันและไม่แตกต่างกัน เมื่อวิเคราะห์ถึงจุดแข็งของการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ในจังหวัดชลบุรี ด้านวิริยะ ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญใน แต่ละเขตจังหวัดชลบุรี จะพบว่า ความมีวิริยะมีความสำคัญต่อการทำงานทางใจ คือ จะให้สำเร็จได้ต้องมี วิริยะความพากเพียร นิ่งนิก อย่างเดียวไม่

^{๒๓๓} สัมภาษณ์ นางวชิรา น่วมเจริญ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๓๔} สัมภาษณ์ นายสามารถ เทียงพูนวงศ์, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๓๕} สัมภาษณ์ พระครูเกษมกิตติโสภณ (วัลลภ กิตติโสภณ), เจ้าอาวาสวัดสามัคคีบรรพต, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๓๖} สัมภาษณ์ พระครูปลัดสราวุธ จิตปญโญ, เจ้าอาวาสวัดห้วยใหญ่, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๓๗} สัมภาษณ์ พระมหาบุรุษ อธิปญโญ ป.ธ. ๔, รองเจ้าคณะอำเภอกวนสินคัมรูปที่ ๑, เจ้าอาวาสวัดบ้านโนนบ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

สำเร็จ ต้องลงมือทำถึงจะสำเร็จ^{๒๓๘} จะต้องป้องกันศัตรูตัวร้าย ที่มาทำร้ายวิธียะ คือ อบายมุข ทั้งการสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า การเที่ยวเตร่เฮฮา การสูบบุหรี่ต่างๆ ความเจ้าชู้ คบคนไม่ดีความเกียจคร้านต่างๆ ใครเคยดื่มเหล้าหัวราน้ำ ต้องเพลา ต้องเลิกต้องงด ฯลฯ เพราะสิ่งเหล่านี้ทำให้เสียสุขภาพ เมื่อสุขภาพไม่ดีพอถึงคราวจะทำงาน ก็ไม่ยอมทำ ดื่มเหล้าเมามาตื่นเช้าก็ยังมึนอยู่ ยังไม่สร้าง ทำให้ขยันไม่ออก เพราะสภาพร่างกายไม่พร้อม พักผ่อนไม่พอ ร่างกายไม่แข็งแรง ต้องเว้นอบายมุขเสียก่อน เมื่อสุขภาพดี จึงจะทำการงานได้^{๒๓๙} มีขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง ทางพระพุทธศาสนา คือ "ภิกษุยอมเจริญสติปัญญาอันประกอบด้วย วิริยสมาธิและปธานสังขาร"^{๒๔๐} การงานทุกอย่างจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความขยันหมั่นเพียร ความวิริยะจึงเป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่จะนำคุณไปสู่ความสำเร็จได้ ยิ่งคุณขยันเท่าไรผลตอบแทนที่คุณจะได้รับมัน ก็มีมากเท่านั้น ที่สำคัญความวิริยะจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความรักในงานจากฉันทะนั่นเอง^{๒๔๑} เพราะความวิริยะ ไม่ใช่การทำงานแบบเอาเป็นเอาตาย แต่เป็นการหมั่นฝึกฝนตนเองต่างหาก จะต้องขยันด้วยกันทั้งหัวหน้าและลูกน้อง ยิ่งผู้เป็นหัวหน้ายิ่งสำคัญมาก ถ้าเป็นคนเกียจคร้าน คิดกินแรงอย่างเดียว^{๒๔๒} ซึ่งการกระทำที่ติดต่อกัน ไม่ขาดตอน เป็นระยะยาว จนประสบความสำเร็จ คำนี้มีความหมายของความกล้าหาญ เจื้อยอยู่ด้วย^{๒๔๓} เมื่อเริ่มรักงาน และเห็นความสำคัญของงานที่ทำ ท่านก็จะมีความมานะพยายามที่จะทำงานนั้นให้ประสบความสำเร็จอย่างดีที่สุด หรือรับผิดชอบงานนั้นอย่างเต็มกำลังความสามารถที่เราได้อยู่ และก็จะพยายามทำงานนั้นให้ดีที่สุดอยู่เสมอๆ^{๒๔๔} ที่จะทำสิ่งนั้นอย่างไม่ทอดทิ้ง ไม่เลิกล้มความตั้งใจเสียก่อน เมื่อเราชอบในสิ่งนั้นแล้ว ถ้าเป็นสิ่งที่เรากำลังทำอยู่ เราต้องทำไปด้วยความขยันหมั่นเพียร ใช้ความพยายามทุ่มเททำในสิ่งนั้นให้สำเร็จ หรือถ้าเป็นสิ่งที่เราเพิ่งแต่คิดอยากจะทำ เราก็ต้องเพียรพยายามหาหนทางที่จะทำสิ่งที่เราปรารถนาให้ได้เสมอ เป็นคุณธรรมข้อที่สองที่จะทำสิ่งนั้นให้สำเร็จได้^{๒๔๕} เมื่อตกลงจะทำอะไรแล้วก็วางแผนการดำเนินงานต่างๆ อย่างมีขั้นตอน แล้วดำเนินการทำอย่างรอบคอบ เอาใจใส่สม่ำเสมอ อย่างเต็มที่ ติดตามทุกขั้นตอน^{๒๔๖} มีความมุ่งมั่นที่จะทำสิ่งที่ศรัทธาอันให้

^{๒๓๘} สัมภาษณ์ พระครูอุดมวิสุทธิคุณ (หลุ่ม จิตนาโค), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอบ่อทอง, เจ้าอาวาสวัดโคกขี้หนอน, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๓๙} สัมภาษณ์ พระครูพิมลกิจจานุวัตร (ประทีป ปัทมโร), รองเจ้าคณะอำเภอบ้านบึง, เจ้าอาวาสวัดกุ่มที่ธาร , ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๔๐} สัมภาษณ์ นางสาววรารรณ ทองศิริ, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมพระพุทธศาสนาและกิจการพิเศษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๔๑} สัมภาษณ์ นางสาวดา มุ่งงานครู, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๔๒} สัมภาษณ์ นายจกฤชณ์ วิสุทธิศิริ, นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๔๓} สัมภาษณ์ พระเทพชลธารมุนี (ประจวบ ปาสาทิโก ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดบางพระวรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๔๔} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิวิมล (เอนก จานิสโร ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดใหญ่อินทาราม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๔๕} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลประชานุกิจ (ดำรง จกกวโร), เจ้าคณะอำเภอนองใหญ่, เจ้าอาวาสวัดหนองใหญ่ศิริธรรม, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๔๖} สัมภาษณ์ พระครูวิฑูรย์กนิษฐ์ (ชัยณรงค์ ญาณงโร), เจ้าคณะอำเภอบ้านบึง, เจ้าอาวาสวัดโป่งตาบ, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

สำเร็จ ไม่ย่อท้อต่อปัญหา มีปัญหาที่แก้ไขด้วยความอดทน กล้าหาญ และกล้ารับผิดชอบ ด้วยเหตุและผล สิ่งใดที่เป็นการทำงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาการ ความรู้ก็นำวิชาการองค์ความรู้ หลักการเข้ามาแก้ไขปัญหากหากไม่เกี่ยวข้องก็ใช้สามัญสำนึกในการแก้ไขปัญหา^{๒๔๗} ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความขยันหมั่นเพียร ในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งหมั่นฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น^{๒๔๘}

สรุปได้ว่า การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติ โดยนำหลักวิธียะ คือ ความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และ ทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของสิ่งนั้นเรื่องนั้น ถ้าหากกระทำก็จะทำงานเชี่ยวชาญจนเป็นผู้รู้ ถ้าหากศึกษาก็จะศึกษาให้รู้จนถึงรากเหง้าของเรื่องราว นั้นๆ ดังนั้น คำว่า "วิธียะ" จึงหมายถึงความเพียรพยายามอย่างสูงที่จะทำตามฉันทะหรือศรัทธาของตัวเอง หากเราไม่มีความเพียรแล้วก็นอนได้ว่าเรามีฉันทะหลอกๆ หรือ ศรัทธาหลอกๆ ทั้งโกหกตัวเองและหลอกผู้อื่น เพื่ออะไรนั้น ผลงานที่เขาทำจะชี้ชัดออกมาเองว่าทำเพื่ออะไร ดังนั้น นักวิจัยต้องถึ้น จึงต้องมีใจที่รักต่อคนท้องถิ่นและรักต่อการทำงานวิจัยเพื่อแก้ปัญหาคนท้องถิ่น อันเป็นศรัทธาสูงสุด หากไม่เป็นเช่นนั้น ก็ได้แต่เพียงศรัทธาปากเปล่าที่ไร้แม้เงาของความมุ่งมั่น และทุ่มเท หากแต่มีศรัทธาอื่นให้ครุ่นคิดและกระทำอยู่

๓. ด้านจิตตะ

ด้านจิตตะ : ความเข้าใจงาน หมายถึง มีใจจดจ่อ ไม่วอกแวก เรียกว่าตั้งใจทำ ไม่ใช่เข้าใจแต่ไม่ตั้งใจทำ ไม่ใช่เข้าใจไปอย่างนั้น ใจคิดโน้นคิดนี้ งานก็ไม่เกิด เกิดก็ไม่เต็มที่ คนที่ขาดจิตตะเปรียบเหมือนน้ำประปาที่ ไหลๆ หยุดๆ เปิดน้ำไหลกะปริบกะปรอย รอน้ำตั้งนานกว่าจะเต็มโอ่ง เพราะความที่มันคอยฟุ้งซ่าน บางตอนมันก็คิด สักพักก็ไปฟังถึงเรื่องอื่น กว่าจะได้ผลงานน้ำสักโอ่งรอตตั้งนาน แต่ความคิดของคนมีจิตตะ ความคิดของเขาจะไหล เห็นโล่งโปร่ง เปรียบเหมือนน้ำก็ไหลโจ๊กพักเดียว เต็มโอ่งเลย ไม่มีขาด ไม่มีหยุด เต็มกำลังเต็มแรง ใช้เวลาเท่ากันแต่ประสิทธิภาพอาจแตกต่างกันหลายเท่าตัว การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านจิตตะ ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละเขตอำเภอคณะสงฆ์ จะพบว่า การทำงานของจิตตะเป็นการทำงานอย่างต่อเนื่องในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งคนที่มิจิตตะ อย่างสมบูรณ์ไม่ว่าจะกระทำกิจใด ก็พัฒนาแนวทางการทำกิจกรรมนั้นๆ อย่างต่อเนื่อง ไปจนกว่าจะสำเร็จ ลักษณะการทำซ้ำๆ บ่อยๆ เป็นลักษณะที่สำคัญของจิตตะ^{๒๔๙} การทำสมาธิซ้ำๆ จนเกิดเป็นนิสัยขาดไม่ได้ ซึ่งเป็นการแสดงว่าคนๆ นั้น มีจิตตะที่สมบูรณ์ ซึ่งจะแตกต่างจากวิธียะที่เป็นความกล้าในการเปลี่ยนแปลง แต่จิตตะเป็นการตอกย้ำซ้ำๆ ในงานนั้นๆ^{๒๕๐} เพราะการสร้างจิตตะที่จะทำอะไร ต้องสร้างบรรยากาศรอบตัวให้อึดต่อสิ่งนั้น เช่น จะนั่งสมาธิ ก็ต้องสร้างบรรยากาศการปฏิบัติธรรม จัดสถานที่ให้อำนวยต่อการปฏิบัติ

^{๒๔๗} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลปริยัติกิจ (สังขิต จันทปณฺเณ), เจ้าคณะอำเภอศรีราชา, เจ้าอาวาสวัดพิบูลสถิตธรรม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๔๘} สัมภาษณ์ พระมหาคมสันต์ ชินวโร ป.ธ.๙, เจ้าคณะอำเภอเกาะจันทร์, เจ้าอาวาสวัดบ่อทองราษฎร์บำรุง, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๔๙} สัมภาษณ์ พระครูสุธีวรลังการ (อมร อริยมณี), เจ้าคณะตำบลท่าบุญมี, เจ้าอาวาสวัดเกาะโพธิวาส, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๕๐} สัมภาษณ์ นางวิชรา น่วมเจริญ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

พูดคุยกันเรื่องธรรมะ และสิ่งสำคัญประการหนึ่งของบรรยาภาศ ก็คือบรรยาภาศพื้นฐานให้ใจสบาย ใจสงบ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการทำกิจกรรมทางโลกทุกอย่าง ก็ต้องเริ่มจากการรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย^{๒๕๑} ต้องมีจิตใจที่จดจ่อกับงานล้วนเกิดผลดีต่องานที่ทำ จิตตะเป็นธรรมะที่แสดงถึงสติ ความรอบคอบและความรับผิดชอบที่จะตามมา ซึ่งในสังคมการทำงาน ปัจจุบันนี้ มุ่งเน้นแย่งชิงตำแหน่งกัน และขัดขวางจนลืมนึกคิดว่า งานที่ตนเองต้องรับผิดชอบนั้นคือสิ่งใดกันแน่ จิตตะจึงมีความสำคัญในการทำงานโดยไม่วอกแวกออกไปนอกกลุ่มนอกทาง^{๒๕๒} จิตตะจะเป็นเสมือนรั้วของเส้นทางที่ไม่ให้ไขว่เขวออกนอกทางสู่ความสำเร็จได้ อย่างไรก็ดี ปกติคนที่โตเป็นผู้ใหญ่รับผิดชอบ มักจะใส่ใจกับงานอยู่แล้ว เพราะธรรมชาติจะทำให้หยุดคิดยาก แต่เสียอยู่อย่างเดียวคือ ชอบคิดเจ้ากี้เจ้าการแต่เรื่องงานของคนอื่น คอยติ คอยสอดแทรก คอยวิพากษ์วิจารณ์ ในขณะที่ธุระของตัวเองกลับไม่คิดไม่ดู ซึ่งไม่ส่งผลให้งานของเราดีขึ้น^{๒๕๓} มีความเอาใจความรับผิดชอบงาน ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีจิตใจ หรือสมาธิจดจ่อกับงานที่ทำ รวมถึงมีความรอบคอบและความรับผิดชอบในงานที่ทำอย่างเต็มสติกำลัง ความคิดฝึกฝน เอาใจใส่อยู่กับสิ่งที่ทำ หนักแน่น มั่นคง ไม่วอกแวก^{๒๕๔} ซึ่งในขณะที่เรากำลังทำงานนั้นๆ อยู่ เราต้องดูแลเอาใจใส่จดจ่อ อยู่กับงานที่เราทำนั้นไม่วอกแวก ทำงานด้วยสมาธิ ไม่สะเพร่า หรือถ้าเป็นสิ่งที่เราปรารถนาอยากจะทำ เราก็ต้องมุ่งมั่น เตรียมตัวเราทุกวิถีทางที่จะได้ไปสู่จุดมุ่งหมายนั้นให้จงได้^{๒๕๕} มีความคิดผูกพันจดจ่อสนใจ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจรับรู้เรื่องอื่นๆ ย่อมเป็นเหตุให้เกิดสมาธิพร้อมกับความคิดจดจ่อสนใจนั้น^{๒๕๖} มีการทำงานแบบมีการติดตาม ตรวจสอบ เอาใจใส่ มีการกำหนดระยะเวลาและกิจกรรม อย่างชัดเจน สม่ำเสมอ ทำงานด้วยความตั้งใจ รู้ความเป็นไป ความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรคและ ดำเนินการกับงานนั้นๆ สู่เป้าหมาย^{๒๕๗} มีความตั้งมั่นในสิ่งที่ทำอย่างมีใจจดจ่อเป็นสมาธิ ไม่ลืมนึก กระทำอย่างต่อเนื่อง อาศัยความเพียร วิริยะ อุตสาหะประกอบเพื่อให้สิ่งที่ทำนั้นสำเร็จลุล่วงได้^{๒๕๘} จะส่งผลต่อตัวเราทั้งความคิด คำพูด และการกระทำได้ จิตตะจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยบรรยาภาศรอบตัว เป็นส่วนช่วย ลองสังเกตดู ถ้าเรามาวัด ก็เป็นบรรยาภาศของการปฏิบัติธรรม การนั่งสมาธิการฟังเทศน์ สิ่งนี้ก็คือเป็นเรื่องปกติ เพราะบรรยาภาศ ทุกอย่างเอื้อให้นึกถึงเรื่องบุญ เรื่องธรรมะ เรื่องบุญเรื่องกุศล แต่ถ้าใครไปขายทะเล บรรยาภาศ ความรู้สึก ก็จะไปอีก

^{๒๕๑} สัมภาษณ์ นายสามารถ เทียงพูนวงศ์, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๕๒} สัมภาษณ์ พระครูเกษมกิตติโสภณ (วัลลภ กิตติโสภณ), เจ้าอาวาสวัดสามัคคีบรรพต, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๕๓} สัมภาษณ์ พระครูปลัดสราวุธ จิตปณฺโณ, เจ้าอาวาสวัดห้วยใหญ่, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๕๔} สัมภาษณ์ พระมหาบุรุษ อธิปณฺโณ ป.ธ. ๔, รองเจ้าคณะอำเภอพุนสมิณรูปที่ ๑, เจ้าอาวาสวัดบ้านโนน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๕๕} สัมภาษณ์ พระครูอุดมวิสุทธิคุณ (หล่ม จิตนาโค), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอบ่อทอง, เจ้าอาวาสวัดโคกขี้หนอน, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๕๖} สัมภาษณ์ พระครูพิมลกิจจานุวัตร (ประทั้ง ที่ปึกโร), รองเจ้าคณะอำเภอบ้านบึง, เจ้าอาวาสวัดกุนฑีธาร, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๕๗} สัมภาษณ์ นางสาวรารวรรณ ทองศิริ, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมพระพุทธ ศาสนาและกิจการพิเศษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๕๘} สัมภาษณ์ นางสาวชดา มุ่งงานครู, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

แบบ ใจก็จะคิดไปอีกเรื่อง ฉะนั้น บรรยายการรอบตัว จะมีผลต่อความรู้สึกนึกคิด^{๒๕๙} ความไม่ทอดทิ้ง สิ่งนั้น ไปจากความรู้สึก ของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวม ความหมาย ของคำว่า สมาน อยู๋ด้วยอย่างเต็มที่ เมื่อมีความมานะ อยากจะทำงานที่รับผิดชอบให้ดีที่สุด เราก็จะมีความใส่ใจในงานที่เรารับผิดชอบ มีความตั้งใจจริง มีความเอาใจใส่ในงานของเรามากขึ้น และมีความมุ่งมั่นที่จะทำให้งานที่เรารับผิดชอบไปสู่ผลสำเร็จ^{๒๖๐}

สรุปได้ว่า การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติ โดยความเข้าใจงาน มีใจจดจ่อ มีความรอบคอบจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย หากไม่รอบรู้ ดังนั้นการที่คนจะรอบรู้ได้นั้น ต้องหมั่นศึกษาเรียนรู้ อยู่เป็นเนื่องนิจ ติดตามข่าวสารบ้านเมืองสม่ำเสมอ ต้องอ่านหนังสืออย่าให้ขาด และหลากหลายโดยไม่ยึดติดกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ประการสำคัญต้องฝึกตั้งคำถามกับตัวเองกับเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้น รอบตัวเราพร้อมกับค้นหาคำตอบให้ได้ การฝึกสนทนากับผู้รู้บ่อยๆ ก็เป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งเมื่อเราทำได้ อย่างนี้แล้ว เราก็จะเป็นผู้ที่เข้าใจความรู้รอบรู้ไปโดยปริยาย

๔. ด้านวิมังสา

ความไตร่ตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นๆ หมายความว่า ใช้ปัญญาสอดส่องเทียบเคียง เปรียบเทียบ ทั้งเหตุทั้งผลในความดีต่างๆ ที่ตนกระทำแล้ว คือ ย้อนกลับไปดูว่าตนได้ทำเหตุปลูก ฉันทะ ใช้วิริยะ ได้ตั้งจิตตะในการนั้นๆ ไว้มากน้อยเท่าไรแล้วได้ผลเท่าไร แม้ในปัจจุบันกำลังทำเหตุ คือ ปลูก ฉันทะเป็นต้นไว้เท่าไร ต่อไปคงจะได้ผลเท่าไร เมื่อพิจารณาคุณด้านวิมังสาของพระสังฆาธิการ จะมีความคิด เห็นแตกต่างกันและไม่แตกต่างกัน เมื่อวิเคราะห์ถึงจุดแข็งของการบริหารจัดการศาสน สมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านวิมังสา พบว่า ธรรมทั้ง ๓ ประการข้างต้น คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ ต้องมีวิมังสาเป็นตัวช่วย เพราะถ้ามีฉันทะ ไม่พอดี คือ หย่อนเกินไป ไม่ค่อยจะรักในการปฏิบัติธรรม เท่าที่ควร หรือมีฉันทะ มากเกินไปจนกลายเป็นความอยาก การปฏิบัติจะผิดวิธี และไม่สำเร็จผล^{๒๖๑} ควร หมั่นสอดส่องในเหตุผล ของสิ่งนั้น หรือความไตร่ตรอง ทบทวน ตรวจสอบนั่นเอง ทั้งข้อดีและข้อผิดพลาด ในสิ่งที่คุณได้ทำลงไป หรือกำลังทำอยู่ เพื่อนำมาแก้ไขจุดอ่อน จุดด้อยของตัวเอง และเป็นประสบการณ์ที่ จะเอาไว้ในครั้งต่อไป^{๒๖๒} หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยัง หย่อน ในสิ่งที่ทำนั้น มีการวิเคราะห์ วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น ตัวอย่างคำสอนทาง พระพุทธศาสนา คือ "ภิกษุย่อม เจริญอุทฺธิบาทอันประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร ดังนี้ ว่า วิมังสาของเราจักไม่ย่อหย่อนเกินไป ไม่ต้องประคองเกินไป ไม่หุดหู่ในภายใน ไม่ฟุ้งซ่านไป ภายนอก และเธอมีความสำคัญในเบื้องหลังและ เบื้องหน้าอยู่ว่า เบื้องหน้าฉันใด เบื้องหลังก็ฉัน นั้น เบื้องหลัง ฉันใด เบื้องหน้าก็ฉันนั้น เบื้องล่างฉันใด เบื้องบนก็ฉันนั้น เบื้องบนฉันใด เบื้องล่างก็ฉันนั้น กลางวัน ฉันใด กลางคืนก็ฉันนั้น กลางคืนฉันใด กลางวัน ก็ฉันนั้น เธอมี ใจเปิดเผย ไม่มีอะไรทุ้มท้อ อบรมจิต

^{๒๕๙} สัมภาษณ์ นายจักกฤษณ์ วิสุทธิศิริ, นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๖๐} สัมภาษณ์ พระเทพชลธารมณี (ประจวบ ปาสาทิโก ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัด บางพระวรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๖๑} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิวิมล (เอนก ฐานิสโร ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, เจ้า อาวาสวัดใหญ่อินทาราม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๖๒} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลประชานุกิจ (ดำรง จุกวโร), เจ้าคณะอำเภอนหนองใหญ่, เจ้าอาวาสวัด หนองใหญ่ศิริธรรม, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

ให้สว่างอยู่^{๒๖๓} เพราะเป็นสุดยอดของวิธีทำงานให้สำเร็จอยู่ในอิทธิบาทข้อสุดท้ายนี้ วิมังสา แปลว่า การพินิจพิเคราะห์ หมายความว่า ทำงานด้วยปัญญา ด้วยสมองคิด ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ คนเราแม้จะรักงานแค่ไหน บากบั่นเพียงใด หรือเอาใจจดจ่ออยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าขาดการใช้ปัญญาพิจารณางานด้วยแล้ว ผลที่สุดงานก็ค้างค้ำและผิดพลาดจนได้^{๒๖๔} ใช้ในการทำงานเป็นเรื่องง่าย ๆ ใกล้เคียง หากเรานำอิทธิบาท ๔ มาปรับใช้ในการทำงาน รักงานที่ทำ ขยันทำงาน รับผิดชอบงาน และรู้จักไตร่ตรองให้ถี่ถ้วน ทางแห่งความสำเร็จคงไม่เกินเอื้อม...เชื่อเถอะ คุณก็ทำได้ ทุกอย่างอยู่ที่ใจ^{๒๖๕} มีการปรับปรุงงานให้ดีขึ้นกว่าเดิม จนอาจนำมาสู่การปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงาน หรือวิธีการทำงานใหม่ๆ ที่ทำให้งานที่เรารับผิดชอบมีความรวดเร็วมากขึ้น มีคุณภาพในงานมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง นำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตนั่นเอง^{๒๖๖} ความไตร่ตรอง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน ในสิ่งที่ทำนั้น มีการวิเคราะห์ วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง ในขณะที่เราทำงานชิ้นนั้นๆ นอกจากจะทำได้ด้วยความชอบ ทำอย่างต่อเนื่องด้วยความอุตสาหพยายาม^{๒๖๗} มีสมาธิอยู่กับสิ่งที่ทำ ดูแลเอาใจใส่งานที่เราทำให้ดีแล้ว เรายังต้องหมั่นทบทวนดูว่างานที่เราทำอยู่นั้นมีข้อบกพร่องอะไรบ้าง มีปัญหาอะไร เกิดขึ้นสาเหตุของปัญหานั้นมาจากอะไร จะหาหนทางแก้ไขได้อย่างไร ถ้างานไม่บกพร่องจะไม่มีปัญหา ก็ยังต้องคิดไตร่ตรองให้ดีว่า จะมีหนทางปรับปรุงและพัฒนางานให้ดีขึ้นได้ไหม^{๒๖๘} มีความรู้าน รู้บริบทงาน กระบวนการต่างๆ มีการประเมินผลและปฏิบัติงาน ว่าได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทุกกระยะ มีการบริหารจัดการปรับปรุงงานอย่างมีหลักการ^{๒๖๙} มีความเข้าใจในงาน มีความรู้ที่เกี่ยวกับงานที่รับผิดชอบโดยตรง หมั่นให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามแผนที่ตั้งไว้หรือไม่เพื่อจะนำไปสู่เป้าหมายของงาน^{๒๗๐} มีการพินิจพิเคราะห์และใช้ปัญญาตรวจสอบงานผู้ปฏิบัติงานจะต้องทำงานด้วยปัญญา ด้วยสมองคิด รวมถึง การมีความเข้าใจในงานอย่างลึกซึ้งทั้งในแง่ขั้นตอนและผลสำเร็จ/ผลสัมฤทธิ์ของงาน^{๒๗๑} เลือกทางออกที่ดีที่สุดของการทำงานที่ไม่ชอบ คือ ตั้งสติแล้วลองปรับทัศนคติใหม่ อย่ามัวแต่หนีปัญหา

^{๒๖๓} สัมภาษณ์ พระครูวิยาภิรักษ์ (ชัยณรงค์ ญาณงฺโกโร), เจ้าคณะอำเภอพานทอง, เจ้าอาวาสวัดโป่งต้ามุข, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๖๔} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลปริยัติกิจ (สังข์ดี จนทปญโญ), เจ้าคณะอำเภอศรีราชา, เจ้าอาวาสวัดพิบูลสถนธรรม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๖๕} สัมภาษณ์ พระมหาคมสันต์ ชินวโร ป.ธ.๙, เจ้าคณะอำเภอเกาะจันทร์, เจ้าอาวาสวัดบ่อทองราษฎร์บำรุง, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๖๖} สัมภาษณ์ พระครูสุธีวราลังการ (อมร อริยมณี), เจ้าคณะตำบลท่าบุญมี, เจ้าอาวาสวัดเกาะโพธิ์वास, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๖๗} สัมภาษณ์ นางวชิรา น่วมเจริญ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๖๘} สัมภาษณ์ นายสามารถ เทียงพูนวงศ์, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๖๙} สัมภาษณ์ พระครูเกษมกิตติโสภณ (วัลลภ กิตติโสภณ), เจ้าอาวาสวัดสามัคคีบรรพต, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๗๐} สัมภาษณ์ พระครูปลัดสราวุธ จิตปญโญ, เจ้าอาวาสวัดห้วยใหญ่, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๗๑} สัมภาษณ์ พระมหาบุรุษ อธิปญโญ ป.ธ. ๔, รองเจ้าคณะอำเภอพนสนิมรุปีที่ ๑, เจ้าอาวาสวัดบ้านโนน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

เพราะจะทำให้คุณเสียโอกาสหลายๆ อย่างเลยทีเดียว ซึ่งมีแนวทางในการคิดตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามแนวทางที่พระพุทธองค์ทรงสอนในยุคนองพันกว่าปีมาแล้ว^{๒๗๒}

สรุปได้ว่า การหาความรู้ฝึกฝนตนเองเสมอแล้วเราชาวพุทธมีอาวุธลับสำคัญคือ "ธรรมะ" ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งทันสมัยที่สุดในโลกไม่มีวันเชยเพราะเป็น อกาลิก คือ ไม่ขึ้นกับกาลเวลา นั่นเอง ใครศึกษาธรรมจนกระทั่งเข้าใจ จะมีกรอบความคิดสำเร็จรูปที่ตั้งโดยพระสัพพัญญู คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เรามั่นใจว่าถูกต้องแน่นอนยิ่งกว่าผู้รู้ใดๆ ในโลกนี้ เมื่อเรารู้ธรรมของพระพุทธเจ้าแล้ว ไปศึกษาเรื่องอื่นๆ เราจะสามารถจัดระบบความคิดของเราได้อย่างเป็นระเบียบและจะมองอะไรก็ยิ่งดีกว่าคนอื่น เพราะเรามีหลักธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นตัวจับ นี่คือข้อได้เปรียบของเรา เราจึงต้องนำมาใช้ให้คุ้ม กับที่ได้เกิดมาเป็นชาวพุทธ จะเห็นได้ว่า จากสิ่งที่กล่าวทั้งสิ้นสามารถกำหนดการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ของพระสังฆาธิการ ตามหลักอิทธิบาทธรรมได้แก่ หลักฉันทะ คือ การปรับศรัทธาของตัวเองให้เข้ากับศาสนสมบัติของวัด ซึ่งมีตัวชี้วัดความสำเร็จที่ร้อยละของพระสังฆาธิการมีความสามารถในการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นต่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด โดยให้คณะสงฆ์จังหวัดชลบุรี มีบทบาทในการกำกับดูแลและรับผิดชอบ หลักวิริยะ มีแนวทาง คือ การหาบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญ และความเต็มใจที่จะทำงาน และแรงจูงใจที่จะทำให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างไม่ย่อท้อ ซึ่งมีตัวชี้วัดความสำเร็จที่ร้อยละของพระสังฆาธิการสามารถดึงผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญให้เข้ามาทำการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้วยความเต็มใจ และวัดในเขตจังหวัดชลบุรี เป็นผู้ที่มีบทบาทในการจัดการ ด้านจิตตะ มีแนวทางคือสร้างความรู้ ภูมิปัญญา กระบวนการต่างๆ มีการประเมินผลและปฏิบัติงาน ต่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดโดยมีตัวชี้วัดความสำเร็จที่จำนวนของพระสังฆาธิการมีการปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่องมีความมุ่งมั่น จดจ่ออยู่กับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ซึ่งสามารถปฏิบัติได้ทุก ๆ วัน ซึ่งมีคณะสงฆ์จังหวัดชลบุรี เป็นผู้ที่มีบทบาทหลัก และหลักวิมังสา มีแนวทาง คือ การสร้างความรู้ ภูมิปัญญา กระบวนการต่างๆ มีการประเมินผลและปฏิบัติงาน ต่อการดูแลรักษาซึ่งมีตัวชี้วัด ความสำเร็จ คือ ร้อยละของพระสังฆาธิการมีหลักการ วิธีการและองค์ความรู้ในการดูแลรักษา

^{๒๗๒} สัมภาษณ์ พระครูอุดมวิสุทธิคุณ (หลุ่ม จิตนาโค), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอบ่อทอง, เจ้าอาวาสวัดโคกขันทอน, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

๔.๔ ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

๔.๔.๑ การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้านการวางแผนตามแนววิถี

บาท ๔

การวางแผนเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของผู้บริหารและให้เหตุผลสรุปได้ เช่น การวางแผนเป็นหน้าที่อันดับแรกของผู้บริหาร^{๒๗๓} เป็นตัวกำหนดทิศทางและความรู้สึกในเรื่องของความมุ่งหมายสำหรับองค์การให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนได้รู้เป็นตัวกำหนดทิศทางและความรู้สึก^{๒๗๔} ในเรื่องของความมุ่งหมายสำหรับองค์การให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนได้รู้ เป็นการตัดสินใจที่มีเหตุผล เป็นการวางแผนเป็นเรื่องการเตรียมการไว้ก่อนล่วงหน้า เป็นการวางแผนมีส่วนช่วยให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ได้มากเป็นการวางแผน เป็นตัวนำในการพัฒนา^{๒๗๕} องค์กรควรจะกำหนดการวางแผน งานกิจการ เพื่อให้หมู่สมาชิก หรือบุคลากรในองค์กรมีทิศทางในการปฏิบัติงานหรือทำงานร่วมกันอย่างกลมกลืนไปในทางเดียวกัน ประเทศไทยต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นที่สำคัญของสังคมไทย หรือองค์กร^{๒๗๖} ประชาชนทุกคนควรมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา เพราะศาสนสมบัติเป็นสมบัติของชาติที่มีมาเป็ระยะเวลายาวนาน ควรจะมีการวางแผน^{๒๗๗}

การวางแผนเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้ความรู้ในทางวิทยาการและวิจารณ์ญาณวินิจฉัยเหตุการณ์ในอนาคต แล้วกำหนดวิธีการโดยถูกต้อง และมีเหตุผลเพื่อให้การดำเนินงานตามการวางแผน เป็นไปโดยเรียบร้อยสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพที่สุด^{๒๗๘} เป้าหมายของการกระทำที่ต้องอาศัยขั้นตอนที่สัมพันธ์กันมีการแบ่งเป็นหมวดหมู่ ตามความเหมาะสมตามลำดับให้ทราบว่าขั้นตอนใดควรกระทำก่อน และขั้นตอนลำดับถัดไปคืออะไร ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดความซับซ้อนเสียหายได้^{๒๗๙} ทุกฝ่ายให้ความสำคัญกับการวางแผนเพราะเป็นเสมือนเป็นก้าวแรกที่จะเริ่มเดินทางไปสู่เส้นทาง ที่มีรางวัลหรือเต็มพ้นรออยู่ถ้าวางแผนดีได้รับชัยชนะก็ได้รับรางวัลที่เต็มพ้นไว้แถม ด้วยชื่อเสียงเกียรติยศเป็นที่น่ายินดี แต่ถ้าฝ่ายแพ้ก็ต้องสูญเสียเต็มพ้นสูญเสียชื่อเสียง^{๒๘๐} ไม่มีบุคลากรที่มีอยู่ก็ไม่สนใจการดูแล

^{๒๗๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสังฆรักษ์ เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร., ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๗๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.พิเชฐ ทั้งโต, ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๗๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.ธิตูฒิ หมั่นมี, เลขานุการหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา (มจร วังน้อย), ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๗๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูญาณประยุต เจ้าคณะตำบลบ่อวิน เจ้าอาวาสวัดเขาตะแบก, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๗๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูภาวนาขันตยากร เจ้าคณะตำบลนาคะตุม เจ้าอาวาสวัดม่วงเก่า, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๗๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวิจิตรกิจจากร เจ้าคณะตำบลโคกเพลาะ เจ้าอาวาสวัดเนินสังข์स्थูการาม, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๗๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสุนทรธรรมวินิจ เจ้าอาวาสวัดระเวียงรังสรรค์, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๘๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายปรีชา บุญศิริ นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

รักษาศาสนสมบัติของวัด^{๒๘๑}พระสังฆาธิการ จะต้องบิณฑบาตตอนเช้าเลี้ยงชีพด้วยตนเอง สวตมนต์ ไหว้พระ ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น กวาดอาวาสเสนาสนะ^{๒๘๒}

สรุปได้ว่า การวางแผนเป็นเรื่องการเตรียมการไว้ก่อนล่วงหน้า มีส่วนช่วยให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ได้มาก เป็นตัวนำในการพัฒนาให้หมู่สมาชิก หรือบุคลากรในองค์กรมีทิศทางในการปฏิบัติงานหรือทำงานร่วมกันอย่างกลมกลืนไปในทางเดียวกัน ทุกฝ่ายให้ความสำคัญกับการวางแผนเพราะเป็นเสมือนเป็นก้าวแรกที่จะเริ่มเดินทางไปสู่เส้นชัย

๔.๔.๒ การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้านการจัดองค์กร ตามแนว อิทธิบาท ๔

พิจารณาความเกี่ยวข้องกันระหว่างปัจจัยต่างๆ^{๒๘๓}พิจารณาผลกระทบของปัจจัยต่างๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อองค์กรอย่างมีนัยสำคัญ^{๒๘๔}สรุปสถานการณ์ในอนาคตที่คาดว่าจะเกิดขึ้น (Scenario development) ในขั้นนี้ อาจต้องสรุปเป็นหลายทางเลือก (alternative) เนื่องจากสถานการณ์ภายหน้าเป็นสิ่งไม่แน่นอน^{๒๘๕}ทำการคาดการณ์ในสิ่งที่จะมีความเป็นไปได้สูงสุด (Forecasting)^{๒๘๖}ผู้บริหารก็สามารถพิจารณาโครงสร้างองค์การ เพื่อหาแนวทางในการใช้หน้าที่ต่าง ๆ แก้ปัญหาแรงกดดันจากปัจจัยภายนอกได้^{๒๘๗}ธุรกิจที่สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีระดับสูงและอินเทอร์เน็ตจะสามารถเพิ่มคุณค่าให้กับกิจการของตนด้วยต้นทุนที่ต่ำมาก ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของผู้ซื้อวัตถุดิบ ในแง่ของผู้ขายสินค้า จะต้องทำการเผยแพร่สินค้าของตนสู่ผู้บริโภค^{๒๘๘}การบริหารจัดการโดยสามารถจัดหาแหล่งข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจทางการบริหารได้ รวดเร็ว และสามารถหาจากแหล่งต่างๆ เพื่อเปรียบเทียบกับอีกด้วย^{๒๘๙}บุคคลสามารถรักษาไว้ซึ่งข่าวสารข้อมูลหรือเผยแพร่แจกกระจายข่าวสารข้อมูลนั้นว่าเป็น สิ่งสำคัญ^{๒๙๐} กระบวนการใช้อำนาจและอิทธิพลที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้

^{๒๘๑} สทนากลุ่มเฉพาะ นายจิรัฏฐ์ ฐิติกิตติกุลภากร นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๒๕๖๐.

^{๒๘๒} สทนากลุ่มเฉพาะ นายสรารุช สนิทกลาง นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๒๕๖๐.

^{๒๘๓} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสังฆรักษ์ เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร., ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๘๔} สทนากลุ่มเฉพาะ นายปรีชา บุญศิริ นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๘๕} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสุนทรธรรมวินิจ เจ้าอาวาสวัดระเวียงรังสรรค์, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๘๖} สทนากลุ่มเฉพาะ ดร.ธิดา หนัมนี่, เลขานุการหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา (มจร วัจน้อย), ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๘๗} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูญาณประยุต เจ้าคณะตำบลบ่อวิน เจ้าอาวาสวัดเขาตะแบก, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๘๘} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูภาวนาขันตยากร เจ้าคณะตำบลนามะตูม เจ้าอาวาสวัดม่วงเก่า, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๘๙} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวิจิตรกิจจากร เจ้าคณะตำบลโคกเพลาะ เจ้าอาวาสวัดเนินสังข์สฤษฎาราม, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๙๐} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสุนทรธรรมวินิจ เจ้าอาวาสวัดระเวียงรังสรรค์, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

ตาม เพื่อให้บรรลូវัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งขององค์กร^{๒๙๑} ช่วยประสานความขัดแย้งต่างๆ ภายในหน่วยงาน กล่าวคือถ้าผู้บริหารในหน่วยงาน มีภาวะผู้นำที่มีคนยอมรับนับถือแล้ว ก็จะประสานหรือช่วยบรรเทาความขัดแย้งระหว่างบุคคลในหน่วยงาน^{๒๙๒} เป็นหลักยึดให้แก่บุคลากรเมื่อหน่วยงานเผชิญสภาวะคับขัน กล่าวคือ เมื่อใดก็ตามที่ หน่วยงานต้องเผชิญกับสภาวะคับขันหรือสภาวะที่อาจกระทบถึงความอยู่รอด^{๒๙๓} การจัดองค์กร คือ สำนักงานศาสนสมบัติ จะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ มีการประชุมปรึกษาหารือกันภายในน้อยมาก นานๆ จะมีการขอความเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์^{๒๙๔}การจัดองค์กร เช่น บุคลากรและเจ้าหน้าที่ ก็ให้ดูแลในวัสดุ อุปกรณ์และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติ มีการแบ่งเบาภาระหน้าที่กันดูแลรักษาวัสดุสิ่งของ แต่การดูแลรักษา ไม่ทั่วถึงทำให้วัสดุสิ่งของเสียบ้าง ตกหักบ้าง หายสาบสูญเป็นต้น^{๒๙๕}ด้านบุคคลไม่มีทีมงานที่มีความชำนาญ ด้านการเงินมีอยู่จำกัดในปริมาณน้อย ไม่เพียงพอกับปริมาณของบุคลากร^{๒๙๖}การจัดการของคณะสงฆ์ เป็นภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการเพื่อดูแลรักษา กฎระเบียบ^{๒๙๗}การจัดองค์กร คือ คณะสงฆ์ให้มีการประชุมปรึกษาหารือการดูแลรักษาศาสนสมบัติ ทั้งภายในพรรษาและนอกพรรษาน้อยมาก^{๒๙๘} นโยบายของสำนักงานศาสนสมบัติดีหมด แต่ว่าการปฏิบัติตามได้น้อย บุคลากรในเขต ปกครองคณะสงฆ์ จะมีหน้าที่ในการดูแลเฉพาะที่ตนเองรับผิดชอบ^{๒๙๙}การจัดองค์กร คือ สำนักงานศาสนสมบัติ และพระสังฆาธิการ จะเป็นผู้กำหนดปัจจัย การดูแลรักษาศาสนสมบัติ แต่ไม่ได้มีการพิจารณาถึงทรัพยากรที่มีอยู่^{๓๐๐}

สรุปได้ว่า การจัดองค์กร โดยผู้บริหารสามารถกำหนดปัจจัยในการพิจารณาโครงสร้างองค์กร เพื่อหาแนวทางในการใช้หน้าที่ต่าง ๆ แก้ปัญหาแรงกดดันจากปัจจัยภายนอกได้ คณะสงฆ์ให้มีการประชุมปรึกษาหารือการดูแลรักษาศาสนสมบัติ ทั้งภายในพรรษาและนอกพรรษาให้มาก

^{๒๙๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายจิรวิทย์ จิตติกิตติกุลภากร นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๒๕๖๐.

^{๒๙๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.อนุวัตร กระสังข์ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๙๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายปรีชา บุญศิริ นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๙๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.ธิตินันท์ หนัมนี่, เลขานุการหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา (มจร วัจน้อย), ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๙๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูภาวนาขันตยากร เจ้าคณะตำบลนามะตูม เจ้าอาวาสวัดม่วงแก้ว, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๙๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูญาณประยุต เจ้าคณะตำบลบ่อวิน เจ้าอาวาสวัดเขาตะแบก, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๙๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวิจิตรกิจจากร เจ้าคณะตำบลโคกเพลาะ เจ้าอาวาสวัดเนินสังข์สฤษฎาราม, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๙๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายจิรวิทย์ จิตติกิตติกุลภากร นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๒๕๖๐.

^{๒๙๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.พิเชฐ ทั้งโต, ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๐๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูภาวนาขันตยากร เจ้าคณะตำบลนามะตูม เจ้าอาวาสวัดม่วงแก้ว, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

๔.๔.๓ การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้านการจัดคนเข้าทำงาน ตาม แนววิธิบาท ๔

การรักษาวินัยนอกเหนือจากการพัฒนาตัวบุคคลแล้ว การที่จะสามารถจัดหาบุคลากรที่ดี ได้ หน่วยงานจำเป็นต้องจัดให้มีสวัสดิการ และบริการด้านสเคราะห์ต่างๆ ให้เหมาะสมด้วย เช่น สิทธิการลา การรักษาพยาบาล และบำเหน็จบำนาญ^{๓๐๑} การดำรงรักษาและพัฒนาบุคลากรและบริหาร การที่บุคลากรในหน่วยงานปฏิบัติงานได้ อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการบำรุงรักษาและพัฒนา อยู่เสมอ^{๓๐๒} การกำหนดความต้องการด้านบุคลากร เป็นกิจกรรมหลักขั้นต้นของการจัดการทรัพยากร มนุษย์ที่ จะต้องทำแผนกำหนดความต้องการบุคลากรของหน่วยงานเป็นระยะๆ ความต้องการของหน่วยงาน ซึ่งต้องแสดง ทั้งปริมาณและคุณภาพของบุคลากรที่ต้องการตามลักษณะงานและตำแหน่ง ที่ จำเป็นต้องกำหนดขึ้น รวมทั้ง โครงสร้างของค่าตอบแทน เช่น เงินเดือน ค่าจ้าง^{๓๐๓} การตอบสนองความต้องการของบุคลากร เมื่อกำหนดความ ต้องการด้านบุคลากรเป็น กรอบอัตรากำลังไว้แล้ว การจัดการทรัพยากรมนุษย์จะต้องทำหน้าที่แสวงหา บุคลากรตามที่ต้องการ โดยกระบวนการสรรหา การคัดเลือก บรรจุแต่งตั้งที่เหมาะสมตามระบบคุณธรรมรวมทั้ง การเตรียม บุคลากรใหม่เข้าสู่หน่วยงาน เช่น การจัดปฐมนิเทศ การมอบหมายงาน และการจัดระบบนิเทศงานที่จะ ช่วยให้บุคลากรใหม่เข้าสู่หน่วยงานด้วยความราบรื่น สามารถปรับตัวได้เร็วและปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายตั้งแต่ แรก^{๓๐๔} การรักษาพนักงาน (Retention) หมายถึง ความพยายามที่จะทำให้พนักงานพึงพอใจในการ ปฏิบัติงาน^{๓๐๕}

การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในขั้นตอนนี้นี้ยังจำเป็นต้องจัดให้มีการ ประเมินผลการ ปฏิบัติงานที่ยุติธรรมเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาความดีความชอบ การเลื่อนตำแหน่ง^{๓๐๖} การพัฒนา หมายถึง การดำเนินการที่จะส่งเสริมให้พนักงานมีความรู้ ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์เพิ่มขึ้น ในรูปแบบของการฝึกอบรม การศึกษาของพนักงาน การพัฒนาพนักงาน เพื่อให้พนักงานสามารถ ปฏิบัติงานในตำแหน่งปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันก็ดำเนินการ พัฒนาอาชีพพนักงาน ให้ พร้อมที่จะรับผิดชอบหรือเติบโตในตำแหน่งสูงขึ้นรวมถึงการปรับหรือพัฒนา องค์การให้เป็นองค์การที่ ชนะในการแข่งขันได้ในที่สุด^{๓๐๗} การสรรหาบุคลากร คณะสงฆ์มีหน้าที่กำกับดูแลกฎระเบียบและการสรร

^{๓๐๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสังฆรักษ์ เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร., ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธ ศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๐๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูญาณประยุต เจ้าคณะตำบลบ่อวิน เจ้าอาวาสวัดเขาตะแบก, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๐๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูภาวนาขันตยากร เจ้าคณะตำบลนาคะตุม เจ้าอาวาสวัดม่วงแก้ว, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๐๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.พิเชฐ ทั้งโต, ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการ จัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๐๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวิจิตรกิจจากร เจ้าคณะตำบลโคกเพลาะ เจ้าอาวาสวัดเนินสังข์स्थาราม , ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๐๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.จิตวุฒิ หมั่นมี, เลขานุการหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา (มจร วัจน้อย), ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๐๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูญาณประยุต เจ้าคณะตำบลบ่อวิน เจ้าอาวาสวัดเขาตะแบก, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

หา บุคลากร ภายในเขตปกครอง^{๓๐๘} การสรรหาบุคลากร จะมีการประชุมปรึกษากันภายในคณะสงฆ์ก่อน แล้วนำเสนอการ สรรหาบุคลากรต่อผู้บังคับบัญชาทราบก่อน รอการพิจารณาตามขั้นตอน^{๓๐๙} การคัดเลือกบุคลากร คือ คณะสงฆ์หรือพระสังฆาธิการจะเป็นผู้คัดเลือกบุคลากร^{๓๑๐} การคัดเลือกบุคลากร จะเป็นหน้าที่ของคณะสงฆ์หรือพระสังฆาธิการ จะเป็นผู้พิจารณา การคัดเลือกบุคลากร ตามปกติแล้ว จะให้มีการประชุมปรึกษากัน ภายในก่อนแล้ว จึงจะได้มีการขออนุญาต อนุมัติการคัดเลือกบุคลากร ตามกฎระเบียบ และตามกฎหมายของมหาเถรสมาคม^{๓๑๑} การจัดคนเข้าทำงานคือ สำนักงานศาสนสมบัติ จะเป็นผู้ดำเนินการ แทนพระสังฆาธิการ มีการประชุมปรึกษาหารือกันภายในน้อยมากนานๆ จะมีการขอความเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์^{๓๑๒} การจัดคนเข้าทำงาน^{๓๑๓}

สรุปได้ว่า การจัดคนเข้าทำงาน เป็นการกำหนดความต้องการด้านบุคลากร เป็นกิจกรรมหลักขั้นต้นของการจัดการทรัพยากร มนุษย์ที่จะต้องกำหนดความต้องการบุคลากรของหน่วยงาน เป็นระยะๆ ความต้องการของหน่วยงาน ซึ่งต้องแสดงทั้งปริมาณและคุณภาพของบุคลากรที่ต้องการตาม ลักษณะงานและตำแหน่ง ที่ จำเป็นต้องกำหนดขึ้น

๔.๔.๔ การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้านการสั่งการตามแนววิธิ

บาท ๔

หลักการบริหารสมัยใหม่มาก การสั่งการเป็นการระบุนทรัพยากรบุคคลว่ามีความสามารถ และความรู้ที่หลากหลาย รวมทั้งเป็นผู้มีความสามารถที่ดีที่สุด^{๓๑๔} หลักการบริหารงานสมัยใหม่กับ หลักการบริหารงานเชิงพุทธศาสตร์ในเชิงเปรียบเทียบว่า สามารถบูรณาการ รวมเข้ากันได้ และเป็นแนวทางที่มีความสอดคล้องกับหลักการบริหารสมัยใหม่ได้อย่างเหลือเชื่อ^{๓๑๕} การบริหารงานมีความ ซับซ้อน ต้องใช้กลยุทธ์ด้านต่าง ๆ มาปรับเข้ากับระบบ การบริหารงาน เน้นการแข่งขัน และผลกำไร สูงสุด เพื่อสนองระบบบริโภคนิยม^{๓๑๖} องค์การสงฆ์ ต้องเป็นตัวอย่างที่ดี มุ่งเน้นให้การศึกษาแก่คณะ

^{๓๐๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูภาวนาขันตยากร เจ้าคณะตำบลนวมะตุม เจ้าอาวาสวัดม่วงแก้ว, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๐๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวิจิตรกิจจากร เจ้าคณะตำบลโคกเพลาะ เจ้าอาวาสวัดเนินสังข์ สฤษฏาราม, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๑๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสุนทรธรรมวินิจ เจ้าอาวาสวัดระเวียงสรรค์, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๑๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายปรีชา บุญศิริ นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดชลบุรี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๑๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายจิรภัฏฐ์ ฐิติกิตติกุลภากรนักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๒๕๖๐.

^{๓๑๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.อนุวัตร กระสังข์ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๑๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูญาณประยุต เจ้าคณะตำบลบ่อวิน เจ้าอาวาสวัดเขาตะแบก, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๑๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูภาวนาขันตยากร เจ้าคณะตำบลนวมะตุม เจ้าอาวาสวัดม่วงแก้ว, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๑๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวิจิตรกิจจากร เจ้าคณะตำบลโคกเพลาะ เจ้าอาวาสวัดเนินสังข์ สฤษฏาราม , ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

ส่งข้ออย่างต่อเนื่องและจริงจัง พัฒนาบุคลากรและเสริมสร้างความรู้ความสามารถให้แก่บุคลากร ด้วยการจัดทำโครงการอบรมบุคลากร เพื่อการเผยแผ่อย่างต่อเนื่อง^{๓๑๗}องค์กรจะต้องมีการตรวจสอบข้อมูลผลการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ การรายงาน ข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ และเป็นข้อมูลที่เป็นมาตรฐาน เทียบตรง มีมาตรวัด รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่ ทันสมัยเข้ามาสนับสนุนข้อมูล จะทำให้การบริหารองค์กรได้อย่างแม่นยำ รวดเร็วต่อผู้บริหาร^{๓๑๘}การมีส่วนร่วมระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ปฏิบัติ การ ควรมีแนวทางทำงานร่วมกันอย่างชัดเจน วางกรอบนโยบาย การประเมินผลที่ชัดเจน^{๓๑๙}การพัฒนากระบวนการบริหารงาน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงขององค์กรตามโลกาภิวัตน์ ที่มีการแข่งขันสูง จึงมีการสร้างระบบการบริหารงานที่เน้นคนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งปรับปรุงและพัฒนาระบบ การบริหารงานสมัยใหม่ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายขึ้น^{๓๒๐}วิถีทางที่จะทำให้บรรลุผลที่พึงปรารถยานั้น แต่เนื่องจากวิถีทางที่จะทำให้บรรลุผลนั้นมีมากมาย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการวางแผน เพื่อตัดสินใจเลือกวิถี หรือวิธีการที่ดีที่สุด^{๓๒๑}

การสั่งการเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้ความรู้ในทางวิทยาการและวิจารณ์ญาณวินิจัย เหตุการณ์ในอนาคต แล้วกำหนดวิธีการโดยถูกต้อง และมีเหตุผลเพื่อให้การดำเนินงานตามแผนเป็นไปได้โดยเรียบร้อย สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพที่สุด^{๓๒๒}เป้าหมายของการกระทำที่ต้องอาศัยขั้นตอนที่สัมพันธ์กันมีการแบ่งเป็นหมวดหมู่ ตามความเหมาะสม ตามลำดับ ให้ทราบว่าขั้นตอนใดควรกระทำก่อน และขั้นตอนลำดับถัดไปคืออะไร ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนเสียหายได้^{๓๒๓}ทุกฝ่ายให้ความสำคัญกับการสั่งการ เพราะเป็นเสมือนเป็นก้าวแรกที่จะเริ่มเดินทางไปสู่เส้นชัย โดยที่มีรางวัลหรือเดิมพันรออยู่ ถ้าวางแผนดีได้รับชัยชนะก็ได้รับรางวัลที่เดิมพันไว้แถม ด้วยชื่อเสียงเกียรติยศเป็นที่น่ายินดี แต่ถ้าฝ่ายแพ้ก็ต้องสูญเสียเดิมพันสูญเสียชื่อเสียง ขาดบุคลากรที่มีอยู่ก็ไม่สนใจการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัด^{๓๒๔}

สรุปได้ว่า การสั่งการเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้ความรู้ในทางวิทยาการและวิจารณ์ญาณวินิจัย เหตุการณ์ในอนาคต แล้วกำหนดวิธีการโดยถูกต้อง และมีเหตุผลเพื่อให้การดำเนินงานตาม

^{๓๑๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสุนทรธรรมวินิจ เจ้าอาวาสวัดระเวียงรังสรรค์, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๑๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายปรีชา บุญศิริ นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๑๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.อนุวัตร กระสังข์ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๒๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายจิรภัฏฐ์ ฐิติกิตติกุลภากรณ์นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๒๕๖๐.

^{๓๒๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.ธิตินันท์ หมั่นมี, เลขานุการหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา (มจร วัจน้อย), ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๒๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูภาวนาขันตยากร เจ้าคณะตำบลนามะตูม เจ้าอาวาสวัดม่วงเก่า, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๒๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูญาณประยุต เจ้าคณะตำบลบ่อวิน เจ้าอาวาสวัดเขาตะแบก, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๒๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวิจิตรกิจจากร เจ้าคณะตำบลโคกเพลาะ เจ้าอาวาสวัดเนินสังข์สฤษฎาราม, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

แผนเป็นไปโดยเรียบร้อย สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพที่สุด รู้จักหลักการพัฒนาบุคลากรและเสริมสร้างความรู้ความสามารถโดยใช้กลยุทธ์ด้านต่าง ๆ มาปรับเข้ากับระบบ เพื่อการเผยแผ่อย่าง ต่อเนื่อง ต้องใช้กลยุทธ์ด้านต่าง ๆ มาปรับเข้ากับระบบ การบริหารงาน เน้นการแข่งขัน และผลกำไร สูงสุด องค์กรจะต้องมีการตรวจสอบข้อมูลผลการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ การรายงาน ข้อมูล อย่างสม่ำเสมอ และเป็นข้อมูลที่เป็นมาตรฐาน เทียบตรง มีมาตรวัด รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่ ทันสมัย เข้ามาสนับสนุนข้อมูล

๔.๔.๕ การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้านการควบคุมตามแนววิธิ

บาท ๔

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึงถือว่ามีความสำคัญต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เป็นการสร้างความเข้มแข็งของสถาบันสงฆ์^{๓๒๕}การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์จึงมีความจำเป็น เพราะนั่นคือการสืบทอดอายุ พระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรตลอดไป^{๓๒๖}การเปลี่ยนแปลงมาตรการ การควบคุมสถาบันสงฆ์เกือบทุกครั้ง มักจะยังผลให้การจัดโครงสร้างขององค์การและการบริหาร กิจการคณะสงฆ์กลายเป็นส่วนขยายของระบบราชการมากขึ้น^{๓๒๗}ถ้าเราพัฒนาค่านิยมที่ดี ช่วยกันเชิด ชูคนที่พัฒนาตน ผู้ที่มีการศึกษาที่ถูกต้อง สังคมก็จะดีขึ้น มนุษย์ที่เกิดมาภายหลังก็จะถือตามเป็น แนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ว่าอะไรดี อะไรเป็นที่ยึดชู นิยมกันในสังคมแล้วก็จะพยายามทำ ตาม^{๓๒๘}จัดองค์กรสงฆ์ไทยให้พระสงฆ์มีจิตสำนึกในการพระศาสนา มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อพระ ศาสนา หรือมีจิตสำนึกในความมีส่วนร่วมในพระศาสนาอยู่ด้วย เพียงเท่านั้นก็จะช่วยพระศาสนาได้ มาก^{๓๒๙}จัดองค์กรสงฆ์ไทยให้ได้ทำหน้าที่ของตนเองอย่างอิสระ คอยสั่งสอนแนะนำประชาชนไป ตาม หน้าที่ของท่าน^{๓๓๐}

การควบคุมสงฆ์ไทยให้เตรียมพร้อมเพื่อที่จะได้มาทำหน้าที่ในการบริหารกิจการคณะ สงฆ์ หรือบริหารการพระศาสนาโดยมีหลักสูตรโรงเรียนพระสังฆาธิการทุกระดับ^{๓๓๑}การควบกิจการคือ การรวมบริษัทตั้งแต่ ๒ บริษัทขึ้นไปเป็นบริษัทใหม่ เป็นกลยุทธ์ที่ใช้ เพื่อลดความไม่แน่นอนของ

^{๓๒๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสุนทรธรรมวินิจ เจ้าอาวาสวัดระเวียงรังสรรค์, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๒๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูภาวนาขันตยากร เจ้าคณะตำบลนามะตูม เจ้าอาวาสวัดม่วงแก้ว, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๒๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสุนทรธรรมวินิจ เจ้าอาวาสวัดระเวียงรังสรรค์, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๒๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสังฆรักษ์ เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร., ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธ ศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๒๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูภาวนาขันตยากร เจ้าคณะตำบลนามะตูม เจ้าอาวาสวัดม่วงแก้ว, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๓๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายปรีชา บุญศิริ นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดชลบุรี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๓๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูภาวนาขันตยากร เจ้าคณะตำบลนามะตูม เจ้าอาวาสวัดม่วงแก้ว, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สภาพแวดล้อมภายนอก^{๓๓๒} การดำรงอยู่ของคณะสงฆ์คือเป็นตัวแทนที่เป็นสาวกของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่ สืบสาน และถ่ายทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์^{๓๓๓} การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไทย ย่อมมีเอกลักษณ์เป็นการเฉพาะ นอกจากจะ เป็นไปตามพระธรรมวินัยแล้ว ยังได้มีแบบแผนตามที่ได้กำหนดขึ้นมาในประเทศไทยเป็นการเฉพาะ อีกด้วย^{๓๓๔}

สรุปได้ว่า การควบคุมเป็นการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ จึงมีความจำเป็น เพราะนั่นคือการสืบทอดอายุ พระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรตลอดไป ซึ่งการดำรงอยู่ของคณะสงฆ์ คือเป็นตัวแทนที่เป็นสาวกของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่ สืบสาน และถ่ายทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์

^{๓๓๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูญาณประยุต เจ้าคณะตำบลบ่อวิน เจ้าอาวาสวัดเขาตะแบก, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๓๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสังฆรักษ์ เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร., ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๓๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวิจิตรกิจจากร เจ้าคณะตำบลโคกเพลาะ เจ้าอาวาสวัดเนินสังข์สมุทราราม, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" ทำให้ผู้วิจัยค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ดังแสดงในแผนภาพ

แผนภาพที่ ๔.๒ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เป็นการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ซึ่งพระสงฆ์เจ้าอาวาสจึงเป็นผู้มีหน้าที่สำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาการบริหารศาสนสมบัติของวัดเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลแบบบูรณาการเชิงลึกด้วยการพิจารณาถึง

การพัฒนาการบริหารศาสนสมบัติของวัด ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการจัดคนเข้าทำงาน ด้านการสั่งการ และด้านการควบคุมเป็นต้น เพื่อนำเสนอ แนวทางที่เหมาะสมให้มีความสอดคล้องกับการพัฒนาการบริหารศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี มีดังนี้

๑. การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้านการวางแผน ได้ถึงพร้อมด้วยความมั่นคงเพื่อส่งให้บุคลากรเข้าวิเคราะห์ประชุมอบรมสัมมนาศึกษาดูงาน ด้วยการรักษาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาสถาปัตยกรรมและความมั่นคงเพื่อฝึกอบรมบุคลากรให้ทราบกฎระเบียบการทำงาน ทำให้ประชุมอบรม สัมมนาศึกษาดูงาน ได้ถึงพร้อมด้วยการรักษาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาสถาปัตยกรรม ทำให้มีการวิเคราะห์ เพื่อตัด สินใจเลือกวิธี หรือวิธีการที่ดีที่สุด จนทำให้ได้มีเทคนิคการดูแลรักษาที่ถูกวิธีทำให้บุคลากรสนใจงาน ทั้งนี้ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญเข้ามาช่วยสนับสนุนพระสังฆาธิการให้มั่งคั่งความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดูแลรักษาสถาปัตยกรรมของวัดก่อนที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้นั้นๆสู่พระภิกษุสามเณร และประชาชนต่อไป

๒. การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้านการจัดองค์การ ได้ถึงพร้อมด้วยการกำหนดทิศทางการจัดองค์การ ส่งผลให้การดูแลรักษาสถาปัตยกรรมดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางแผนกำหนดไว้ ได้ถึงพร้อมด้วยการรักษาติดตามการใช้จ่ายงบประมาณด้านการดูแลรักษาสถาปัตยกรรม และได้ถึงพร้อมด้วยการรักษา เข้าใจงานหรือความผิดชอบ ส่งผลให้ทีมงานมีความชำนาญในการดูแลรักษา และมีการควบคุมดูแลให้รัดกุม วิธีการดูแลรักษาสถาปัตยกรรมของวัดภายในวัดต้องคำนึงถึงศักยภาพความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง พระสังฆาธิการควรยึดเอาหลักเกณฑ์ ขั้นตอนวิธีการ ที่สำนักงานศาสนสมบัติได้วางคำแนะนำไว้ ทั้งนี้สำนักงานเองควรเร่งประชาสัมพันธ์ จัดพิมพ์เอกสาร ได้ฝึกอบรมถวายความรู้แก่พระสังฆาธิการ ให้มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน เพื่อให้การดำเนินการ เกี่ยวกับการดูแลรักษาสถาปัตยกรรมของวัดภายในวัดสามารถพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน มิใช่ต่างคนต่างทำ หรือแย้งกันมีบทบาทสำคัญในการดูแลรักษาสถาปัตยกรรมของวัด เพราะผลที่ตามมาคือความเสียหาย ของศาสนสมบัติของชาตินั่นเอง ดังนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือกันทั้งสองฝ่ายในการดูแลรักษาสถาปัตยกรรมให้มั่นคงถาวรชั่วลูกชั่วหลานสืบไป

๓. การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้านการจัดคนเข้าทำงาน ได้ทำให้จัดสรรบุคลากรที่เหมาะสมเข้ารับการฝึกอบรมให้รู้กฎ ระเบียบการทำงานเพื่อสังคมสงฆ์ เป็นการกำหนดบุคลากรเพื่อการดูแลรักษาสถาปัตยกรรมให้ชัดเจน ได้ทำให้จัดคนที่เหมาะสม เพื่อวางแผนหาทุนทรัพย์ เพื่อสำรองในการดำเนินการก่อสร้างวัด รู้แนวทางการพัฒนาที่ฝึกอบรม สัมมนาเชิงวิชาการ เพื่อสร้างทีมงานให้เกิดความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติงาน มีการสนับสนุนทุนทรัพย์และพัฒนาบุคลากรให้ปฏิบัติงานตามสติปัญญาความรู้ความสามารถ การดูแลรักษา ซึ่งในปัจจุบันพระสังฆาธิการได้มีส่วนสำคัญในการดูแลรักษาและป้องกันศาสนสมบัติภายในวัดของตน มีความรู้และความเข้าใจในการดูแลรักษาและป้องกันเป็นอย่างดี บางรูปมีประสบการณ์มาก เช่น ต้องประสบปัญหาภัยธรรมชาติอยู่เป็นประจำ จึงมีความชำนาญในการหาวิธีการ หรือแนวทางในการป้องกันภัยธรรมชาตินั้น บางรูปมีประสบการณ์ในการป้องกันการถูกทำลายจากวัชพืช โดยเฉพาะต้นโพธิ์ซึ่งเป็นอันตรายต่อศาสนสมบัติโดยตรง ปัญหาจากสัตว์ เช่น นกพิราบ เป็นต้น ทั้งนี้หาก พระสังฆาธิการสามารถดำเนินการ

ตามคำแนะนำของหน่วยงานราชการอย่างสำนักงานได้ ก็จะสามารถดูแลรักษาและป้องกันศาสนสมบัติภายในวัดของตนได้อย่างถูกต้องวิธี อันจะเป็นประโยชน์ต่อศาสนสมบัติด้วย

๔. การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้านการสังการ ได้ถึงพร้อมด้วยการสังการกำหนดบุคลากรเพื่อการดูแลรักษาศาสนสมบัติให้ชัดเจนด้วยการรักษาความเข้าใจสภาพการดูแลรักษา ด้วยความมั่นปฏิบัตินโยบายตามกรอบการดูแลรักษาศาสนสมบัติ และมีศิลปะการสร้าง ความเข้าใจ การจงใจและกำกับ ดูแลบุคคลให้มีทีมงาน กำหนดบัญชีรายรับ-รายจ่ายที่แน่นอน ทำให้มีเงินทุนสำรองเก็บไว้ใช้ล่วงหน้า นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ลำพังอาศัยพระสังฆาธิการเพียงรูปเดียว ไม่สามารถขับเคลื่อนภารกิจจัดการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัดไปได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการช่วยกันติดตามและดูแลศาสนสมบัติอยู่เสมอ เพราะพระสังฆาธิการจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะตัวกลางผู้ประสานงานกับทุกๆ ฝ่าย

๕. การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้านการควบคุม ได้ถึงพร้อมด้วยความมั่นดูแลงานตามกำหนดการควบคุมเป็นมิติธรรม ปรีกษาหาหรือการควบคุมโครงสร้างภายในองค์การด้วยการรักษาเข้าใจการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย มีการนำเทคโนโลยีการสื่อสารทุกชนิดมาใช้ในการเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับรู้ถึงความสำคัญของศาสนสมบัติคือ การใช้แผนพัฒนาในการควบคุมบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่ กระบวนการสืบทอดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะ และวัฒนธรรม อย่างถูกต้องเป็นระบบ โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นมีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ตลอดจนเสาะหาผู้รู้ ปรารถนาท้องถิ่น ด้านศิลปะ และวัฒนธรรม เพื่อให้มีบทบาทในการเป็นผู้นำสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านั้นให้เข้มแข็ง แพร่หลายและดำรงอยู่ต่อไป โดยใช้หลักการมีส่วนร่วม ของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นให้มากที่สุด โดยองค์กรของรัฐ เป็นผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานอันเนื่องด้วยศิลปวัฒนธรรม ควรคำนึงถึงความเป็นอดีต ปัจจุบัน และอนาคต หมายความว่าอดีตต้องดูแล ปัจจุบันต้องสืบทอดปรับปรุง อนาคตต้องสร้างสรรค์ต่อยอด ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งต้องสามารถสร้างคุณค่า ทั้งทางเศรษฐกิจและทางใจให้แก่สมาชิกในสังคมได้ทั้งศิลปวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ และส่วนที่เป็น ภูมิปัญญา ศิลปะวิทยาการต่าง ๆ ดังนั้นการบูรณาการงานร่วมกันให้เป็นเครือข่ายขยายออกไปเป็นวงกว้าง จึงจะเป็นปัจจัยสำคัญในการดูแลสืบทอด และสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมให้เกิดคุณค่า เพื่อรับใช้ สังคมส่วนรวมได้อย่างยั่งยืน และเป็นความภาคภูมิใจร่วมกันของคนในชาติอย่างแท้จริง

พระสังฆาธิการเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่จะใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเป็นเครื่องมือในการที่จะ ทำงานให้ประสบความสำเร็จ ในคณะสงฆ์ เป็นแนวทางการสร้างความสุข ความเจริญ เป็นการ พัฒนาการ ดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัด เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงการบูรณาการด้วยการพิจารณา เพื่อหาแนวทางออกที่ดีและเหมาะสมกับการพัฒนาการ การดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัด ในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ให้มีการพัฒนาการสอดคล้องตามหลักอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ดังนี้

๑) **ด้านฉันทะ** : ความพึงพอใจในงาน พระสังฆาธิการ ได้แก่ ความมีใจรักใคร่สิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่ รักใน จุดหมายของสิ่งที่ทำ นั้นอยากทำ สิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จอยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุ

พูดง่าย ๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงานพูดให้ลึกลงไปทางธรรมว่าความรักความใส่ใจปรารถนา ต่อ ภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ มึงานเมื่อไหร่ ก็จะทำด้วยความเต็มอกเต็มใจด้วยความสุขใจ เต็มใจทำ ฉันทะนี้มีความสำคัญอย่างมากๆ ต่อการทำงานทุกๆ อย่าง รู้สึกพอใจ รักใคร่ที่จะทำความดี ด้วยความ เต็มใจและตั้งใจอย่างแรงกล้า ซึ่งความดีที่ควรทำนั้นมีประการต่างๆ ฉันทะคือความรักในการ ปฏิบัติธรรม อยากเข้าถึงธรรมได้อย่างเย็นๆ มีความผูกสมัค รักใคร่ในธรรม อยากให้เข้าถึงดวงธรรม อยากถึงธรรมกาย อยากเข้าถึงกลางได้ อยากได้สุขที่เกิดจาก การหยุดการนิ่งภายใน มีแค่ฉันทะพอ อย่าให้ ฉันทะมีมากจนกระทั่งไปเป็นความอยาก ถ้าอยากมากเกินไปแล้วกลุ้ม ถ้านั่งไม่ได้ผลแล้วเบื่อ พอเบื่อแล้ว ก็โทษนั่นโทษนี่ น้อยอกน้อยใจกันไป เพราะฉะนั้นให้มี ฉันทะแค่นั้นพอ มีความรักมีความชอบมีความพึงพอใจที่จะเข้าถึงธรรมอย่างเย็นๆ เบาๆ สบาย พอฉันทะซึ่งเป็นหัวเรือใหญ่ เป็นหัวหน้าทีมตั้งขึ้นได้ เดี่ยว วิริยะความเพียรจะตามมาเอง เริ่มต้นง่าย ๆ ด้วยการตั้งคำถามกับตัวเอง ฉันทะทำอะไรอะไร ฉันทะมีความสุข หรือไม่หากงานที่ทำอยู่ไม่ใช่งานที่รักเสียทีเดียว เพื่อเราจะได้มีเวลาค้นหาและปรับเปลี่ยนตัวเอง หรือปรับ ศรัทธาของตัวเองให้เข้ากับงานที่ทำอยู่ การจะทำงานให้สำเร็จได้นั้น เราต้องวางเป้าหมายไว้ เพราะหาก ทำไม่สำเร็จ ก็เหมือนเป็นการหยีบโหยง ขาดความน่าเชื่อถือ การเป็นผู้บริหารต้องทำให้ลูกน้องมั่นใจว่า เราทำสำเร็จ ให้มีความสุขกับการทำงานและเมื่องานนั้นสำเร็จเราก็จะมีความสุข การจะทำงานให้สำเร็จ ได้นั้น เราต้องวางเป้าหมายไว้ เพราะหากทำไม่สำเร็จ ก็เหมือนเป็นการหยีบโหยง ขาดความน่าเชื่อถือ การเป็นผู้บริหารต้องทำให้ลูกน้องมั่นใจว่า เราทำสำเร็จ ให้มีความสุขกับการทำงานและเมื่องานนั้นสำเร็จ เราก็จะมีความสุข นอกจากนี้ เมื่อผู้บริหารมีงานมาก ก็จำเป็นต้องหาผู้ช่วย และมีสายตาวียาวไกลโดย พยายามกระจายงานตามศักยภาพ เมื่อใดที่ลูกน้องทำผิดแล้ว ดูเขาต่อหน้าคนอื่น เขาจะรู้สึกไม่ดีไปตลอด ในขณะที่การชื่นชมลูกน้อง ต่อหน้าคนอื่น จะทำให้เขา "รู้สึกดี" ตรงนี้ถือเป็นเคล็ดลับอีกชั้นหนึ่งซึ่งผู้บริหารพึงมี มีความพอใจในฐานะเป็นสิ่งที่ตนถือว่าดีที่สุด ที่มนุษย์เราควรจะได้ ข้อนี้ เป็นกำลังใจอันแรก ที่ทำให้เกิดคุณธรรมในข้อต่อไป ทุกข้อ

๒) ด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียร คือ วิริยะ แปลว่า กล้า ก็คือ มีความกล้าที่จะผจญกับอุปสรรค ทุกชนิด เห็นอุปสรรคแล้วมีความรู้สึกเหมือนทหารกล้าเห็นชนม หรือเห็นอุปสรรคต่างๆ แล้วมีความรู้สึกเหมือนทหารกล้าเห็นไอศกรีม เห็นช็อคโกแลต เห็นแล้วก็อยากจะกิน อยากจะลิ้มลอง อยากจะพิสูจน์ วิริยะเมื่อเกิดขึ้นกับใครแล้ว จะทำให้มีความขยันหมั่นเพียรและความพากเพียรบากบั่นในการทำงานนั้นๆ ไม่ยอมแพ้ต่อความเกียจคร้าน ความขี้เกียจ ความเฉื่อยชา ซึมเซา คือบางทีขี้เกียจอยากจะทำ อยากจะนอน อยากจะเล่น แต่ก็ยังไม่ยอมแพ้ต่อความอยากเหล่านั้น ไม่ขี้เกียจแข็งใจสู้ ต้องทำไปไม่ยอมแพ้ นี่คือนิยามของวิริยะ มีความสำคัญต่อการทำงานทางใจ คือ จะให้สำเร็จได้ต้องมีวิริยะความพากเพียร นั่งสมาธิอย่างเดียวไม่สำเร็จ ต้องลงมือทำถึงจะสำเร็จ เราจะต้องรู้เองกันศัตรูตัวร้ายที่มาทำร้ายวิริยะคือ อบายมุข ทั้งการสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า การเที่ยวเตร่เฮฮา การสูบบุหรี่ต่างๆ ความเจ้าชู้ คบคนไม่ดีความเกียจคร้านต่างๆ ใครเคยดื่มเหล้าหัวราน้ำ ต้องเพลา ต้องเลิกต้องงด ฯลฯ เพราะสิ่งเหล่านี้ทำให้เสียสุขภาพ เมื่อสุขภาพไม่ดี พอถึงคราวจะทำงาน ก็ไม่อยากทำ ดื่มเหล้าเมามาตื่นเช้าก็ยังมึนอยู่ ยังไม่สร้าง ทำให้ขยันไม่ออกเพราะ สภาพร่างกายไม่พร้อม พักผ่อนไม่พอ ร่างกายไม่แข็งแรงต้องเว้นอบายมุขเสียก่อน เมื่อสุขภาพดี จึงจะทำ การงานได้ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความ

พยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาชนะไม่ท้อถอย ทางพระพุทธศาสนา คือ "ภิกษุยอมเจริญอุทิสบาทอันประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร งานทุกอย่าง จะสำเร็จได้ต้องอาศัยความขยันหมั่นเพียร ความวิริยะจึงเป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่จะนำคุณไปสู่ความสำเร็จได้ ยิ่งคุณขยันเท่าไรผลตอบแทนที่คุณจะได้รับมันก็มีมากเท่านั้น ที่สำคัญความวิริยะจะเกิดขึ้น ได้ก็ด้วยความรักในงานจากฉันทะนั่นเอง ความวิริยะไม่ใช่การทำงานแบบเอาเป็นเอาตาย แต่เป็นการหมั่น ฝึกฝนตนเองต่างหาก จะต้องขยันด้วยกันทั้งหัวหน้าและลูกน้อง ยิ่งผู้เป็นหัวหนายังสำคัญมาก ถ้าเป็นคนเกียจคร้าน คิดกินแรงอย่างเดียว ลูกน้องก็มักขยันไปได้ไม่กี่น้ำ เมื่อเริ่มทำงาน และเห็นความสำคัญของงานที่ทำ ท่านก็จะมีคามมานะพยายามที่จะทำงานนั้นให้ประสบความสำเร็จอย่างดีที่สุด หรือรับผิดชอบ งานนั้นอย่างเต็มกำลังความสามารถที่เราได้อยู่ และก็จะพยายามทำงานนั้นให้ดีที่สุดอยู่เสมอๆ ความเพียร พยายาม ที่จะทำสิ่งนั้นอย่างไม่ท้อถอย ไม่เลิกล้มความตั้งใจเสียก่อน เมื่อเราชอบในสิ่งนั้นแล้ว ถ้าเป็นสิ่งที่เรากำลังทำอยู่ เราต้องทำไปด้วยความขยันหมั่นเพียร ใช้ความพยายามทุ่มเททำในสิ่งนั้นให้สำเร็จ หรือ ถ้าเป็นสิ่งที่เราเพียงแต่คิดอยากจะทำ เราก็ต้องเพียรพยายามหาหนทางที่จะทำสิ่งที่เราปรารถนาให้ได้เสมอ เป็นคุณธรรมข้อที่สองที่จะทำสิ่งนั้นให้สำเร็จได้ เมื่อตกลงจะทำอะไรแล้วก็วางแผนการดำเนินงานต่างๆ อย่างมีขั้นตอน แล้วดำเนินการทำอย่างรอบคอบ เอาใจใส่ สม่ำเสมอ อย่างเต็มที่ ติดตามทุกขั้นตอน มุ่งมั่นที่จะทำสิ่งที่ศรัทธานั้นให้สำเร็จ ไม่ย่อท้อต่อปัญหา มีปัญหาที่แก้ไขด้วยความอดทน กล้าหาญ และ กล้ารับผิดชอบ ด้วยเหตุและผล สิ่งใดที่เป็นการที่เกี่ยวข้องกับวิชาการ ความรู้ก็นำวิชาการองค์ความรู้ หลักการเข้ามาแก้ไขปัญหาก หากไม่เกี่ยวข้องก็ใช้สามัญสำนึกในการแก้ไขปัญหา ขยันหมั่นเพียรกับงาน ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความขยันหมั่นเพียร ในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้ง หมั่นฝึกฝนตนเองอย่าง ต่อเนื่องเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๓) ด้านจิตตะ : ความเข้าใจงานหมายถึง มีใจจดจ่อ ไม่วอกแวก เรียกว่าตั้งใจทำ ไม่ใช่ขยันแต่ไม่ตั้งใจทำ ไม่ใช่ขยัน ไปอย่างนั้น ใจคิดโน้นคิดนี้ งานก็ไม่เกิด เกิดก็ไม่เต็มที่ คนที่ขาดจิตตะเปรียบเหมือนน้ำประปาที่ ไหลๆ หยุดๆ เปิดน้ำไหลกะปริบกะปรอย รongน้ำตั้งนานกว่าจะเต็มโอ่ง เพราะ ความที่มันคอยฟุ้งซ่าน บางตอนมันก็คิด ซักพักก็ไปฟุ้งถึงเรื่องอื่น กว่าจะได้ผลงานน้ำสักโอ่งรอตั้งนาน แต่ความคิดของคน มีจิตตะ ความคิดของเขาจะไหล เห็นโล่งโปร่ง เปรียบเหมือนน้ำก็ไหลโจ๊ก พักเดียว เต็ม โอ่งเลย ไม่มีขาด ไม่มีหยุด เต็มกำลังเต็มแรง ใช้เวลาเท่ากันแต่ประสิทธิภาพอาจแตกต่างกันหลายเท่าตัว การทำงานของจิตตะเป็นการทำงานอย่างต่อเนื่องในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งคนที่มีจิตตะอย่างสมบูรณ์ ไม่ว่าจะกระทำกิจใด ก็จะพัฒนาแนวทางการทำกิจกรรมนั้นๆ อย่างต่อเนื่อง ไปจนกว่าจะสำเร็จ ลักษณะการทำซ้ำๆ บ่อยๆ เป็นลักษณะที่สำคัญของจิตตะ การทำสมาธิซ้ำๆ จนเกิดเป็นนิสัยขาดไม่ได้ ซึ่งเป็นการแสดงว่าคนๆ นั้น มีจิตตะที่สมบูรณ์ ซึ่งจะแตกต่างจากวิริยะที่เป็นความกล้าในการเปลี่ยนแปลง แต่จิตตะ เป็นการตอกล้ำซ้ำๆ ในงานนั้นๆ การสร้างจิตตะ ถ้าเราต้องการจะทำสิ่งใด ต้องสร้างบรรยากาศรอบตัวให้ เอื้อต่อ สิ่งนั้น เช่น จะนั่งสมาธิ ก็ต้องสร้างบรรยากาศการปฏิบัติธรรม จัดสถานที่ให้อำนวยต่อการปฏิบัติ พุดคุยกันเรื่องธรรมะ และสิ่งสำคัญประการหนึ่งของบรรยากาศ ก็คือ บรรยากาศพื้นฐานให้ใจสบาย ใจสงบ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการทำกิจกรรมทางโลกทุกอย่าง ก็ต้องเริ่มจากการรักษาความสะอาด ความเป็น ระเบียบเรียบร้อย จิตใจที่จดจ่อกับงาน ล้วนเกิดผลดีต่องานที่ทำ จิตตะเป็นธรรมะที่แสดงถึงสติ ความรอบคอบและความ

รับผิดชอบที่จะตามมา ซึ่งในสังคมการทำงานปัจจุบันนี้ มุ่งเน้นแย่งชิงตำแหน่งกัน และขัดขวางจนลืมนึกไปว่า งานที่ตนเองต้องรับผิดชอบนั้นคือสิ่งใดกันแน่ จิตตะจึงมีความสำคัญในการทำงาน โดยไม่วอกแวกออกไปนอกกลุ่มนอกทาง จิตตะจะเป็นเสมือนรั้วของเส้นทางที่ไม่ให้ไขว่เขวออกนอกทางสู่ความสำเร็จได้ อย่างไรก็ดี ปกติคนที่โตเป็นผู้ใหญ่รับผิดชอบ มักจะใส่ใจกับงานอยู่แล้ว เพราะธรรมชาติจะทำให้หยุดคิดยาก แต่เสียอยู่อย่างเดียวคือ ชอบคิดเจ้ากี้เจ้าการแต่เรื่องงานของคนอื่น คอยติ คอยสอดแทรก คอยวิพากษ์วิจารณ์ ในขณะที่ธุระของตัวเองกลับไม่คิดไม่ดู ซึ่งไม่ส่งผลให้งานของเราดีขึ้น ความเอาใจใส่ หมายถึง ความเอาใจรับผิดชอบงาน ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีจิตใจ หรือ สมาธิจดจ่อกับงานที่ทำ รวมถึง มีความรอบคอบและมีความรับผิดชอบในงานที่ทำอย่างเต็มสติกำลัง ความคิดฝึกฝนเอาใจใส่อยู่กับ สิ่งที่ทำ หนักแน่น มั่นคง ไม่โลเล ในขณะที่เรากำลังทำงานนั้นๆอยู่ เราต้องดูแลเอาใจใส่จดจ่ออยู่กับงานที่ เรากำลังทำนั้น ไม่วอกแวก ทำงานด้วยสมาธิ ไม่สะเพร่า หรือถ้าเป็นสิ่งที่เราปรารถนาอยากจะทำ เราก็คงต้อง มุ่งมั่น เตรียมตัวเราทุกวิถีทางที่จะได้ไปสู่จุดมุ่งหมายนั้นให้จงได้

๔) ด้านวิม้งสา : ความไตร่ตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นๆ หมายความว่า ใช้ปัญญา สอดส่อง เทียบเคียงเปรียบเทียบ ทั้งเหตุ ทั้งผลในความดีต่างๆ ที่ตนกระทำแล้ว คือ ย้อนกลับไปด้วยตนได้ทำเหตุ ปลูกฉันทะ ใช้วิริยะ ได้ตั้งจิตตะในการนั้นๆ ไว้มากน้อยเท่าไรแล้วได้ผลเท่าไร แม้ในปัจจุบันกำลังทำเหตุ คือ ปลูกฉันทะเป็นต้นไว้เท่าไร ต่อไปคงจะได้ผลเท่าไร หมั่นใช้ปัญญา พิจารณา ใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวิเคราะห์ วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น ตัวอย่าง คำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ "ภิกษุย่อมเจริญอิทธิบาทอับประกอบด้วยวิม้งสาสมาธิและปธานสังขาร ดังนี้ ว่า วิม้งสาของเราจักไม่ย่อหย่อนเกินไป ไม่ต้องประคองเกินไป ไม่หุดหู่ในภายใน ไม่ฟุ้งซ่านไป ภายนอก และเธอมีความสำคัญในเบื้องหลังและเบื้องหน้าอยู่ว่า เบื้องหน้าฉันใด เบื้องหลังก็ฉัน นั้น เบื้องหลังฉันใด เบื้องหน้าก็ฉันนั้น เบื้องล่างฉันใด เบื้องบนก็ฉันนั้น เบื้องบนฉันใด เบื้องล่างก็ฉันนั้น กลางวันฉันใด กลางคืนก็ฉันนั้น กลางคืนฉันใด กลางวันก็ฉันนั้น เธอมี ใจเปิดเผย ไม่มีอะไรหุ้มห่อ อบรม จิตให้สว่างอยู่ สุดยอดของวิถีทำงานให้สำเร็จอยู่ในอิทธิบาทข้อสุดท้ายนี้ วิม้งสา แปลว่า การพินิจ พิจารณา หมายความว่า ทำงานด้วยปัญญา ด้วยสมองคิด ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ คนเราแม้จะรักงานแค่ไหน บากบั่นเพียงใด หรือเอาใจจดจ่ออยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าขาดการใช้ปัญญาพิจารณางานด้วยแล้ว ผลที่สุด งานก็คั่งค้างและผิดพลาดจนได้ หลักธรรมะที่ใช้ในการทำงาน เป็นเรื่องง่าย ๆ ใกล้เคียง หากเรานำอิทธิบาท ๔ มาปรับใช้ในการทำงาน รักษานะที่ทำงาน รับผิดชอบงาน และรู้จักไตร่ตรองให้ถี่ถ้วน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง นำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตนั่นเอง ความไตร่ตรอง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวิเคราะห์ วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง -ในขณะที่เราทำงานชิ้นนั้นๆ นอกจากจะทำด้วยความชอบ ทำอย่างต่อเนื่องด้วยความอุตสาหะพยายาม มีสมาธิอยู่กับสิ่งที่ทำ ดูแลเอาใจใส่งานที่เราทำให้ดีแล้ว เรายังต้อง หมั่นทบทวนดูว่า งานที่เราทำอยู่นั้น มีข้อบกพร่องอะไรบ้าง มีปัญหาอะไรเกิดขึ้นกับงานของเราบ้าง สาเหตุของปัญหานั้นมาจากอะไร เราจะหาหนทางแก้ไขได้อย่างไร ถ้างานของเรา ไม่บกพร่อง ไม่มีปัญหา เราก็คงไม่ต้องคิดไตร่ตรองให้ดีว่า เราจะมีหนทางปรับปรุงและพัฒนางานของเราให้ดีขึ้นได้ไหม มีความรู้ฐานรู้บริบทงาน กระบวนการต่างๆ มีการประเมินผลและปฏิบัติงาน ว่าได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทุก

ระยะ มีการบริหารจัดการปรับปรุงงานอย่างมีหลักการและวิชาการ เข้าใจในงาน มีความรู้ที่เกี่ยวกับงานที่รับผิดชอบโดยตรง

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง เรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี” การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) กล่าวคือ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) กับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยทำการวิจัยแบบเลือกกรณีศึกษา (Case Study) มุ่งศึกษาทฤษฎี แนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการ ประกอบด้วยเรื่อง แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ผลกระทบของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการ และแนวทางการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการวิจัยไว้เป็น ๒ ส่วน โดยส่วนแรกจะทำการวิจัยเชิงปริมาณ (Empirical analysis) เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือในเชิงประจักษ์ข้อมูล และวิเคราะห์ให้ทราบถึงเหตุผลที่มีส่วนสัมพันธ์กับกับข้อมูลในเชิงคุณภาพ และอุดช่องจุดด้อยของข้อมูลเชิงคุณภาพ ส่วนที่สอง จะทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อให้ทราบถึงประเด็นของการศึกษาในรายละเอียดที่สำคัญ และมีความครอบคลุมในเนื้อหาสาระสำคัญที่ทำการศึกษาอย่างครบถ้วน พร้อมกันนั้นในการวิจัยเชิงคุณภาพจะทำให้ได้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึก (In-depth) ที่มีรายละเอียดชัดเจนสามารถนำมาวิเคราะห์ในเชิงตรรกะได้ (Analytic induction) ดังนั้น เพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามระเบียบวิธีการ ผู้วิจัยขอสรุป ผลการวิจัยตามลำดับดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ สภาพทั่วไปการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

๑) ระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อสภาพทั่วไปในการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

สภาพภาพของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่พระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรีจำแนกตามสถานภาพ อายุ วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษานักธรรม กลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเจ้าอาวาส จำนวน ๒๑๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๘ มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๘๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๗ มีวุฒิการศึกษาสามัญต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๔๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๕ และมีวุฒิการศึกษานักธรรมชั้นเอก จำนวน ๒๘๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๖

๒) ระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักกฤษฎีกา ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดอยู่ ในระดับเห็นด้วยมาก ดังต่อไปนี้

๑) ด้านฉันทะ : ความพึงพอใจในงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่าพระสงฆ์ฆาธิการในเขตจังหวัดชลบุรี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านฉันทะ : ความพึงพอใจในงานอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ

๒) ด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียร โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่าพระสงฆ์ฆราวาสมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียรอยู่ในระดับเห็นด้วยด้วยมากทุกข้อ

๓) ด้านจิตตะ : ความเข้าใจงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณา
รายละเอียด พบว่าพระสงฆ์ภิกษุมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด
ในจังหวัดชลบุรี ด้านจิตตะ : ความเข้าใจงานอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ

๔) ด้านวิม้งสา : ไตร่ตรองหาเหตุผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่าพระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนาสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านวิม้งสา : ไตร่ตรองหาเหตุผลอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ

พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักการจัดการโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ดังต่อไปนี้

๑) ด้านการวางแผน โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ

๒) ด้านการจัดองค์กรโดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากเมื่อพิจารณา รายละเอียดพบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรีมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติ ของวัดด้านการสร้างทิศทางขององค์กรอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ

๓) ด้านการจัดคนเข้าทำงาน โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากเมื่อพิจารณา รายละเอียด พบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรีในจังหวัดชลบุรีมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของ วัดด้านการกำหนดการพัฒนาอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ

๔) ด้านการสั่งการ โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรีมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านการใช้การพัฒนาในองค์กรอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ

๕) ด้านการควบคุม โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรีมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัด ชลบุรีด้านการควบคุมการพัฒนาอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ

๕.๑.๒ กระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

พระสังฆาธิการจึงเป็นผู้มีหน้าที่สำคัญในการกำหนดกระบวนการพัฒนาการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัด เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลแบบบูรณาการเชิงลึกด้วยการพิจารณาถึงกระบวนการพัฒนาการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัด เพื่อนำเสนอแนวทางที่เหมาะสมให้มีความสอดคล้องกับการพัฒนาการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี มี ๕ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านการวางแผนตามแนวอธิบาท ๔ เกี่ยวกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัดแก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชนเป็นนโยบายหลักในการส่งเสริมและพัฒนาการที่อย่างยั่งยืนนั้น พระสังฆาธิการสามารถกระทำได้เพียงส่วนหนึ่ง ด้วยข้อจำกัดของสื่อการสอนและวิธีการสอนที่ถูกต้องอาศัยเพียงประสบการณ์ที่ผ่านมายังไม่เพียงพอ ทำให้บทบาทของพระสังฆาธิการไม่ชัดเจน ทั้งนี้ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญเข้ามาช่วยสนับสนุนพระสังฆาธิการให้ม้องค์ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัดก่อนที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้นั้นๆ สู่พระภิกษุสามเณร และประชาชนต่อไป

๒. ด้านการจัดองค์กรตามแนวอธิบาท ๔ วิธีการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัดภายในวัด ต้องคำนึงถึงศักยภาพความสามารถ ในการรองรับของพื้นที่ และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง พระสังฆาธิการควรยึดเอาหลักเกณฑ์ ขั้นตอน วิธีการ ที่สำนักงานศาสนสมบัติได้วางคำแนะนำไว้ ทั้งนี้สำนักงานเองควรเร่งประชาสัมพันธ์ จัดพิมพ์เอกสาร ฝึกอบรมถวายความรู้แก่พระสังฆาธิการให้มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน เพื่อให้การดำเนินการเกี่ยวกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัดภายในวัดสามารถพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน มิใช่ต่างคนต่างทำ หรือแย้งกันมีบทบาทสำคัญในการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัด เพราะผลที่ตามมาคือความเสียหายของศาสนสมบัติของชาตินั่นเอง ดังนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือกันทั้งสองฝ่ายในการดูแลรักษาศาสนสมบัติให้มั่นคงถาวรชั่วลูกชั่วหลานสืบไป

๓. ด้านการจัดคนเข้าทำงานตามแนวอธิบาท ๔ การดูแลรักษา ซึ่งในปัจจุบันพระสังฆาธิการได้มีส่วนสำคัญในการดูแลรักษาและป้องกันศาสนสมบัติภายในวัดของตน มีความรู้และความเข้าใจในการดูแลรักษาและป้องกันเป็นอย่างดี บางรูปมีประสบการณ์มาก เช่น ต้องประสบปัญหาภัยธรรมชาติอยู่เป็นประจำ จึงมีความชำนาญในการหาวิธีการหรือแนวทางในการป้องกันภัยธรรมชาตินั้น บางรูปมีประสบการณ์ในการป้องกัน การถูกทำลายจากวัชพืช โดยเฉพาะต้นโพธิ์ซึ่งเป็นอันตรายต่อศาสนสมบัติโดยตรง ปัญหาจากสัตว์ เช่น นกพิราบ เป็นต้น ทั้งนี้หากพระสังฆาธิการสามารถดำเนินการตามคำแนะนำของหน่วยงานราชการอย่างสำนักงานได้ ก็จะสามารถดูแลรักษาและป้องกันศาสนสมบัติภายในวัดของตนได้อย่างถูกต้อง อันจะเป็นประโยชน์ต่อศาสนสมบัติด้วย

๔. ด้านการสั่งการตามแนวอธิบาท ๔ นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ลำพังอาศัยพระสังฆาธิการเพียงรูปเดียวไม่สามารถขับเคลื่อนภารกิจการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัดไปได้ ต้องอาศัยความร่วมมือ จากทุกฝ่ายในการช่วยกันติดตามและดูแลศาสนสมบัติอยู่เสมอ เพราะพระสังฆาธิการจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะตัวกลางผู้ประสานงานกับทุกๆ ฝ่าย

๕. ด้านการควบคุมตามแนวอธิบาท ๔ กระบวนการสืบทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะ และวัฒนธรรม อย่างถูกต้องเป็นระบบ โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นมีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ตลอดจนเสาะหาผู้รู้ ปราชญ์ท้องถิ่น ด้านศิลปะและ

วัฒนธรรม เพื่อให้มีบทบาทใน การเป็นผู้นำสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านั้นให้เข้มแข็ง แพร่หลาย และดำรงอยู่ต่อไป โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นให้มากที่สุด โดยองค์กรของรัฐเป็นผู้สนับสนุนการปฏิบัติงาน อันเนื่องด้วยศิลปวัฒนธรรม ควรคำนึงถึงความเป็นอดีต ปัจจุบัน และอนาคต หมายความว่าอดีตต้องดูแล ปัจจุบันต้องสืบทอดปรับปรุง อนาคตต้องสร้างสรรค์ต่อยอด ให้ประชาชนสามารถเข้าถึง และได้รับรู้ข้อมูล ข่าวสารอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งต้องสามารถสร้างคุณค่าทั้งทางเศรษฐกิจและทางใจให้แก่สมาชิกในสังคม ได้ทั้งศิลปวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ และส่วนที่เป็นภูมิปัญญา ศิลปะวิทยาการต่าง ๆ ดังนั้นการบูรณาการงานร่วมกันให้เป็นเครือข่าย ขยายออกไปเป็นวงกว้าง จึงจะเป็นปัจจัยสำคัญในการดูแลสืบทอด และสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมให้เกิดคุณค่า เพื่อรับใช้สังคมส่วนรวมได้อย่างยั่งยืน และเป็นความภาคภูมิใจ ร่วมกันของคนในชาติอย่างแท้จริง

๕.๑.๓ นำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัด ชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔

จากคำถามการวิจัยข้อที่ ๓ นำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ จะมีการขยายผลเป็นอย่างไร ซึ่งการวิจัยนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ พบว่า

พระสังฆาธิการเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่จะประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเป็นเครื่องมือในการที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จ ในขณะสงฆ์เป็นแนวทางการสร้างความสุข ความเจริญ เป็นการพัฒนาการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัด เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงการบูรณาการด้วยการพิจารณาเพื่อหาแนวทางออกที่ดีและเหมาะสมกับการพัฒนาการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัด ในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ให้มีรูปแบบสอดคล้องตามหลักอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ดังนี้

๑) ด้านฉันทะ : ความพึงพอใจในงาน พระสังฆาธิการ ได้แก่ ความมีใจรักใคร่สิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้นอยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จอยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุพูดง่ายๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงานพูดให้ลึกลงไปทางธรรมว่าความรักความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงาม เต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ มีงานเมื่อไหร่ ก็จะทำด้วยความเต็มอกเต็มใจด้วยความสุขใจ เต็มใจทำ ฉันทะนี้มีความสำคัญอย่างมากๆ ต่อการทำงานทุกๆ อย่าง รู้สึกพอใจรักใคร่ที่จะทำความดี ด้วยความเต็มใจและตั้งใจอย่างแรงกล้า ซึ่งความดีที่ควรทำนั้นมีประการต่างๆ ฉันทะคือความรักในการปฏิบัติธรรม อยากเข้าถึงธรรมได้อย่างยั่งยืน มีความผูกสมัค รักใคร่ในธรรม อยากให้เข้าถึงดวงธรรม อยากถึงธรรมกาย อยากเข้าถึงกลางได้ อยากได้สุขที่เกิดจากการหยุดการนิ่งภายใน

๒) ด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียร คือ วิริยะ แปลว่า กล้า ก็คือ มีความกล้าที่จะผจญกับอุปสรรคทุกชนิด เห็นอุปสรรคแล้วมีความรู้สึกเหมือนทหารเห็นขนม หรือเห็นอุปสรรคต่างๆ แล้วมีความรู้สึกเหมือนทหารเห็นไอศกรีม เห็นแล้วก็อยากจะกิน อยากจะลิ้มลอง อยากจะพิสูจน์ วิริยะเมื่อเกิดขึ้นกับใครแล้ว จะทำให้มีความขยันหมั่นเพียรและความพากเพียรบากบั่นในการทำงานนั้นๆ ไม่ยอมแพ้ต่อความเกียจคร้าน ความขี้เกียจ ความเฉื่อยชา ซึมเซา คือบางทีขี้เกียจ อยากจะพัก อยากจะนอน อยากจะเล่น แต่ก็ยังไม่ยอมแพ้ต่อความอยากเหล่านั้น ไม่ขี้เกียจแข่งใจสู้ ต้องทำไปไม่ยอมแพ้ นี่คือ

วิริยะ มีความสำคัญต่อการทำงานทางใจ คือ จะให้สำเร็จได้ต้องมีวิริยะความพากเพียร นั่งนิกอย่างเดียวไม่สำเร็จ ต้องลงมือทำถึงจะสำเร็จ

๓) **ด้านจิตตะ** : ความเข้าใจงานหมายถึง มีใจจดจ่อ ไม่วอกแวก เรียกว่าตั้งใจทำ ไม่ใช่ขี้ขยัน แต่ไม่ตั้งใจทำ ไม่ใช่ขี้ขยัน ไปอย่างนั้น ใจคิดโน้นคิดนี้ งานก็ไม่เกิด เกิดก็ไม่เต็มที่ คนที่ขาดจิตตะ เปรียบเหมือนน้ำประปาที่ ไหลๆ หยุดๆ เปิดน้ำไหลกะปริบกะปรอย รอน้ำตั้งนานกว่าจะเต็มโอ่ง เพราะความที่มันคอยฟังชาน บางตอนมันก็คิด ชักพิกก็ไปฟังถึงเรื่องอื่น กว่าจะได้ผลงานน้ำสักโอ่งรอตั้งนาน แต่ความคิดของคนที่มีจิตตะ ความคิดของเขาจะไหล เห็นโล่งโปร่ง เปรียบเหมือนน้ำก็ไหลโจ๊ก พักเดียว เต็มโอ่งเลย ไม่มีขาด ไม่มีหยุด เต็มกำลังเต็มแรง ใช้เวลาเท่ากันแต่ประสิทธิภาพอาจแตกต่างกันหลายเท่าตัว การทำงานของจิตตะ เป็นการทำงานอย่างต่อเนื่องในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งคนที่มีจิตตะอย่างสมบูรณ์ไม่ว่าจะกระทำกิจใด ก็จะพัฒนาแนวทางการทำกิจกรรมนั้นๆ อย่างต่อเนื่อง ไปจนกว่าจะสำเร็จ

๔) **ด้านวิมังสา** : ความตรិตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นๆ หมายความว่า ใช้ปัญญา สอดส่อง เทียบเคียงเปรียบเทียบ ทั้งเหตุ ทั้งผลในความดีต่างๆ ที่ตนกระทำแล้ว คือ ย้อนกลับไปดูว่า ตนได้ทำเหตุปลูก ถิ่นตะ ใช้วิริยะ ได้ตั้งจิตตะในการนั้นๆ ไว้มากน้อยเท่าไรแล้วได้ผลเท่าไร แม้ในปัจจุบันกำลังทำเหตุ คือ ปลูกถิ่นตะเป็นต้นไว้เท่าไร ต่อไปคงจะได้ผลเท่าไร หมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผล และ ตรวจสอบข้อที่ยั่งยืนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวิเคราะห์ วัดผล คิดค้น วิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น ตัวอย่างคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ “ภิกษุย่อมเจริญอุทติบาทอันประกอบด้วยวิมังสา สมาธิและปธานสังขาร ดังนี้ ว่า วิมังสาของเราจักไม่ย่อหย่อนเกินไป ไม่ต้องประคองเกินไป ไม่หุดหู่ในภายใน ไม่ฟุ้งซ่านไปภายนอก และเธอมีความสำคัญในเบื้องหลังและเบื้องหน้าอยู่ว่า เบื้องหน้าฉันใด เบื้องหลังก็ฉันนั้น เบื้องหลังฉันใด เบื้องหน้าก็ฉันนั้น เบื้องล่างฉันใด เบื้องบนก็ฉันนั้น เบื้องบนฉันใด เบื้องล่างก็ฉันนั้น กลางวันฉันใด กลางคืนก็ฉันนั้น กลางคืนฉันใด กลางวันก็ฉันนั้น เธอมีใจเปิดเผย ไม่มีอะไรหุ้มห่อ อบรมจิตให้สว่างอยู่ สุดยอดของวิธี ทำงานให้สำเร็จอยู่ในอุทติบาทข้อสุดท้ายนี้

๕.๒ อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี” ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

๕.๒.๑ อภิปรายผลสภาพทั่วไปในการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักกฤษฎีกา ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรีมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดอยู่ในระดับเห็นด้วยมากดังต่อไปนี้

๑) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านฉันทะ : ความพึงพอใจในงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า พระสังฆาธิการในเขตจังหวัดชลบุรี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านฉันทะ : ความพึงพอใจในงานอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **มณฑริกา วิฑูรชาติ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ ๑-๒ ในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ ๑-๒ ในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ๕ การพัฒนาหลัก คือ ๑. การพัฒนาพัฒนาภาวะผู้นำ ซึ่งมีการพัฒนารอง ๑๖ การพัฒนา ๒. การพัฒนาการพัฒนาคู ซึ่งมีการพัฒนารอง ๗ การพัฒนา ๓. การพัฒนาการพัฒนาวิชาการ ซึ่งมีการพัฒนารอง ๕๒ การพัฒนา ๔. การพัฒนาการพัฒนาการบริหารจัดการทั่วไป ซึ่งมีการพัฒนารอง ๑๓ การพัฒนา ๕. การพัฒนาการพัฒนาความร่วมมือกับชุมชน และเครือข่ายโรงเรียน ซึ่งมีการพัฒนารอง ๘ การพัฒนา ผลการประเมินการทดลองใช้การพัฒนาในการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษาเอกชน พบว่า การพัฒนา ทั้ง ๕ การพัฒนาที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมทุกการพัฒนาอยู่ในระดับมากทั้ง ๔ มาตรฐาน คือ ด้าน วัตถุประสงค์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง^๑

๒) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียร โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าพระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดใน จังหวัดชลบุรี ด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียรอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูสุจิตตานันท์ (พระมหาจำนงค์ ทินโพธิ์วงศ์ (หิตจิตโต)** ได้วิจัยเรื่อง “หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ของเจ้าอาวาสมาใช้ในการบริหารงาน” ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ มาใช้ในการบริหารงาน โดยภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

^๑ มณฑริกา วิฑูรชาติ, "การพัฒนาการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ ๑-๒ ในเขตกรุงเทพมหานคร", **วิทยานิพนธ์ดุสิตวิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต** (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ๒๕๕๑).

ค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านเมตตา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข) รองลงมาด้านมูทิตา (ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี) และต่ำสุดด้านกรุณา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์) ความคิดเห็นของข้อเสนอแนะที่มีค่าความถี่มากที่สุด ด้านเมตตา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข)^๒

๓) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านจิตตะ : ความเข้าใจงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าพระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีด้านจิตตะ : ความเข้าใจงานอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมมสุโข** ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า เจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี มีประสิทธิภาพการบริหารงานด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัด อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความทุ่มเทและเอาใจใส่ของเจ้าอาวาสในการบำรุงรักษาวัด ไม่ว่าจะเป็นการซ่อมแซม ปรับปรุงหรือตกแต่งต่อเติม วิหารโบสถ์ อาคารสถานที่ หรือการวางแผนแปลนและแผนผังภายในวัดเพื่อปรับทัศนียภาพภายในวัดให้สวยงาม และพัฒนาไปได้ด้วยดี ซึ่งการที่วัดมีสถานที่ ที่พร้อมจะสามารถรองรับการจัดการงานอื่นภายในวัดได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น เช่น การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ เป็นต้น รวมตลอดไปถึงการจัดการด้าน รายรับและรายจ่ายภายในวัด และการเป็นตัวแทนของวัดในเรื่องต่างๆ เช่น การรับทรัพย์สิน การอรรถคดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่เจ้าอาวาสที่จะต้องดูแลรักษาและปฏิบัติเพื่อให้งานด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดดำเนินการไปได้ด้วยดี^๓

๔) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านวิมังสา : ไตร่ตรองหาเหตุผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่าพระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านวิมังสา : ไตร่ตรองหาเหตุผลอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**สบพันธ์ ชิดานนท์** ได้วิจัย เรื่อง “การพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบอาคาร” การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) ศึกษาสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบอาคาร ๒) สร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ตรวจสอบเพื่อพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบอาคาร และ ๓) ประเมินหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบอาคาร โดยมีขั้นตอนการวิจัย ๔ ขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่าการประเมินผล โครงร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรพบว่า ความต้องการจำเป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตร หน่วยการอบรม หน่วยการเรียนรู้ เนื้อหาวิชา

^๒ พระครูสุจิตตานันท์ (พระมหาจันทน์ ทินโพธิ์วงศ์ (หิตจิตโต), "หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ของเจ้าอาวาส มาใช้ในการบริหารงาน", **รายงานวิจัย**, (นครปฐม : วัดวังเย็น, ๒๕๕๕), หน้า ๑๖๒.

^๓ พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมมสุโข, "ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อประกอบการอบรม และวิธีวัดและประเมินผล มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากและมีความสอดคล้องกันทุกองค์ประกอบ^๔

๕.๒.๒ อภิปรายผลกระทบของการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักการจัดการโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า พระสังฆาธิการ มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ดังต่อไปนี้

๑) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านการวางแผนตามแนววิธิบาท ๔ โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านการวางแผนอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นิวัติ จันทราช** ได้วิจัยเรื่อง “คุณสมบัติของพระนักบริหารที่ดีที่ส่งผลต่อสภาพการบริหารจัดการวัดในเขตกรุงเทพมหานคร” วิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณสมบัติของพระนักบริหารที่ดีที่ส่งผลต่อสภาพการบริหารจัดการวัดในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาเจ้าอาวาสหรือเลขาเจ้าอาวาส และเพื่อเปรียบเทียบคุณสมบัติของพระนักบริหารที่ดีที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการวัดในเขตกรุงเทพมหานคร โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ พระภิกษุที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสหรือเลขาเจ้าอาวาส จำนวน ๒๐๔ รูป ในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอย ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ ๙๕ และคลาดเคลื่อนได้ไม่เกินร้อยละ ๐.๐๕ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผลการวิจัย พบว่า สถานภาพปัจจุบันของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสมากกว่ารองเจ้าอาวาส ซึ่งส่วนใหญ่อายุ ๕๕ ปีขึ้นไป และมีอายุพรรษา ๓๔ พรรษาขึ้นไป ด้านวุฒิการศึกษา คือ นักธรรมชั้นเอก และวุฒิการศึกษาทางโลก คือปริญญาตรี คุณสมบัติของพระนักบริหารที่ดี โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สภาพการบริหารงานการจัดการวัดของคณะสงฆ์ในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านการวิเคราะห์นโยบาย ด้านการจัดการการเงินและการคลัง ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ ด้านการจัดการสารสนเทศ ด้านการสัมพันธ์กับองค์กรอื่นๆ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก^๕

๒) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านการจัดองค์กรตามแนววิธิบาท ๔ โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้านการจัดองค์กรอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ดร.ประมุข สารพันธ์** ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์” ผลการวิจัยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๒๖ รูป/คน (๑๐๐%) เห็นว่า คณะสงฆ์ควรพัฒนาปรับปรุง

^๔ สบพันธ์ ชิดานนท์, "การพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบอาคาร", **ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๑).

^๕ นิวัติ จันทราช, "คุณสมบัติของพระนักบริหารที่ดีที่ส่งผลต่อสภาพการบริหารจัดการวัดในเขตกรุงเทพมหานคร", **รายงานการวิจัย**, (คณะบริหารธุรกิจ : มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๔), หน้า ๗๖.

เปลี่ยนแปลงหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายการศึกษาที่ให้สิทธิสถาบันพระพุทธศาสนาจัดการศึกษาได้ รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีที่เหมาะสมในระดับมาก ซึ่งควรจะนำมาใช้ในการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ได้แก่รูปแบบที่เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนวิชา นักธรรม-บาลี และวิชาสามัญควบคู่กันไปตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงระดับปริญญาเอก วิชาสามัญที่พระภิกษุสามเณรควรจะได้ศึกษาในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ได้แก่ วิชา ภาษาต่างประเทศ ภาษาไทย สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คณิตศาสตร์ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ สุขศึกษาและพลศึกษา และงานอาชีพและเทคโนโลยี ตามลำดับ^๖

๓) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านการจัดคนเข้าทำงานตามแนวอธิบาท ๔ โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้านการจัดคนเข้าทำงานอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร ตันติยมาศ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม” ผลการวิจัยพบว่า

๑. องค์ประกอบของการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม สังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ๘ องค์ประกอบ เรียงตามลำดับน้ำหนักขององค์ประกอบจากมากไปหาน้อย คือ ๑) กิจกรรมที่ทำร่วมกัน ๒) การใช้เทคโนโลยี ๓) ทักษะด้านภาวะผู้นำ ๔) ผู้นำเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วม ๕) การติดต่อสื่อสาร ๖) การมีส่วนร่วมของสมาชิก ๗) องค์การ(เครือข่ายโรงเรียน) แบบมีส่วนร่วม ๘) บรรยากาศการมีส่วนร่วม ๒. ระดับของประสิทธิผลการบริหารเครือข่ายโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับมาก ๓. รูปแบบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล สังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม ๘ องค์ประกอบ ซึ่งมีความ เหมาะสมถูกต้องเป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย^๗

๔) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีด้านการสั่งการตามแนวอธิบาท ๔ โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากเมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านการสั่งการ อยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเมธีธรรมาลังการและคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่เขต ๑” ผลการวิจัยพบว่า

๑. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทั้งสิ้น ๒๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๕๒ เป็นเพศชายจำนวน ๑๐๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๕๕ เป็นเพศหญิงจำนวน ๑๔๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๔๕ มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๖๑ วุฒิการศึกษา

^๖ ประมูล สารพันธ์, ดร., "การศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์", รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๗๐.

^๗ ศิริพร ตันติยมาศ, "การบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม", วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐).

ปริญญาตรี จำนวน ๒๒๙ คนคิดเป็นร้อยละ ๙๒.๓๔ วุฒิการศึกษาปริญญาโทจำนวน ๑๔ คนคิดเป็นร้อยละ ๕.๖๕ และวุฒิการศึกษาปริญญาเอก จำนวน ๑ คน คิดเป็นร้อยละ๐.๔๐มีประสบการณ์การทำงานกว่า ๑๐ ปี จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๐๕ และประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไปจำนวน ๒๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๓.๙๕ เป็นโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน ๑๓๒ คนคิดเป็นร้อยละ๕๓.๒๓ และโรงเรียน ประถมศึกษาที่ขยายโอกาสทางการศึกษาจำนวน ๑๑๖ คนคิดเป็นร้อยละ ๔๖.๗๗

๒. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหาร สถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่เขต ๑ ใน ๔ ด้าน คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.09$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๓. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่เขต ๑ จำแนกตามประเภทของโรงเรียน พบว่า ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ^๔

๕) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัด ชลบุรี ด้านการควบคุมตามแนวอิทธิบาท๔ โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณา รายละเอียดพบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรีมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสน สมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านการควบคุมการพัฒนาอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของ พระมหามณเฑียร วรธมโม ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดพังงา” ผลการวิจัย พบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา ด้านการสาธารณูปการโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็น รายข้อแล้วพบว่า มีการก่อสร้างอาคารและเสนาสนะโดยยึดแบบอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ท้องถิ่นและ ความเป็นไทยและมีการจัดหาทุนในการบำรุงวัดและซ่อมแซมอาคาร รวมทั้งเครื่องสาธารณูปโภค ต่างๆ^๕

๕.๒.๓ อภิปรายผลนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ใน จังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔

ผู้วิจัยจะได้อภิปรายผลความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการบริหารจัดการศาสน สมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ มีดังนี้

๑) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อด้านฉันทะ : ความพึงพอใจในงาน พระสังฆาธิการ ได้แก่ ความมีใจรักใคร่สิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จอยาก ให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุจุดง่าย ๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงานพูดให้ลึกลงไปทางธรรมว่าความรัก

^๔พระเมธีธรรมาลังการ และคณะ, "การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหาร สถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต๑", รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๖๕.

^๕ พระมหามณเฑียร วรธมโม, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัด พังงา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, รัฐประศาสนศาสตร, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

ความใส่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ มีงานเมื่อไหร่ ก็จะทำด้วยความเต็มอกเต็มใจ ด้วยความสุขใจ เต็มใจทำ ฉันทะนี้มีความสำคัญอย่างมากๆ ต่อการทำงานทุกๆ อย่าง รู้สึกพอใจรักใคร่ที่จะทำความดี ด้วยความเต็มใจและตั้งใจอย่างแรงกล้า ซึ่งความดีที่ควรทำนั้นมีประการต่างๆ ฉันทะ คือความรักในการปฏิบัติธรรม อยากเข้าถึงธรรมได้อย่างเย็นๆ มีความผูกสมัค รักใคร่ในธรรม อยากให้เข้าถึงดวงธรรม อยากถึงธรรมกาย อยากเข้าถึงกลางได้ อยากได้สุขที่เกิดจากการหยุดการนิ่งภายในซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**มณี ไชยธีรานุวัตรศิริ** ได้วิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์เกี่ยวกับทัศนะของพระสงฆ์ที่ชาวพุทธให้ความเคารพศรัทธา และความนิยมของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ ผลการวิจัยพบว่า บทบาทด้านการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยการร่วมโครงการพัฒนาชุมชนกับองค์กรต่าง ๆ และชาวบ้านใช้วิธีการด้านการสงเคราะห์วัตถุสิ่งของ ใช้อย่างสร้างสรรค์ไม่ทำลายผู้อื่น บทบาทด้านการพัฒนาวัด การพัฒนาสิ่งก่อสร้างเพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นต้นว่า จัดห้องสมุดให้ทั้งพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปได้เข้าไปอ่านหนังสือ รวมทั้งดูแลบริเวณวัดให้สะอาดร่มรื่นเป็นธรรมชาติ^{๑๐}

๒) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียร คือ วีระ แปลว่า กล้า ก็คือ มีความกล้าที่จะผจญกับอุปสรรคทุกชนิด เห็นอุปสรรคแล้วมีความรู้สึกเหมือนความรู้สึกเหมือนทารกเห็นขนม หรือเห็นอุปสรรคต่างๆ แล้วมีความรู้สึกเหมือนทารกเห็นไอศกรีม เห็นช็อคโกแลต เห็นแล้วก็อยากจะกิน อยากจะลิ้มลอง อยากจะพิสูจน์ วิริยะเมื่อเกิดขึ้นกับใครแล้ว จะทำให้มีความขยันหมั่นเพียรและความพากเพียรบากบั่นในการทำงานนั้นๆ ไม่ยอมแพ้ต่อความเกียจคร้าน ความขี้เกียจ ความเฉื่อยชา ซึมเซา คือบางทีขี้เกียจ อยากจะพัก อยากจะนอน อยากจะเล่น แต่ก็ไม่ยอมแพ้ต่อความอยากเหล่านั้น ไม่ขี้เกียจแข็งใจสู้ ต้องทำไปไม่ยอมแพ้ นี่คือนิยาม วิริยะ มีความสำคัญต่อการทำงานทางใจ คือ จะให้สำเร็จได้ต้องมีวิริยะความพากเพียร นิ่งนียกอย่างเดียวไม่สำเร็จ ต้องลงมือทำถึงจะสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**มนัส ภาคภูมิ และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสทุกรูป มีกระบวนการ “แบบธรรมาธิปไตย” กล่าวคือ เป็นการบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นในลักษณะการปรึกษาหารือโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งและปัจจัยที่ส่งผลความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน แบ่งเป็น ๒ ปัจจัย คือ ปัจจัยหลักหรือปัจจัยโดยตรง ประกอบด้วย ความสามารถพิเศษ หรือคุณลักษณะเฉพาะพิเศษของเจ้าอาวาส บุคลิกภาพ/ภาวะผู้นำ เช่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ การปฏิบัติตนในพระธรรมวินัย และกระบวนการบริหารและการทำงานอย่างเป็นระบบ อาทิ การจัดองค์กรการบริหารบุคลากร การติดตามงาน การบริหารการเงิน เป็นต้น และปัจจัยเสริม คือ ปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนได้แก่สภาพแวดล้อมทำเลที่ตั้งบรรยากาศในวัดและการที่วัดมีลักษณะพิเศษเฉพาะ เช่น เป็นโบราณสถานมีโบราณวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม และอื่นๆ^{๑๑}

^{๑๐} มณี ไชยธีรานุวัตรศิริ, “บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์เกี่ยวกับทัศนะของพระสงฆ์ที่ชาวพุทธให้ความเคารพศรัทธา และความนิยมของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทของพระสงฆ์”, *รายงานวิจัย*, (นครปฐม : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐), หน้า ข.

^{๑๑} มนัส ภาคภูมิ และคณะ, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน”, *รายงานการวิจัย*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๐), หน้า ก-ข.

๓) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อด้านจิตตะ : ความเข้าใจงาน หมายถึง มีใจจดจ่อ ไม่วอกแวก เรียกว่า ตั้งใจทำ ไม่ใช่ขยันแต่ไม่ตั้งใจทำ ไม่ใช่ขยันไปอย่างนั้น ใจคิดโน่นคิดนี่ งานก็ไม่เกิด เกิดก็ไม่เต็มที่ คนที่ขาดจิตตะ เปรียบเหมือนน้ำประปาที่ไหลๆ หยุดๆ เปิดน้ำไหลกะปริบกะปรอย รongน้ำ ตั้งนานกว่าจะเต็มโอ่ง เพราะความที่มันคอยฟุ้งซ่าน บางตอนมันก็คิด ชักพิกก็ไปคิดถึงเรื่องอื่น กว่าจะได้ ผลงานน้ำสักโอ่งรอตั้งนาน แต่ความคิดของคน มีจิตตะ ความคิดของเขาจะไหล เห็นโล่งโปร่ง เปรียบเหมือน น้ำก็ไหลฉีก พักเดียว เต็มโอ่งเลย ไม่มีขาด ไม่มีหยุด เต็มกำลังเต็มแรง ใช้เวลาเท่ากันแต่ประสิทธิภาพอาจแตกต่างกันหลายเท่าตัว การทำงานของจิตตะเป็นการทำงานอย่างต่อเนื่องในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งคนที่มีความจิตตะอย่างสมบูรณ์ไม่ว่าจะกระทำกิจใด ก็จะพัฒนาแนวทางการทำกิจกรรมนั้นๆ อย่างต่อเนื่องไป จนกว่าจะสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวิระชัย ขยวีโร (มิตะสิทธิ์) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทย” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ในทางคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีขอบเขตของการครอบครองและจัดการทรัพย์สินที่เป็นศาสนสมบัติหรือทรัพย์สินของสงฆ์ ที่เป็นส่วนรวมและจัดการไปตามหลักการทางพระธรรมวินัย ๒) พระสงฆ์เองควรตระหนักว่าการบริหารจัดการศาสนสมบัติ แม้จะอยู่ในอำนาจหน้าที่ แต่เป็นลักษณะของทางโลกซึ่งมีปัญหาในข้อกฎหมายหลายประการที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นพระสงฆ์โดยเฉพาะที่เป็นพระสังฆาธิการต้องระมัดระวังและจัดการให้ตั้งอยู่บนฐานของความสุจริตและโปร่งใส ๓) ปัญหาในการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทยนั้น พบว่าเป็นสิ่งที่ยากจะหลีกเลี่ยง เพราะเป็นลักษณะตามธรรมชาติของกิจการทางโลก ที่มีต้นตอของปัญหาจากคุณภาพ และคุณธรรมของบุคลากร ดังนั้นข้อเสนอที่ได้รับจากการประชุมกลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ต้องยึดหลักการทำงานตามความถนัด และคัดเลือกคนให้เหมาะกับงาน ด้วยเหตุนี้จึงควรให้เจ้าอาวาสจัดหาหมออาชีพรับงานด้านศาสนสมบัติไปทำแทน ซึ่งจะทำให้พระสงฆ์ไม่ต้องมีภาระมาทำงานด้านนี้ แต่จะได้รับประโยชน์จากภาระงานที่ต้องรับผิดชอบอยู่ ซึ่งอาจมีผลผลิตดีขึ้นกว่าเดิมก็เป็นได้ วิธีนี้เป็นระบบเกื้อกูลที่มีคุณภาพ ที่ใช้อยู่ในวงการต่างๆ ของทางโลก^{๑๒}

๔) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อด้านวิมังสา : ความไตร่ตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นๆ หมายความว่า ใช้ปัญญาสอดส่องเทียบเคียงเปรียบเทียบทั้งเหตุ ทั้งผลในความดีต่างๆ ที่ตนกระทำแล้ว คือย้อนกลับไปดูว่าตนได้ทำเหตุปลูกฉันทะ ใช้วิริยะ ได้ตั้งจิตตะ ในการนั้นๆ ไว้มากน้อยเท่าไร แล้วได้ผลเท่าไร แม้ในปัจจุบันกำลัง ทำเหตุ คือ ปลูกฉันทะเป็นต้นไว้เท่าไร ต่อไปคงจะได้ผลเท่าไร หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวิเคราะห์ วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น ตัวอย่างคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ “ภิกษุย่อมเจริญอุททิบาทอันประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร ดังนี้ ว่า วิมังสาของเราจักไม่ย่อหย่อนเกินไป ไม่ต้องประคองเกินไป ไม่หตหุในภายใน ไม่ฟุ้งซ่านไปภายนอก และเธอมีความสำคัญในเบื้องหลังและเบื้องหน้าอยู่ว่า เบื้องหน้าฉันใด เบื้องหลังก็ฉันนั้น เบื้องหลังฉันใด เบื้องหน้าก็ฉันนั้น เบื้องล่างฉันใด เบื้องบนก็ฉันนั้น เบื้องบนฉันใด เบื้องล่างก็ฉันนั้น กลางวันฉันใด กลางคืนก็ฉันนั้น กลางคืนฉันใด กลางวันก็ฉันนั้น เธอมีใจเปิดเผย ไม่มีอะไรหุ้มห่อ อบรมจิตให้สว่างอยู่สุดยอดของวิจิตรงานให้สำเร็จอยู่ในอุททิบาทข้อสุดท้ายนี้ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของพระอานวย หมอกมเมข ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารวัดในพระพุทธศาสนาสำหรับเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ในเขตเหนือ ภาค ๔” ผลการวิจัยพบว่า โดยเฉลี่ยเจ้าอาวาสมีการปฏิบัติหน้าที่ดีมาก เชื่อสัจยสุจริต บริหารวัดโปร่งใส แต่ยังให้

^{๑๒}พระมหาวิระชัย ขยวีโร (มิตะสิทธิ์), “การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ความสำคัญกับหลักความประหยัด ความคุ้มค่า และการทำงานเป็นทีมน้อย จึงนำไปสู่การพัฒนาการพัฒนาสำหรับเจ้าอาวาสวัดราชบุรุษ เรียกว่า “ปัญจบริหาร” ประกอบด้วย (๑) การพัฒนาการถือธรรมเป็นใหญ่ (๒) การพัฒนาการป้องกันความเสื่อมนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง (๓) การพัฒนาปฏิบัติหน้าที่ศีลธรรม (๔) การพัฒนาการทำงานที่ดีให้สำเร็จความประสงค์ และ (๕) การพัฒนาการสงเคราะห์สิ่งอันเป็นความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล^{๑๓}

๕.๓.๔ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอทิบาท ๔ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สรุปได้ว่า

พระสังฆาธิการที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอทิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมจิต ขอนวงศ์ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการสอนกลุ่มสาระ การเรียนรู้พระพุทธศาสนา ม.๓ จ.แพร่” ผลการวิจัยพบว่า ๑. กิจกรรมการเรียนการสอนของครูกลุ่มสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดแพร่ พบว่า ครูนำกิจกรรมการเรียนการสอนไปใช้ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน ด้านประสิทธิภาพการสอน อยู่ในระดับปานกลาง ๒. ประเมินประสิทธิภาพการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดแพร่ พบว่า ประเมินประสิทธิภาพการสอนของครู ด้านเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการสอน สื่อการสอน และประสิทธิภาพการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ๓. เปรียบเทียบตัวแปรและประสิทธิภาพการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดแพร่ ระหว่างกลุ่มตัวแปรโดยรวม พบว่า ครูที่มีเพศ อายุ เขตพื้นที่การศึกษา ประสบการณ์ วุฒิการศึกษา คณะที่จบการศึกษา เคยผ่านการอบรม และลักษณะของโรงเรียนต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑ ส่วนเพศนักเรียนไม่แตกต่างกันในการประเมินประสิทธิภาพการสอนของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ^{๑๔}

พระสังฆาธิการที่มี อายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอทิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของดนุพล สุนทรรัตน์ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน การศึกษาค้นคว้ามีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนศึกษาเอกชน กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียน โรงเรียนวชิราวุธกุล ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ปีการศึกษา ๒๕๔๐ จำนวน ๑๒ ห้องเรียน สุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เป็นกลุ่มทดลอง ๑ ห้องเรียน จำนวน ๔๐ คน และ

^{๑๓} พระอานวย หมอกเมฆ, “การพัฒนาการบริหารวัดในพระพุทธศาสนาสำหรับเจ้าอาวาสวัดราชบุรุษ ในเขตหนเหนือ ภาค ๔”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยภาคกลาง, ๒๕๔๓).

^{๑๔} สมจิต ขอนวงศ์ และคณะ, “ประสิทธิภาพการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ม.๓ จ.แพร่”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓.

เป็นกลุ่มควบคุม ๑ ห้องเรียน จำนวน ๔๐ คน ทดสอบนักเรียนด้วยแบบประเมินผลการใช้หลักสูตรเสริมที่ประเมินเจตคติ และพฤติกรรมการมีคุณธรรม จริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างก่อน และหลังการทดลองทั้งสองกลุ่ม แล้ววิเคราะห์ผลการวิเคราะห์ผลการทดลองโดยใช้สถิติการหาค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม ผลการศึกษา พบว่า

๑. ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติกับพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนหลังการทดลอง มีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

๒. ผลการเปรียบเทียบเจตคติการมีคุณธรรมหลักการทดลองระหว่างกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยโดยรวมสูงกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความมีวินัยและความประหยัด กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และความขยันหมั่นเพียร มีเจตคติต่อการมีคุณธรรมไม่แตกต่างกัน^{๑๕}

พระสังฆาธิการที่มี **วุฒิการศึกษาสามัญ** ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญหนา จิมานัง และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตการปกครอง คณะสงฆ์ภาค ๙” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ ศึกษาความพึงพอใจของสถานศึกษาที่มีต่อพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากมีพระสอนศีลธรรมและเปรียบเทียบผลการศึกษาระหว่างตัวแปรกับประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรม ผลการวิจัยพบว่าพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ มีประสิทธิภาพการสอน อยู่ในระดับดี เมื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมกับตัวแปรอิสระ พบว่า พระสอนศีลธรรมที่มีอายุต่างกัน มีวุฒิการศึกษาแผนกธรรมต่างกัน มีวุฒิการศึกษาแผนกบาลีต่างกัน มีประสิทธิภาพการสอนศีลธรรมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ความพึงพอใจต่อพฤติกรรมของนักเรียน หลังจากมีพระสอนศีลธรรมอยู่ในระดับดีเพียงร้อยละ ๕๓.๓ ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการสอนศีลธรรม พบว่าระยะเวลาที่สอนระดับความพึงพอใจต่อพฤติกรรมของนักเรียน จำนวนชั่วโมงสอน จำนวนนักเรียนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการสอนในเชิงบวก^{๑๖}

มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) การดำเนินกิจกรรมของรูปแบบที่ ๓ ระยะ ได้แก่ ระยะพื้นฐาน ระยะทดลอง และระยะติดตามผล การดำเนินกิจกรรมในระยะทดลอง มีการให้ความรู้และฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่อง การจัดการความคิดความเข้าใจ ทักษะการคิดเพื่อควบคุมตนเองด้วยเทคนิคการปรับพฤติกรรมทางปัญญา การเขียนโครงการช่วยเหลือเพื่อน การชักชวนซ้ำ การให้ข้อมูลป้อนกลับและเสริมแรงทางบวก ๒. ผลของการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมตามแนวคิดการ

^{๑๕} ดนุพล สุนทรรัตน์, “การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน”, **ดัชนีนิพนธ์การบริการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐).

^{๑๖} บุญหนา จิมานังและคณะ, “การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙”, **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา, ๒๕๕๑), หน้า ก.

ปรับปรุงพฤติกรรมทางปัญญา พบว่า นักศึกษากลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมจริยธรรม แตกต่างจาก นักศึกษากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑^{๑๗}

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินงานการจัดการและการขยายผลการวิจัยสู่การบริหาร การปฏิบัติหรือการจัดการเชิงวิชาการ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ปรับปรุงองค์การจัดการจัดประโยชน์ให้เป็นองค์กรอิสระเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการจัดประโยชน์หรือรูปแบบอื่นที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการ

๒) ปรับปรุง กฎ ระเบียบ ให้เอื้อต่อการจัดประโยชน์และเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันไม่ยืดเยื้อ แต่ยืดหยุ่นทันต่อเหตุการณ์ และควรเพิ่มมาตรการทางกฎหมาย และลงโทษอย่างจริงจังต่อผู้เข้าที่ผิดกฎระเบียบสัญญาเช่าต่างๆ รวมถึงเจ้าหน้าที่ที่มีพฤติกรรมเอื้อประโยชน์ต่อผู้เช่า

๓) เพิ่มอัตรากำลังบุคลากร เจ้าหน้าที่ให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอและจัดฝึกอบรมและสัมมนาเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดประโยชน์ รวมถึงผู้อำนวยการสำนักงานพุทธศาสนาจังหวัด ให้มีความรู้ความเข้าใจ กฎ ระเบียบ และทัศนคติที่ดีต่อการจัดประโยชน์สร้างจิตสำนึกแก่ราชการ เจ้าหน้าที่จัดประโยชน์ ถือเป็นหน้าที่สำคัญที่จะสร้างความมั่นคงแก่สถาบันพระพุทธศาสนา

๔) ส่วนกลางควรมอบอำนาจหน้าที่บางประการให้ส่วนภูมิภาคมีบทบาทมากขึ้นเพื่อเอื้อต่อการจัดประโยชน์ได้ถูกต้อง เป็นธรรม และรวดเร็วยิ่งขึ้น

๕) ตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานเฉพาะกิจ พิจารณาแก้ปัญหาในเรื่องต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว และทันเหตุการณ์ โดยเฉพาะเร่งรัดหนี้ค้างชำระและอื่น ๆ รวมทั้งตรวจสอบการรังวัดและปักหลักเขตแสดงแผนผังการเช่าให้ชัดเจน เพื่อประโยชน์ในการทำสัญญาเช่าอย่างถูกต้องและเป็นธรรม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) นำเทคโนโลยีสมัยใหม่ และเทคนิคใหม่มาใช้ในการงานจัดประโยชน์ เพื่อสามารถแก้ปัญหาได้รวดเร็วและตรงกับสภาพความเป็นจริง เช่น ใช้ระบบคอมพิวเตอร์จัดเก็บข้อมูล วางระบบจัดเก็บข้อมูล มีฐานข้อมูลที่ต้องทันสมัย ที่สามารถเรียกตรวจสอบ เพื่อวางแผนพัฒนาติดตามเร่งรัดค่าเช่า ตลอดจน สัญญาต่าง ๆ ว่าสิ้นสุดสัญญาเวลาใด ให้ได้ทันเหตุการณ์

๒) จัดให้มีการศึกษาวิจัย วิเคราะห์การจัดประโยชน์ ความพึงพอใจของผู้เช่าหรืออื่น ๆ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการจัดประโยชน์ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และควรเสริมสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานจัดประโยชน์ด้วยวิธีการต่าง ๆ อาทิ ให้โบนัส ค่าตอบแทนร้อยละ จากรายได้ หรือสวัสดิการอื่น ๆ เช่น ที่พักเจ้าหน้าที่

๓) ควรจัดกิจกรรม/โครงการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจแก่ผู้เช่าในเรื่องกฎระเบียบ การเช่าที่ดิน การปฏิบัติตน เช่น ทำเอกสารแจก หรือจัดโครงการเก็บค่าเช่าแบบสัญญา

^{๑๗} วัลลภา จันทรเพ็ญ, “การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมตามแนวคิดการปรับปรุงพฤติกรรมทางปัญญา”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

๔) ติดตามเร่งรัดสัญญาเช่าต่าง ๆ ที่ไม่เป็นธรรม เช่น การให้เช่าช่วง การต่อเติมอาคารสถานที่ผู้เช่าไม่ทำตามระเบียบการเช่า เป็นต้น

๕) บริการชำระค่าเช่าของผู้เช่า ให้สะดวก รวดเร็วและเป็นธรรมในหลายช่องทาง เช่น ผ่านธนาคาร ร้านสะดวกซื้อ หรือบริการนอกสถานที่

๔.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับย้ายวัดว่า ที่ดินที่ตั้งวัดเดิมจะเป็นที่ธรณีสงฆ์หรือเป็นที่วัดร้าง

๒) ควรศึกษามาตรการการตั้งวัดในศาสนาสมมติกลางจะดำเนินการได้หรือไม่อย่างไร

๓) ควรศึกษาว่า เมื่อยกวัดร้างเป็นวัด มีพระสงฆ์ตามกฎหมายครบถ้วนแล้ว มีมาตรการอย่างไรเกี่ยวกับการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินของวัดร้างนั้น

๔) ควรศึกษาเกี่ยวกับพระราชบัญญัติ “อุปถัมภ์และคุ้มครอง” พระพุทธศาสนา พระราชบัญญัติ จัดตั้งธนาคารพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และพระราชบัญญัติอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ว่ามีผลดี ต่อพระพุทธศาสนาอย่างไร

๕) ควรศึกษาเรื่องมาตรการทางกฎหมายให้ความคุ้มครองกับที่ดินของวัดอย่างไร

๖) ควรมีการศึกษาว่าควรมีมาตรการอย่างไร หรือเกี่ยวกับระบบการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจของผู้เกี่ยวข้องกับวัด ศาสนสมมติวัดและศาสนสมมติกลาง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือและเอกสารทั่วไป

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. หนังสือคู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ
ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๒.

_____. พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๒ แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๕๐.

_____. คู่มือกระบวนการจัดการศาสนสมบัติสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ.
๒๕๕๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๕๔.

คณาจารย์โรงพิมพ์เลียงเชียง. แบบประกอบนันทธรรมตรี อธิบายธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๑.
กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง, ๒๕๓๖.

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ.
กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๕.

ติณ ปรัชญพฤทธิ. การบริหารการพัฒนา : ความหมาย เนื้อหา แนวทางและปัญหา.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ธงชัย สันติวงศ์. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช,
๒๕๔๓.

ธัญญวัฒน์ ชาญพินิจ. "วัด" กับ "ที่สาธารณประโยชน์". กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน จัดการที่ดิน
ของรัฐ. ๒๕๔๗.

บรรจง จันทมาศ. การพัฒนางานด้วยระบบบริหารคุณภาพและเพิ่มผลผลิต. กรุงเทพมหานคร:
สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี ไทย-ญี่ปุ่น, ๒๕๔๗.

พรนพ พุกกะพันธ์. ภาวะผู้นำและการจูงใจ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๔๔.

พระครูวินัยธรอารยพงศ์ อารยธมโม. วัดบางพระวรวิหาร ชลบุรี. กรุงเทพมหานคร: บริษัท
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๕๓.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). การคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรง
พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระธรรมโกศาจารย์ ศ.ดร. (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- _____. "ยุทธศาสตร์ การเผยแผ่เชิงรุก". **การศึกษาเพื่อสันติสุขของสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: หจก. สามลดา, ๒๕๕๔.
- พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). **วิทยาพระสังฆาธิการ เล่ม ๒**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๓.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **ธรรมนุญชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- พระราชญาณวิสิฐ วิ. (เสริมชัย ชยมงฺคโล). **การบริหารวัด**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. นครปฐม: เพชรเกษม การพิมพ์, ๒๕๕๑.
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕. **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๗๙ ตอนที่ ๑๑๕ ฉบับพิเศษ. ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๕.
- พระราชรัตนมณี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ). **การจัดสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘.
- พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตฺตโสภโณ). **พุทธศาสตร์ปริทรรศน์รวมในผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๘.
- พัคตร์ผจง วัฒนสินธุ และพสุ เดชะรินทร์. **การจัดการเชิงกลยุทธ์และนโยบายธุรกิจ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- พิภพ การญจนะ. **คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๐.
- พุทธทาสภิกขุ. **ศึกษาธรรมอย่างถูกวิธี หรือ ธรรมวิภาค นวกภูมิ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๕๐.
- มานพ พลไพรินทร์. **คู่มือบริหารกิจการคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.
- รุจิรี ภู่อาระ และคณะ. **การบริหารการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร: บุ๊คพอยท์, ๒๕๕๐.
- วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ และคนอื่น. **การวางแผนกลยุทธ์ ศิลปะกำหนดแผนองค์การสู่ความเป็นเลิศ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อินโนกราฟฟิกส์ จำกัด, ๒๕๔๘.
- วิรัช นิภาวรรณ. **แนวคิดและความหมายของการบริหารและการบริหารจัดการ**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๘.
- วีระ อัมพันธ์สุข. **พุทธธรรมกับการบริหารบุคคล**. กรุงเทพมหานคร: เอร่าวัฒนาพิมพ์, ๒๕๕๑.
- ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา. **แนวคิดและทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์**. คณะรัฐประศาสนศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. **ทฤษฎีองค์การ: ฉบับมาตรฐาน**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร, ๒๕๕๔.
- ศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. **กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, ๒๕๕๕.
- สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๕๑.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **พระราชบัญญัติลักษณะปกครอง คณะสงฆ์ ร.ศ.๑๒๑**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. **พุทธศาสนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.
- สมยศ นาวิการ. **การบริหาร Management**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, ๒๕๓๗.
- _____. **การบริหารเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๕๒.
- สาโรจน์ โอพิทักษ์สิน. **การบริหารเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่นอินโดไชน่า, ๒๕๕๐.
- สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี. **สถิติพระภิกษุสามเณรจำพรรษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี พ.ศ. ๒๕๕๕**. ชลบุรี: สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, ๒๕๕๕.
- สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก. **แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดและแผนปฏิบัติราชการ/ แผนพัฒนาจังหวัด**. ชลบุรี: ชลบุรีการพิมพ์, ๒๕๕๘ .
- สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **วัดพัฒนาตัวอย่าง**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา, ๒๕๕๒.
- สุนันทา เลาหนันท์. **การพัฒนาองค์การ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท วิรัตน์ เอ็ดดูเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๓.
- สุพาน สฤษฏ์วานิช. **การบริหารเชิงกลยุทธ์ แนวคิดและทฤษฎี**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.
- อุทิศ ขาวเอียร. **การวางแผนกลยุทธ์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๒) รายงานการวิจัย/วิทยานิพนธ์ :

- กนก แสนประเสริฐ และคณะ. "การจัดการดูแลทรัพย์สินและศาสนสมบัติของวัด". **รายงานวิจัย สัมมนาเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการจัดการสำหรับนักบริหาร**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๕.
- กนกวรรณ โกมลิตพิพงศ์. "การบริหารกิจการคณะสงฆ์เงินในในประเทศไทย". **พุทธศาสตร์ดุฎิบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- คุณ โทชันธ์ และเทพพร มังธานี. "รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ". **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๖.
- ฉันทนา กล่อมจิต. "รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาวัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองผิง จังหวัดอุดรธานี". **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการ การศึกษา, ๒๕๔๖.
- เฉียบ ไทยยั้ง. "ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนกรณี ศึกษา: ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ". **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: กองแผนงานกรมการศาสนา, ๒๕๔๑.
- दनัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ. "พระสงฆ์กับทรัพย์สินส่วนตัว". **รายงานวิจัย**. ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- ดนุพล สุนทรรัตน์. "การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน". **ดุฎิบัณฑิตการบริการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐.
- ทรงวิทย์ แก้วศรี. "การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุฎิบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- นิวัติ จันทราช. "คุณสมบัติของพระนักบริหารที่ดีที่ส่งผลต่อสภาพการบริหารจัดการวัดในเขตกรุงเทพมหานคร". **รายงานการวิจัย**. คณะบริหารธุรกิจ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๔.
- บุญศรี พานะจิตต์และคณะ. "ความสำเร็จในการปฏิบัติการกิจของวัด: กรณีศึกษาวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี". **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๕.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- บุญหนา จิมนั่งและคณะ. "การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา เขต การปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙". **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา, ๒๕๕๑.
- ประมวล ตันยะ และคณะ. "การศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครราชสีมา". **รายงานวิจัย**. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา, ๒๕๔๗.
- ประมุข สารพันธ์. ดร.. "การศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์". **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโข. "ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต การจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระครูสุจิตตานันท์ (พระมหาจันทน์ ทินโพธิ์วงศ์ หิตจิตโต). "หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ของเจ้าอาวาส มาใช้ในการบริหารงาน". **รายงานวิจัย**. นครปฐม: วัดวังเย็น, ๒๕๕๕.
- พระปลัดมนต์ดก สุวโจ (ต้นหลงขจร). **รวมบทความวิชาการ**. โครงการสัมมนาวิทยานิพนธ์ดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๔. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระมหาฐานันดร เขมปญโญ. "กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาบนพื้นที่สูงของ ภาคเหนือตอนบน". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- พระมหาผดุงเกียรติ วรธมโม. "บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดพังงา". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต รัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม. ดร. (ศรีประสม). "การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนวัดไผ่ล้อม ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี". **รายงานการวิจัย**. หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์ วัดไผ่ล้อม พระอารามหลวง: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระมหาวิระชัย ชยวิโร. "การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทย". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- พระเมธีธรรมาลังการ และคณะ. "การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่เขต๑". **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระอานวย หมอกเมฆ. "กลยุทธ์การบริหารวัดในพระพุทธศาสนาสำหรับเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ใน เขต
หนเหนือ ภาค ๔". **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
ภาคกลาง, ๒๕๕๓.
- พล อาริยะชาติกุล. "การบริหารจัดการพื้นที่วัดเพื่อปล่อยเช่า". **รายงานวิจัย**. คณะสถาปัตยกรรม
ศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔.
- พีรณัฐ ยาทิพย์ และกรรณิการ์ จะกอ. "การจัดทำบัญชีของพระอารามหลวงในเขตพื้นที่ปริมณฑล
ของกรุงเทพมหานคร". **รายงานวิจัย**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, ๒๕๕๔.
- เพิ่มศักดิ์ โคตรชมพู. "บทบาทในการพัฒนาสังคมของวัดในจังหวัดหนองคาย". **รายงานการวิจัย**.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ๒๕๕๔.
- มนัส ภาคภูมิ และคณะ. "ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลาง
ชุมชน". **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๐.
- มณฑริกา วิฑูรชาติ. "การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่
เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของสถานศึกษาเอกชนชั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ ๑-๒ ในเขต
กรุงเทพมหานคร". **วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต** สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษาและภาวะผู้นำ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ๒๕๕๑.
- มาณี ไชยธรรมาวุธศิริ. "บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาวัตน์เกี่ยวกับทัศนะของพระสงฆ์ที่ชาวพุทธให้ความ
เคารพศรัทธา และความนิยมของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทของพระสงฆ์". **รายงานวิจัย**.
นครปฐม: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐.
- วัลลภา จันทรเพ็ญ. "การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาช่าง
อุตสาหกรรม ตามแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา". **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎี
บัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- ว่าที่ร้อยตรี ชัยยุทธ ชีโนกุล. "กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในจังหวัดชายแดน
ภาคใต้". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต** สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- วีรชัย อนันต์เอียร. "กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย". **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- ศรินทิพย์ สติรศิลป์และคณะ. "รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดใน
พระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาวัดพระธรรมกาย อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี".
รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนัก
นายกรัฐมนตรี, ๒๕๕๕.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ศิริพร ตันติยมาศ. "การบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม". **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.
- เศรษวัฒน์ เอกคณานวงศ์. "การจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถพิเศษ". **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓.
- สบพันธ์ ชิดานนท์. "การพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบอาคาร". **ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๑.
- สมจิต ขอนวงศ์ และคณะ. "ประสิทธิภาพการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ม.ร. จ.แพร่". **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- สุดใจ สะอาดยิ่ง. "รูปแบบการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางการแก้ไขปัญหาของประชาชนในระดับหมู่บ้าน จังหวัดสุรินทร์". **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖.
- สุรสิทธิ์ ไกรสิน. "วัดร้างในภาคอีสาน: การศึกษาวิกฤติ แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาวัดร้างโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน". **วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๖.
- แสงวาท วงศ์ใหญ่ และคณะ. "การศึกษาบทบาทและศักยภาพขององค์กรทางพุทธศาสนากับการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองและการพัฒนาชุมชนจังหวัดพะเยา". **รายงานวิจัย**. พะเยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา, ๒๕๔๖.
- อุดมพร พลดี. "การจัดการศาสนสมบัติของวัด". **รายงานวิจัย**. สุราษฎร์ธานี: สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี, ๒๕๕๔.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๓) เว็บไซต์ :

วัดบางโกลนใน. ฝ่ายงานสาธารณูปการ, ข้อมูลจาก [http:// watbangchalhongnai.com/index.php?mo=๓&art=๒๔๔๐๐๕](http://watbangchalhongnai.com/index.php?mo=๓&art=๒๔๔๐๐๕). เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๑๔ ธ.ค.๒๕๕๔.

(๔) สัมภาษณ์ / สทนากลุ่มเฉพาะ

สทนากลุ่มเฉพาะ ดร.ธิดา วัฒนชัย. เลขานุการหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สทนากลุ่มเฉพาะ ดร.อนุวัตร กระสังข์. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สทนากลุ่มเฉพาะ นายจิรวิทย์ ฐิติกิตติกุลภากร. นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สทนากลุ่มเฉพาะ นายปรีชา บุญศิริ. นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สทนากลุ่มเฉพาะ นายสรวิศ สนิทกลาง. นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๒๕๖๐.

สทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.พิเชฐ ทังโต. ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูญาณประยุต เจ้าคณะตำบลบ่อวิน เจ้าอาวาสวัดเขาตะแบก, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูภาวนาขันตยากร เจ้าคณะตำบลนามะตูม เจ้าอาวาสวัดม่วงแก้ว, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวิจิตรกิจจากร เจ้าคณะตำบลโคกเพลาะ เจ้าอาวาสวัดเนินสังข์สถุณาราม, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสังฆรักษ์ เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร., ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสุนทรธรรมวินิจ เจ้าอาวาสวัดระเวียงสรรค์, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางวชิรา น่วมเจริญ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ นางสาวรารวรรณ ทองศิริ, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมพระพุทธศาสนาและกิจกรรมพิเศษ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สัมภาษณ์ นางสาวชานดา มุ่งงานครู, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด
ชลบุรี, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ นายจกัณญ์ วิสุทธีศิริ นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด
ชลบุรี, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ นายสามารถ เทียงพูนวงศ์ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, ๗ ตุลาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ พระครูเกษมกิตติโสภณ (วัลลภ กิตติโลภโณ) เจ้าอาวาสวัดสามัคคีบรรพต, ๓ ตุลาคม
๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ พระครูปลัดสราวุธ จิตปณฺโณ เจ้าอาวาสวัดห้วยใหญ่, ๓๐ กันยายน ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ พระครูพิมลกิจจานุวัตร (ประทั้ง ที่ปึกโร), รองเจ้าคณะอำเภอบ้านบึง เจ้าอาวาสวัดกุณฐี
ธาร , ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ พระครูพิศาลประชานุกิจ (ดำรง จกกวโร), เจ้าคณะอำเภอนหนองใหญ่ เจ้าอาวาสวัดหนอง
ใหญ่ศิริธรรม, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ พระครูวิทยาภินันท์ (ชัยณรงค์ ญาณงโร), เจ้าคณะอำเภอพานทอง เจ้าอาวาสวัดโป่งตา
มูข, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ พระครูวิบูลปริยัติกิจ (สังข์ต จันทปณฺโณ), เจ้าคณะอำเภอสรีราชา เจ้าอาวาสวัดพิบูลสันห
ธรรม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ พระครูสุธีรารังการ (อมร อริยมณี), เจ้าคณะตำบลท่าบุญมี เจ้าอาวาสวัดเกาะโพธิ์वास,
๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ พระครูอุดมวิสุทธิคุณ (หล่ม จิตนาโค), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอบ่อทอง เจ้าอาวาสวัดโคก
ขี้หนอน, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ พระเทพชลธารมณี (ประจวบ ปาสาทิโก ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี เจ้าอาวาสวัด
บางพระวรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ พระมหาคมสันต์ ชินวโร (ป.ธ.๙), เจ้าคณะอำเภอกะฉันทร์ เจ้าอาวาสวัดบ่อทองราษฎร์
บำรุง, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ พระมหาบุรุษ อธิปณฺโณ (ป.ธ. ๔), รองเจ้าคณะอำเภอพนัสนิมรูปที่ ๑ เจ้าอาวาสวัดบ้านใน
บน, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ พระราชสิทธิวิมล (เอนก ฐานิสโร ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี เจ้าอาวาสวัด
ใหญ่อินทาราม, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

บรรณานุกรม (ต่อ)

๒. ภาษาอังกฤษ :

Certo, S.C. & Peter J.P.. **Strategic Management : Concept and Applications**. New York: McGraw-Hill, 1991.

Denison and Spreitzer. **Organizational Theory**. Mille Bindslev & Ventus Publishing ApS, 2006.

Erica Olsen. **Strategic Planning for Dummies**. Indiana: Wiley, 2007.

Fred R. David. **Strategic Management**. 11thed. New Jersey: Prentice-Hall, 2007.

Price, Alan. **Human Resource Management in a Business Context**. 2 Edition, London: Thomson Learning, 2004.

Robert A. Pitts and David Lei. **Strategic Management Building and Sustaining Competitive Advantage**. Ohio: Thomson South-Western, 2006.

ภาคผนวก ก.

รายนามผู้เชี่ยวชาญและหนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไข
เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

๑. พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญฺโญ, ดร. อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. ผศ. ดร.พิเชฐ ทั้งโต อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๕๔-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศษ ๖๑๐๕๒/๑๔๙

วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปณฺโณ,ดร.

ด้วย พระครูวิจิตกิจจาภิวัฒน์ ฉายา จนฺทโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมส่งมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ หังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิจิตกิจจาภิวัฒน์
โทรศัพท์ต่อ ๐๘๖-๔๐๒-๖๑๙๖

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. วิจิตร วัฒนศิริ
นายกสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๕๙

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปณฺโณ, ดร.
อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๕/ ๘.๐. / ๕๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๕๔-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๔๙

วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุมัติตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต

ด้วย พระครูวิจิตกิจจาภิวัฒน์ ฉายา จนทโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(อาจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร)

เลขานุการหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ตรวจแก้ไขเครื่องมือวิจัยแล้ว

(ดร.พิเชฐ ทังโต)

ผู้ประสานงาน: พระครูวิจิตกิจจาภิวัฒน์

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๖-๔๐๒-๖๓๗๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๕๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕/๒/๑๔๙

วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

ด้วย พระครูวิชิตกิจจาภิวัฒน์ ฉายา จนทโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออัญมโทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อ.อรรถกฤต ๑๗/๘/๕๙
อ.อรรถกฤต ๑๗/๘/๕๙

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโค)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิชิตกิจจาภิวัฒน์

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๖๖-๔๐๒-๖๑๗๒

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕๒/๑๔๙

วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช

ด้วย พระครูวิจิตกิจจาภิวัฒน์ ฉายา จนทโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษิตตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ หังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิจิตกิจจาภิวัฒน์

โทรติดต่อกับ ๐๘๖-๔๐๒-๖๑๙๒

ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช

(ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช)

ภาควิชารัฐศาสตร์ มจร

15/10/19

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๕๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๔๙

วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.ยุหนะ ประณีต

ด้วย พระครูวิจิตกิจจาภิวัฒน์ ฉายา จนทโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ หังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ตรวจแล้ว

(อาจารย์ ดร.ยุหนะ ประณีต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๐๗ ค.ค. ๕๙

ผู้ประสานงาน: พระครูวิจิตกิจจาภิวัฒน์

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๖-๔๐๒-๖๑๗๒

ภาคผนวก ข.
ผลการหาค่าผลการหาค่าดัชนี
ความสอดคล้องของแบบสอบถาม (IOC)

**ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาการ
บริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี**

ที่	การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดของจังหวัดชลบุรี	คะแนนความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					ค่า $IOC=\frac{\sum R}{N}$	เกณฑ์	ผลประเมิน	
		๑	๒	๓	๔	๕			ผ่าน	ไม่ผ่าน
	๑.ด้านการวางแผนตามแนวอิทธิบาท๔									
๑	พระสังฆาธิการได้ทุ่มเทกำลังใจด้วยการดูแล รักษา ศาสนสมบัติ ด้วยความรู้ความสามารถ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑	≥๐.๗	✓	
๒	มีการพัฒนาพระสังฆาธิการให้มีทักษะและประสบการณ์ในการดูแลรักษาศาสนสมบัติที่ทันสมัยในยุคโลกาภิวัตน์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑	≥๐.๗	✓	
๓	มีการวางแผนการพัฒนาการดูแลรักษาศาสนสมบัติให้แก่พระสังฆาธิการอย่างเป็นระบบ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑	≥๐.๗	✓	
๔	มีการผลักดันวัตถุประสงค์ในการดูแลรักษาศาสน สมบัติให้เป็นระเบียบและมีคุณภาพ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑	≥๐.๗	✓	
๕	มีการประเมินผลการดูแลรักษาศาสนสมบัติเพื่อให้ ทราบข้อดีและข้อเสีย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑	≥๐.๗	✓	
	๒. ด้านการจัดองค์กรตามแนวอิทธิบาท ๔									
๑	มีการจัดการดูแลรักษาศาสนสมบัติทั้งเชิงรุก และเชิงรับด้วยความเพียรพยายามตามนโยบายของกรมการศาสนา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑	≥๐.๗	✓	
๒	มีการพัฒนาระบบการดูแลรักษาศาสนสมบัติให้มีความยืดหยุ่นตามสภาพสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑	≥๐.๗	✓	
๓	มีความเพียรพยายามส่งพระสังฆาธิการเข้าอบรมการดูแลรักษาศาสนสมบัติส่งเสริมตามความรู้ความสามารถ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑	≥๐.๗	✓	
๔	มีการย้ำเตือนพระสังฆาธิการให้เข้าใจในศาสนสมบัติตามกฎหมายของกรมการศาสนา อย่างเคร่งครัดตามนโยบายของมหาเถร สมาคม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑	≥๐.๗	✓	

๕	มีการติดตามผลการดูแลรักษาสถาปัตยกรรมสมบัติเพื่อสนับสนุนเรื่องต่างๆที่เป็นประโยชน์แก่พระสังฆาธิการ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑	≥๐.๗	✓	
ที่	การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดของจังหวัดชลบุรี	คะแนนความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ					ค่า $IOC = \frac{\sum R}{N}$	เกณฑ์	ผลประเมิน	
		๑	๒	๓	๔	๕			ผ่าน	ไม่ผ่าน
	๓. ด้านการจัดคนเข้าทำงานตามแนว อิทธิบาท ๔									
๑	ตรวจสอบบุคลากรให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้อง ตามกฎระเบียบในยุคโลกาภิวัตน์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑	≥๐.๗	✓	
๒	กำกับดูแลระบบการเงินการวางแผนการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องการดูแลรักษาสถาปัตยกรรมสมบัติ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑	≥๐.๗	✓	
๓	มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของพระสังฆาธิการ ตามแผนการดูแลรักษาสถาปัตยกรรมสมบัติ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑	≥๐.๗	✓	
๔	ตรวจสอบสภาพอาคารต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหายุ่งยาก ที่สมควรจะดำเนินการให้ตามความเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑	≥๐.๗	✓	
๕	ติดตามผลและประเมินผลการดูแลรักษาสถาปัตยกรรมสมบัติเพื่อเป็นข้อมูลในอนาคต	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑	≥๐.๗	✓	
	๔. ด้านการสั่งการตามแนวอิทธิบาท ๔									
๑	มีการสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรด้วยการ สนับสนุนทุนและรางวัล	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑	≥๐.๗	✓	
๒	มีการจัดหาทุนและรางวัลให้แก่พระสังฆาธิการเพื่อ ส่งเสริมเป็นขวัญและกำลังใจ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑	≥๐.๗	✓	
๓	ได้อธิบายประโยชน์การดูแลรักษาสถาปัตยกรรมสมบัติให้ พระสังฆาธิการทราบข้อดีและข้อเสียจะได้เกิดจิต ศรัทธาในการดูแลรักษาสถาปัตยกรรมสมบัติ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑	≥๐.๗	✓	

๔	การดูแลรักษาแก่พระสังฆาธิการเพื่อ ต้องการให้รู้หลัก การจะได้ทำหน้าที่สืบทอด อายุ พระพุทธศาสนาต่อไป	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑	≥๐.๗	✓	
๕	เป้าหมายหลักของการดูแลรักษาศาสน สมบัติคือให้ พระสังฆาธิการรู้หลักการด้าน ปรีชาปฏิบัติและปฏิเวธ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑	≥๐.๗	✓	
๕.ด้านการควบคุมตามแนวอิทธิบาท ๔										
๑	พระสังฆาธิการถึงพร้อมด้วยความมั่น ดูแลงานตามกำหนดการ	+ ๑	+ ๑	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๑	≥๐.๗	✓	
๒	ถึงพร้อมด้วยความมั่นดำเนินงานตาม วัตถุประสงค์	+ ๑	+ ๑	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๑	≥๐.๗	✓	
๓	ถึงพร้อมด้วยการรักษาเข้าใจการ ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย	+ ๑	+ ๑	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๑	≥๐.๗	✓	
๔	ถึงพร้อมด้วยการรักษาสภาพแวดล้อม ภายนอกคือ สิ่งที่เป็นปัญหาอุปสรรค ในการดำเนินการ	+ ๑	+ ๑	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๑	≥๐.๗	✓	
๕	คบคนดีเป็นมิตร ปรีกษาหาหรือ มีการ ควบคุม โครงสร้างภายในองค์กร	+ ๑	+ ๑	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๑	≥๐.๗	✓	

ภาคผนวก ค.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล

เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (TRY-OUT)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๙๒

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนาและ

ภาคีศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

โทรศัพท์ ๐๒-๒๖๒-๒๒๒๒๒๒ โทรสาร ๐๒-๒๖๒-๒๒๒๒๒๒

โทรสาร ๐๒-๒๖๒-๒๒๒๒๒๒ โทรสาร ๐๒-๒๖๒-๒๒๒๒๒๒

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

นมัสการ พระเดชพระคุณ พระเทพสิทธินายก เจ้าคณะจังหวัดระยอง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิจิตกิจจาภิวัฒน์ ฉายา จันทโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๔
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี"
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
 ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
 วิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดช
 พระคุณด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสักการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

รบกวน
 อุดมรัตน์/กัมพูชา
 หิตมาโยนโรตัสตมรณ
 พระเทพสิทธินายก
 ก. ๖๕๐๖
 ๑ กันยายน ๒๕๕๙

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูงยิ่ง

(อาจารย์ ดร. พิชัย ทังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน พระครูวิจิตกิจจาภิวัฒน์

โทรศัพท์ ๐๘๖-๔๐๒-๖๑๗๒

ภาคผนวก ง.
ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ
ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient)

Reliability

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary		
		N
		%
Cases	Valid	30
	Excluded ^a	0
	Total	30

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
.947	15

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a1	1.000	1.000	.300	.947
a2	1.000	1.000	.300	.947
a3	1.000	1.000	.300	.947
a4	1.000	1.000	.300	.947
a5	1.000	1.000	.300	.947
b1	1.000	1.000	.300	.947
b2	1.000	1.000	.300	.947
b3	1.000	1.000	.300	.947
b4	1.000	1.000	.300	.947
b5	1.000	1.000	.300	.947
c1	1.000	1.000	.300	.947
c2	1.000	1.000	.300	.947
c3	1.000	1.000	.300	.947
c4	1.000	1.000	.300	.947
c5	1.000	1.000	.300	.947

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
d၁	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
d၂	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
d၃	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
d၄	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
d၅	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
aa၁	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
aa၂	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
aa၃	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
aa၄	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
aa၅	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
bb၁	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
bb၂	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
bb၃	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
bb၄	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
bb၅	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
cc၁	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
cc၂	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
cc၃	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
cc၄	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
cc၅	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
dd၁	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
dd၂	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
dd၃	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
dd၄	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
dd၅	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
ee၁	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
ee၂	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
ee၃	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
ee၄	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈
ee၅	၀.၈၈၈	၁.၈၈၈	.၈၈၈	.၈၈၈

ภาคผนวก จ.

หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม
และขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๓๑๑

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาพระศาสนศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา ศน.บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์โศภนธรรม และอาคารศูนย์

สงฆ์ ๒๐๐๐๐๐ กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๑๐๐

โทรสาร ๐๖-๒๕๖๒๓๓๕๕ โทร ๐๖-๒๕๖๒๓๓๕๕ โทร ๐๖-๒๕๖๒๓๓๕๕

โทร ๐๖-๒๕๖๒๓๓๕๕ โทร ๐๖-๒๕๖๒๓๓๕๕ โทร ๐๖-๒๕๖๒๓๓๕๕

๗ กันยายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบ/ข้อมูลเพื่อการวิจัย
 นามสกุล พระเดชพระคุณพระเทพชลธารมุนี เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิจิตรกิจจาภิวัฒน์ ฉายา จันทโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๔
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี”
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ในการปกครองของพระเดช
 พระคุณ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุมัติขอความเห็นชอบ/ข้อมูลให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
 ในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
 พุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดช
 พระคุณด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงมีสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระครูวิจิตรกิจจาภิวัฒน์
 พง:พระครูวิจิตร
 ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๙

ขอมีสการมาด้วยความเคารพอย่างสูงยิ่ง

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ หังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน พระครูวิจิตรกิจจาภิวัฒน์
 โทรศัพท์ ๐๘๖-๔๐๒-๖๑๖๖๖

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๓๐๘

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์

ภาควิชาปรัชญาและศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร อาคารโอบุสบันฑิตสุธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๒๒๒-๒๒๒๒๒๒๒๒ โทรสาร ๒๒๒-๒๒๒๒๒๒๒๒

โทรสาร ๐๒-๖๑๒๒-๒๒๒๒๒๒๒๒

๗ กันยายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 นมัสการ พระครูพิศาลประชานุกิจ เจ้าคณะอำเภอหนองใหญ่
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิชิตกิจจาภิวัฒน์ ฉายา จันทโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๔
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี”
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
 ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
 ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสมการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พ.บ. ๒๕๕๙
 ๓ ต.ค. ๒๕๕๙

ขอสมการด้วยความเคารพอย่างสูง

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิชิตกิจจาภิวัฒน์

โทรศัพท์ ๐๘๖-๔๐๒-๖๑๙๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๓๐๘

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนาศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา ศนยศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร อาคารเรียนศูนย์วัดศโศคาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐๖

โทรศัพท์ โทร พญ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๑๑๗๐

โทร. ๐๒-๕๘๐-๑๑๕๕ ต่อ ๒๕๑๐, ๒๕๑๑, ๒๕๑๒

๗ กันยายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 นามสกุล พระครูอุดมวิสุทธิคุณ ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอบ่อทอง
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิจิตรกิจจาภิวัฒน์ ฉายา จนทโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๔
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี"
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการดังกล่าวกว่า

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
 ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
 ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมกราบมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

 ๔ ตุลาคม ๒๕๕๙

ขออภัยด้วยความเคารพอย่างสูง

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ หังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน พระครูวิจิตรกิจจาภิวัฒน์
 โทรศัพท์ ๐๘๖-๔๐๒-๖๑๗๖

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๓๐๘

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา ศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์บัณฑิตศึกษาและบริหารบัณฑิต

สาขาวิชาปรัชญา ศาสตร์และสังคมศาสตร์ ๑๐๗๐๐

กรุงเทพฯ - โทร. ๐๒-๖๔๖๒-๓๑๕๕๕ ต่อ ๒๑๓๐๐, ๒๑๓๐๑, ๒๑๓๐๒

โทร. ๐๒-๖๔๖๒-๓๑๕๕๕ ต่อ ๒๑๓๐๐, ๒๑๓๐๑, ๒๑๓๐๒

๗ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 นมัสการ พระครูวิบูลย์ปริยัติกิจ เจ้าคณะอำเภอศรีราชา
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิจิตรกิจจาภิวัฒน์ ฉายา จนทโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๔
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี"
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
 ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
 ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสักการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความเคารพอย่างสูง

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ หังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน พระครูวิจิตรกิจจาภิวัฒน์
โทรศัพท์ ๐๘๖-๔๐๒-๖๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๓๐๘

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : วิทยาเขตศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อาณาเขต : หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๑๑๗๐๑

โทร : ๐๒-๐๘๖๒๒๒๕๕ ถึง ๒๑๓๓๐, ๒๑๓๓๑, ๒๑๓๓๒

๗ กันยายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 นามัสการ พระมหาคมสันต์ ชินวโร เจ้าคณะอำเภอเกาะจันทร์
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

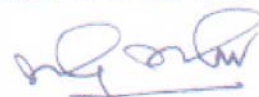
เนื่องด้วย พระครูวิจิตรกิจจาภิวัฒน์ ฉายา จันทโชโต รัชสประจำตวันนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๔
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี”
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
 ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
 ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอมีสการด้วยความเคารพอย่างสูง

 พระมหาคมสันต์ ชินวโร ๖/๕๕
 1/เจ้าคณะอำเภอเกาะจันทร์
 ๔/๑๑/๕๕

 (อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน พระครูวิจิตรกิจจาภิวัฒน์
 โทรศัพท์ ๐๘๖-๔๐๒๖-๖๑๗๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๓๐๘

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐๒-๒๖๒-๒๖๒๕๓ โทรสาร ๐๒-๒๖๒-๒๖๒๕๔

โทร. ๐๒-๒๖๒-๒๖๒๕๓ ต่อ ๒๖๒๕๐, ๒๖๒๕๑, ๒๖๒๕๒

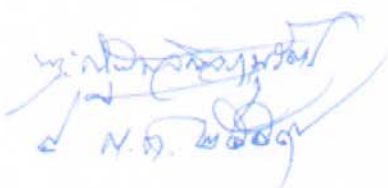
๗ กันยายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 นมัสการ พระครูพิทักษ์กิจจาภิวัฒน์ รองเจ้าคณะอำเภอบ้านบึง
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิทักษ์กิจจาภิวัฒน์ ฉายา จันทโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๔
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี”
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
 ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
 ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

 N. D. ๒๕๕๙

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ หังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูพิทักษ์กิจจาภิวัฒน์
 โทรศัพท์ ๐๘๖-๔๐๒-๖๓๙๒

ที่ ศษ ๒๑๐๕.๒/๑๓๐๘

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาพระศาสนศาสตร์
ภาควิชาโหราศาสตร์ และศิลปศาสตรมหาบัณฑิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์โหราศาสตร์ธรรม และธรรมคุณนารี
ระดมเขตนครใหญ่ กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

กรุงเทพฯ : ๒๒ หมู่ ๔ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๐๐
โทร. ๐๒-๘๖๒-๒๑๑๕๕ ต่อ ๒๑๑๑๐, ๒๑๑๑๑, ๒๑๑๑๒

๗ กันยายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูสุธีรวิมลสาร เจ้าคณะตำบลท่าบุญมี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิจิตกิจจาภิวัฒน์ ฉายา จันทโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาด้านหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสมการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขออภัยด้วยความเคารพ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโด)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

พระครูสุธีรวิมลสาร
๕๓.๑.๕๙.

ผู้ประสานงาน พระครูวิจิตกิจจาภิวัฒน์
โทรศัพท์ต่อ ๐๘๖-๔๐๒-๖๑๗๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๓๐๘

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์
ภาควิชาปรัชญา ศนศสศ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีโสมาม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

กรุงเทพฯ : ๗๕ หมู่ ๑ ตำบลสำโรง อำเภอนิคม จักรวรรดิพระนครศรีอยุธยา ๑๑๑๑๐
โทร. ๐๒-๖๑๐-๖๑๕๕ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๓๐๘

๗ กันยายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูปลัดสรวิธ จิตปณฺเฑ เจ้าอาวาสวัดห้วยใหญ่
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิจิตกิจจาภิวัฒน์ ฉายา จันทโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี"
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมใจมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระครูปลัด สรวิธ จิตปณฺเฑ

30. ๗๐. ๕๙.

ขอหนังสือด้วยความเคารพ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ หังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน พระครูวิจิตกิจจาภิวัฒน์
โทรศัพท์ ๐๘๖-๕๐๒-๖๑๗๒

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๑๓๐๘

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาพระศาสนศาสตร์

ภาควิชาพุทธศิลป์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร อาคารเรียนศูนย์บัณฑิตศึกษา และอาคารศูนย์

พัฒนาระบบข้อมูล กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๖

วิทยากร : ศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิตวิทยา ปณณโกศล จิตต์พิภพธรรมศรีโรตยา อุดมศักดิ์

โทร : ๐๒-๘๘๖๒-๖๓๕๕๔ ถึง ๒๕๖๖๖, ๒๕๖๖๗, ๒๕๖๖๘

๗ กันยายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิจิตรกิจจาภิวัฒน์ ฉายา จันทโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาตเผยแพร่ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังไธ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

พระครูวิจิตรกิจจาภิวัฒน์
เมื่อ ๒๖-๙-๕๙

๕๐-๙๗๐ ๕๐๗๑
๐๙๐-๕๕๕

ผู้ประสานงาน พระครูวิจิตรกิจจาภิวัฒน์
โทรศัพท์ ๐๘๖-๔๐๒-๖๑๗๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๓๐๘

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา ศนยสังฆคณบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีโสดาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๘๐๐๐

โทรศัพท์ : ๐๒-๒๖๒-๒๕๕๕๕๕ โทรสาร : ๐๒-๒๖๒-๒๕๕๕๕๕

โทรสาร : ๐๒-๒๖๒-๒๕๕๕๕๕ โทรสาร : ๐๒-๒๖๒-๒๕๕๕๕๕

พ. กันยายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เรียน นางสาววรรณ ทองศิริ นักวิชาการศาสนาชำนาญการ
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิจิตกิจจาภิวัฒน์ ฉายา จันทโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๔
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี”
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
 อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ หังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

อ.วรรณ ทองศิริ
 (นางสาววรรณ ทองศิริ)
 นักวิชาการศึกษาชำนาญการ
 ๕ พ.ย. ๕๙

ผู้ประสานงาน พระครูวิจิตกิจจาภิวัฒน์
 โทรศัพท์ ๐๘๖-๔๐๒-๖๑๓๖

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๓๐๘

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์

ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์บัณฑิตศึกษาระดับปริญญาตรี

เลขที่ ๑๐๐๐๐๐๐๐ กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๐๐๐

กรุงเทพฯ : ๗๗ หมู่ ๘ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๑๑๑๐๐

โทร. ๐๒-๕๑๖๐๒๐๕๕-๕๕๕ ๒๕๑๓๐, ๒๕๑๓๑, ๒๕๑๓๒

๗ กันยายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายจักรกฤษณ์ วิสุทธิศิริ นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิจิตกิจจาภิวัฒน์ ฉายา จนทโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่ต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังไธ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

จักรกฤษณ์ วิสุทธิศิริ
(นายจักรกฤษณ์ วิสุทธิศิริ)
๗ ต. ๑. ๕๙

ผู้ประสานงาน: พระครูวิจิตกิจจาภิวัฒน์
โทรศัพท์ ๐๘๖-๔๐๒-๖๑๓๒

ที่ ศร ๖๑๐๕/๒/๑๓๐๘

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐๐

กรุงเทพฯ ๑๐๗ ๐๐๐ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๐๐๐

โทร. ๐๒-๕๘๖-๓๐๕๕๘ ถึง ๒๐๕๖๐, ๒๐๕๖๑, ๒๐๕๖๒

๗ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางสุชาดา มุ่งงานครู นักวิชาการศาสนาชำนาญการ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิจิตกิจจาภิวัฒน์ ฉายา จันทโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๕๐๑๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี"
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

- ทราบ

- นิสิต วิชาบัณฑิตศึกษา

ผู้วิจัย

ผู้วิจัย

(นางสุชาดา มุ่งงานครู)

นักวิชาการศาสนาชำนาญการ

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน พระครูวิจิตกิจจาภิวัฒน์

โทรศัพท์ ๐๘๖-๕๐๒-๖๑๗๒

ภาคผนวก จ.
แบบสอบถาม
และ
แบบสอบถาม-แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง
การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

คำชี้แจง

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติ ของวัดในจังหวัดชลบุรี ข้อมูลที่ได้จะแปลผลวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับ และใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อท่านหรือหน่วยงานของท่านแต่อย่างใด แบบสอบถามนี้ แบ่งเป็น ๔ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัด ชลบุรีทั้ง ๕ ด้าน หลักอิทธิบาท ๔

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

ผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

พระครูวิชิตกิจจาภิวัฒน์

นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับท่านผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. สถานภาพ

- ☐ เจ้าอาวาส ☐ รองเจ้าอาวาส
☐ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ☐ อื่นๆ

๒. อายุ

- ☐ ๒๕ – ๓๐ ปี ☐ ๓๑ – ๔๐ ปี
☐ ๔๑ – ๕๐ ปี ☐ ๕๑ ปีขึ้นไป

๓. วุฒิการศึกษาสามัญ

- ☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี ☐ ปริญญาตรี ☐ สูงกว่าปริญญาตรี

๔. วุฒิการศึกษาทางธรรม

- ☐ นักธรรมชั้นตรี ☐ นักธรรมชั้นโท ☐ นักธรรมชั้นเอก

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติตามหลักการ ๕ ด้านตามแนวอิทธิบาท ๔

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อคำถามแต่ละข้อให้เข้าใจ แล้วพิจารณาออกความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักพระพุทธศาสนา หลักอิทธิบาท ๔ ที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

- ๕ หมายถึง มีการพัฒนาด้านศาสนสมบัติตามหลักอิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับมากที่สุด
 ๔ หมายถึง มีการพัฒนาด้านศาสนสมบัติตามหลักอิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับมาก
 ๓ หมายถึง มีการพัฒนาด้านศาสนสมบัติตามหลักอิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับปานกลาง
 ๒ หมายถึง มีการพัฒนาด้านศาสนสมบัติตามหลักอิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับน้อย
 ๑ หมายถึง มีการพัฒนาด้านศาสนสมบัติตามหลักอิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ที่	การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติ ของวัดของจังหวัดชลบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด ๕	มาก ๔	ปาน กลาง ๓	น้อย ๒	น้อย ที่สุด ๑
	๑.ด้านการวางแผนตามแนววิธิบาท ๔					
๑	พระสังฆาธิการได้ทุ่มเทกำลังใจด้วยการดูแลรักษา ศาสนสมบัติ ด้วยความรู้ความสามารถ					
๒	มีการพัฒนาพระสังฆาธิการให้มีทักษะและประสบการณ์ในการดูแลรักษาศาสนสมบัติที่ทันสมัยในยุคโลกาภิวัตน์					
๓	มีการวางแผนการพัฒนาการดูแลรักษาศาสนสมบัติให้แก่พระสังฆาธิการอย่างเป็นระบบ					
๔	มีการผลักดันวัตถุประสงค์ในการดูแลรักษา ศาสน สมบัติให้เป็นระเบียบและมีคุณภาพ					
๕	มีการประเมินผลการดูแลรักษาศาสนสมบัติเพื่อให้ ทราบข้อดีและข้อเสีย					
	๒. ด้านการจัดองค์กรตามแนววิธิบาท					
๑	มีการจัดการดูแลรักษาศาสนสมบัติทั้งเชิงรุกและเชิงรับด้วยความเพียรพยายามตามนโยบายของกรมการศาสนา					
๒	มีการพัฒนาระบบการดูแลรักษาศาสนสมบัติ ให้มีความยืดหยุ่นตามสภาพสังคมวัฒนธรรม ที่เปลี่ยนแปลงไป					
๓	มีความเพียรพยายามส่งพระสังฆาธิการเข้าอบรมการดูแลรักษาศาสนสมบัติส่งเสริมตาม ความรู้ความสามารถ					
๔	มีการย้าเตือนพระสังฆาธิการให้เข้าใจในศาสนสมบัติตามกฎหมายของกรมการศาสนา อย่างเคร่งครัดตามนโยบายของมหาเถร สมาคม					
๕	มีการติดตามผลการดูแลรักษาศาสนสมบัติ เพื่อสนับสนุนเรื่องต่างๆที่เป็นประโยชน์แก่พระสังฆาธิการ					

ที่	การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติ ของวัดของจังหวัดชลบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด ๕	มาก ๔	ปาน กลาง ๓	น้อย ๒	น้อย ที่สุด ๑
	๓. ด้านการจัดคนเข้าทำงานตาม แนววิธิาพ ๔					
๑	ตรวจสอบบุคลากรให้ปฏิบัติหน้าที่อย่าง ถูกต้อง ตามกฎระเบียบในยุคโลกาภิวัตน์					
๒	กำกับดูแลระบบการเงินการวางแผนการ ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องการดูแล รักษาศาสนสมบัติ					
๓	มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของพระ สังฆาธิการ ตามแผนการดูแลรักษาศาสน สมบัติ					
๔	ตรวจสอบสภาพอาคารต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหา อุปสรรค ที่สมควรจะดำเนินการให้ตามความ เหมาะสม					
๕	ติดตามผลและประเมินผลการดูแลรักษาศาสน สมบัติเพื่อเป็นข้อมูลในอนาคต					
	๔. ด้านการสั่งการตามแนววิธิาพ ๔					
๑	มีการสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรด้วย การ สนับสนุนทุนและรางวัล					
๒	มีการจัดหาทุนและรางวัลให้แก่พระสังฆา ธิการเพื่อ ส่งเสริมเป็นขวัญและกำลังใจ					
๓	ได้อธิบายประโยชน์การดูแลรักษาศาสน สมบัติให้ พระสังฆาธิการทราบข้อดีและ ข้อเสียจะได้เกิดจิต ศรัทธาในการดูแล รักษาศาสนสมบัติ					
๔	การดูแลรักษาแก่พระสังฆาธิการเพื่อต้องการให้รู้ หลัก การจะได้ทำหน้าที่สืบทอดอายุ พระพุทธศาสนาต่อไป					
๕	เป้าหมายหลักของการดูแลรักษาศาสนสมบัติคือ ให้ พระสังฆาธิการรู้หลักการด้านปรัยัติปฏิบัติ และปฏิเษ					

	๕.ด้านการควบคุมตามแนวอิทธิบาท ๔					
๑	พระสังฆาธิการถึงพร้อมด้วยความมั่นคง งานตามกำหนดการ					
๒	ถึงพร้อมด้วยความมั่นคงดำเนินงานตาม วัตถุประสงค์					
๓	ถึงพร้อมด้วยการรักษาเข้าใจการ ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย					
๔	ถึงพร้อมด้วยการรักษาสภาพแวดล้อม ภายนอกคือ สิ่งที่เป็นปัญหาอุปสรรคใน การดำเนินการ					
๕	คบคนดีเป็นมิตร ปรีกษาหาหรือ มีการควบคุม โครงสร้างภายในองค์กร					

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนาการ
บริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ
หลักอิทธิบาท ๔ ดังต่อไปนี้

๑) ด้านฉันทะ

วิธีการใช้หลักธรรมลักษณะไหน.....

.....

.....

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

๒) ด้านวิธียะ

วิธีการใช้หลักธรรมลักษณะไหน.....

.....

.....

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

๓) ด้านจิตตะ

วิธีการใช้หลักธรรมลักษณะไหน.....

.....

.....

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

๔) ด้านวิม้งสา

วิธีการใช้หลักธรรมลักษณะไหน.....

.....

.....

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีทั้ง ๕ ด้าน

๑.ด้านการวางแผนตามแนววิธิบาท๔

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

๒. ด้านการจัดองค์กรตามแนววิธิบาท ๔

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

๓. ด้านการจัดคนเข้าทำงานตามแนววิธิบาท ๔

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

๔. ด้านการสั่งการตามแนวอิทธิบาท ๔

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

๕. ด้านการควบคุมตามแนวอิทธิบาท ๔ ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบสอบถาม

๒๕๖

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง
การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

.....

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผลวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับเป็นข้อมูลและแนวทางสำหรับผู้วิจัย ผู้บริหารในเขตจังหวัดชลบุรี เพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนา และปรับปรุงการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติ ของวัดในจังหวัดชลบุรี ให้มีการพัฒนามากยิ่งขึ้น และให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ตลอดจนเป็นข้อมูลสารสนเทศต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ต่อสาธารณชนต่อไป แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๔ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปและปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ในปัจจุบันเป็นอย่างไร ทั้ง ๕ ด้าน

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔

ตอนที่ ๔ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ทั้ง ๕ ด้าน

ผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสัมภาษณ์ครั้งนี้ ด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

พระครูวิชิตกิจจาภิวัฒน์

นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์..... ฉายา/นามสกุล

ตำแหน่งหน้าที่/การงานปัจจุบัน.....

สถานที่สัมภาษณ์ วัน เดือน ปี

ผู้สัมภาษณ์ (ผู้วิจัย)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับว่ามีทัศนคติอย่างไรกับปัจจัยที่มีผลสภาพทั่วไปและปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ในปัจจุบันเป็นอย่างไร ทั้ง ๕ ด้าน

๑.ด้านการวางแผนตามแนววิถีบาท๔.....

.....

.....

๒ ด้านการจัดองค์กรตามแนววิถีบาท๔.....

.....

.....

๓ ด้านการจัดคนเข้าทำงานตามแนววิถีบาท ๔.....

.....

.....

๔ ด้านการสั่งการตามแนววิถีบาท ๔.....

.....

.....

๕ ด้านการควบคุมตามแนววิถีบาท ๔.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของ
วัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ มีดังนี้

ฉันทะ

.....

.....

วิริยะ

.....

.....

จิตตะ

.....

.....

วิมมังสา

.....

.....

ตอนที่ ๔ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นการนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ
ศาสนสมบัติของวัดใน จังหวัดชลบุรี ทั้ง ๕ ด้าน มีดังนี้

๑.ด้านการวางแผนตามแนวอิทธิบาท๔.....

.....

.....

๒ ด้านการจัดองค์กรตามแนวอิทธิบาท๔.....

.....

.....

๓ ด้านการจัดคนเข้าทำงานตามแนวอิทธิบาท ๔.....

.....

.....

๔ ด้านการสั่งการตามแนวอิทธิบาท ๔.....

.....

.....

๕ ด้านการควบคุมตามแนวอิทธิบาท ๔.....

.....

.....

ท่านคิดว่าแนวโน้มการประยุกต์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีในอนาคตเป็นอย่างไร

.....

.....

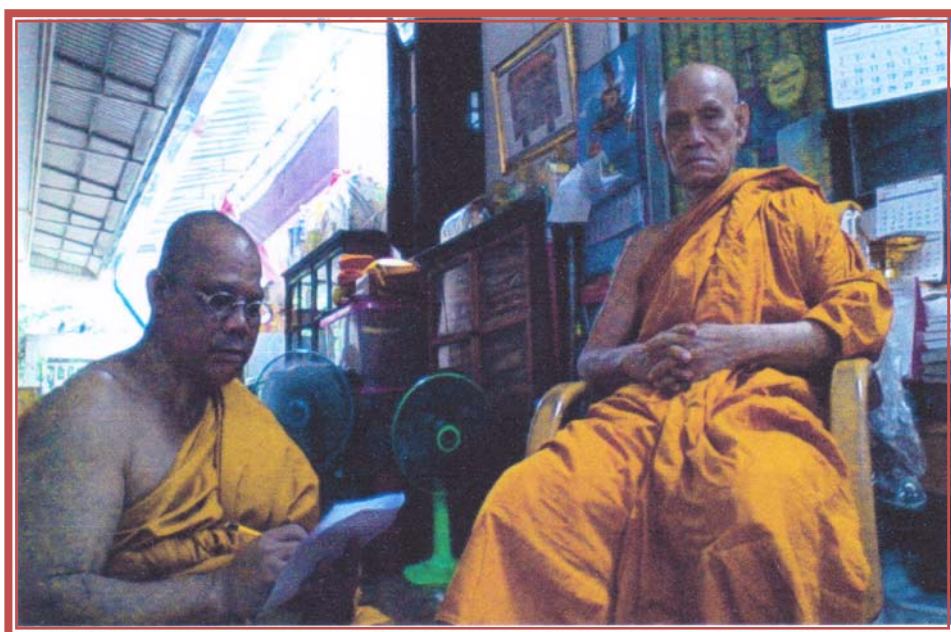
.....

.....

ภาคผนวก ข.
รูปภาพในการสัมภาษณ์

เจ้าอาวาสวัดบางพระวรวิหาร (พระอารามหลวง)
เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี
๑๕ กันยายน ๒๕๕๙

สัมภาษณ์ พระราชสิทธิวิมล (เอนก จานิสโร)
เจ้าอาวาสวัดใหญ่อินทาราม (พระอารามหลวง)
ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี
๕ ตุลาคม ๒๕๕๙

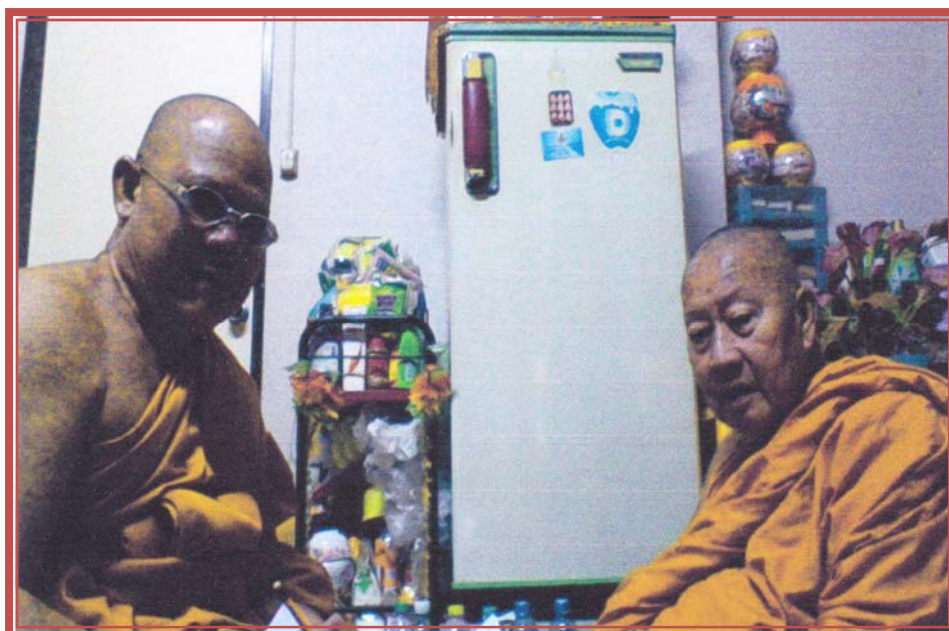
สัมภาษณ์ พระครูพิศาลประชานุกิจ (ดำรง จกกวโร)
เจ้าอาวาสวัดหนองใหญ่ศิริธรรม
เจ้าคณะอำเภอนองใหญ่
๓ ตุลาคม ๒๕๕๙

สัมภาษณ์ พระครูวิบูลปริยัติกิจ (สังข์ดี จันทปณโณ)
เจ้าอาวาสวัดพิบูลสำราญธรรม
เจ้าคณะอำเภอสรีราชา
๕ ตุลาคม ๒๕๕๙

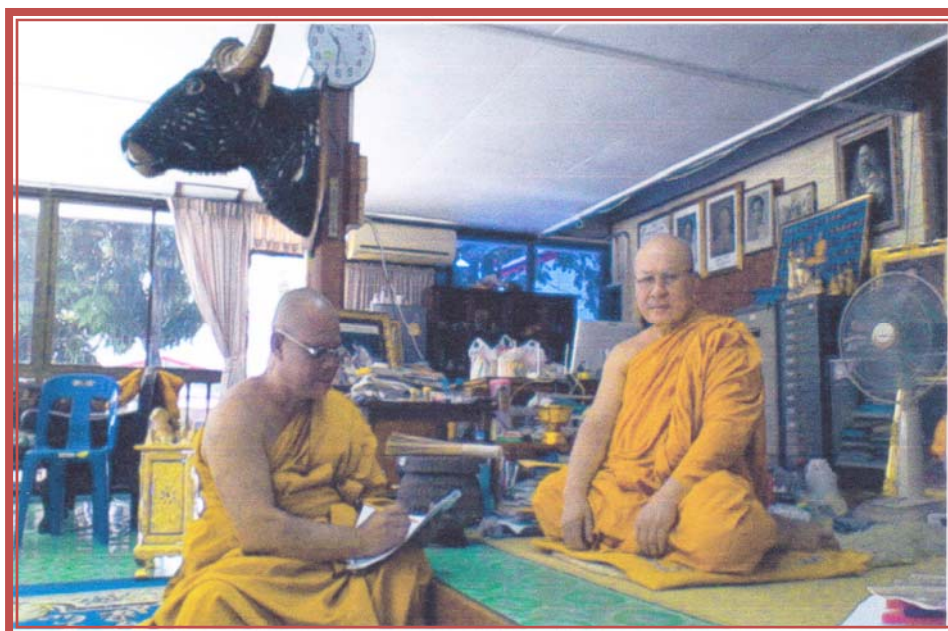
สัมภาษณ์ พระครูอุดมวิสุทธิคุณ (หลุ่ม จิตนาโค)
เจ้าอาวาสวัดโคกขี้หนอน
ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอบ่อทอง
๔ ตุลาคม ๒๕๕๙

สัมภาษณ์ พระครูวิทยาภินันท์ (ชัยณรงค์ ญาณงโร)
เจ้าอาวาสวัดโป่งตามุข
เจ้าคณะอำเภอบ้านทอง
๔ ตุลาคม ๒๕๕๙

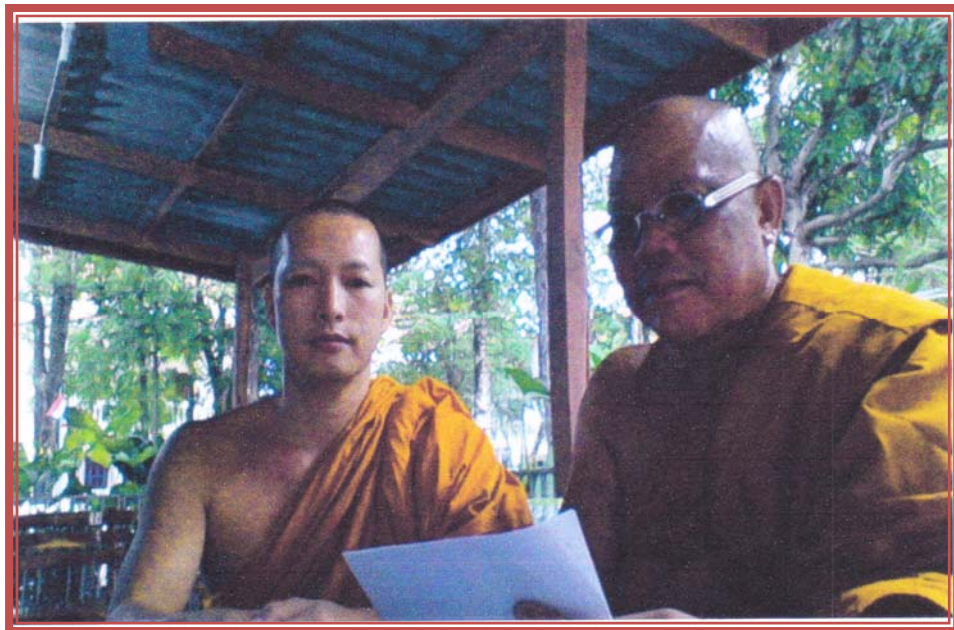
สัมภาษณ์ พระมหาคมสันต์ ชินวโร
เจ้าอาวาสวัดบ่อทองราษฎร์บำรุง
เจ้าคณะอำเภอเกาะจันทร์
๔ ตุลาคม ๒๕๕๙

สัมภาษณ์ พระครูพิมลกิจจานุวัตร
เจ้าอาวาสวัดกุนทีธาร
รองเจ้าคณะอำเภอบ้านบึง
๔ ตุลาคม ๒๕๕๙

สัมภาษณ์ พระมหาบุรี อธิปญฺโญ
เจ้าอาวาสวัดบ้านโนน
รองเจ้าคณะอำเภอพนัสนิคมรูปที่ ๑
๖ ตุลาคม ๒๕๕๙

สัมภาษณ์ พระครูสุธีวรลังการ (อมร อริยมณี)
เจ้าอาวาสวัดเกาะโพธารวาส
เจ้าคณะตำบลท่าบุญมี
๔ ตุลาคม ๒๕๕๙

สัมภาษณ์ พระครูเกษมกิตติโสภณ (วัลลภ กิตติโสภโณ)
เจ้าอาวาสวัดสามัคคีบรรพต
๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๙

สัมภาษณ์ พระครูปลัด สราวุธ จิตปณฺโณ
เจ้าอาวาสวัดห้วยใหญ่
๓๐ กันยายน ๒๕๕๙

สัมภาษณ์ นายสามารถ เทียงพูนวงศ์
ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี
๗ ตุลาคม ๒๕๕๙

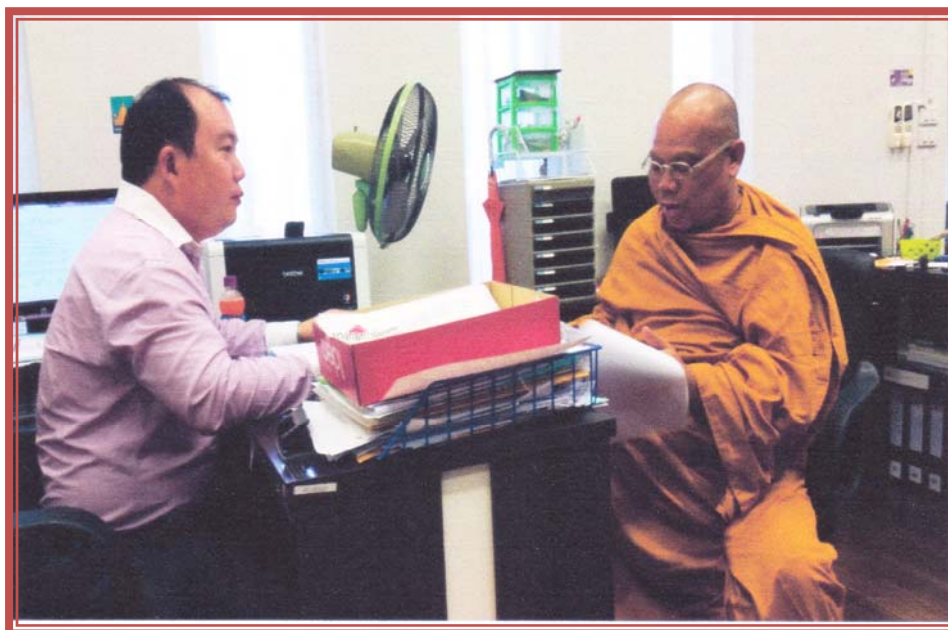
สัมภาษณ์ นางวชิรา น่วมเจริญ
ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี
๖ ตุลาคม ๒๕๕๙

สัมภาษณ์ นางสาววรรณ ทองศิริ
ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมพระพุทธศาสนาและกิจกรรมพิเศษ
สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี
๕ ตุลาคม ๒๕๕๙

สัมภาษณ์ นางสาวชฎา มุ่งงานครู
นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี
๖ ตุลาคม ๒๕๕๙

สัมภาษณ์ นายจักรกฤษณ์ วิสุทธิศิริ
นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี
๖ ตุลาคม ๒๕๕๙

ภาคผนวก ซ.
รายนามผู้เข้าร่วม
และ
หนังสือขอเข้าเชิญร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ
(Focus Group Discussion)

**รายนามผู้เชี่ยวชาญที่เป็นพระภิกษุและผู้ทรงคุณวุฒิ
เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)**

จำนวน ๑๑ รูป/คน ประกอบด้วย

๑. พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาการวิจัยรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. อาจารย์ ดร.ธิดา หนัมนี่ เลขานุการหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. อาจารย์ ดร.อนุวัตร กระสังข์ อาจารย์ประจำหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. พระครูญาณประยุต (สมชาย ธมฺมทินโน) เจ้าอาวาสวัดเขาตะแบก เจ้าคณะตำบลบ่อวิน
๖. พระครูภาวนาขันตยากร (เกรียงศักดิ์ ขนฺติโก) เจ้าอาวาสวัดม่วงแก้ว เจ้าคณะตำบลนามะตูม
๗. พระครูวิจิตรกิจจากร (สมวงษ์ โสมนาโม) เจ้าอาวาสวัดเนินสังข์สมุทราราม
เจ้าคณะตำบลโคกเพลาะ
๘. พระครูสุนทรธรรมวินิจ (มนิต ปภาโส) เจ้าอาวาสวัดระเวียงรังสรรค์
๙. นายปรีชา บุญศิริ นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ
สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี
๑๐. นายจิรัฏฐ์ จิตฺติกิตติกุลภากร นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ
สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี
๑๑. นายสราวุธ สนิทกลาง นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงาน
พระพุทธศาสนาจังหวัดชลบุรี

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โพร.,โพรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๗

วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ,ดร. ผอ.หลักสูตร พธ.ด. (รปศ. วังน้อย)

เนื่องด้วย พระครูวิจิตรกิจจาภิวัฒน์ ฉายา จนทโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนา พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง "กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" ในวันพฤหัสบดีที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา ๑๖.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดเพลา ตำบลเพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงมีผลการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาและศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน พระครูวิจิตรกิจจาภิวัฒน์
โทรศัพท์ ๐๘๖-๐๙๙๐-๙๒๖๗๐

พระครูวิจิตรกิจจาภิวัฒน์

๒๓ ก.พ. ๖๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โหร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๔๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๗

วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต ผอ.หลักสูตร พธ.ด. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

เนื่องด้วย พระครูวิจิตรกิจจาภิวัฒน์ ฉายา จนทโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง "กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" ในวันพฤหัสบดีที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา ๑๖.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดเลา ตำบลเลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุตะพรม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาวิปัสสนาศาสนา

ผู้ประสานงาน: พระครูวิจิตรกิจจาภิวัฒน์

โทรศัพท์ ๐๘๖-๑๔๔๔-๙๒๗๐

(๑๙.๑๕.๖๐/สุ.พิชิต)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๖๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๗

วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน อาจารย์ ดร.ธิตินันท์ หนัมนี่ เลขานุการประจำหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา

เนื่องด้วย พระครูวิจิตกิจจาภิวัฒน์ ฉายา จนทโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง "กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" ในวันพฤหัสบดีที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา ๑๖.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดเลา ตำบลเพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาและศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูวิจิตกิจจาภิวัฒน์

โทรศัพท์ ๐๘๖-๐๙๔๙-๗๒๗๐

ดร.สุรพล สุธะพรหม
30 ม. 6260

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทเร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๐๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๗

วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน อาจารย์ ดร.อนุวัด กระสังข์ อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

เนื่องด้วย พระครูวิจิตกิจจาภิวัฒน์ ฉายา จนทโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี” ในวันพฤหัสบดีที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา ๑๖.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดเพลา ตำบลเพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน พระครูวิจิตกิจจาภิวัฒน์
โทรศัพท์ ๐๘๖-๑๔๔-๐๓๗๖๐

ดร.อนุวัด กระสังข์
๖๐ มก ๖๔๖๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/คสค

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์

ภาควิชาโหราศาสตร์ และโหราศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๐๐

จตุรธา : ๗๕ หมู่ ๑ ตำบลจตุรธา อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๗๗๕๐

โทร : ๐๒-๘๘๖-๗๗๕๕ ต่อ ๗๗๕๐, ๗๗๕๑, ๗๗๕๒

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระครูญาณประยุต เจ้าคณะตำบลบ่อวิน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูวิชิตกิจจาภิวัฒน์ ฉายา จันทโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง "กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" ในวันพฤหัสบดีที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา ๑๖.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดเพลา ตำบลเพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมเสามาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

นายจตุรธา

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน พระครูวิชิตกิจจาภิวัฒน์

โทรศัพท์ ๐๘๖-๑๔๔-๗๒๗๐

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๑๑๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์บัณฑิตศึกษา ณ แคว้นกาญจนาภิเษก
กรุงเทพมหานคร โดย กรุงเทพมหานคร ๑๐๖๐๐๐
กรุงเทพฯ - ๑๐๖ ๗๕ ๖ ตำบลลำโพง อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๖
โทร. ๐๓๖-๔๔๖-๓๐๕๔ ถึง ๓๑๑๑๐, ๓๑๑๑๑, ๓๑๑๑๒

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
นมัสการ พระครูภาวนาขันตยากร เจ้าคณะตำบลนามะตูม
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูวิชิตกิจจาภิวัฒน์ ฉายา จนทโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๓๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี"
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระ
คุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง "กลยุทธ์การบริหาร
จัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" ในวันพฤหัสบดีที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา
๑๖.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดเพลา ตำบลเพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎี
บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับ
ความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสมการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

ได้เข้าร่วมสัมมนาด้วย
พระครูภาวนาขันตยากร

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนาศาสตร์

ผู้ประสานงาน พระครูวิชิตกิจจาภิวัฒน์
โทรศัพท์ ๐๘๖-๔๔๔-๔๒๗๐

ที่ ศร ๖๑๐๕.๒/๓๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์
ภาควิชาปรัชญา ศนอ.มจร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
กรุงเทพฯ : พ.ศ. ๒๕๖๑ สำนักพิมพ์ อานันทวิทยาสาน จันทบุรี
โทร. ๐๒-๐๘๖-๖๑๕๕ ต่อ ๒๑๑๐, ๒๑๑๑, ๒๑๑๒

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
นมัสการ พระครูวิจิตรกิจจากร เจ้าคณะตำบลโคกเพลาะ
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูวิจิตรกิจจากรวิวัฒน์ ฉายา จนทโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระ
คุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “กลยุทธ์การบริหาร
จัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี” ในวันพฤหัสบดีที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา
๑๖.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดเพลาะ ตำบลเพลาะ อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎี
บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับ
ความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงมีใบบังมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

พญ.วิจิตรกิจจากร
พระครูวิจิตรกิจจากร

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

ดร.สุรพล สุยะพรหม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

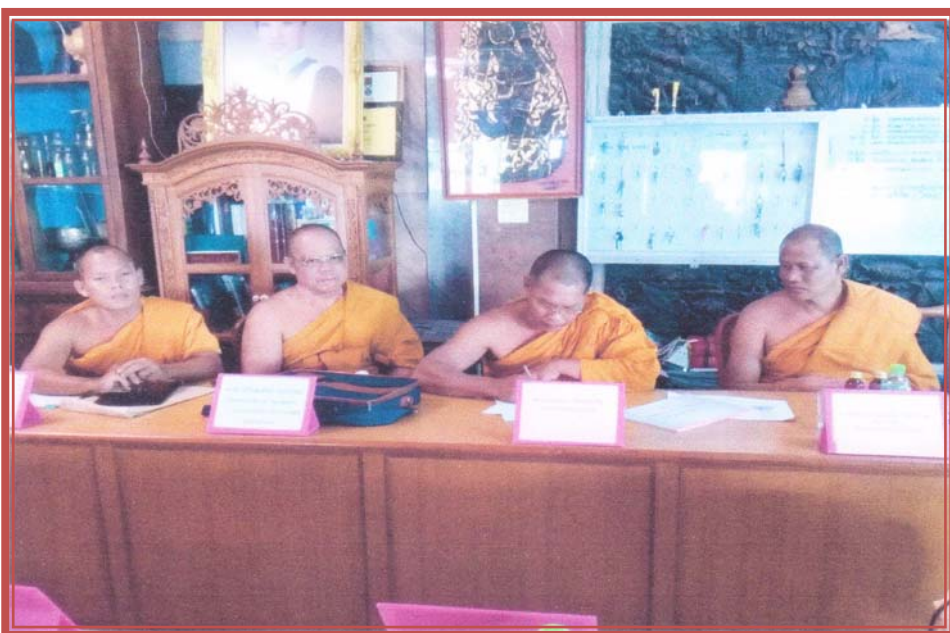
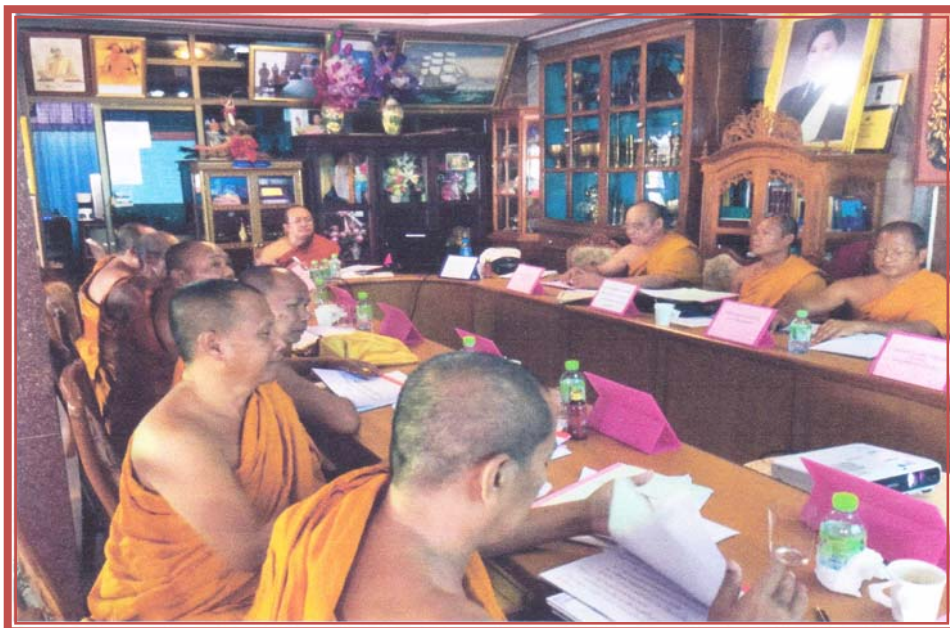
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

ผู้ประสานงาน พระครูวิจิตรกิจจากรวิวัฒน์

โทรศัพท์ ๐๘๖-๕๕๔-๕๖๗๐

ภาคผนวก ณ
รูปภาพประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ
(Focus-group Discussion)

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระครูวิชิตกิจจาภิวัฒน์ (ผจญ จนทโชโต)
- เกิด : วันที่ ๑ เดือน มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๗
- สถานที่เกิด : บ้านเลขที่ ๑๖๑ ตำบลนาเว็ก อำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี
- การศึกษา : พ.ศ. ๒๕๓๒ นักธรรมชั้นเอก
 : พ.ศ. ๒๕๕๒ สำเร็จการศึกษาประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บ.ส.)
 : พ.ศ. ๒๕๕๕ สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิต พธ.บ. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 : พ.ศ. ๒๕๕๗ สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พธ.ม. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- อุปสมบท : วันที่ ๒๕ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๘
- สังกัด : วัดโบสถ์ ตำบลวัดโบสถ์ อำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี
- หน้าที่ : เจ้าอาวาสวัดโบสถ์ ตำบลวัดโบสถ์ อำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี
 : เจ้าคณะตำบลหัวถนน อำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี
 : ครูสอนพระปริยัติธรรม
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดโบสถ์ ตำบลวัดโบสถ์ อำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี
 : โทร. ๐๘๖ ๑๔๔๙-๒๗๐

ผลงานทางวิชาการ

- : พรหมวิหาร : ธรรมแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งของสังคมไทย
 ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑
 มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗
- : การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อใช้แก้ปัญหาเสพติดในสังคมไทย
 ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓
 กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗
- : หลักธรรมส่งเสริมความซื่อสัตย์ของครอบครัว ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์
 วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๙